

บันทึกปฏิบัติการใต้ดิน ของอดีตเสรีไทย

สันติสุข ไสกนสิริ บรรณาธิการ

บันทึกปฏิบัติงานใต้ดิน ของอดีตเสรีไทย

PRIDI-PHOONSUK
ปริดิ - พูนสุข พนบงศ์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion **OPENBASE**.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓)

การเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๑)

หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

บันทึกปฏิบัติงานใต้ดินของอดีตเสรีไทย

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 974-7833-58-1

พิมพ์ครั้งแรก ๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๓

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน

<http://www.pridi.or.th>

ประธาน : สุลักษณ์ ศิวรักษ์

กรรมการและเลขานุการ : พิกพ ธงไชย

ผู้จัดพิมพ์ร่วม : สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตวัฒนา (ปณ.สันติสุข) กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๙

E-mail:pridi_institute@hotmail.com

ดำเนินการผลิต : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
สำหรับเด็กและเยาวชน

ประธาน : พิกพ ธงไชย

บรรณาธิการ : สันติสุข โสภณศิริ

กองบรรณาธิการ : กานต์ ธงไชย สุดใจ พรหมเกิด

ดำเนินการผลิตร่วม : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

๑๘๕/๓๒๘ ซอยจรัญสลาภ ถนนลิวันธร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๔ โทรสาร ๔๒๔-๖๒๘๐ E-mail:<cpublish@ffc.or.th>

ภาพปก : เด็กชายพีท ตรีบำรุง รางวัลยอดเยี่ยม

จากการประกวดภาพศิลปะเด็กและเยาวชน ครั้งที่ ๕ “ความดี”

แบบปก : ปาจารย์ พุทธเจริญ

รูปเล่ม : ผลึกไท โทรศัพท์ ๘๘๘-๗๐๒๖-๗

พิมพ์ที่ : เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๑-๑๕๒๓, ๔๑๒-๖๕๕๒

จัดจำหน่าย : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ ๒๒๕-๙๕๓๖-๔๐

คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒

ในบรรดาบันทึกของอดีตเสรีไทยบางท่านในหนังสือเล่มนี้ มีของเสรีไทยสายอังกฤษสองคน คือ พัฒพงศ์ รินทกุล และ สวัสดิ์ ศรีสุข เรื่องราวของเขามีสารน่ารู้อย่างยิ่ง เพราะเขาได้เข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทยนานกว่าเสรีไทยจากต่างประเทศทุกคน

คนรุ่นหลังไม่ค่อยจะตระหนักว่า พัฒพงศ์ และ สวัสดิ์ เข้าประเทศไทยก่อนป่วย อังภาภรณ์ ประทาน เปรมกมล และเปรม บุรี เกือบสี่เดือน สองคนแรกเข้ามาเมื่อคืนวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ โดยเรือได้นำ ส่วนสามคนหลังโดดร่มลงมาเมื่อคืนวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๗

การปฏิบัติงานลับของเสรีไทยทั้งสามสาย คือสายในประเทศ สายอเมริกา และสายอังกฤษ ล้วนแต่มีความเสี่ยงและความยุ่งยากมากมายหลายประการ ซึ่งผมอยากจะกล่าวถึงบ้างพอเป็นอุทาหรณ์เตือนใจผู้อ่านไว้บ้าง

บันทึกของพัฒพงศ์และสวัสดิ์ แสดงให้เห็นว่า เขามีความรอบคอบมากในการที่จะระวังตัวมิให้คนในท้องถิ่นระแวงสงสัยในตัวเขา

ประการแรกทีเดียว เขาต้องการหาซื้อเสื้อผ้าและของใช้จากตลาดเอามาแทนของที่ติดตัวมาจากอินเดีย เพราะสังเกตเห็นว่า ทางเกสสิกาก็ที่สวมอยู่นั้น มีสีกากีแกมเขียว ต่างจากทางเกสสิกาก็แกมแดงที่คนทั่วไปสวมใส่ ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ได้ทำให้ใครสังเกตและสงสัย นอกจากนั้นเขายังเข้าไปดัดผมเพื่อกลมทรงผมที่

ช่างแซกตัดไว้ ส่วนความตั้งใจว่าก่อนอื่นต้องหาซื้อเสื้อผ้าและของใช้พื้นเมืองนั้น ถูกเบี่ยงเบนโดยความตะกละ เพราะเขาแะกินก๋วยเตี๋ยวและบะหมี่เสียก่อน ในร้านก๋วยเตี๋ยวนั้น พัมพงค์และสวัสดิ์เคราะห์ดีสองอย่าง คือก่อนที่เขาจะสั่ง “กาแฟดำเย็น” อันเป็นคำล้าสมัย เขาได้ยินคนในร้านสั่ง “โอเลี้ยง” ก็เลยสั่งตามเขาบ้าง แล้วเมื่อเอาธนบัตรรุ่นโหม่งเดอลารูที่เอาติดตัวมาจ่ายค่าอาหาร ก็ไม่เป็นที่ผิดสังเกต

สองเกลอเคราะห์ดีอีกประการหนึ่งก็คือ ตำรวจที่ด้านตรวจไม่เข้มงวดเรียกตรวจบัตรประจำตัว

เมื่อไปกินโจ๊กกับปาฟองโก่เป็นอาหารเช้า สองสหายก็ไม่สั่ง “กาแฟดำร้อน” แต่รอนจนได้ยินคนอื่นเขาสั่ง “โอยวะ” จึงสั่งตามเขาบ้าง รอดตัวไปอีก

พัมพงค์และสวัสดิ์เดินทางสังเกตสภาพทั่วไปหลายแห่ง โดยไม่มีใครสนใจ แต่เมื่อไปถึงหาดใหญ่ ขณะที่นั่งอยู่ในร้านกาแฟ พัมพงค์เดินเล่นไม่สวมแว่นดำ และไม่ได้ตั้งปีกหมวกหลบหน้า เพื่อนนักเรียนคนหนึ่งเห็นเข้าก็ปรี่เข้ามาทัก ก็ต้องกระซิบกระซาบชี้แจงกันไปแบบจริงบ้างโกหกบ้าง

เคราะห์ไม่ดีอีกครั้งเมื่อไปขึ้นรถไฟไปชุมพร มีคนทักว่า “คุณสวัสดิ์กับคุณจุ่นเคง (ชื่อเดิมของพัมพงค์) ไช้ไหม” ก็ต้องโกหกกันหน้าด้านๆ แล้วรีบเดินหนีไปจนสุดขบวนรถไฟ

ประทาน เปรมกมล และเปรม บุรี สองเสรีไทยที่โดดร่มมาพร้อมบ่วง ถูกจับในร้านก๋วยเตี๋ยวในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เพราะชะล่าใจไม่ได้สวมหมวก ชาวบ้านในร้านสวมหมวกกันทุกคนตามคำสั่งรัฐบาลในขณะนั้น เห็นชายแปลกหน้าสองคนไม่สวมหมวกก็ไปพาดำรวจมาจับ

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า เสรีไทยจากต่างประเทศจำเป็นจะต้องระมัดระวังตัวอย่างดีที่จะไม่ทำตนให้ผิดสังเกตของคนไทยในประเทศ

อย่างไรก็ตาม ปัญหานานาชนิดของเสรีไทยจากต่างแดนนั้นก็ไม่ว่ายแรงเทียบเท่าปัญหาการรักษาความลับของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ เพราะนอกจากจะต้องระวังไม่ให้ญี่ปุ่นรู้ ยังจะต้องระวังไม่ให้รัฐบาลและประชาชนทั่วไปล่วงรู้อีกเช่นกัน พุดง่าย ๆ ก็คือ การกระทำทุกอย่างต้องถือเป็นความลับจากทุกฝ่าย แม้ว่าผู้วางแผนและเตรียมการต่อต้านระดับผู้นำชั้นสูง เช่น อาจารย์

ปรีดี พนมยงค์ นายทวี บุญยเกตุ นายดิเรก ชัยนาม จะมีประสบการณ์ในด้านการรักษาความลับเมื่อคราวยึดอำนาจการปกครองวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็จริงอยู่ แต่ถ้าจะเปรียบเทียบสถานการณ์ครั้งนั้นกับการต่อต้านญี่ปุ่น ก็จะทำให้เห็นว่ากลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นกลุ่มเล็กๆ มีสมาชิกเพียง ๙๙ คน และมีศัตรูด้านเดียว คือรัฐบาล ส่วนการต่อต้านญี่ปุ่น ต้องระวังศัตรูสองด้าน คือฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายญี่ปุ่น และฝ่ายญี่ปุ่นนั้น นอกจากจะมีหน่วยสืบราชการลับของเขาเองแล้ว ยังจ้างคนไทยที่เห็นแก่อำมิสสินจ้างเป็นสายลับให้เป็นหูเป็นตาอีกด้วย ซึ่งก็เป็นโชคดีที่คนไทยที่เป็นสายลับของญี่ปุ่นมีจำนวนไม่มากนัก

อีกประการหนึ่ง ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น จำเป็นต้องมีเครือข่ายกว้างขวางมากในส่วนต่างๆ ของประเทศ และจำเป็นต้องรวบรวมกำลังคนจำนวนมาก รวมทั้งต้องเผชิญปัญหาว่าจะหาอาวุธมาได้อย่างไร

แม้ขบวนการในประเทศจะได้รับการแอบฟังวิทยุกระจายเสียงจากสหรัฐฯ ว่ามีขบวนการเสรีไทยเกิดขึ้นแล้วนอกประเทศ แต่จะทำอย่างไรจึงจะหาทางติดต่อกันได้ เราทราบกันดีว่า ตลอดปี ๒๔๘๕ ขบวนการในประเทศไม่มีทางทำอะไรได้นอกจากจัดตั้งเครือข่ายในต่างจังหวัด โดยอาศัยข้าหลวงประจำจังหวัดและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบางจังหวัดที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวอาจารย์ปรีดี โดยที่แต่ละกลุ่มก็ไม่ว่ามีกลุ่มอื่นใดที่ไหนบ้าง แต่ละกลุ่มติดต่อกับส่วนกลางในกรุงเทพฯ เท่านั้น ไม่มีการติดต่อระหว่างกันเลย และในช่วงนั้น ไม่มีกลุ่มใดมีกำลังอาวุธ

การที่จะได้อาวุธมาก็ต้องติดต่อกับสัมพันธมิตรให้ได้ ในที่สุดอาจารย์ปรีดีก็ส่งนายจำกัฏ พลังกูร กับล่ามภาษาจีน ออกไปประเทศจีนเมื่อต้นเดือนมีนาคม ๒๔๘๖

ที่จูกิง เมื่อจำกัฏได้พบกับพันตรี ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ จากกองกำลัง ๑๓๖ ในอินเดีย จึงนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมมือระหว่างเสรีไทยสายอังกฤษกับขบวนการต่อต้านภายในประเทศ

หน่วยใต้ดินในไทยเริ่มได้รับอาวุธยุทธโปกรณ์จากสัมพันธมิตรเมื่อปลายปี ๒๔๘๗ ในปี ๒๔๘๘ ทั้งฝ่ายอังกฤษและสหรัฐฯ ทั้งร่วส่งอาวุธอย่างเร่งด่วนที่สุดถึงเดือนพฤษภาคม ฝ่ายไทยสร้างสนามบินลับไว้ถึง ๑๔ แห่ง เพื่อรับอาวุธให้ได้

รวดเร็วยิ่งขึ้น ฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีหน่วยทหารญี่ปุ่นทางอากาศถี่ขึ้นโดยได้รับ
รายงานการเคลื่อนไหวจากฝ่ายไทย

ถึงขั้นนี้แล้วก็ยากที่จะรักษาความลับ ญี่ปุ่นแจ้งต่อนายกรัฐมนตรีไทยว่ามี
ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น สถานการณ์ตึงเครียดขึ้นเรื่อยๆ ฝ่ายไทยหวังว่า ญี่ปุ่น
จะยึดไทยเสียก่อนที่จะสัมพันธมิตรพร้อมที่จะปฏิบัติการ

ในเดือนสิงหาคม หน่วยได้เดินทางไปต่างจังหวัดติดต่อทางวิทยุกับฐานทัพใน
อินเดียวันละสองครั้ง ต่างก็รอรับคำสั่งให้ปฏิบัติการอย่างกระวนกระวายใจ

ในที่สุดเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนอย่างกระชั้นชิด ประเทศไทยก็ได้สันติภาพ
กลับคืนมาโดยไม่เสียเลือดเนื้อของทหาร ตำรวจ และพลพรรคเสรีไทย

การที่ชุดค่ายเรื่องยุ่งยากบางประการมาสรุปไว้ ก็เพื่อเตือนใจอนุชนรุ่นหลัง
ว่า อย่าประมาทในเรื่องของการระงับระไวรักษาสันติภาพในอนาคต

ทศ พันธุมเสน
มีนาคม ๒๕๔๓

คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งแรก

เป็นที่น่ายินดีว่า ในวันที่ ๑๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยอาศัยความร่วมมือกับบรรดาอดีตเสรีไทย ทั้งสายไทย อังกฤษ และอเมริกา ได้จัดตั้งคณะกรรมการวันสันติภาพไทยขึ้น เพื่อจัดงานเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๔๕ ปี ของวันประกาศสันติภาพ อันเป็นการลบล้างการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และอเมริกา ยังผลให้ประเทศไทยรอดพ้นจากสถานะของผู้แพ้สงครามมาได้อย่างภาคภูมิใจ

แต่ที่มีความหมายสำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ การประกาศสันติภาพ เป็นการยืนยันเจตนารมณ์อันแน่วแน่ของปวงชนชาวไทย ที่คัดค้านลัทธิกระหายสงครามของระบอบเผด็จการฟาสซิสต์-นาซีในครั้งนั้น โดยยอมสละอิศตชนเข้าร่วมการต่อสู้เพื่อสันติภาพ ในรูปของขบวนการเสรีไทย

เนื้อหาภายในเล่มนี้ เป็นบันทึกปฏิบัติงานใต้ดินของอดีตเสรีไทยบางท่าน ซึ่งเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นรูปธรรมของความยากลำบากและการเสี่ยงภัยของคนไทยจำนวนหนึ่ง ที่ปฏิบัติงานลับร่วมกับขบวนการเสรีไทยและฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น

บันทึกของอดีตเสรีไทยในเล่มนี้ บางเรื่องยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เปิดเผยในที่ใดมาก่อน เช่น เรื่องของ ดร. พัฒพงศ์ (จิ้นเคง) รินทูล และเรื่องของ ร.ต.ท. เทียน คงสบาย ส่วนเรื่องอื่นๆ แม้จะเคยตีพิมพ์มาแล้ว แต่ก็ยังไม่รู้แพร่หลายนัก

น่าเสียดายที่ในการตีพิมพ์ครั้งนี้ยังขาดบันทึกของเสรีไทยสายอเมริกา แต่ก็สามารถหาอ่านได้จากหนังสือ นอ. วิมล วิริยะวิทย์ เล่าเหตุการณ์ “เมื่อข้าพเจ้ากระโดดร่ม” ซึ่งตีพิมพ์ออกเผยแพร่ในปีนี้ด้วยเช่นกัน นอกนั้นก็หาอ่านได้จากข้อเขียนของ ศาสตราจารย์ คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร ในหนังสือ จากมหาสงครามสู่สันติภาพ (โดยเขียนร่วมกับอาจารย์ทศ พันธุมเสน สำนักพิมพ์อักษรสาส์น, พ.ศ. ๒๕๓๐)

เรื่องราวของอดีตเสรีไทยในหนังสือเล่มนี้ นับว่าเป็นจำนวนเพียงน้อยนิดเมื่อคำนึงถึงว่า ยังมีผู้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยและปฏิบัติการต่อต้านญี่ปุ่นอีกเป็นจำนวนมาก เราจึงหวังอย่างยิ่งว่า จะมีบันทึกของอดีตเสรีไทยท่านอื่นๆ ปรากฏเปิดเผยออกมา เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สดับรับรู้ถึงวีรกรรมกู้ชาติของคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ในแง่มุมต่างๆ อันจะช่วยปลูกฝังสำนึกสันติภาพและน้ำใจรักชาติบ้านเมืองที่แท้จริงในหมู่ชนรุ่นใหม่ ซึ่งไปพ้นจากลัทธิชาตินิยมและลัทธิคลั่งชาติ

ท้ายที่สุดนี้ ผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ทศ พันธุมเสน ที่กรุณาเอื้อเพื่อจัดหาต้นฉบับต่างๆ ซึ่งทำให้การพิมพ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

คณะกรรมการวันสันติภาพไทย

สารบัญ

คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒	
คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งแรก	
การก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นและเสรีไทย	๑
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์	
ทหารชั่วคราว	๒๑
ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์	
ปฐมลิขิตว่าด้วยบันทึกของ ป๋วย อึ๊งภากรณ์	๖๓
สมบุญ ศรีประชัย	
บันทึกที่เพิ่งเปิดเผยของ ป๋วย อึ๊งภากรณ์	๘๓
ทวี หมั่นนิกร	
เล่าเรื่องปฏิบัติการเสรีไทยส่วนตัว	๑๐๓
ดร. สวัสดิ์ ศรีสุข	
เมื่อข้าพเจ้าโดยสารเรือดำน้ำเข้ามาสู่ราชการลับในเมืองไทย	๑๓๙
ดร. พัฒพงษ์ (จันแดง) วินทกุล	
การปฏิบัติหน้าที่ราชการงานใต้ดินของพลตำรวจผู้หนึ่ง	๑๕๗
ร.ต.ท. เขียว คงสบาย	
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการเสรีไทย	๑๗๑
ร.ท. สุวัชร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง	

วิธีปราบยุง

ยุงร้ายยิ่งกว่าเสือ

คำเตือน

เกือบสามปีแล้วที่ยุงร้ายพันธุ์ใหม่ชนิด ๑ ซึ่ง
ทั้งน่าเกลียดและน่ากลัว เรียกกันว่า "ยุงชาน" ได้
มาระบาดอยู่ในประเทศไทย ผู้ที่ยังไม่รู้สำนึกว่าสัตว์นี้
เป็นภัยร้ายแรงเพียงใด ควรอ่านหนังสือนี้ แล้วพยายามจำ
ลักษณะยุงเหล่านี้ๆ โดยละเอียด พบที่ไหนก็ให้จำได้ ตลอดจน
ศึกษาวิธีป้องกันและทำลายมันให้สิ้นเชื้อ ขอให้เร่งร่วมมือกันทำ
การปราบโดยเร็ว มิฉะนั้นมันจะลุบเล็ดไทยกินจนหมดประเทศ.

กรมสาธารณสุข
กรุงเทพฯ

ใบปลิวแบบหนึ่งที่ออกมาต่อต้านยุงในระหว่างสงคราม

การก่อตั้ง ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นและเสรีไทย

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

๑. จิตสำนึกของคนไทยส่วนมากที่ประสบแก่ตนเองและที่ทราบว่ชาติถูก ญี่ปุ่นรุกราน

ส่วนมากของคนไทยรักชาติซึ่งอยู่ในประเทศไทยที่ประสบแก่ตนเองว่า
ชาติถูกญี่ปุ่นรุกรานก็ดี และส่วนมากของคนไทยรักชาติซึ่งอยู่ในต่างประเทศที่
ทราบว่ชาติไทยถูกญี่ปุ่นรุกรานก็ดีนั้น ย่อมเกิดจิตสำนึกที่จะต่อสู้ผู้รุกรานเพื่อ
กอบกู้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของชาติ

ในระหว่างที่ข้าพเจ้าประชุม ค.ร.ม. ตอนบ่ายของวันที่ ๘ ธ.ค. กองทหาร
ญี่ปุ่นจากพระตะบองก็ได้เคลื่อนเข้ามากรุงเทพฯ แล้ว ดังปรากฏความที่รายงาน
ในคณะ ร.ม.ต. ได้บันทึกไว้ ซึ่งข้าพเจ้าได้นำลงพิมพ์ไว้ในส่วนที่ ๒ นั้น เมื่อเสร็จ
การประชุม ค.ร.ม. เวลา ๑๗.๕๕ น. แล้ว ข้าพเจ้าได้นั่งรถยนต์กลับบ้าน สังเกต
เห็นประชาชนไทย ๒ ฟากถนนได้ยืนชุมนุมกันอยู่เป็นจำนวนมากด้วยน้ำตาไหล
อันเป็นสภาพตรงกับที่หนังสือพิมพ์อเมริกัน Washington Times Herald (วอชิงตัน

โทมัส ฮีรอลด์) ฉบับวันที่ ๑๔ ธ.ค. ได้ลงพิมพ์ จากรายงานของผู้สื่อข่าว น.ส.พ. นั้น ที่ได้เล็ดรอดออกจากประเทศไทยส่งไปให้ มีความดังต่อไปนี้

“The Thailanders, shocked by news of the surrender, wept as they stood dazed in the streets.”

แปลเป็นไทยว่า

“ชาวไทยได้ทราบข่าวยอมจำนนญี่ปุ่นด้วยความตกตะลึง และพากันยืนงงงันในถนนด้วยน้ำตานอง”

เมื่อข้าพเจ้ากลับบ้านแล้วก็พบเพื่อนหลายคนที่มาคอยอยู่อาทิลวงบรรณกรโกวิท (เป่าว์ จักกะพาก), นายสงวน ตุลารักษ์, นายจำกั๊ด พลังกูร, นายวิจิตร ลุลิตานนท์, นายเตียง ศิริขันธ์, นายถวิล อุดล, ม.ล. กริ เดชาติวงศ์ (หลวงเดชาติวงศ์วรวัฒน์) ฯลฯ เพื่อนที่มาพบนั้นก็ชี้แจงถึงความรู้สึกของตนเองและของราษฎรส่วนมากที่ได้ประสบเห็นภาพที่กองทหารญี่ปุ่นซึ่งเป็นทหารต่างด้าวได้เข้ามารุกรานประเทศไทย และการที่ราษฎรไทยได้หลั่งน้ำตานันมิใช่เพราะความขลาดหรือกลัวตาย หากหลั่งน้ำตาเพราะ “เจ็บใจ” และ “แค้นใจ”

ที่ว่า “เจ็บใจ” นั้นก็เพราะถูกต่างชาติรุกราน ที่ว่า “แค้นใจ” นั้นก็เพราะรัฐบาลไม่ทำตามที่ได้โฆษณาเรียกร้องทั้งทางหนังสือพิมพ์และทางวิทยุกระจายเสียงให้ราษฎรเสียสละต่อสู้ผู้รุกราน คือ เมื่อสู้ทางอาวุธไม่ได้ ก็ให้เผาอาคารบ้านเรือน ยุ้งฉาง ก่อนที่ศัตรูเข้ามาบุกให้เหลือแต่ผืนดินเท่านั้นที่ศัตรูจะยึดเอาไปได้ ดังที่รัฐบาลตั้งคำขวัญว่า “ให้ศัตรูยึดได้แต่ปฐพี” อีกทั้งโฆษณาของรัฐบาลโฆษณาให้ใช้อาวุธทุกชนิดที่พลเมืองมีอยู่เช่น ปืน, ดาบ, หอก, หลาว ฯลฯ รวมทั้งสัตว์และพืชที่มีพิษ เช่น งู, ตะขาบ, แมงป่อง, ผักหมามูย ฯลฯ (ผู้ที่มีชีวิตอยู่ปัจจุบันนี้ซึ่งฟังวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลสมัยนั้นคงระลึกถึงได้) แต่เมื่อถึงคราวญี่ปุ่นรุกรานเข้ามาจริงๆ ทหาร ตำรวจ และราษฎรที่ชายแดนก็ได้พร้อมกันเสียสละชีวิตต่อสู้ญี่ปุ่น แต่รัฐบาลก็ยอมญี่ปุ่นโดยไม่ทำตามที่ดินชกชวนเรียกร้องให้ราษฎรต่อสู้

เพื่อนที่ร่วมปรึกษาหารือขณะนั้นเห็นว่า ราษฎรไม่อาจหวังพึ่งรัฐบาลว่าจะรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไทยให้สมบูรณ์อยู่ได้ คือ จะต้องยอมตามคำเรียกร้องของญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งนำประเทศชาติเข้าผูกพันกับญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว

เมื่อได้ปรึกษาหารือกันพอสมควรแล้ว ผู้ที่มาประชุมวันนั้นได้ตกลงพลีชีพเพื่อชาติเพื่อกอบกู้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของชาติไทย เพื่อการนั้นจึงตกลงจัดตั้ง “องค์การต่อต้านญี่ปุ่น” ประกอบด้วยคนไทยที่รักชาติทุกชนชั้น วรณะ ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและที่อยู่ในต่างประเทศ ที่ประชุมได้มอบภาระให้ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าและกำหนดแผนการปฏิบัติต่อไป

๒. ภารกิจ ๒ ด้านขององค์การต่อต้านญี่ปุ่น

องค์การฯ มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ด้านประกอบกันคือ

(๑) ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกรานโดยพลังของคนไทยผู้รักชาติและร่วมกับสัมพันธมิตรสมัยนั้น

(๒) ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่า เจตนารมณ์แท้จริงของราษฎรไทยไม่เป็นศัตรูต่อสัมพันธมิตร

ภายหลังที่รัฐบาลซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้ประกาศสงครามและก่อตั้งสถานะสงครามต่อสัมพันธมิตรแล้ว ภารกิจขององค์การด้านนี้ก็เพิ่มขึ้นเป็นว่า “ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามและการผ่อนหนักเป็นเบา”

ถ้าต่อสู้ญี่ปุ่นทางอาวุธด้านเดียวโดยไม่ทำความเข้าใจกับสัมพันธมิตร ประเทศไทยก็จะถูกสัมพันธมิตรถือว่าเป็นศัตรูต่อเขา อันจะทำให้ประเทศไทยเป็นฝ่ายแพ้สงครามได้ แต่จะใช้เพียงคำพูดเจรจากับสัมพันธมิตรด้านเดียวโดยไม่มีการปฏิบัติทางอาวุธต่อญี่ปุ่นภายในประเทศไทย สัมพันธมิตรก็คงไม่ยอมให้ฝ่ายไทยใช้เพียงคำพูดแก้ปัญหาที่ไทยเข้าพัวพันในสงครามนั้นได้

๓. วินัยและการระมัดระวังตัวของสมาชิกภายในประเทศไทย

ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้ผู้ร่วมก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยและผู้ที่เป็สมาชิกของขบวนการนี้ต่อไปนั้นระลึกอยู่เสมอว่า การปฏิบัติงานจะสำเร็จได้และไม่เกิดความเสียหายแก่องค์กรนั้นก็จำเป็นที่ผู้ก่อตั้งและสมาชิกทุกคนต้องรักษาความลับและปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด และป้องกันศัตรูมิให้ทำลายขบวนการได้ โดยขอให้คำนึงอยู่เสมอว่า เขตปฏิบัติการของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศไทยนั้นคือดินแดนของประเทศไทยที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นและของรัฐบาลไทยที่อยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะกองทหารญี่ปุ่นที่ถูกรานเข้ามาในประเทศไทยนั้น มิได้มีแต่ทหารหน่วยรบและหน่วยพลาธิการของญี่ปุ่นเท่านั้น หากญี่ปุ่นได้มีหน่วยสารวัตรทหารพิเศษซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า “เคมเปไต” อันมีลักษณะเช่นเดียวกับที่สารวัตรทหารพิเศษของฮิตเลอร์เยอรมันที่เรียกว่า “เกสตาโป” สารวัตรทหารพิเศษนี้มีอำนาจจับคนที่ต้องสงสัยว่าเป็นศัตรูกับญี่ปุ่นไปกักขังทรมานและเช่นฆ่าได้ ดังที่ญี่ปุ่นเคยทำมาแล้วในดินแดนจีนที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น

นอกจากนั้นสารวัตรทหารไทยและตำรวจไทยที่ยังมิได้เข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านของเรานั้นก็เอาใจใส่ที่จะปราบปรามบุคคลที่กระทำการ หรือสงสัยว่าเตรียมการต่อต้านญี่ปุ่นอันเป็นการผิดความประสงค์ของรัฐบาลไทย บุคคลเหล่านั้นก็อาจถูกสารวัตรทหารหรือตำรวจไทยจับกุมไปคุมขังไว้ได้ ฉะนั้นตราบใดที่สมาชิกองค์กรต่อต้านยังคงอยู่ในวงล้อมของญี่ปุ่นและของรัฐบาลที่อยู่ใต้อำนาจและอิทธิพลของญี่ปุ่นดังกล่าว นั้น ก็จำต้องใช้ความระมัดระวังและปฏิบัติกาโดยวิธี “อำพราง” หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Cover story”

แต่ถ้าเมื่อใดองค์กรสามารถยึดพื้นที่นอกกรุงเทพฯ ได้ แล้วตั้งรัฐบาลต่อต้านขึ้น ผู้ที่ไปร่วมกับรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่นก็ไม่ต้องอำพรางประการใด คือต่อสู้ญี่ปุ่นได้โดยเปิดเผยและประกาศให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรู้และสนับสนุนรัฐบาลต่อต้านได้อย่างเปิดเผย

ถ้าสมาชิกองค์กรฯ ผู้ใดได้รับคำสั่งจากกองบัญชาการขององค์กรฯ ให้ไปปฏิบัติในประเทศสัมพันธมิตร และให้ปฏิบัติการเปิดเผยในดินแดนสัมพันธมิตรนั้น

ได้แล้ว สมาชิกดังกล่าวก็พ้นจากการคุกคามของ “เคมเบไต” หรือ “เกสตาโป” ญี่ปุ่นหรือของสารวัตรทหารและตำรวจไทยส่วนที่อยู่ภายใต้อิทธิพลญี่ปุ่นได้

๔. แผนการยึดภาคเหนือเพื่อตั้งรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น

เมื่อผู้ที่มาประชุมก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นได้ปรึกษาสนทนากำหนดความเข้าใจดังกล่าวมาแล้ว และข้าพเจ้าได้ขอให้ทุกท่านกลับไปบ้านและช่วยกันพิจารณาสถานการณ์, ความรู้สึกนึกคิดของราษฎรโดยทั่วไป และใช้ความคิดแล้วปรึกษาหารือกันต่อไป

ปิดประชุมเมื่อเวลา ๒๓ น. ของวันที่ ๘ ธันวาคมนั้น

ข้าพเจ้าขอให้ ม.ล. กวี เดชาติวงศ์ซึ่งเป็นนายช่างใหญ่กรมทางและเป็นผู้กว้างขวางในภาคเหนือ (มารดาภรรยาเป็นเจ้าแห่งตระกูลเจ้าเชียงใหม่) นั้น ปรึกษารื้อกับข้าพเจ้าต่อไปถึงความเหมาะสมที่องค์การต่อต้านจะยึดภาคเหนือ เพราะมีหลังยันกับพม่าของอังกฤษสมัยนั้น ม.ล. กวี เห็นชอบด้วยจึงแนะนำว่าเราต้องรีบยึดชุมทางรถไฟที่ปากน้ำโพ (นครสวรรค์) ไว้ให้ได้ก่อนที่จะญี่ปุ่นจะยึดส่วนทางรถยนต์สายเหนือสมัยนั้นก็มีเพียงไปถึงสระบุรีและลพบุรีเท่านั้น

ขณะที่ข้าพเจ้าปรึกษากับ ม.ล. กวี อยู่เกือบ ๒๔ น. ของวันที่ ๘ ธ.ค. นั้น นาวาอากาศเอกกาจ เก่งระดมยิง (หลวงกาจสงคราม) ได้มาที่บ้านข้าพเจ้าขอพบเป็นการด่วน ข้าพเจ้าจึงให้ ม.ล. กวี หลบอยู่ในห้องหนึ่ง แล้วข้าพเจ้าก็พบกับ น.อ.อ. กาจฯ ซึ่งเป็นผู้ก่อการฯ ๒๔ มิถุนายนฯ น.อ.อ. กาจฯ กราบข้าพเจ้าแล้วกล่าวว่าเขามองไม่เห็นใครแล้วที่จะช่วยชาติได้ เขาขอปฏิญาณว่าจะซื่อสัตย์ต่อข้าพเจ้า และขอปฏิบัติตามคำสั่งของข้าพเจ้าที่จะกอบกู้เอกราชของชาติไทย ครั้นแล้วเขาได้เสนอว่าเขาร่วมแล้วที่จะให้ทหาร ๑ กองร้อยนำข้าพเจ้ากับเขาและเพื่อนที่ไว้ใจได้ออกเดินทางจากกาญจนบุรีเข้าไปในเขตพม่าของอังกฤษสมัยนั้นเพื่อจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นต่อต้านญี่ปุ่น เขาหวังว่ารัฐบาลอังกฤษคงให้ความสนับสนุน

ข้าพเจ้ากล่าวขอบใจ น.อ.อ. กาจฯ แล้วชี้แจงกับเขาว่า การที่จะตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในพม่านั้นยังไม่ถึงเวลา เพราะเราอาจจะตั้งรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่นได้ใน

ดินแดนของเราเองโดยเฉพาะในภาคเหนือหรือภาคอีสาน แต่ภาคเหนือนั้นเหมาะกว่าเพราะจะได้หลังยันกับพม่าของอังกฤษสมัยนั้น อีกทั้ง น.อ.อ. กาจฯ ก็เป็นคนเชียงใหม่คงจะช่วยแผนการนั้นได้ น.อ.อ. กาจฯ จึงกล่าวว่า เห็นชอบด้วยตามแผนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงถาม น.อ.อ. กาจฯ ว่ามีเพื่อนนายทหารที่ไว้ใจได้ซึ่งประจำการอยู่ที่กองทหารนครสวรรค์หรือไม่ น.อ.อ. กาจฯ ตอบว่ามีเพื่อนที่ชอบพอและไว้ใจได้ ข้าพเจ้าจึงถามว่าจะเต็มใจเดินทางไปโดยรถยนต์ด่วนที่สุดเพื่อไปยิงปากน้ำโพ (นครสวรรค์) และติดต่อกับทหารเพื่อนของ น.อ.อ. กาจฯ ให้เห็นแก่ชาติโดยรวมมือกันยึดทางรถไฟที่ปากน้ำโพและบริเวณนั้น และต่อต้านมิให้ญี่ปุ่นยกพลขึ้นไปทางเหนือ ซึ่งพวกเราจะเล็ดรอดไปตั้งรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น น.อ.อ. กาจฯ จึงเดินทางโดยรถยนต์ไปในตอนเช้ามืดของวันที่ ๙ ธ.ค. ครั้นถึงวันที่ ๑๑ ธ.ค. น.อ.อ. กาจฯ ก็กลับมารายงานต่อข้าพเจ้าว่า เมื่อไปถึงนครสวรรค์นั้นญี่ปุ่นได้ยึดทางรถไฟที่นครสวรรค์ไว้ได้แล้ว ฉะนั้นจะต้องหาทางอื่นต่อไป

ข้าพเจ้าเห็นว่าแม้แผนยึดทางรถไฟที่นครสวรรค์ ที่ไม่สามารถทำได้ในขณะนั้น แต่ก็มิได้ทำให้เสียแผนการจัดตั้งกองกำลังในต่างจังหวัดโดยวิธีจัดตั้งหน่วยกำลังต่างๆ เป็นการลับในหลายท้องที่ ดังปรากฏตามรายงานลงวันที่ ๗ พ.ค. ๒๔๘๙ ของคณะกรรมการธิการสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร สอบสวน สะสางทรัพย์สินของชาติซึ่งคณะเสรีไทยได้ใช้จ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งข้าพเจ้าได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือชื่อ จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึง พระพิศาลสุขุมวิท เรื่องหนังสือจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี, นิวเดลี และสหรัฐอเมริกา กับภาคผนวกเรื่องเสรีไทยบางประการ ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาอังกฤษแล้ว

๕. ญี่ปุ่นเรียกร้องรัฐบาลไทยให้กำจัดข้าพเจ้าและนายวิลาศ ไสอานนท์ ออกจากคณะรัฐมนตรีโดยให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการ

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในตำแหน่งที่ว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง (เนื่องจากเจ้าพระยามรราชถึงแก่อสัญกรรมก่อนแล้ว)

ความเป็นมาของเรื่องนี้ปรากฏตามเอกสารหลักฐานดังต่อไปนี้

**๕.๑ คำให้การของ พล.ต.ต.อดุล อดุลเดชจรัส รองนายก ร.ม.ต. ที่ได้
สาบานตน แล้วให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามเมื่อวันที่ ๑๗
ธ.ค. ๒๔๘๘ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้**

“ข้าฯ ได้ไปฟังสวนกุหลาบซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีสมัยนั้น ได้พบ
นายกรัฐมนตรีกับนายวินซ์ ปานะนันท์ นายวินซ์ฯ ได้พูดว่าทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความ
รังเกียจหลวงประดิษฐมนูธรรมและนายวิลาศ ไสงานนท์ เพราะสองคนนี้
เอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการ
ใดๆ ก็ทำไปไม่สะดวก เพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น เขาจะให้
สองคนนี้ออกจากคณะ ร.ม.ต. เฉพาะหลวงประดิษฐ์นั้นฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าควร
แต่งตั้งให้เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ที่ญี่ปุ่นมีความประสงค์จะให้หลวง
ประดิษฐ์ฯ เป็นผู้สำเร็จราชการนั้น ข้าฯ คิดว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพล
ข้าราชการและประชาชนยังนับถืออยู่มาก ถ้าได้เป็นผู้สำเร็จแล้วจะได้พ้นจากหน้าที่
การเมือง และญี่ปุ่นคิดว่าคงจะไม่ทำให้ประชาชนเห็นว่าญี่ปุ่นรังเกียจหลวง
ประดิษฐ์ฯ

เมื่อนายวินซ์ฯ ได้พูดกับข้าฯ ดังนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ได้พูดกับข้าฯ เช่น
เดียวกันและขอรับรองให้ข้าฯ เชิญหลวงประดิษฐ์และนายวิลาศ ไสงานนท์ และ
นายทวี บุณยเกตุ มาปรับความเข้าใจแล้วดำเนินการต่อไป ข้าฯ จึงได้เชิญบุคคล
ทั้ง ๓ มาที่วังสวนกุหลาบ ได้ชี้แจงเหตุการณ์และความประสงค์ให้ฟัง หลวง
ประดิษฐ์ฯ ตอบว่าจะไปปรึกษาพวกพ้องดูก่อน ส่วนนายวิลาศฯ นั้นว่าไม่ขัดข้อง
อะไร ครั้นเย็นในวันนั้นหลวงประดิษฐ์ฯ ได้ไปหาข้าฯ ที่วังปารุสกวัน ซึ่งเป็นที่พัก
ของข้าฯ ได้ชี้แจงกับข้าฯ ว่าได้หารือพวกพ้องแล้ว แต่ยังรู้สึกตะขิดตะขวงใจใน
การที่จะร่วมคณะผู้สำเร็จราชการนั้นเป็นการไม่เหมาะสมหรือไม่ดั่งาม ข้าฯ ได้
พยายามชี้แจงแสดงเหตุผลด้วยประการต่างๆ ว่ามีความจำเป็นเพื่อเหตุการณ์อัน
ไกล ในที่สุดหลวงประดิษฐ์ก็ยอม แล้วนายทวี บุณยเกตุก็ได้ทำเรื่องราวดำเนิน
การให้หลวงประดิษฐ์ฯ และนายวิลาศฯ ออกจากรัฐมนตรี และให้หลวงประดิษฐ์ฯ
ร่วมอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการต่อไป”

๕.๒ บันทึกเรื่อง “ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ของนายทวี บุญยเกษตร”

บันทึกของนายทวี บุญยเกษตร ตามหัวข้อดังกล่าวนั้นได้ลงพิมพ์ในหนังสือของนายดิเรก ชัยนาม ชื่อ “ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒” พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๓๕๗-๓๕๙ มีความดังต่อไปนี้

“ครั้นต่อมา จะเป็นวันที่เท่าใดข้าพเจ้าจำไม่ได้ แต่เข้าใจว่าระหว่างวันที่ ๑๐ ถึง ๑๒ ธันวาคม หรือใกล้เคียง แต่ที่แน่ใจนั้นก็ภายหลังที่รัฐบาลได้ขึ้นสัญญายอมให้ทหารญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ไม่กี่วัน รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้เริ่มเจรจาขอกู้เงินจากไทยเป็นงวดแรกเพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารของญี่ปุ่น นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า การที่จะให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงินเพื่อไปใช้จ่ายในกิจการทหารของเขานั้น เข้าใจว่า คงจะไม่คุ้มแต่เพียงเท่านั้น แต่จะต้องขอกู้มาอีกเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดตามความจำเป็นในทางทหารของเขา หากเราให้กู้ก็จะต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้มีธนบัตรหมุนเวียนในท้องตลาดมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จะเป็นผลเสียทางเศรษฐกิจ คือจะทำให้เกิดเงินเฟ้อ (Inflation) จึงเห็นควรให้ทหารญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรของเขาขึ้นใช้เองในกองทัพของเขาเรียกว่า Invasions notes จะดีกว่า ทั้งนี้เพื่อว่าเมื่อสงครามเสร็จสิ้นลงแล้ว เราจะได้ประกาศยกเลิกธนบัตรเหล่านี้เสีย หากทำได้เช่นนั้นเมื่อเสร็จสิ้นสงครามแล้ว การเงินและการเศรษฐกิจของประเทศก็จะได้ไม่ถูกกระทบกระเทือนและจะไม่เกิดเงินเฟ้อขึ้น

นายกรัฐมนตรีได้กล่าวแย้งว่า การที่จะปฏิบัติตามความเห็นและตามข้อเสนอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น แม้จะเป็นการป้องกันมิให้เกิดเงินเฟ้อขึ้นได้ก็ตาม แต่ก็เท่ากับเป็นการแสดงว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไปแล้วจึงไม่เห็นด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงได้แถลงค้านว่า ก็การที่เรายอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองและทำอะไรได้ต่างๆ นะไม่ได้แปลว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไปแล้วดอกหรือ ในเรื่องนี้รู้สึกว่าได้มีการถกเถียงกันอย่างรุนแรงระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แต่ในที่สุดนายกรัฐมนตรีก็ยังคงยืนยันในความเห็นที่จะให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเป็นเงินบาท

โดยพิมพ์ธนบัตรออกให้เพิ่มเติมให้มากขึ้นตามความจำเป็น และต่อมาอีกไม่กี่วัน ก็ได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ นายปรีดี พนมยงค์ ได้พ้นจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งยังว่างอยู่อีกตำแหน่งแทน

และในเวลาไล่เลี่ยกันนี้ ยังมีรัฐมนตรีอีกสองสามคนได้พ้นจากตำแหน่งไปด้วยเท่าที่จำได้ก็มีนายดิเรก ชัยนาม พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ถูกส่งไปเป็นอัครราชทูตประจำกรุงโตเกียวในภายหลัง) กับนายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นอันว่าเราต้องพิมพ์ธนบัตรให้กองทัพญี่ปุ่นกู้ไปใช้เรื่อยๆ โดยมีทองคำส่วนหนึ่งผูกไว้ที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นหลักประกัน กับมีเงินเยนเป็นส่วนมากเป็นหลักประกันในตอนหลัง และยิ่งกว่านั้นรัฐบาลญี่ปุ่นยังได้ปรับปรุงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินเยน โดยเพิ่มค่าของเงินเยนให้สูงขึ้น ให้เป็น ๑ เยนเท่ากับ ๑ บาท ซึ่งแต่ก่อนนี้อัตราแลกเปลี่ยน ๑.๕๐ เยน เท่ากับ ๑ บาท ทั้งนี้เนื่องมาจากการกั๊กยืม เพราะญี่ปุ่นประสงค์จะใช้เงินคืนเราเป็นเงินเยนจำนวนน้อยลงนั่นเอง”

๖. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นที่ตั้งหลักกองบัญชาการองค์การต่อต้านที่ต่อมาใช้ชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย” และเป็นค่ายกักกันคนอังกฤษและคนอเมริกันระหว่างสงคราม

๖.๑ ข้าพเจ้ายังเป็นผู้ประสานการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ข้าพเจ้าได้ขอมความเข้าใจกับนายกรัฐมนตรี (พิบูลฯ) และรองนายกรัฐมนตรี (อดุล) ว่า โดยที่ญี่ปุ่นไม่พอใจให้ข้าพเจ้าร่วมอยู่ในคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นตำแหน่งการเมือง แต่ตำแหน่งผู้ประสานการฯ มิใช่ตำแหน่งการเมือง อีกทั้งข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งนี้โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ฉะนั้นจึงถือว่าข้าพเจ้ายังคงดำรงตำแหน่งผู้ประสานการต่อไป รัฐบาลไม่ขัดข้อง

ข้าพเจ้าจึงอาศัยมหาวิทยาลัยฯ เป็นที่ตั้งกองบัญชาการต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาได้ร่วมเป็นขบวนการเดียวกันกับเสรีไทยใน ส.ร.อ.* และในอังกฤษใช้ชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย”

๖.๒ ค่ายกักกันคนอังกฤษและคนอเมริกันระหว่างสงคราม

เมื่อวันที่ ๑๑ ธ.ค. ๒๔๘๔ รัฐบาลไทยกับญี่ปุ่นได้ตกลงกติกากำหนดความร่วมมือทางทหาร (Military co-operation) ระหว่างกันแล้ว รัฐบาลไทยก็เตรียมการที่จะจับคนสัญชาติอังกฤษ คนสัญชาติอเมริกันเอาไว้กักกันไว้เสมือนหนึ่งเป็นชนชาติศัตรู เพราะถ้ารัฐบาลไทยไม่จัดการเช่นนั้น กองทหารญี่ปุ่นก็จะจัดการเอง รัฐบาลไทยได้มอบให้ พล.ต.ต. อุดลฯ รองนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดำเนินการเรื่องนี้

รองนายกรัฐมนตรีจึงไปพบข้าพเจ้า ขอแบ่งสถานที่ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ เพื่อกักกันคนสัญชาติดังกล่าว โดยขอให้มหาวิทยาลัยจัดเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดูแลค่ายกักกันนี้ ส่วนทางทหารนั้นได้ตั้ง ม.ร.ว. พงศ์พรหม จักรพันธุ์ นายพันตรีกองหนุนที่รับราชการอยู่ในกรมศุลกากร กระทรวงการคลังที่เคยอยู่ในสังกัดข้าพเจ้าก่อนแล้วนั้นเป็นผู้บังคับการค่าย และขอให้มหาวิทยาลัยจัดเจ้าหน้าที่ให้มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดแก่ผู้ถูกกักกันเหล่านั้น

ข้าพเจ้าในฐานะผู้ประสานการตกลงรับข้อเสนอของรองนายกรัฐมนตรีดังกล่าว เพราะเห็นว่า

ประการที่ ๑ คนสัญชาติดังกล่าวที่อยู่ในประเทศไทยจะรอดพ้นจากการถูกจับกุมโดยฝ่ายญี่ปุ่นที่อาจจะใช้วิธีทรมาณ ดังที่ญี่ปุ่นได้เคยทำแก่คนอังกฤษอเมริกันในประเทศ

ประการที่ ๒ การช่วยคนสัญชาติสัมพันธมิตรดังกล่าวเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สัมพันธมิตรจะผ่อนหนักเป็นเบาให้แก่ประเทศไทย ถ้าหากสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายชนะสงคราม

ข้าพเจ้าได้มอบให้นายวิจิตร ลุจิตานนท์ เลขาธิการมหาวิทยาลัยฯ ซึ่งทำหน้าที่เลขาธิการองค์การต่อต้านซึ่งต่อมาใช้ชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย” นั้น เป็นหัวหน้าพนักงานมหาวิทยาลัยฝ่ายความเป็นอยู่ของผู้ถูกกักกันเหล่านั้น

มหาวิทยาลัยได้ต้อนรับและได้พิทักษ์ผู้ถูกกักกันเหล่านั้นเต็มความสามารถที่จะมิให้ญี่ปุ่นย่ำแย่เอาไปทรมานได้

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว ลอร์ด เมานท์แบทเตนได้เปิดเผยต่อหนังสือพิมพ์ไทมส์ ฉบับวันที่ ๑๘ ธ.ค. ค.ศ. ๑๙๔๖ มีความดังต่อไปนี้

“There are, I know, many who were prisoners of war in Siam who have good reason, to be grateful for Pradit's good will to us. So let us honour a man who has rendered high service to the allied cause to his own country, and who from my personal knowledge of him is a firm advocate of Anglo-Siamese friendship. The chain of local resistance to Japanese oppression in the occupied lands of South-East Asia had very few gaps in it, and one of the strongest links was forged by Pradit in Siam. (Loud and prolonged cheers.)

แปลเป็นภาษาไทยว่า

“ข้าพเจ้ารู้ว่ามีบุคคลมากมายที่เคยตกเป็นเชลยศึกในสยามได้มีความสำคัญอันถูกต้องในแง่ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อความปรารถนาดีของประติษฐ์ซึ่งมีต่อเรา ดังนั้นจึงขอให้เราให้เกิดเกียรติแก่บุคคลผู้ที่ได้ให้บริการอย่างสูงต่อคุณธรรมของสัมพันธมิตรและต่อประเทศของเขาเอง และโดยความรู้เห็นเป็นส่วนตัวของข้าพเจ้า เขาก็เป็นบุคคลที่ได้ส่งเสริมมิตรภาพระหว่างอังกฤษกับสยามเป็นอย่างดีหนักแน่นมากด้วย สายระยางแห่งการต่อต้านในท้องถิ่นแห่งการกดขี่ของญี่ปุ่นในดินแดนเอเชียอาคเนย์ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นนั้นถึงจะมีช่องว่างอยู่บ้าง ก็มีอยู่อย่างเล็กน้อยเหลือเกิน และสายระยางที่เข้มแข็งที่สุดอันหนึ่งก็ได้แก่สายระยางซึ่งได้บากบั่นสร้างสรรค์ขึ้นโดยประติษฐ์ในสยามนี้เอง (เสียงแห่งความชื่นชมยินดีได้ให้ร้องก้องขึ้นเป็นเวลายาวนาน)”

อนึ่ง ปรากฎเอกสารหลักฐานที่สโมสรกองกำลังพิเศษของอังกฤษฉบับ ๑๗ ธ.ค. ค.ศ. ๑๙๗๐ ถึงข้าพเจ้ามีความดังต่อไปนี้

สำเนาภาพถ่ายจดหมายของสโมสรวงกำลังพิเศษแห่งอังกฤษ ฉบับ ๑๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๐ ถึงนายปรีดี พนมยงค์

คำแปลภาษาไทย

สโมสรวงกำลังพิเศษ

๘ เฮอเบอร์เครเซนท์ ไนท์สบริดจ์

ลอนดอน เอส ดับเบิลยู ๑

๑๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๐ (พ.ศ. ๒๕๑๓)

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

อ.ซี. ๓ - ๕

๑๗ ถนนเอมิล ดูบัวส์ ปารีส ๑๖

ฯพณฯ

คณะกรรมการได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้ามีหนังสือขอร้องให้ท่านรับคำเชิญของเราที่ขอให้ท่านเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสโมสรวงนี้

ดังที่ ฯพณฯ คงจะทราบแล้ว สโมสรวงนี้ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๕ โดยและเพื่อบุคคลซึ่งได้ปฏิบัติการอยู่ในกองกำลังพิเศษและบุคคลซึ่งได้ทำงานอยู่ในขบวนการต่อต้านและขบวนการใต้ดินในระหว่างสงคราม ค.ศ. ๑๙๓๙ - ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๘)

เราและสมาชิกทั้งหลายของสโมสรวงนี้มีความชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ทราบว่า ฯพณฯ จะยอมรับเป็นสมาชิกภาพกิตติมศักดิ์ของสโมสรวงนี้ ข้าพเจ้าทราบว่าสมาชิกเหล่านั้นทั้งที่เป็นคนไทยและคนอังกฤษ ซึ่งเคยทำงานอยู่ในแผนกประเทศสยามของกองกำลัง ๑๓๖ ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกับท่านและได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขัน และได้รับการส่งเสริมกำลังใจจากท่านตลอดเวลาในระหว่างหลายปีของการทำสงครามนั้นคงจะมีความชื่นชมยินดีเป็นพิเศษ

การที่ส่งคำเชิญดังกล่าวมายัง ฯพณฯ ในครั้งนี้ก็เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงถึงการยอมรับนับถือ และการยกย่องอย่างสูงของเราต่อบทบาทอันเด่นชัดของ ฯพณฯ

ในการสนับสนุนและคำจูนขบวนการต่อต้าน ซึ่งได้รับใช้ประเทศของเราทั้งสองใน
ยามที่ตกอยู่ในอันตรายและการเสี่ยงภัย

ด้วยความจริงใจของข้าพเจ้า

ยอเฟฟรีย์ เอ็ช วอลฟอร์ด

ประธานกรรมการ

๖.๓ โดยที่มหาวิทยาลัยฯ ได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดีแก่ผู้ถูกกักกันพร้อม
ทั้งป้องกันให้เขาเหล่านั้นปลอดภัยจากญี่ปุ่น ฉะนั้นวันหนึ่งศาสตราจารย์ฮัตเจนสัน
(ศาสตราจารย์ของ ม.ธ.ก.) ที่ถูกกักกันอยู่ในค่ายจึงถามศิษย์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ดูแล
ค่ายว่า ท่านสังเกต การปฏิบัติของมหาวิทยาลัยฯ ที่มีต่อผู้กักกันเป็นอย่างดี กว่า
ที่ญี่ปุ่นปฏิบัติต่อผู้ถูกกักกันในประเทศจีนแล้ว ท่านสันนิษฐานว่านักศึกษาคง
จัดตั้งขบวนการอย่างคนฝรั่งเศสเสรีใช่หรือไม่ เจ้าหน้าที่ตอบว่าขอให้ถามผู้ใหญ่
ข้อสันนิษฐานของผู้ถูกกักกันไปถึงพนักงานสถานทูต ส.ร.อ. ในกรุงเทพฯ ซึ่งถูก
กักกันอยู่ภายในสถานทูตนั้น ความจริงปรากฏในรายงานฉบับ ๑๘ ส.ค. ค.ศ. ๑๙๔๒
(พ.ศ. ๒๔๘๕) ของนาย “แชพแมน” (Chapman) อดีตเลขาธิการโทสถานทูตอเมริกัน
ณ กรุงเทพฯ ซึ่งหนังสือของรัฐบาล ส.ร.อ. ชื่อ “Foreign Relations of the United
States” ค.ศ. ๑๙๔๒ เล่ม ๑ หน้า ๙๑๗-๙๒๐ ได้ลงพิมพ์เปิดเผยภายหลังเหตุการณ์
ล่วงพ้น ๒๕ ปีแล้ว (ตามระเบียบเปิดเผยเอกสารลับของ ส.ร.อ.) มีความตอนหนึ่ง
ดังต่อไปนี้

“At the time of my departure from Bangkok on June 29, 1942, the Thai
Government appeared to be under the control of and subservient to the Japa-
nese military although still nominally independent. The pre-war Council of Minis-
ters remained in office with a few exceptions. As previously noted Luang
Pradist Manudharm, pre-war Minister of Finance, who had so stoutly resisted
Japanese attempts at financial penetration and who has staunch pro-Allied

sentiments, had been “promoted” to the Council of Regency to eliminate him from political activities inimical to Japan...Luang Vichitr had recently become Foreign Minister, Nai Direck, the pre-war Foreign Minister, was safely under observation as Thai Ambassador in Tokyo. As indicated in a preceding paragraph the only notable absentee was Nai Vilas Osathananda, former Director General of the Publicity Department.

“Indications of the development of a “Free Thai” movement organized by university students were reported. Evidently the objective of such a movement would be to create an underground revolutionary group which at a propitious moment would seize the power and free the country from the Japanese yoke and the control of its present...leaders. Whether the small group of liberal and pro-Allied leaders who are still in the Government...are connected with this movement is not known.”

แปลเป็นภาษาไทยว่า

“ในขณะที่ข้าพเจ้าเดินทางจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๒ นั้น ปรากฏว่ารัฐบาลไทยอยู่ภายใต้การควบคุมและรับใช้การทหารของญี่ปุ่น แม้ว่าจะเป็นเอกราชแต่ในนามรัฐมนตรีนี่เป็นอยู่ก่อนสงครามคงดำรงตำแหน่งอยู่ต่อไป ดังที่ข้าพเจ้าบันทึกส่งมาก่อนแล้วว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีคลังก่อนสงครามที่ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็ง ในการที่จะแทรกเข้ามาทางการเมืองคลั่งและเป็นผู้มีจิตใจนิยมสัมพันธมิตรนั้นได้ “เลื่อนตำแหน่งขึ้น” สู่คณะผู้สำเร็จราชการฯ เพื่อกำจัดเขาให้พ้นจากกิจกรรมทางการเมืองอันไม่เป็นมิตรต่อญี่ปุ่น...หลวงวิจิตรฯ ได้เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศเมื่อเร็วๆ นี้ นายดิเรก รัฐมนตรีต่างประเทศก่อนสงครามปลอดภัยภายใต้การสอดส่อง คือ เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำโตเกียวดังที่ได้ชี้แจงในวรรคก่อนนี้แล้วว่าผู้ที่ไม่อยู่ในคณะรัฐบาลคนเดียว คือ นายวิลาศ โอสถานนท์ อดีตอธิบดีกรมโฆษณาการ

“ได้รับแจ้งว่าได้มีการประกอบขึ้นซึ่ง “เสรีไทย” ขบวนการหนึ่ง จัดตั้งโดยนักศึกษามหาวิทยาลัย เป็นที่แน่นอนว่าวัตถุประสงค์ของขบวนการเช่นนี้ก็เพื่อจัดตั้ง

กลุ่มอภิวัดมนิไต้ดิน ซึ่งเมื่อถึงโอกาสสมควรแล้วก็จะทำการยึดอำนาจแล้วกู้อิสรภาพประเทศให้พ้นจากแอกของญี่ปุ่นและการควบคุมของผู้นำ...ปัจจุบัน ส่วนกลุ่มเล็กๆ ของผู้นำนิยมสัมพันธมิตรที่ยังอยู่ในรัฐบาลนั้น...ไม่ทราบว่าจะเกี่ยวข้องกับขบวนการนี้หรือไม่”

๗. การก่อตั้งเสรีไทยใน ส.ร.อ. และในอังกฤษ

๗.๑ จิตสำนึกของคนไทยส่วนมากที่รักชาติซึ่งอยู่ใน ส.ร.อ. และในอังกฤษ และทั่วทั้งท่าของรัฐบาล ส.ร.อ. กับรัฐบาลอังกฤษที่มีต่อการจัดตั้งเสรีไทยใน ๒ ประเทศนั้น

นอกจากคนไทยในประเทศไทยที่ได้ประสบพบเห็นการรุกรานของญี่ปุ่นตั้งแต่วันที่ ๘ ธ.ค. ค.ศ. ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) จึงเกิดจิตสำนึกรวมกันก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นเพื่อปกป้องเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของชาติไทยดังที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ในหลายข้อแล้วนั้น ส่วนคนไทยใน ส.ร.อ. และในอังกฤษก็เกิดจิตสำนึกที่จะรวมกันประกอบเป็นองค์การต่อสู้ญี่ปุ่นเพื่อปกป้องเอกราชของชาติไทย แม้ว่าชาวที่ได้รับจะเข้าไปบ้างแต่คนไทยในต่างประเทศดังกล่าวนี้อาจได้ทอดทิ้งเวลาไว้เนิ่นนาน คือได้รับลงมือออกแถลงการณ์คัดค้านญี่ปุ่น และดำริที่จะจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นขึ้น อาทิ

(๑) เมื่อวันที่ ๑๑ ธ.ค. ค.ศ. ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) หรือ ๓ วันภายหลังญี่ปุ่นรุกรานไทยนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันได้แถลงต่อ น.ส.พ.และส่งโทรเลขไปยังรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ ใจความว่า สถานทูตไทยที่กรุงวอชิงตันจะทำตามคำสั่งของรัฐบาลที่สถานทูตเห็นว่ามิใช่เป็นคำสั่งที่ญี่ปุ่นสั่งให้ทำ รุ่งขึ้นอีก ๑ วันคือวันที่ ๑๒ ธ.ค. นั้น สถานทูตไทยดังกล่าวทราบข่าวว่า รัฐบาลไทยทำข้อตกลงร่วมมือทางทหารกับญี่ปุ่น สถานทูตนั้นก็ได้แจ้งต่อรัฐบาลอเมริกันถึงการที่สถานทูตนั้นไม่ยอมรับข้อตกลงกับรัฐบาลญี่ปุ่นดังกล่าวและถึงการที่อัครราชทูตและข้าราชการสถานทูตนั้นพร้อมที่จะจัดตั้งองค์การเสรีไทยซึ่งรัฐบาลอเมริกันได้หรือต่อไปยังรัฐบาลอังกฤษ แต่รัฐบาลอังกฤษได้ตอบ

รัฐบาลอเมริกันตามบันทึกสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษลงวันที่ ๒๔ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ซึ่งปรากฏในหนังสือรัฐบาล ส.ร.อ. เล่มที่ข้าพเจ้าได้อ้างไว้ก่อนแล้ว (Foreign Relations of the United States) ค.ศ. ๑๙๔๑ เล่ม ๕ หน้า ๓๐๒ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

711.92/33

The British Embassy to the Department of State

AIDE-MEMOIRE

His Majesty's Government in the United Kingdom welcomes the proposal made in the State Department's memorandum of December 18th to continue to recognise the Thai Minister in Washington as the representatives in the United States of the free people of Thailand. When the question of setting up a Free Thai movement arises, the personalities of possible leaders will naturally require careful consideration, and His Majesty's Government are now going into this question so far as the United Kingdom is concerned. The Thai Minister in London has shown no wish to come out into open opposition to the regime in Bangkok, and His Majesty's Government consider that it will be best to arrange for his departure.

แปลเป็นไทยดังต่อไปนี้

เลขที่ ๗๑๑.๙๒/๓๓

“สถานเอกอัครราชทูตบริติชถึงกระทรวงว่าการรัฐ (กระทรวงการต่างประเทศ ส.ร.อ.)”

บันทึกช่วยจำ

“รัฐบาลของพระราชาธิบดีในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ยินดีต้อนรับข้อเสนอตามบันทึกของกระทรวงว่าการรัฐ ฉบับลงวันที่ ๑๘ ธันวาคม ในการดำเนินต่อไปที่รับรองอัครราชทูตไทยในวอชิงตันเป็นตัวแทนในสหรัฐอเมริกาของประชาชน

เสรีแห่งประเทศไทย เมื่อปัญหาเกิดขึ้นเรื่องจัดตั้งขบวนการเสรีไทยนั้น บุคคลที่อาจเป็นไปได้ที่จะเป็นหัวหน้านั้นก็ป็นธรรมดาที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ, และรัฐบาลของพระราชอาธิบดีกำลังดำเนินการเกี่ยวกับปัญหานี้ เท่าที่เกี่ยวข้องกับสหราชอาณาจักร อัครราชทูตไทยในกรุงลอนดอน มิได้แสดงความปรารถนาอย่างเปิดเผยที่จะคัดค้านระบบปกครองในกรุงเทพฯ และรัฐบาลของพระราชอาธิบดีเห็นว่าจะเป็นการดีที่สุดที่จะให้เขาเดินทางออกไป...”

เมื่อรัฐบาลอเมริกันได้รับบันทึกสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ ก็ได้มีบันทึกตอบไปเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) มีความตอนหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือเล่มที่ข้าพเจ้าอ้างถึงฉบับ ค.ศ. ๑๙๔๒ เล่ม ๑ หน้า ๙๑๓-๙๑๔ มีความดังต่อไปนี้

“With regard to the Thai Minister in Washington this Government has decided, after careful consideration of all factors involved, not to proceed at present with the proposal to recognize the Minister as the presentative in the United States of the free people of Thailand”, and intends for the time being to continue to recognize him as “Minister of Thailand”.

“With regards to the text of the statement which the British Government proposes to issue in London, this Government considers that it would be preferable to defer the issuance of any statements by the British and the United States Governments until such time as word shall have been received that the British and the American Ministers to Thailand have safely departed from the country. This Government agrees that any statements issued in regard to Thailand by the British Government, the Netherlands Government and the United States Governments should not conflict.

Washington, January, 19, 1942”

แปลเป็นไทยว่า

“...ส่วนที่เกี่ยวกับอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันนั้น รัฐบาลนี้ (ส.ร.อ.) ได้ตัดสินใจภายหลังที่ได้พิจารณาอย่างรอบคอบทั้งกรณีทั้งหลายที่เกี่ยวข้องแล้ว จึงไม่ดำเนินต่อไปในปัจจุบันนี้ เกี่ยวกับข้อเสนอที่จะรับรองอัครราชทูตไทยว่า “เป็นตัวแทนในสหรัฐอเมริกาของประชาชนเสรีไทยในประเทศไทย” และตั้งใจในสถานการณ์ปัจจุบันที่จะดำเนินรับรองเขาต่อไปในฐานะ “อัครราชทูตของประเทศไทย”

“เกี่ยวกับข้อแถลง ซึ่งรัฐบาลบริติชเสนอที่จะประกาศในกรุงลอนดอนนั้น รัฐบาลนี้ (ส.ร.อ.) เห็นว่า น่าจะเป็นการเหมาะสมกว่าที่จะเลื่อนเวลาต่อข้อแถลงใดๆ โดยรัฐบาลอังกฤษและรัฐบาล ส.ร.อ. ไว้ก่อน จนกว่าถึงเวลาที่ได้รับแจ้งว่า อัครราชทูตอังกฤษและอเมริกันประจำประเทศไทย ได้ออกเดินทางจากประเทศไทยนั้น รัฐบาลนี้ (ส.ร.อ.) เห็นด้วยว่า คำแถลงใดๆ ที่เกี่ยวกับประเทศไทยซึ่งจะประกาศโดยรัฐบาลบริติช, รัฐบาลเนเธอร์แลนด์ และรัฐบาล ส.ร.อ. นั้นจะต้องไม่ขัดกัน

วอชิงตัน, วันที่ ๑๙ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๒”

แม้รัฐบาลอังกฤษจะสงวนท่าทีในการรับรองอัครราชทูตไทยในวอชิงตันเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยก็ตาม แต่อัครราชทูตและข้าราชการสถานทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ก็ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล ส.ร.อ. ให้จัดตั้งกองกำลังเสรีไทยประกอบด้วยคนไทยผู้รักชาติและอาสาสมัครเพื่อเดินทางมาต่อสู้อยู่ในประเทศไทย

องค์การเสรีไทยใน ส.ร.อ. เรียกชื่อองค์การเป็นภาษาอังกฤษว่า “Free Thai Movement”

(๒) ส่วนคนไทยในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) นั้นก็ได้รวบรวมส่วนมากที่สุดเป็นคณะเสรีไทยในอังกฤษ ผู้ที่เป็นชายก็ได้รับฝึกฝนเป็นทหารอังกฤษเพื่อเดินทางไปต่อสู้ญี่ปุ่นในประเทศไทย ข้าพเจ้าขอให้ท่านผู้สนใจรายละเอียดโปรด

อ่านบทความของนายปวย อึ้งภากรณ์ เรื่อง “ทหารชั่วคราว” ซึ่งลงพิมพ์ในหนังสือของนายดิเรก ชัยนาม เรื่อง “ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒”

โดยที่รัฐบาลอังกฤษยังคงเรียกประเทศไทยว่า “Siam” และเรียกคนไทยว่า “Siamese” ดังนั้นเสรีไทยในอังกฤษจึงเรียกขบวนการเสรีไทยเป็นภาษาอังกฤษว่า “Free Siamese Movement”

(๓) ต่อมาเมื่อขบวนการต่อต้านภายในประเทศไทย ได้รวมเป็นขบวนการเดียวกันกับเสรีไทยใน ส.ร.อ. และในอังกฤษแล้ว เราก็ใช้ชื่อขบวนการของเรานั้นว่า “ขบวนการเสรีไทย”

แต่เอกสารทางราชการอังกฤษยังคงเรียกขบวนการของเราว่า “Resistance Movement” ฉะนั้นในการเสนอเรื่องและทำความตกลงเป็นทางการกับรัฐบาลอังกฤษ เราจึงเรียกขบวนการของเราเป็นภาษาอังกฤษว่า “Thai Resistance Movement”

๗.๒ ความแตกต่างบางประการระหว่างขบวนการเสรีไทยกับข้ออ้างของ พ.ค.ท. ในการต่อสู้ญี่ปุ่น

(๑) ตามสารานุกรมประจำปีของจีนชื่อ “ชีร้อเจียจือร้อซือเตียน” แปลเป็นไทยว่า “สารานุกรมความรู้แห่งโลก” ฉบับที่พิมพ์ติดต่อกันหลายปีภายหลัง ค.ศ. ๑๙๘๕ นั้นอ้างว่า พรรคคอมมิวนิสต์ไทยตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ธ.ค. ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) จึงแสดงว่า พ.ค.ท. ตั้งขึ้นภายหลังญี่ปุ่นยกกำลังทัพพุกพานประเทศ ไทยแล้ว ๑๑ เดือน ๒๓ วัน เอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์ไทยภายหลัง พ.ศ. ๒๔๙๒ (ค.ศ. ๑๙๔๙) ก็ถือตามคำอ้างของสารานุกรมจีนนั้น และได้จัดให้มีการฉลองวันก่อตั้งพรรคนั้นเป็นประจำ จึงแสดงว่า พรรคนั้นก่อตั้งขึ้นช้ากว่าองค์การต่อต้าน ญี่ปุ่นและเสรีไทยใน ส.ร.อ. และในอังกฤษมาก

(๒) ในนิตยสารของจีนหลายเล่มและเอกสารกับคำโฆษณาของ พ.ค.ท. อ้างว่าเมื่อพรรคนั้นตั้งขึ้นแล้วก็ได้นำมวลชนชาวไทยต่อสู้ญี่ปุ่น แต่ต่อมาได้มีการแถลงใหม่ถือเอาวันที่ ๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๖๕ (พ.ศ. ๒๕๐๘) เป็นวันที่เรียกตามภาษาอีสานว่า “วันเสียงปืนแตก” หมายถึงว่า เป็นวันซึ่ง พ.ค.ท. ใช้อาวุธปืนยิง

ข้าศึก จึงนับเป็นเวลาภายหลัง ๒๔ ปี ที่สาธารณกรมจีนและ พ.ค.ท. อ้างว่าพรรคนี้ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ และเป็นเวลา ๒๐ ปี ภายหลังที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ เสร็จสิ้นแล้ว

(๓) ไม่ปรากฏว่า พ.ค.ท. ได้มีการติดต่อกับสัมพันธมิตรประเทศใดที่จะร่วมกับเขาในการต่อสู้ญี่ปุ่นทางอาวุธ ฉะนั้นจึงเป็นที่น่าวิตกว่าการทำสงครามต่อสู้ศัตรูร่วมกันนั้น ถ้าต่างฝ่ายต่างทำการต่อสู้โดยไม่มีแผนทางทหารเดียวกันแล้ว ก็เสียเปรียบญี่ปุ่นได้ เพราะต่างฝ่ายต่างทำการต่อสู้ไปก่อนโดยยังไม่ถึงเวลา ก็จะทำให้ญี่ปุ่นทำลายบ้านเมืองไทยได้โดยสัมพันธมิตรเข้ามาช่วยไม่ทัน เช่น กรณีที่คอมมิวนิสต์โปแลนด์ได้ดวลลงมือต่อสู้เยอรมันก่อนที่สัมพันธมิตรจะยกกองทัพไปช่วยได้ หรือสัมพันธมิตรเห็นควรระดมกำลังโจมตีญี่ปุ่นแต่ พ.ค.ท. ยังไม่พร้อมถือว่าช้าไป ก็ทำให้สัมพันธมิตรและกองกำลังของราษฎรที่ พ.ค.ท. จัดตั้งไว้นั้น เสียหาย

(๔) ไม่ปรากฏจากสารานุกรมของจีนที่อ้างถึงหรือเอกสารของ พ.ค.ท. ว่าได้ทำความเข้าใจกับสัมพันธมิตรชาติใด และคอมมิวนิสต์ชาตินั้นๆ ก็มีได้กล่าวถึงเลยว่า พ.ค.ท. ได้ทำความเข้าใจว่า ถ้า พ.ค.ท. นำกำลังต่อสู้ญี่ปุ่นแล้วสัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ดังนั้นเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามแล้ว พ.ค.ท. จะทำอย่างไรที่จะให้ประเทศสัมพันธมิตรที่รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามและก่อสร้างสงครามกับเขาไว้นั้น คือ บริเตนใหญ่, ส.ร.อ., จีน ยอมรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม? หรือ พ.ค.ท. จะนำราษฎรไทยต่อสู้บริเตนใหญ่, ส.ร.อ., จีน ไปโดยลำพังเป็นเวลานานอีกเท่าใดจนกว่าประเทศดังกล่าวนี้จะยอมรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม?

การก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นและเสรีไทย

พิมพ์ครั้งแรก อนุสรณ์นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร (๒๕๒๔)

พิมพ์ครั้งที่สอง รวมข้อเขียนของปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย (๒๕๒๖)

พิมพ์ครั้งที่สาม บันทึกปฏิบัติงานใต้ดินของอดีตเสรีไทย (๒๕๓๓)

พิมพ์ครั้งที่สี่ ต้นฉบับจากการพิมพ์ครั้งที่สาม

ทหารชั่วคราว

ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

๑. การรวบรวมก่อตั้งคณะเสรีไทยในอังกฤษ

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ข้าพเจ้าเป็นทหารชั่วคราวตั้งแต่สิงหาคม ๒๔๘๕ จนถึง มกราคม ๒๔๘๙ การสมัครเข้าเป็นทหารครั้งนั้นมีลักษณะผิดธรรมดาอยู่หลายประการ กล่าวคือ เพื่อนฝูงข้าพเจ้าและข้าพเจ้าเป็นคนไทย ยึดถือสัญชาติไทย แต่สมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ และสวมเครื่องแบบทหารอังกฤษ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในเวลานั้นเป็นเวลาสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับอังกฤษ อเมริกา และญี่ปุ่นรุกรานเข้ามาในประเทศไทย จนกระทั่งรัฐบาลไทยต้องทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น บรรดาคนไทยที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรอังกฤษนั้น รัฐบาลไทยเรียกตัวให้กลับ แต่มีอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมกลับ แม้ว่ารัฐบาลไทยจะขู่เชิญว่า ผู้ที่ไม่กลับประเทศไทยตามคำสั่งนั้นจะถูกถอนสัญชาติ ผู้ที่ไม่ยอมกลับประเทศไทยเหล่านั้นเรียกตนเองว่าเสรีไทย และยังถือถือสัญชาติไทยอยู่ต่อไป (ข้าพเจ้าจึงใช้คำว่า “ยึดถือสัญชาติไทย” ในตอนต้น)

ทางสหรัฐอเมริกาเผชิญท่านอัครราชทูต ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ท่านเป็นหัวหน้าเสรีไทย และสามารถเจรจากับรัฐบาลสหรัฐฯ เป็นผลสำเร็จ เพื่อให้สหรัฐฯ รับนับถือคณะเสรีไทยและกองทหารเสรีไทยในสหรัฐฯ เหล่าทหารไทยในสหรัฐฯ จึงสามารถรวบรวมกันเป็นปีกแผ่น ได้ใช้เครื่องแบบทหารไทย และมีผู้บังคับบัญชาไทย เป็นหน่วยไทยค่อนข้างแท้ ส่วนในสหราชอาณาจักรอังกฤษนั้น ปราศจากผู้ใหญ่ที่พอจะก่อตั้งรวบรวมกันได้อย่างที่สหรัฐฯ ท่านอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน มีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางกลับประเทศไทยตามคำสั่งรัฐบาล พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ซึ่งประทับอยู่ในอังกฤษก็ทรงปฏิเสธคำเชิญให้เป็นหัวหน้า โดยรับสั่งว่าไม่ทรงประสงค์จะเกี่ยวกับการเมืองและทรงปฏิบัติราชการในกองรักษาดินแดนของอังกฤษอยู่แล้ว ส่วนสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ และ ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ พระเชษฐาสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ซึ่งประทับอยู่ในอังกฤษในขณะนั้น ทรงสนพระทัยที่จะร่วมงานเสรีไทยด้วย แต่บรรดาคนไทยเห็นว่าจะทูลเชิญเป็นหัวหน้าเสรีไทยย่อมอาจจะเกิดความเข้าใจผิดในด้านการเมืองภายในของคนไทยได้ ฉะนั้นสรุปว่าคณะเสรีไทยในอังกฤษไม่มีหัวหน้าเป็นหลักฐานอย่างในสหรัฐอเมริกา ฉะนั้นเมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าเป็นทหาร จึงต้องเข้าเป็นทหารในเครื่องแบบและในกองทัพอังกฤษ และเนื่องด้วยคนไทยในอังกฤษนั้น รัฐบาลอังกฤษถือว่าเป็นชนชาติศัตรู (enemy aliens) เมื่อเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษจึงต้องเข้าอยู่ในหน่วยที่เรียกว่า “Pioneer Corps” (หน่วยการโยธา) แบบชนชาติศัตรูอื่นๆ (เยอรมัน ออสเตเรียน อิตาลี ฯลฯ)

เรื่องของ Pioneer Corps และเรื่องในชีวิตทหาร ข้าพเจ้าขอยกไว้ก่อนจะกล่าวในตอนต่อไป ในขั้นนี้ใครทวนกลับไปถึงเหตุการณ์ในตอนเริ่มต้นตั้งเสรีไทยในอังกฤษเพื่อให้บทความนี้สมบูรณ์พอสมควร

ในระหว่างสงครามโลกตอนต้นก่อนการประกาศสงครามที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย แต่เป็นระยะที่อังกฤษทำสงครามกับเยอรมนีแล้ว คนไทยในอังกฤษนับเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ถึงกับเป็นชนชาติศัตรู จึงไม่ต้องถูกกักกัน เพียงแต่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายที่อยู่บางประการ ข้าราชการสถานทูตได้รับสิทธิพิเศษ

ยกเว้นในข้อจำกัด ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ คนไทยตกอยู่ในฐานะชนชาติศัตรู ข้าราชการสถานทูตและคนไทยต่างได้รับการปฏิบัติให้อยู่ในข้อบังคับเข้มงวดยิ่งขึ้น แต่ไม่ถึงกับถูกกักกัน นอกจากข้าราชการสถานทูตในระยะใกล้จะถูกส่งตัวกลับ มีข้อจำกัดกักกันบ้าง นักเรียนไทยโดยทั่วไปได้รับยกเว้นไม่ต้องกักกัน แต่มีข้อห้ามมิให้ออกนอกที่อยู่ในเวลาราชการ ข้าราชการสถานทูตยังพอมีเงินใช้อยู่บ้าง เพราะเป็นเรื่องถ้อยทีปฏิบัติระหว่างข้าราชการอังกฤษในไทยกับข้าราชการไทยในอังกฤษ แต่นักเรียนไทยในอังกฤษนั้นถูกตัดเงินที่เคยได้รับจากประเทศไทย ต้องอาศัยเงินรายได้ของตนเองในอังกฤษ บางคนที่ได้รับทุนเล่าเรียนของอังกฤษอยู่ก็ไม่ลำบากนัก แต่นักเรียนไทยส่วนมากต้องไปทำนาหรือทำงานในโรงงานเพื่อจะได้มีเงินใช้สำหรับเลี้ยงอาตมาไปวันหนึ่งๆ

นักเรียนไทยในขณะนั้น กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ ที่มีมากอยู่สักหน่อยก็มีเคมบริดจ์ ซึ่งมีทั้งนักเรียนเคมบริดจ์แท้ เช่น นายเสนาะ ต้นบุญยืน นายเสนาะ นิลกำแหง ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ นายยิ้มยล แด่สุจิ ม.จ. ภิศเดช รัชนี กับนักเรียนอพยพไปอาศัยเคมบริดจ์ เช่น นักเรียนเศรษฐศาสตร์จากลอนดอน (รวมทั้งข้าพเจ้า) และนักเรียนแพทย์บางคน ฉะนั้น เมื่อมีข่าวว่ารัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ หลังจากที่ได้ทำสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่นแล้ว การเคลื่อนไหวทางด้านนักเรียนจึงเกิดขึ้นที่เคมบริดจ์เป็นแห่งแรก

นักเรียนไทยในเคมบริดจ์ก็เหมือนกับคนไทยทั่วไป มีความคิดและความรู้สึกต่างๆ กันไปแต่ละคน แต่ก็เหมือนกับคนไทยอื่นๆ อีกในแง่ที่เป็นห่วงใยในอิสราภาพอธิปไตยของประเทศ เมื่อญี่ปุ่นยกทัพขึ้นดินแดนไทย เราก็กวาวนาขอให้มีช่องทางอย่างใดให้ญี่ปุ่นออกไปเสีย ครั้นรัฐบาลไทยก้าวล้ำเข้าไปอีกชั้นหนึ่งโดยทำสัญญาร่วมกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร เราก็ยิ่งเกิดความพรั่นพรึงว่า เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามและไทยก็ร่วมแพ้ด้วย เห็นทีหายนะจะเกิดแก่ชาติเราเป็นแน่ ถ้าหากว่าคนไทยทุกคนเชื่อผู้นำและทำอะไรตามผู้นำไปหมด ฉะนั้นเมื่อมีคำสั่งให้เตรียมตัวเดินทางกลับประเทศไทยในการแลกเปลี่ยนเชลยศึก จึงเป็นวาระที่พวกเราจะต้องเลือกทางเดิน จะเดินทางกลับบ้านหรือจะอยู่ที่ทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่นาคตของประเทศชาติ

ก่อนหน้านั้น ผู้ที่รู้สึกเบื่อหน่ายในเรื่องนี้มากที่สุดเท่าที่ข้าพเจ้าทราบ คือ นายเสนาะ ต้นบุญยืน รองลงมากงจะเป็นนายเสนาะ นิลกำแพง และนายสว่าง สามโกเศศ เพราะสามคนนี้เป็นผู้ที่ได้เริ่มวิ่งเต้นหาผู้หนึ่งผู้หนึ่งจะให้มาเป็นหัวหน้าเสรีไทยในอังกฤษ นายเสนาะ ต้นบุญยืนเป็นคนหูตาไว ส่งข่าวต่างๆ ให้เราทราบ และพวกเรามากจะประชุมคุยกันที่ห้องพักเสนาะ ต้นบุญยืนบ่อยๆ เสนาะ ต้นบุญยืน ได้เขียนจดหมายถึง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เล่าเหตุการณ์ทางอังกฤษให้ทราบ และขอเชิญให้ ม.ร.ว. เสนีย์ เดินทางข้ามไปอังกฤษ เพื่อรับเอานักเรียนไทยที่อาสาสมัครเข้าในขบวนการเสรีไทยที่ท่านได้จัดตั้งขึ้นในสหรัฐฯ ม.ร.ว. เสนีย์ตอบมาว่า ท่านไม่สามารถเดินทางจากสหรัฐฯ มาได้ เพราะท่านก็กำลังมีภาระเต็มมือ แต่ท่านจะส่งผู้แทนที่เหมาะสมมาดำเนินการตามความประสงค์ของพวกเราทางอังกฤษ ต่อมาในไม่ช้า (แต่ขณะที่พวกเราออกกันอยู่นั้นรู้สึกวุ่นวายเหลือเกิน) ผู้แทนที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ส่งมาดำเนินการทางอังกฤษก็มาถึงคือ นายมณี สาณะเสน คณะเสรีไทยในแคมบริดจ์ได้ประชุมกันและลงมติให้นายเสนาะ ต้นบุญยืน กับข้าพเจ้าเป็นผู้ติดต่อกับนายมณี สาณะเสน ที่ลอนดอน ขณะนั้นล่วงเข้ามาในเดือนเมษายนหรือพฤษภาคม ๒๔๘๕ แล้ว

นายมณี สาณะเสน ผู้นี้ พวกเราไม่เคยรู้จักมาก่อน เคยแต่ทราบกิตติศัพท์ว่าเป็นคนไทยที่ทำงานที่สันนิบาตชาติ (League of Nations) มาเป็นเวลานาน ต่อมาเมื่อวิสาสะคุ้นเคยกันแล้วจึงทราบว่านายมณีเริ่มเดินทางไปอังกฤษตั้งแต่อายุน้อย ขณะนั้นบิดานายมณีเป็นอัครราชทูตอยู่ ณ กรุงลอนดอน ครั้นสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมแล้ว นายมณีได้ศึกษากฎหมายอยู่ในประเทศอังกฤษจนสำเร็จแล้วก็เริ่มเข้าทำงานในสันนิบาตชาติที่สวิตเซอร์แลนด์ตลอดมา ครั้นเกิดสงครามในยุโรปครั้งที่สอง ผู้ใหญ่ทางกรุงเทพฯ ได้ชักชวนให้กลับมารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ กำลังเดินทางกลับผ่านสหรัฐอเมริกา ก็เผอิญมีข้อขัดข้องในการเดินทาง เพราะเป็นยามสงคราม กระทรวงการต่างประเทศจึงมีคำสั่งให้ช่วยราชการอยู่ในสถานทูตไทย ณ กรุงวอชิงตันอยู่ตลอดมา เนื่องจากนายมณีเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ในราชการอังกฤษอยู่มากทั้งทางพลเรือนและทหาร

ม.ร.ว. เสนีย์จึงมอบหมายให้นายมณีเดินทางมาช่วยรวบรวมคณะเสรีไทยในอังกฤษ (นายมณีผู้นี้เมื่อเลิกสงครามโลกแล้วได้กลับเข้าทำงานในองค์การสหประชาชาติ ต่อจนครบเกษียณอายุ บัดนี้ยังคงพำนักอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์)

นายมณีได้เริ่มเปิดสำนักงานขึ้นที่โรงแรมบราวน์ ในกรุงลอนดอน และได้เริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอังกฤษ เพื่อให้รัฐบาลอังกฤษรับรองคณะเสรีไทยในอังกฤษทำนองเดียวกันกับในสหรัฐฯ แต่รัฐบาลอังกฤษขัดข้องอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งในวาระสุดท้าย เมื่อได้ทราบแน่ว่าคณะเสรีไทยในอังกฤษนี้มีจำนวนมากกว่า ๔๐ คน และแต่ละคนมีเจตนาที่จะไม่ยอมกลับประเทศไทยจนกว่าจะเสร็จศึก กับเจตนาจะรับใช้ประเทศไทย ด้วยการอาสาสมัครในกองทัพอังกฤษโดยไม่เลื่องงาน รัฐบาลอังกฤษจึงได้เริ่มรับรองคณะเสรีไทยอังกฤษภายใต้การนำของนายมณี สาธนะเสนโดยระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ที่รับรองนี้มีใช่เป็นการรับรองเป็นรัฐบาลนอกประเทศ

ในด้านการติดต่อกับคนไทย นายมณีได้พึ่งพวกเราเป็นแกนสำคัญ กล่าวคือตั้งแต่วาระที่คณะนักเรียนไทยในเคมบริดจ์ได้เริ่มติดต่อกับ ม.ร.ว. เสนีย์นั้น นายเสนาะ ดันบุญยืน ได้เริ่มทำหนังสือเวียนถึงนักเรียนไทยและคนไทยทุกคน รวมทั้งข้าราชการสถานทูตด้วยเป็นประจำ เพื่อส่งข่าวให้ทราบว่าจะมีการจัดตั้งเสรีไทยขึ้นในอังกฤษ และแจ้งให้ทราบเป็นระยะถึงความคืบหน้าในการติดต่อกับ ม.ร.ว. เสนีย์ ในขณะที่เดียวกัน ถ้ามีข่าวจากประเทศไทยมาทางวิทยุที่รับได้ ก็คัดมาแจ้งให้ทราบด้วย ฉะนั้นเมื่อนายมณีมาตั้งสำนักงานขึ้นที่ลอนดอน นายเสนาะและข้าพเจ้าก็ได้ทำหนังสือเวียนต่อเนื่องจากที่เคยทำมานั้นเผยแพร่กิจการของนายมณีต่อไป ทำที่สุด เมื่อจะเรียกอาสาสมัครได้เพราะทางราชการอังกฤษตกลงแล้ว เราก็ได้มีหนังสือไปเชิญให้สมัครกันมาเป็นทางการ แต่ถือเป็นความลับให้แต่ละคน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่จะกลับประเทศไทยโดยเรือแลกเปลี่ยนเชลยนั้น นำความลับกลับไปบอกทางกรุงเทพฯ ในหนังสือที่เชิญให้สมัครนั้นพวกเราได้พยายามชี้แจงให้ทราบว่าเป็นการสมัครใจจริงๆ ไม่มีการบังคับขู่เข็ญ เพราะเรือแลกเปลี่ยนเชลยก็ใกล้จะออกเดินทางไปประเทศไทยแล้ว เพื่อนสนิท

ของเราบางคนจำเป็นจะต้องกลับมากองทัพ ด้วยเหตุผลส่วนตัวก็มีเป็นอันมาก และบางคนภายหลังก็ได้ร่วมงานในขบวนการเสรีไทยที่กรุงเทพฯ (เช่น นายมาลา บุญยประสงค์)

ผู้สมัครเข้าเป็นเสรีไทยเป็นทางการเริ่มทยอยกันยื่นใบสมัครจนเรารวบรวมจำนวนได้กว่า ๕๐ คน นับตั้งแต่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี และผู้ติดตามพระองค์ท่าน จนถึงนักเรียนทุนส่วนตัวที่ส่วนมากเราไม่เคยพบเห็น เช่น นายบุญพบ ภมรสิงห์ (เขียนประวัติไว้ละเอียดในหนังสือ ศิลปินไทยในยุโรป บริษัทนิพนธ์ จำกัด ๒๕๐๕) และมีข้าราชการสถานทูตด้วยที่เป็นผู้ใหญ่ขนาดเลขาธิการเอกหรือเทียบเท่าก็หลายคน

วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๘๕ เป็นวันที่คณะเสรีไทยอังกฤษได้รับเรียกให้เข้าสมัครเป็นทหารในกองทัพอังกฤษเป็นทางการ คณะอาสาสมัครได้ไปตรวจร่างกายตามระเบียบของอังกฤษ บางคนที่มีโรคประจำตัว ตรวจร่างกายไม่ได้จึงไม่ได้เข้าเป็นทหาร นอกจากนั้นยังมีอยู่อีกจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับการยกเว้นมิต้องเข้าเป็นทหารด้วยเหตุนานาประการ เพื่อประโยชน์ของอนุชนต่อไป ขอคัดเอารายชื่อบรรดาเสรีไทยมารวบรวมไว้ ณ ที่นี้ โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้เป็นทหารแต่ปฏิบัติช่วยเหลือในด้านอื่นกับกลุ่มที่เป็นทหาร ดังนี้

(ก) เสรีไทยอังกฤษที่ไม่ได้เป็นทหาร

๑. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
๒. ม.จ. หญิง ผ่องแผ้วสมณี สวัสดิวัตน์ (จักรพันธ์)
๓. นายมนี สาณะเสน
๔. นายเสนาะ ต้นบุญยืน
๕. หลวงจางงดิฐการ
๖. นายยิ้ม พึ่งพระคุณ
๗. นายสมบุญ ปาลเสถียร
๘. นายพร้อม วัชรคุปต์
๙. นายเกษม ผลาชีวะ

๑๐. นายเติ้กลิม คุณนิศาณ
๑๑. นายจำนง สุ่มสวัสดิ์
๑๒. นายสมาน มัณฑราภรณ์
๑๓. นายเกษม ล้าช้า
๑๔. นายวีร วีรางกูร
๑๕. น.ส.สุภาพ รักตประจิต (ยศสุนทร)
๑๖. น.ส.บุบผา แต้สุจิ (บุรี)
๑๗. น.ส.อนงค์ แต้สุจิ

(ต่อมา น.ส.สุภาพ รักตประจิต ได้รับคัดเลือกส่งไปอินเดีย เพื่อช่วยในด้าน
วิทยุกระจายเสียง) เลข ๕ ถึง ๗ เป็นข้าราชการสถานทูตไทย ณ กรุงลอนดอน

(ข) เสรีไทยที่เป็นทหาร

๑. หลวงอาจพิศาลกิจ
๒. หลวงภัทรวาทิ
๓. นายกลิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๔. นายประเสริฐ ปทุมมานนท์ (เป่า)
๕. ม.จ. การวิก จักรพันธ์ (รัศมี)
๖. ม.จ. กอภษัตริย์ สวัสดิวัตน
๗. ม.จ. ภิศเดช ราชัน (มัน)
๘. ม.จ. จีรดิษฐ์ กิตติยากร (รี)
๙. ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร
๑๐. ม.ล. จิรายุ นพวงศ์
๑๑. นายสวัสดิ์ ศรีสุข (Raven)
๑๒. นายจันเคง (พัฒพงศ์) รินทกุล (พงษ์)
๑๓. นายประทาน เปรมกมล (แดง)
๑๔. นายป้วย อังภากรณ์ (เข้ม)
๑๕. นายเปรม บุรี (ดี)

๑๖. นายจรูญ บุรี (ข้า)
๑๗. นายสำราญ วรรณพฤษ (เค็ง)
๑๘. นายธนา ไปษยานนท์ (กร)
๑๙. นายกฤษณ์ โตษยานนท์ (คง)
๒๐. นายเสนาะ นิลกำแหง (จิ๋ว)
๒๑. นายประไพ โปโรหิต (นุ่น)
๒๒. นายเทพ เสมอติ (หนู)
๒๓. นายกำแหง พลังกูร (หล่อ)
๒๔. นายอรุณ สุรเทศน์ (ไ้ฟ้า)
๒๕. นายยิ้มยล แต้สุจิ
๒๖. นายบุญพบ ภามรสิงห์
๒๗. นายบุญเลิศ เกษมสุวรรณ
๒๘. นายโต บุณนาค
๒๙. นายปัทม์ ปัทมสถาน (นา)
๓๐. นายบุญส่ง พึ่งสุนทร (ชัย)
๓๑. นายทศ พันธุ์เสน (บุญ)
๓๒. นายวัฒนา ชิตวารี (ท่วม)
๓๓. นายประพจน์ ณ นคร (เล็ก)
๓๔. นายประจิตร กังศานนท์ (ยศสุนทร) (แก้ว)
๓๕. นายวิวัฒน ณ์ ป้อมเพชร
๓๖. นายสว่าง สามโกเศศ
๓๗. ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ (อรุณ)

เลข ๑ ถึง ๔ เป็นข้าราชการสถานทูตไทย ณ กรุงลอนดอน

เลข ๘ เข้าเป็นทหารที่หลัง หลังจากวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๘๕

เลข ๓๗ รัฐบาลอังกฤษรับเป็นนายทหารต่างหาก

๒. ความมุ่งหมายร่วมกันของเสรีไทยในอังกฤษ

เหล่าเสรีไทยในอังกฤษทั้งกว่า ๕๐ คนนี้อาจจะอาสาสมัครเข้าเป็นเสรีไทยด้วยเหตุต่างๆ กัน ได้เคยมีการถกกันถึงเรื่องนี้ในระหว่างที่สมัครเข้ามาใหม่ๆ และระหว่างที่เดินทางหรือพักแรมในที่ต่างๆ บางคนก็ว่าสมัครเพื่อกู้ชาติ บางคนก็ว่าเพื่อเสรีภาพและความชอบธรรมแห่งชีวิต บางคนก็พูดไม่ออก นอกจากจะเห็นเป็นหน้าที่ บางคนปรารถนาว่าบิดามารดาได้รับส่งไปศึกษาที่อังกฤษ เพราะใกล้จะถึงกำหนดเกณฑ์ทหารที่เมืองไทย และบิดามารดากลัวลำบาก แต่แล้วก็ยังไปสมัครเป็นทหาร ได้รับความลำบากยิ่งกว่าถูกเกณฑ์ที่เมืองไทยเป็นหลายเท่า อย่างไรก็ตาม พอจะพูดได้ว่าความมุ่งหมายร่วมกันของพวกเราจะได้ระบุไว้เด่นชัดดังต่อไปนี้

(๑) พวกเราเข้าเป็นทหารอังกฤษมิใช่เพื่อรับใช้ชาติอังกฤษ แต่ต้องการรับใช้ชาติไทยโดยอาศัยอังกฤษร่วมมือ

(๒) คณะของเรามีต้องการที่จะเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศไทยและไม่ยอมเป็นเครื่องมือในการเมืองของพรรคใด ผู้ใดที่เป็นเสรีไทยภายในประเทศเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น คณะของเราก็จะร่วมด้วยทั้งนั้น และเมื่อเลิกสงครามแล้วคณะเสรีไทยอังกฤษก็จะสลายตัวไป

(๓) คณะเสรีไทยจะไม่ถือโอกาสแอบอ้างผลความดีใดๆ มาเรียกร้องแสวงประโยชน์ส่วนตัวในด้านลาภยศหรือด้านอื่นใด

(๔) คณะเสรีไทยอังกฤษได้แสดงให้เห็นทางการเมืองให้เห็นแจ้งชัดแต่เริ่มแรกว่า คณะของเราต้องการกระทำกรใดๆ ในระหว่างสงครามในลักษณะทหาร กล่าวคืออยู่ในเครื่องแบบและยศทหาร แม้ว่าจะเป็นพลทหารก็ยินยอม ทั้งนี้หมายความว่าไม่ยอมเป็นเครื่องมือในลักษณะจารชน ถ้าจะต้องปฏิบัติราชการลับก็ทำในฐานะเป็นทหาร

ในทางปฏิบัตินั้น ทหารเสรีไทยเริ่มเข้าเป็นทหารฐานะพลทหารตั้งแต่ ๗ สิงหาคม จนกระทั่งได้เดินทางถึงประเทศอินเดีย จนแยกย้ายกันไปฝึกบ้าง ปฏิบัติงานบ้าง ส่วนใหญ่ได้รับยศเป็นร้อยตรีเมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๘๖ กองทหารพวกเรา

มีลักษณะพิเศษอยู่ คือ เป็นผู้ที่มีวิทยฐานะสูงกว่าหน่วยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยการโยธา (Pioneer Corps) หรือหน่วยอื่นที่เราเข้าร่วมด้วยในจำนวน ๓๖ คน (ไม่นับ ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท เพราะท่านยังมีได้เข้าร่วมกับหน่วยของเรา) มีปริญญา และประกาศนียบัตรรวมกันประมาณ ๓๐ ปริญญา ที่เกือบได้ปริญญาเพราะกำลังเรียนอยู่ปีสุดท้ายก็หลายคน ฉะนั้นผู้บังคับบัญชาฝ่ายอังกฤษจึงได้ให้เสรีภาพแก่พวกเราในการปกครองตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้ภายใต้กรอบวินัยทั่วไปของกองทัพอังกฤษ การปกครองตนเองนี้หมายความว่า พวกเราทหารเสรีไทยมีการเลือกตั้งหัวหน้าและผู้แทนกันเองทุกครั้งที่มีการย้ายไปประจำค่ายใหม่ และผู้บังคับบัญชาในกองทัพอังกฤษก็ยินยอมรับรองหัวหน้าที่เราเลือกตั้งขึ้นนั้นว่าเป็นผู้แทนของเราโดยชอบธรรม เมื่อพวกเราเป็นพลทหาร หัวหน้าที่เราเลือกตั้งขึ้นก็มักได้รับยศโดยอัตโนมัติให้เป็นสิบตรีชั่วคราว เฉพาะถิ่น กิตติมศักดิ์ (Local, Temporary, Unpaid, Lance-Corporal) ซึ่งเป็นยศเรียกยืดยาว มีความสำคัญเฉพาะตัวน้อย แต่มีความสำคัญสูงในด้านระบอบประชาธิปไตยภายในวงการของเราและในด้านความนิยมรับรองของกองทัพอังกฤษ

การที่อังกฤษรับพวกเราเข้าเป็นทหารใน Pioneer Corps หรือหน่วยการโยธานั้นเข้าใจว่าจะเป็น การทดลองดูใจของพวกเราว่ามีความมั่นคงเพียงใด เพราะหน่วยการโยธาดังกล่าว เป็นหน่วยที่ถือกันว่าไม่สู้จะมีเกียรติ ชนชาติศัตรู ถ้าจะสมัครเป็นทหาร ก็ให้เข้าหน่วยนี้ ถ้าเป็นคนอังกฤษก็ต้องเป็นกรรมกรที่ไม่มีคุณวุฒิหรือไม่มีความชำนาญในทางใดๆ* มีคติประจำหน่วยว่า "Labor Omnia Vincit" แปลว่า "งานหนัก (งานโยธา) ย่อมชนะได้ทุกอย่าง" คนอังกฤษนั้นถ้าเป็นช่างก็เข้าหน่วยทหารช่าง ถ้าเป็นหมอก็เข้าหน่วยทหารแพทย์ หรือมีความรู้หรือพื้นเพสูง ก็เข้าหน่วยทหารปืนใหญ่ รถเกราะหรือทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ เป็นต้น หน่วยการโยธามีหน้าที่การโยธาสมชื่อ ทำหน้าที่ขุดมันฝรั่ง ล้างส้วม ทำความสะอาดโรงอาหารหรือที่พัก หรือรักษาการณ์เป็นยาม เป็นต้น หน้าที่

* ในตอนท้ายสงครามโลก หน่วยการโยธานี้ได้รับยกย่องขึ้น โดยมีการยกฐานะขึ้นเป็น "Royal Pioneer Corps"

เหล่านี้พวกเราเคยทำกันมาแล้วทั้งนั้น ไม่ว่าเดิมเป็นคุณหลวงหรือนักการทูต เป็นหม่อมเจ้าเชื้อพระวงศ์หรือบุตรเสนาบดี อภิบัติมาแต่ก่อน และพวกเรายังได้ แต่งบทประพันธ์ไว้เป็นที่ระลึก พรรณนาความไว้ ดังจะขอคัดมาบางตอน

“...ไอ้เด็นท์หูเคยอยู่ต้องจู่จาก	ต้องจำพรากรมายู่ตึกพิลึกยิ่ง”
นอนกับดินกินกับอุดูเพราพริ้ง	ต้องมากลึงบนเตียงเยี่ยงนารี
น้ำล้างชามเคยเย็นเป็นมันฝา	น้ำล้างหน้าเย็นชื่นเคยรีนรี
ต้องมาใช้น้ำอุ่นอุ่นเต็มที	แล้วอย่างนี้หรือสะอาดอนาใจ
กินอาหารจานสนิมชิมชูรส	กินไม่หมดก็มีผู้คอยดูให้
พาไปเลี้ยงเกลี้ยงชามงามกระไร	แล้วเดี๋ยวนี้จะมีใครมาตรวจตรา

แต่เคราะห์ดีมีวิชาทำ “ฟาติก”	ได้หัดหลีกหลบตัวเหล่าหัวหน้า
สิบโท “มิลล์” ขำนาการโยธา	ถือคทาไม้กวาดใหญ่หาไพรพล
ขัดพื้นเรือนเพื่อนให้ดูสะอาด	ส่วมก็กวาดพังทลายไปหลายหน
โต๊ะม้านั่งยังได้ขัดหัดเล่ห์กล	น้ำลูบไล่ให้พ้นไปวันๆ
งานเผ่ายามตามไฟได้ฝึกฝน	ตรวจคนหน่นักกลัวจนตัวสั่น
เวรกลางคืนปั่นกับหอกออกประจัญ	เวรกลางวันถือสง่าคทาพลอง
บางเวลาพากันชุดมันเทศ	พลางร้ายเวทดำฝรั่งกันดั่งก้อง
ชุดขนไปดำไปในทำนอง	พวกนายกองชอบใจเพราะไม่รู้...”

หน่วยทหารเสรีไทยฝึกและปฏิบัติงานอยู่ในอังกฤษตั้งแต่ ๗ สิงหาคม ๒๔๘๕ จนถึงกลางเดือนมกราคม ๒๔๘๖ จึงได้เดินทางจากอังกฤษรอนแรมอ้อมทวีปแอฟริกาไปยังอินเดีย ถึงอินเดียคือที่บอมเบย์ เมื่อปลายเดือนเมษายน ๒๔๘๖ นับตั้งแต่นั้นมา ๓๖ สหายของเรา ก็เริ่มแยกย้ายกันไปทำหน้าที่ตามที่ทางการ

* พวกเราเพิ่งย้ายค่ายจาก “เดนบี” เวลส์เหนือ ซึ่งเรานอนในเต็นท์บ้าง นอนที่โรงรถบ้าง ไปอยู่ที่แบร์ดฟอร์ดในยอร์กเชียร์ และได้อยู่มาก่อนที่เคยเป็นโรงเรียนมัธยมในยามสงบ

อังกฤษจะต้องการ ประวัติการเป็นทหารของพวกเราทั้ง ๓๖ คน ตั้งแต่เริ่มจนถึงตอนนี้ เท่าที่พวกเราได้มีชีวิตร่วมกันตลอดเวลา ได้มีคุณบุญพบ ภมรสิงห์ เขียนไว้ค่อนข้างละเอียดในหนังสือ ศิลปินไทยในยุโรป/ (บริษัทพิมพ์ จำกัด ๒๕๐๕) ตั้งแต่บทที่ ๗ จนถึงบทที่ ๑๒ ใครจะเขียนท่านผู้อ่านที่สนใจให้อ่าน

ในการที่คณะทหารเสรีไทยอังกฤษแยกย้ายกันไปปฏิบัติงานนั้น มีบางกลุ่มย้ายไปเดลีเพื่อปฏิบัติงานด้านวิทยุกระจายเสียงบ้าง ด้านการทำแผนที่บ้าง บางกลุ่มก็ถูกเรียกไปปฏิบัติงานทางการราช (กลุ่มของคุณบุญพบ-ดูได้ในหนังสือที่กล่าวข้างต้น) บางกลุ่มก็ถูกเรียกไปปฏิบัติและฝึกงานราชการลับ แต่กลุ่มใหญ่ที่สุดซึ่งข้าพเจ้าอยู่ด้วย ถูกส่งไปฝึกการรบกองโจรที่ค่ายแห่งหนึ่งนอกเมืองปูนา ฝรั่งเศสเรียกกลุ่มเราว่า “ช้างเผือก” (White Elephants) ที่ตั้งค่ายฝึกนั้นอยู่ริมทะเลสาบ ชื่อตำบลนั้นแปลเป็นไทยว่า “วังรัก” ต่อมาพวกเราจึงเข้าใจเรื่องดียิ่งขึ้น ปรากฏว่ากลุ่มของข้าพเจ้านี้สังกัดอยู่ในแผนกประเทศไทยของกองกำลัง ๑๓๖ (Force 136) แห่งหน่วยบริหารงานพิเศษ (Special Operations Executive = S.O.E.) ในกระทรวงการสงครามเศรษฐกิจ (Ministry of Economic Warfare) ท่านผู้อ่านที่ทราบเรื่องของ O.S.S. ในสหรัฐฯ ดีกว่าเรื่องของอังกฤษ พอจะเทียบ S.O.E. ได้คล้ายคลึงกับ O.S.S.”

๓. สถานีวิทยุสถานแรกในประเทศไทยติดต่อกับสหประชาชาติ

ข้าพเจ้าจะขอรวบรัดเล่าถึงการฝึกของข้าพเจ้าแต่เพียงย่อๆ เพื่อจะบรรยายถึงการปฏิบัติงานในประเทศไทยให้ละเอียดพอสมควรในภายหลัง ในขั้นนี้จะเพียงขอลำดับวันและเวลาที่ข้าพเจ้าได้ไปทำการฝึกไว้โดยไม่ขยายความ

พฤษภาคม ๒๔๘๖ - กันยายน ๒๔๘๖

ฝึกที่ค่าย “วังรัก” ใกล้ปูนา

ตุลาคม ๒๔๘๖

ผู้รับการฝึกได้รับยศร้อยตรี

“ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ใน พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้มีหนังสือเรื่องบทบาทของ S.O.E. ในการดำเนินงานใต้ดินในฝรั่งเศส ระหว่างสงครามออกตีพิมพ์เผยแพร่เป็นทางการแล้ว

ตุลาคม ๒๕๔๖ - พฤศจิกายน ๒๕๔๖

ฝึกวิชาจารกรรมที่กัลกัตตา
มีสำราญ วรณพฤกษ์ (เค็ง)
กับข้าพเจ้า

พฤศจิกายน ๒๕๔๖

นายสำราญ วรณพฤกษ์
นายประทาน เปรมกมล (แดง)
และข้าพเจ้า ลงเรือได้น้ำจาก
ลังกาจะขึ้นบกที่พังงาตะกั่วป่า
แต่ไม่ได้ขึ้นบกเพราะไม่มี
สัญญาณจากคนมารับ

ธันวาคม ๒๕๔๖

ทั้งสามคนพักผ่อนที่นิลคีรีใน
อินเดียได้

มกราคม ๒๕๔๗

สมทบกับกลุ่มใหญ่อีกครั้งหนึ่ง
เพื่อทำการฝึกเดินป่า เดินเขา
ที่เทือกเขาสิงหะบริเวณปูนา

กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

ฝึกโดดร่มที่ราวัลพินดีในบันจาบ
มี ๖ คน คือ

นายประทาน เปรมกมล

นายสำราญ วรณพฤกษ์

นายเปรม บุรี (ดี)

นายรจิต บุรี (ข้า)

นายธนา ไปษยานนท์ (กร) และ
ข้าพเจ้า

มีนาคม ๒๕๔๗

โดดร่มเข้ามาปฏิบัติงาน

ต่อไปนี้จะรายงานถึงเหตุการณ์ซึ่งทำให้มีการติดตั้งสถานีวิทยุสถาณี่แรก
สำหรับติดต่อกับสหประชาชาติในดินแดนประเทศไทย ขณะที่ญี่ปุ่นเข้ามาตั้ง
กองทัพออยู่

ความมุ่งหมายข้อใหญ่ของทางราชการ (อังกฤษและอเมริกัน) ในการที่รับเอาคนไทยเข้าไปในกองทัพของตนนั้น ก็เพื่อที่จะตั้งกองทหารของสหประชาชาติมากกองหรือน้อยกองแล้วแต่จะทำได้ หลังแนวรบญี่ปุ่น และหวังว่ากองทหารเช่นนี้อาจจะได้อยู่ช่วยกองทัพสหประชาชาติในทางารรบและกองโจร ในทางด้านสงครามการเมือง และในการสื่อสาร คนไทยผู้สมัครเข้าในกองทัพอังกฤษมีความประสงค์ที่จะรับใช้ชาติของตน โดยการที่จะเข้าร่วมมือกับทหารอังกฤษอย่างไม่มีเงื่อนไข แต่ก็มีความประสงค์ของเราที่ถือเป็นข้อสำคัญอยู่อีกข้อหนึ่งว่า เราจะพยายามติดต่อร่วมมือและตกลงกันกับกองต่อต้านภายในประเทศ เพื่อให้เป็นที่เข้าใจกันด้วยดี

ในกลางปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เราพอจะทราบได้แน่นอนแล้วว่ากองต่อต้านในประเทศไทยนั้นมืออยู่จริง ไม่ใช่แต่เพียงเป็นสิ่งที่เราคาดหวังเท่านั้น เพราะเหตุว่าเราทราบว่าได้มีผู้เดินทางออกจากประเทศไทยไปถึงเมืองจุงกิง และได้ติดต่อกับผู้แทนฝ่ายสหประชาชาติแล้ว

ส่วนมากของเสรีไทยจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเราเรียกกันว่า “ช้างเผือก” (White Elephants) กำลังฝึกหัดกลยุทธ์แบบกองโจรเป็นวาระสุดท้ายที่นอกเมืองปูนาในประเทศอินเดีย เราได้ยินข่าวว่า ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ได้เดินทางไปย้งจุงกิง เพื่อจะติดต่อกับนายกำจัด พลางกูร ซึ่งลักลอบเดินทางออกไปจากประเทศไทย และภายหลังเราก็ได้ทราบว่า ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท ได้รับมอบอำนาจจากทางราชการอังกฤษส่งคนจากยูนนาน เดินทางบุกเข้ามานครเทพฯ ถือนหนังสือจากกองทัพอังกฤษ มาถึง “รัฐ” หัวหน้าเสรีไทยในประเทศไทย คือ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขอร้องให้ “รัฐ” จัดการต้อนรับพวก “ช้างเผือก” คณะแรกที่เดินทางมาโดยเรือได้นำ กำหนดจะขึ้นบกในฝั่งตะวันตกของประเทศไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ คณะ “ช้างเผือก” นี้จะเข้ามาพร้อมด้วยเครื่องส่งและรับวิทยุ เพื่อจะได้ตั้งสถานีติดต่อระหว่างประเทศไทยกับฐานทัพอังกฤษในอินเดียได้เป็นการประจำ

ในเดือนกันยายน ๒๔๘๖ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่จะเดินทางโดยเรือได้นำนั้น และหน่วยของข้าพเจ้าเรียกว่า “Pritchard” คณะของข้าพเจ้าประกอบด้วย นายประทาน เปรมกมล “แดง” เป็นนักวิทย์ นายสำราญ วรรณพฤษ “เค็ง” และข้าพเจ้า “แดง” ได้ถูกส่งไปเมียร์ตสำหรับจะฝึกหัดการรับวิทยุเพิ่มเติม ส่วน “เค็ง” และข้าพเจ้าได้เดินทางไปยังโรงเรียนพิเศษโรงเรียนหนึ่ง นอกเมืองกัลกัตตา เพื่อฝึกสำหรับจะปฏิบัติราชการพิเศษ

ต่อมา “แดง” ได้เดินทางมาร่วมคณะที่กัลกัตตา และหลังจากที่ได้มีการฝึกวิธีขึ้นบกโดยเรือได้นำ ทั้งในเวลากลางวันและกลางคืนที่ตำบลทริงโกมาลี ในเกาะลังกาเมื่อเดือนพฤศจิกายนแล้ว คณะของเราก็ได้เดินทางโดยเรือได้นำจากเมืองโคลอมโบ ในเรือได้นำนั้นมีนายทหารบกกองทัพอังกฤษ ๒ คน กับสิบเอกอีก ๑ คน สำหรับจะมาส่งเรือขึ้นบก

เมื่อได้เดินทางมาถึงที่ที่กำหนดแล้ว เรือได้นำก็ได้ลอยลำและดำน้ำอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ ๔-๕ ไมล์ เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ เวลากลางวันก็จมลงไป และเวลากลางคืนก็ขึ้นมาลอยลำ คอยดูอาณัติสัญญาณ แต่หาได้ปรากฏอาณัติสัญญาณไม่ ต่อมาภายหลังเราจึงได้ทราบว่า “จีน” ผู้ถือหนังสือจากยูเนี่ยนเข้ามาในประเทศไทยนั้น กว่าจะเข้ามาได้ถึงกรุงเทพฯ ก็เป็นเวลาหลังจากเดือนมิถุนายน ๒๔๘๗

อย่างไรก็ดี การเดินทางด้วยเรือได้นำนี้ มิใช่ว่าจะปราศจากเหตุการณ์ก็หาไม่ได้ เราได้มีเวลาตื่นเดินอยู่บ้างในเมื่อทราบว่ามิเรือใหญ่อยู่เหนือผิวน้ำใกล้เคียงกับที่เราจมอยู่ อาจจะเป็นเรือญี่ปุ่นหรือเรือไทยก็ได้ แล้วเราก็ไม่ทราบแน่ว่าเรือลำนั้นเห็นเรือของเราหรือไม่ แต่เราได้พยายามรักษาความเงียบสงบไว้เพื่อความปลอดภัย ในเวลาเช่นนั้นทุกคนในเรือได้นำจะต้องนั่งเงียบๆ ไม่ทำเสียงอย่างหนึ่งอย่างใด และข้าพเจ้าเองแทบจะไม่กล้าหายใจ เพราะรู้สึกว่ลมหายใจเป็นเสียงดังอย่างไม่น่าเชื่อ แต่เราไม่เคยได้รับลูกระเบิดได้นำเลย เหตุการณ์จะเป็นอย่างไรก็ตาม ในคืนสุดท้ายก่อนที่เราจะเดินทางกลับ ทหารอังกฤษที่ไปกับเรา

นั้นตกลงใจว่าจะนำเรือเล็กเข้าไปยังที่ชายฝั่งเพื่อสอดแนม (พวกเราคนไทยไม่ได้ไปด้วย เพราะเหตุว่าเราได้รับคำสั่งอย่างเข้มงวดมิให้ขึ้นบก นอกจากจะมีผู้มารับตามข้อตกลง) สหายชาวอังกฤษของเราไม่เคยอยู่ในประเทศไทยเลย แต่เมื่อไปสอดแนมมาแล้ว ก็รายงานว่าไม่มีใครมาคอยเราอยู่ที่ชายฝั่ง เมื่อการณปรากฏว่าถึงจะคอยต่อไปอีกก็ไม่มีประโยชน์แล้ว เราจึงตัดสินใจเดินทางกลับเกาะลังกา แต่ในคืนต่อมา เราได้พบเรือหาปลาขนาดเล็ก จึงได้ตกลงว่าจะล่องลำขึ้นมามากู้กที่ในเรือหาปลานั้นมีคนจีนอยู่หลายคน ฝ่ายเรารู้สึกว่าจะทำให้เขาตกใจมาก แต่เราไม่ต้องการอะไรจากเขามากนอกจากบางสิ่งบางอย่าง เช่นเหรียญกษาปณ์และเอกสาร และเราก็ได้เอาธนบัตรไทยกับอาหารให้เขาเป็นการแลกเปลี่ยนกัน

ข้าพเจ้าไม่สมควรที่จะกล่าวให้ยืดยาวนักในการพรรณนาชีวิตในเรือได้นำบางที่ไม่จำเป็นที่จะต้องพูดมากไปกว่าว่า เรือได้นำนั้นร้อน ชีวิตน่าเบื่อหน่าย ไม่มีอะไรจะทำ นอกจากนอน กิน และทอดลูกเต๋า เรานอนในเวลากลางวันและตื่นในเวลากลางคืนเมื่อเวลาเรือล่องลำขึ้นมา และเมื่อล่องลำขึ้นเช่นนั้นผู้โดยสารก็ได้รับอนุญาตให้ขึ้นไปบนดาดฟ้ารับอากาศบริสุทธิ์ได้ ผู้โดยสารจะสูบบุหรี่ได้ก็แต่ที่ในเวลาเรือล่องลำ ข้าพเจ้ายังมีความรู้สึกจำได้อยู่ข้อหนึ่ง คือ เมื่อส่องกล้องดูฝั่งไทยจากเรือได้นำนั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่า ได้เห็นแผ่นดินอันเป็นที่รักของเราสวยงามมาก หาดทรายขาวและมีกระท่อมคนหาปลาอยู่ มีต้นไม้เป็นอันมาก ตำบลที่เราตั้งใจจะขึ้นบกนั้นรู้สึกว่าจะเปลี่ยนมาก ข้าพเจ้าไม่เคยไปในตำบลนั้นเลย แต่ยังรู้สึกว่าที่นั่นเป็นแผ่นดินที่รักของเราและมีคนร่วมชาติที่รักของเราอาศัยอยู่

คณะเรากลับถึงโคลอมโบทันเวลาคริสต์มาส เมื่อใกล้จะถึงน่านน้ำลังกา เรือได้นำได้หยุดขึ้นมาและเดินทางบนผิวน้ำด้วยความเร็วเต็มที่ ชีวิตในเรือได้นำซึ่งเดินทางบนผิวน้ำไม่มีอะไรนอกจากทำให้ผู้โดยสารเมาคลื่น และได้รับทุกขเวทนาเหลือประมาณ

เมื่อได้หยุดพักผ่อนเป็นเวลาเล็กน้อยในทิวเขานิสิริอังกะดามแล้ว คณะของข้าพเจ้าได้เดินทางขึ้นไปยังเมียวดีในต้นเดือนมกราคม ๒๔๘๘ จากนั้นเราได้เดินทางไปยังเมืองปูนาเพื่อฝึกให้มีความกล้าแข็งแรงขึ้น คณะ “ข้างเผือก” คนอื่นๆ

“ได้มารวมพลกันอยู่ ณ ที่นั้น และในระหว่างที่เราออกทะเล เพื่อนฝูงของเราเหล่านี้ ก็ได้ฝึกหัดต่อไปบ้างและไปพักผ่อนหย่อนใจยังที่ต่างๆ กันบ้าง

การที่มารวมคณะกันใหม่คราวนี้ ทำให้เรามีโอกาสที่จะปรึกษาหารือกัน เป็นครั้งสุดท้ายในเรื่องสถานการณ์และการงาน ซึ่งเราคาดหมายว่าจะต้องทำต่อไป คณะ “ข้างเผือก” ได้ประชุมกันคืนวันหนึ่งบนยอดเขาสิงหะ ในขณะนั้นเรารู้เรื่องหน้าที่การงานของเราดียิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน สำหรับบางคนในคณะเราเช่น ข้าพเจ้า การโดดร่มชูชีพและการเดินทางโดยเรือได้นำเป็นข้อที่ล้มเหลวแล้วเตือนให้ระมัดระวังเสมอ สำหรับคนอื่นเขาอาจจะกระตือรือร้นอยากจะได้ทำอะไรต่ออะไร โลดโผนเช่นนั้นในกาลข้างหน้าก็เป็นได้ ข้อเจรจาในการหารือบนยอดเขาสิงหะ คืนนั้น ข้าพเจ้าจำไม่ได้หมด แต่จำได้อยู่ว่าพวกเราเริ่มจิตใจรักกันและสามัคคีกันมาก ข้าพเจ้าจำได้ว่าข้าพเจ้าได้เสนอให้ที่ประชุมพิจารณาข้อหนึ่ง คือข้อที่ว่า เมื่อเราเข้าไปในประเทศไทยแล้ว เราจะต้องพยายามอย่างเต็มที่ ที่จะไม่ใช้อาวุธ ประหัตประหารคนไทยด้วยกัน ถึงแม้ว่าจะต้องเสียชีวิตก็ไม่ควรที่จะต่อสู้ แต่ว่าเราไม่ควรที่จะให้ญี่ปุ่นจับเราได้เป็นๆ จะต้องต่อสู้จนวันตาย ข้อเสนอของข้าพเจ้านี้ได้เสนอขึ้นโดยระมัดระวัง มิให้เป็นการบังคับ เพราะข้าพเจ้าเข้าใจดีว่ามีบางคนในพวกเราจะไม่ยอมฝืนธรรมชาติที่จะสู้ก่อนที่จะถูกจับ แต่อย่างไรก็ดี ส่วนมากของคณะ “ข้างเผือก” ได้ลงความเห็นชอบตามข้อเสนอนั้น

แผนการเข้าประเทศไทยได้ร่างขึ้นใหม่ในภายหลัง “ข้างเผือก” ๒-๓ คน จะต้องเข้ามาในประเทศไทยด้วยร่มชูชีพพร้อมด้วยเครื่องรับและส่งวิทยุ การโดดร่มคราวนี้เรียกว่าโดดอย่างสุ่ม (blind-dropping) หมายความว่าไม่มีใครมารับที่บนพื้นดิน ที่ที่จะลงนั้นกำหนดไว้ว่าจะเป็นในป่าทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ คือระหว่างสุโขทัยกับสวรรคโลก และกำหนดเวลาไว้ในเวลาข้างขึ้นหรือข้างแรมอ่อนๆ ในเดือนมีนาคมและเมษายน เราจะแยกกันเป็น ๒ คณะๆ ละ ๓ คน เรียกว่า Appreciation ทั้ง ๒ คณะ คณะ Appreciation ที่ ๑ จะทำการในเดือนมีนาคม และเมื่อลงไปถึงพื้นดินแล้วหาที่ซ่อนตัวอยู่ในป่าสูง วิทยุกลับมายังฐานทัพและเตรียมรับ คณะ Appreciation ที่ ๒ ในโอกาสเดือนหงายคราวหน้า ถ้าฐานทัพไม่ได้ยินวิทยุ

Appreciation ที่ ๑ คณะที่ ๒ ก็จะกระโดดร่ม “สุ่ม” ลงมาอีกที่หนึ่งในจังหวัด
ใกล้เคียง และลงมาทำการเช่นเดียวกัน หน้าทีของเรามีเป็นลำดับต่อไปก็คือ

- (ก) รักษาตัวให้อุด
- (ข) ติดต่อทางวิทยุกับฐานทัพ
- (ค) รับคนที่จะมาโดดร่มในภายหลัง และ
- (ง) ถ้าทำได้ และในโอกาสที่จะทำได้ ให้ติดต่อกับขบวนการต่อต้านข้างใน

บุคคลที่จะเข้าเป็นคณะทั้ง ๒ นี้ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากคณะ Pritchard
เนื่องจากเราจะไม่มีใครมารับ การติดต่อทางวิทยุจึงมีความสำคัญยิ่งขึ้น และเนื่อง
จากเราจะต้องเข้าไปอยู่ในป่าด้วยตนเอง จึงจำเป็นที่จะต้องมียกเรียนหมอบเข้าร่วม
คณะด้วย นายเปรม บุรี “ดี” กับนายจิต บุรี “ข้า” ได้ถูกเลือกสำหรับใช้ทำการ
ส่งวิทยุและเป็นแพทย์ประจำคณะ คนที่ ๖ คือ นายธนา โปษยานนท์ “กร” ซึ่งเข้า
มาในคณะที่ ๒ “เค็ง” เป็นหัวหน้าคณะ Appreciation ที่ ๒ ฉะนั้นคณะดังกล่าวจึง
ประกอบด้วยบุคคลเหล่านี้คือ คณะ Appreciation ที่ ๑ “เข้ม” (ข้าพเจ้า) “แดง”
และ “ดี” คณะ Appreciation ที่ ๒ มี “เค็ง” “ข้า” และ “กร”

ในเดือนกุมภาพันธ์ พวกเรา ๖ คนอำลาพรรคพวก และเดินทางไปยังเมือง
ราวาลพินดีเพื่อฝึกหัดโดดร่มชูชีพ เราต่างคนได้ฝึกโดดร่มจากเครื่องบินคนละ ๕
ครั้ง ๔ ครั้งแรกในเวลากลางวัน และครั้งสุดท้ายในเวลากลางคืน การโดดครั้งแรก
จากเครื่องบินฮัดสัน แต่อีก ๔ ครั้งโดดจากลิเบอเรเตอร์ การโดดเช่นนี้ได้
กระทำหลังจากได้ฝึกหัด บำรุงกำลังร่างกายอย่างเคร่งครัดเป็นเวลานานหลายวัน
และหลังจากหัดกระโดดลงจากที่สูงโดยไม่มีอันตราย พวกเราไม่ชอบการกระโดด
ร่มเช่นนี้ถึงแม้จะรู้สึกว่าจะไม่มีอันตรายเลย แต่ข้าพเจ้าเองก็ไม่สามารถที่จะกล่าว
ด้วยความจริงใจได้ว่าข้าพเจ้าไม่กลัว แต่อย่างไรก็ดี พวกเราพยายามที่จะซ่อน
ความหวาดกลัวนั้นไว้ ทุกๆ เวลาเช้าระหว่างเดินทางจากที่อยู่ของเราไปสนามบิน
เราจะต้องผ่านป่าช้าแห่งหนึ่ง และเมื่อเวลาผ่านไปพวกเรามักจะเตือนสติซึ่งกัน
และกัน ว่าที่นั่นแหละเป็นที่ที่สังหารจะต้องไปถึงในที่สุด ไม่เร็วก็ช้า และสำหรับ
พรรคพวกคนอื่นๆ นั้นคงน่ากลัวจะเร็ว แต่สำหรับผู้พูดคงจะช้า ความรู้สึกและ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไรก็ตาม พวกเราได้รับประโยชน์จากการฝึกบำรุง

กำลังนั้นและอากาศอันสดชื่นของมณฑลปันจาบทำประโยชน์ให้แก่เรามาก และพวกเรารู้สึกแข็งแรงหลังจากที่อยู่พินดินหนึ่งสัปดาห์

จากพินดีไปสู่กัลกัตตา รอคอย “เรื่องจริง” เรายังมีเวลาอยู่บ้างสำหรับที่จะได้ลิ้มรสความสุขจากความเจริญแบบสมัยใหม่ เช่น ดูภาพยนตร์ในโรงที่มีเครื่องทำความเย็น รับประทานไอศกรีมโซดา และรับประทานอาหารในภัตตาคารเป็นครั้งสุดท้าย ในไม่ช้าวันกำหนดก็มาถึง พวกเราสามคนใน Appreciation ที่ ๑ เริ่มออกไปทำการในต้นเดือนมีนาคม คือวันที่ ๖ ก่อนวันเกิดของข้าพเจ้าสามวัน ข้าพเจ้าได้บอกกับนายทหารผู้บังคับบัญชาเป็นเชิงล้อว่าให้ส่งของขวัญวันเกิดไปให้ข้าพเจ้าในป่า อย่าพลาดเป็นอันขาด เช้าวันนั้นพวกเราเดินทางด้วยเครื่องบินจากกัลกัตตาไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง ห่างจากเมืองใหญ่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ข้าพเจ้าจำชื่อสถานที่นั้นไม่ได้ แต่สิ่งต่างๆ ในที่นั้นข้าพเจ้าจะลืมไม่ได้ เป็นอันขาด ที่นั่นเป็นสนามบิน อยู่ในท่ามกลางเนื้อที่กว้างขวาง ไม่มีพฤษชาติเลย ไม่มีน้ำบริสุทธิ์ ไม่มีอะไรทั้งสิ้น เว้นแต่เครื่องบินกับกระท่อมหลายกระท่อมที่นำทุเรศ นอกจากนั้นเรายังต้องทนรับประทานอาหารกลางวันอันจี๊ดจ๊าด มีเนื้อกระป๋องแห้งๆ ขนมปังแห้งๆ และดื่มน้ำซึ่งเหม็นเพราะเหตุว่าใส่คลอรีนมากเกินไป แนนอนที่เดียวต้องมีใครทำผิดพลาดแน่ที่จะส่งให้เราไปทำการครั้งนี้จากสถานที่เช่นนี้ เพราะมีแต่ทำให้จิตใจของเราหดหู่ลงเท่านั้น

ในตอนเย็นวันนั้น เราขึ้นเครื่องบินลิเบอเรเตอร์ซึ่งจะนำเราไปสู่จุดหมายเพื่อเป็นการคุ้มกันการกระโดดร่มของเรา เครื่องบินทิ้งระเบิดผู่หนึ่งได้ถูกส่งออกไปในคืนวันเดียวกัน เพื่อจะทำการในบริเวณใกล้เคียงกับที่เราจะไปโดดร่ม แต่จากสนามบินที่เดียวกันในเย็นวันนั้น เราได้สังเกตเห็นว่า มีเครื่องบินลิเบอเรเตอร์อีกเครื่องหนึ่งขึ้นสู่อากาศก่อนเราเล็กน้อย ภายหลังจึงได้ทราบว่า ลิเบอเรเตอร์เครื่องนั้นนำเอาชาวจีนสี่คนเดินทางไปทำการแบบเดียวกับเรา แต่ไปโดดลงที่ใกล้นครปฐม

เราใช้เวลาส่วนมากในการเดินทางนั้นนอนไปในเครื่องบิน เครื่องบินนั้นไม่เป็นที่สุขสบายเลย และอากาศก็เลว ข้าพเจ้าเองรู้สึกเมาเครื่องบินเล็กน้อย เรา

รับประทานอาหารไม่ได้มากในระหว่างเดินทาง ภายนอกอากาศมืดมัว ถึงแม้ว่าจะมีพระจันทร์ข้างขึ้น และเราไม่ทราบเลยว่าในเวลาใดเราอยู่ที่ใด ประมาณ ๒๒.๓๐ น. มีผู้มาบอกให้เราเตรียมตัว และประมาณ ๒๓.๐๐ น. เราสามคนก็นั่งรออยู่เหนือช่องกระโดดในเครื่องบิน พร้อมทั้งจะไถลตัวกระโดดลงในท่ามกลางความมืด ช่องที่ว่างนั้นอยู่บนพื้นเครื่องบินมีประตูเปิดออกใกล้ตัวเครื่องของเครื่องบินช่องนั้นใหญ่พอที่จะให้ผู้กระโดดไถลตัวลงไปได้พร้อมด้วยเครื่องหลังและร่มชูชีพที่อยู่บนหลัง ถ้าคำสั่ง “ลง” มีมาเมื่อใด เราก็จะ “กระโดด” ลงไปสู่ความมืดและไปสู่สุญญากาศ เราคงได้นั่งอยู่ที่นั่น คือที่ขอบเหวนั้น เป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง...ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะเป็นหนึ่งปี...คำนึงถึงชีวิตและมรณะ คำนึงถึงอนิจจังและอนัตตา และจากช่องกระโดดนั้น ลมเย็นกระโชกพัดเข้ามาอยู่ตลอดเวลา คงจะมีประโยชน์สำหรับจะทำให้เราแน่ใจว่าที่ที่จะลงไปในนั้นไม่ใช่ชนรก เพราะที่ไม่มีเปลวเพลิงอันร้อน มีแต่ลมเย็น เครื่องบินวนเวียนอยู่เรื่อยๆ รู้สึกว่าจะไม่หยุด แต่ว่าคำสั่งให้เตรียมตัวกระโดดไม่มีเข้ามาหาเลย ผลสุดท้ายมีผู้มาตบไหล่เบาๆ และเราได้ยินว่าเลิกกันได้ เพราะเหตุว่านักบินไม่สามารถจะหาที่ที่เราจะลงไปได้ แผนที่ก็เลว และอากาศก็มืด พวกเรากำลังเดินทางกลับไปยังกัลกัตตา

เราไม่ได้อยู่ที่กัลกัตตานานนัก เพราะเหตุว่าทุกคน เจาะอย่างยิ่ง พวกเรามีความวิตกกังวลอยากจะให้เรื่องกระโดดครั้งนี้เสร็จสิ้นกันไปเสียที หลังจากการเดินทางครั้งแรก ต่อมาสักหนึ่งสัปดาห์ เราได้ข่าวจากกองทัพอากาศอังกฤษว่า เราพร้อมที่จะพาเราไปอีกครั้งหนึ่งแล้ว เราก็ต่างออกเดินทางทันที จากสนามบินเดียวกัน เดินทางแบบเดียวกัน เวลากลางคืนแบบเดียวกันกับคราวที่แล้ว ผิดกันอยู่ที เวลาดีกว่าเดิมสัก ๔-๕ ชั่วโมง เพราะเหตุว่าเป็นข้างแรม เมื่อเราได้เดินทางถึงเหนือประเทศไทยมีคนมาบอกเราว่า คราวนี้พบที่หมายแน่นอนแล้ว เครื่องบินวนเวียนอยู่หลายรอบและค่อนข้างจะบินต่ำ พวกเราได้เห็นแสงไฟบนพื้นดินเป็นอันมาก และเกิดความสงสัยขึ้นในใจว่า เราได้ถูกนำมาในที่ที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุว่าเป็นที่ตกลงกันว่าเราจะต้องอยู่ในกลางป่า มีบ้านเรือนที่ใกล้เคียงที่สุดก็ห่างออกไปตั้งหลายกิโลเมตร แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีเวลาที่จะไต่ถามและไม่มีเวลาที่จะถกเถียงกัน คำสั่งให้ลงมาถึง และเราก็ลงไป

ทั้ง ๓ คนลงถึงพื้นดินในที่ว่างเปล่าใกล้เคียงกัน และเราพอจะเห็นกันในระยะห่างที่เราลอยตัวลงมา ข้าพเจ้าค่อนข้างจะเคราะห์ร้ายโดยที่ได้ลงมาทำหนึ่งอยู่บนคันนาและอีกทำหนึ่งอยู่บนนอกคันนา ทำให้ข้อเท้าขวาแพลงไป ข้าพเจ้าจึงรู้สึกตัวว่าพื้นดินที่เราลงมานั้นเป็นนา และข้อนี้ยิ่งทำให้สงสัยใหญ่ว่าได้ลงมาผิดที่เสียแล้ว เรา ๓ คนเข้ามารวมดูแผนที่อย่างเร่งรีบ และจากแผนที่นั้นก็ทำให้แน่ใจยิ่งขึ้นอีกว่า ที่ที่เราอยู่นั้นเราไม่ได้ตั้งใจลงมาเลย เพราะเป็นที่ห่างจากจุดหมายถึง ๒๕ หรือ ๓๐ กิโลเมตร และยังร้ายไปกว่านั้นเรารู้สึกว่า เราอยู่ใกล้หมู่บ้านจนเกินไป เมื่อเราเดินมา ร่ม อาหาร และเครื่องมือ ๗ ร่มที่เรานำมาด้วย สำหรับจะมีอาหารรับประทานในป่าเป็นเวลา ๑ เดือน ก็ปรากฏว่าร่ม ๑ หายไป แดงกับดีเดินออกไปหา แล้วในไม่ช้าก็กลับมารายงานว่าร่มที่หายไปนั้นได้ตกลงไปในใจกลางหมู่บ้าน และหมู่บ้านนั้นห่างจากที่เราอยู่เพียงมีพุ่มไม้เล็กๆ คั่นอยู่ แดงกับดีต้องรีบกลับมา เพราะเหตุว่าได้ยินสุนัขเห่า ฉะนั้น เราจึงตัดสินใจว่าจะต้องออกจากที่ที่เราอยู่นั้นโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้

ในขณะนั้นเป็นเวลาเข้ามืดประมาณ ๔ นาฬิกา เรามีเวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงก่อนจะรุ่งสาง เราไม่สามารถที่จะออกเดินทางได้โดยเร็ว เพราะมีหีบห่อใหญ่หลายหีบและจะชุดหลุมฝังให้มืดซิดก็ทำยาก เพราะว่าใกล้หมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามเราไม่มีเวลาสำหรับที่จะตัดสินใจนานนัก เพราะในขณะเดียวกันกับที่เราตัดสินใจว่าจะออกเดินทางต่อไป เราก็เห็นชาวนา ๕-๖ คนเข้ามา และเขาเหล่านั้นได้เห็นเราแล้ว

ชาวนาเหล่านั้นเป็นคนเผ่าถ่านจากหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งห่างไกลออกไป ในวันนั้นได้เข้าไปในป่าเพื่อจะตัดไม้ และเมื่อได้ตัดไม้แล้วก็กำลังเดินทางกลับบ้าน ในคืนนั้นเขาพักแรมอยู่นอกหมู่บ้านวังน้ำขาว ตั้งใจเดินทางกลับในวันรุ่งขึ้น (วังน้ำขาวคือหมู่บ้านที่เราลงมานั้น และวังน้ำขาวอยู่ในจังหวัดชัยนาท แต่ที่เราตั้งใจลงมานั้นอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือระหว่างจังหวัดตากกับนครสวรรค์) แสงไฟที่เราได้เห็นจากเครื่องบินของเรานั้นคือคบเพลิงของชาวเกวียนนั่นเอง พวกเขาได้ยินเสียงเครื่องบินของเราและโคกระบือก็แตกตื่นวิ่งหนีไป ชาวเกวียนเหล่านั้นได้เห็น

ร่วมของเราชาวเมื่อลงมาจากเครื่องบิน แต่บางคนเข้าใจว่าเป็นคว้น เมื่อเขาเหล่านั้นได้พบเราบนพื้นดินก็ประหลาดใจที่เห็นเราเป็นคนไทย เพราะเหตุว่าเขาคาดว่าคงจะเป็นพวกชาวต่างประเทศที่เข้ามาทิ้งระเบิด

แต่มีสิ่งหนึ่งที่บางคนในพวกเขารู้สึกแน่ใจคือ เครื่องบินที่เขาเห็นนั้นไม่ใช่เครื่องบินไทยหรือญี่ปุ่น เพราะเหตุว่ามี ๔ เครื่องยนต์ เราพยายามที่จะชี้แจงว่าเครื่องบินนั้นเป็นเครื่องบินแบบใหม่ที่ญี่ปุ่นให้รัฐบาลไทยยืม และเราเป็นทหารอากาศของไทยมาซ่อมรบ แต่เราทราบดีว่าคำพูดของเรานั้นไม่เป็นที่เชื่อถือ ถึงแม้ว่าชาวเกวียนเหล่านั้นจะไม่ได้บอกว่าไม่เชื่อ เว้นไว้แต่คนๆ เดียวที่กล้าพูด อย่างไรก็ตามก็ดี เมื่อเราพบเสียแล้วก็ต้องสู้ประจันหน้า ฉะนั้นเราจึงได้ขอร้องให้เพื่อนร่วมชาติของเราเหล่านั้นช่วยเราแบกเครื่องมือเข้าไปทางหมู่บ้าน แสร้งทำเป็นว่าเราจะเข้าไปในหมู่บ้านในเวลารุ่งเช้า พวกชาวเกวียนก็ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เมื่อถึงชายหมู่บ้านเราก็ขอใจเขา และบอกว่าเราจะรอเพื่อนที่นัดพบกันที่นั่น ชาวเกวียนก็กลับไป

ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ ๕ นาฬิกา เราไม่มีเวลาที่จะทำอะไรอีกแล้วจึงเอาเครื่องส่งวิทยุ อาหารบ้างเล็กน้อยและเสื้อผ้าบางชิ้น สิ่งของนอกจากนั้นเอาซุกเข้าไว้ในพุ่มไม้บ้าง ขุดหลุมฝังบ้าง แต่จะมีประโยชน์อันใดที่จะไปเก็บอะไรไว้ให้มิดชิด เพราะรวมทั้งคันมีของเต็มได้ลงจากเครื่องบิน ตกลงไปในกลางหมู่บ้าน ดูเหมือนจะเป็นที่หน้าศาลาวัดเสียด้วย เมื่อเราได้ทำการบางอย่างเท่าที่จะทำได้แล้ว เรารีบย้อนเดินกลับไปทางตะวันตกเข้าป่าซึ่งเป็นชายป่าใหญ่ต่อไป ข้อเท้าของข้าพเจ้าที่แพลงนั้นเป็นข้อที่หน่วงทำให้เพื่อนของข้าพเจ้าไม่สามารถจะเดินไปได้โดยเร็วเท่าที่ต้องการ เราได้เดินเข้าไปในป่าประมาณ ๔-๕ ชั่วโมง จนกระทั่งถึงที่ที่ค่อนข้างจะทึบ จึงได้ตัดสินใจว่าจะหยุดพัก ความจริงหยุดที่นั่นไม่ปลอดภัย แต่เราหวังว่าจะได้ติดต่อทางวิทยุกับกองบัญชาการที่อินเดีย ความมุ่งหมายของเราข้อใหญ่ก็คือ ต้องการจะบอกกับกองบัญชาการว่า เราได้ถูกทิ้งลงมาในที่ที่นำเกรงอันตราย และเราจะฝังวิทยุไว้ ณ ที่นั้นกับจะเดินทางไปตะวันตกเฉียงเหนือไปยังที่ที่จะนัดพบกับคณะ Appreciation ที่ ๒ ซึ่งจะลงมาในข้างขึ้นเดือนหน้า ใน

ร่างโทรเลขนั้นเราจะแจ้งเตือนให้กองบัญชาการระมัดระวังเป็นพิเศษ ไม่ให้คณะที่ ๒ ลงมาผิดที่อย่างที่เราได้ประสบมา เพราะเหตุว่าชาวบ้านรู้ตัวเสียแล้ว

เรายังมีเวลาก่อนที่จะถึงเวลากำหนดที่เราจะออกอากาศติดต่อกับกองบัญชาการ ฉะนั้นเราจึงใช้เวลาชุดหลุมเพื่อจะฝังเครื่องวิทยุของเราเมื่อการส่งวิทยุนั้นเป็นผลสำเร็จแล้ว นอกนั้นยังมีของที่เราเห็นว่าไม่สู้จำเป็นจริงหลายอย่าง เราก็ชุดหลุมฝังไว้ด้วย เพื่อจะได้เดินทางโดยมีน้ำหนักเบาที่สุด ที่มันของเราเวลานั้นเป็นพุ่มไม้ค่อนข้างหนา และเครื่องวิทยุของเราเก็บไว้อีกแห่งหนึ่งไม่ไกลจากที่อยู่นัก แต่ไม่เห็นกัน ที่ที่อยู่นั้นเป็นที่ที่เหมาะสมอยู่บ้าง เพราะเหตุว่าเราได้แน่ใจว่าถึงแม้จะมีคนเดินไปมาห่างจากที่ซ่อนสัก ๔-๕ เมตรก็แทบจะไม่เห็น

วันนั้นอากาศร้อน ป่าเขียวสงบ นอกจากจะมีเสียงลิงและนกร้องเล็กน้อย ข้อเท้าของข้าพเจ้าบวมขึ้นมาและค่อนข้างจะปวด เราต่างรู้สึกอ่อนเพลียหลังจากที่ได้เดินท่ามกลางความร้อนเป็นเวลาครึ่งวัน และเฉพาะอย่างยิ่งต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดหวังในเวลาเข้ามิด รู้สึกใจเสียอยู่บ้างเนื่องด้วยมีคนเห็นเราลงจากร่มมาและร่ม ๑ ร่มก็พลัดลงไปในหมู่บ้าน เรามีน้ำอยู่ในขวดแต่เพียง ๓ ขวด เพราะเหตุว่าตามแผนการเดิม เราจะลงที่ใกล้ลำธาร เราไม่รู้สึกหิวเลย ฉะนั้นจึงไม่ต้องกังวลกับเรื่องอาหาร

เมื่อถึงเวลาที่จะส่งวิทยุ แดงกับดิกก็ไปยังสถานีวิทยุของเขา ข้าพเจ้านั่งเป็นยามอยู่สักครึ่งชั่วโมง ต่อมาแดงกับดิกกลับมาบอกว่าติดต่อไม่ได้ เขาพอจะฟังได้ยินกองบัญชาการแต่เพียงเบาๆ แต่กองบัญชาการไม่ได้ยินพวกเราเลย ที่ร้ายไปกว่านั้น กองบัญชาการไม่ได้รอรานานพอสมควร เพราะเหตุว่าเขาให้อาณัติสัญญาณเลิกส่งเร็วเกินกำหนดไป บางทีกองบัญชาการอาจจะไม่ได้คาดหมายว่าเราจะติดต่อวิทยุมาในทันทีทันใดก็เป็นได้

เราจะทำอะไรดี พวกเราตัดสินใจว่าการส่งวิทยุนี้เป็นของสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้นจะต้องคอยส่งให้ได้โดยเร็ว ถ้าเราเดินทางไปพร้อมด้วยเครื่องวิทยุ เราจะไปไม่ได้ไกลเพราะน้ำหนักมาก และเท้าของข้าพเจ้าก็บวม และที่ที่เราอยู่นี้ ก็รู้สึกว่าจะเป็นที่มีมิดชิดพอสมควร แดงมีความเห็นว่าสายอากาศของเราอาจจะ

ทำให้ดีขึ้น และในวันรุ่งขึ้นเราก็ได้ติดต่อกับกองบัญชาการอีก ข้าพเจ้าเห็นชอบด้วย และเนื่องจากข้าพเจ้าเป็นหัวหน้า ข้าพเจ้ารับผิดชอบในข้อตัดสินใจนั้น ในระหว่างที่รออยู่จนถึงวันรุ่งขึ้น เราก็พยายามหาน้ำมาใส่ขวดสำหรับจะได้เดินทางไป และเมื่อเราได้ส่งวิทยุไปแล้ว เราก็จะเดินทางต่อไปทันที

แดงกับดีก็ออกไปลาดตระเวนหาน้ำ ข้าพเจ้าอยู่ในที่พักแต่ผู้เดียว เพื่อนของข้าพเจ้าได้จากไปเป็นเวลาหลายชั่วโมงและไม่ได้กลับมาจนกระทั่งรุ่งสาง เขาได้พบหนองน้ำแห่งหนึ่งสกปรกอยู่นอกป่า แต่ว่าเมื่อเวลาจะเดินกลับมายังที่ เดือนยังไม่ขึ้นไม่เห็นทาง จึงต้องรอจนกระทั่งเข้ามืด ๓ นาฬิกา ข้าพเจ้าเองนั่งเฝ้าอยู่ฟังเสียงลิงและนก และเมื่อเดือนขึ้นก็เห็นป่านั้นสวยงามมาก ไม่ได้ระแวงคิดถึงอันตรายอาจจะเกิดจากสัตว์ป่าเลย แต่เมื่อเห็นเพื่อนข้าพเจ้ากลับมาก็รู้สึกมีความยินดีมาก

การพยายามส่งวิทยุครั้งต่อมา ยิ่งประสบผลน้อยกว่าคราวแรก เพราะเหตุว่าคราวนี้เราไม่ได้ยินกองบัญชาการเลย เรารู้สึกวิตกเป็นอันมาก และข้าพเจ้าจำได้ว่าดีได้บอกว่า ถ้าเราไม่รีบเดินทางออกไปโดยเร็ว ชาวบ้านก็จะตามเราทัน อย่างไรก็ตามก็ดีพวกเราก็วิตกกังวลถึงคณะที่ ๒ และคณะต่อไปว่า จะได้รับความลำบากถ้าเราไม่ส่งวิทยุแจ้งให้กองบัญชาการทราบ ข้าพเจ้ารับผิดชอบและตัดสินใจว่าจะต้องพยายามส่งอีกครั้งหนึ่ง และคราวนี้เป็นคราวสุดท้ายจะส่งออกได้หรือไม่ก็ตามเราจะต้องเดินทางไป การส่งครั้งนี้จะทำการในเช้าวันรุ่งขึ้น คือในวันที่ ๓ หลังจากที่เราได้โดดร่มมา ในเวลาบ่ายวันนั้น ดีและข้าพเจ้าเดินออกลาดตระเวนและหาน้ำ เราได้เห็นชาวบ้านบางคน แต่รู้สึกว่าเราไม่สงสัยอะไรเราในคืนนั้นเราก็พักผ่อนอยู่ด้วยกันนั้น

รุ่งขึ้นเวลา ๑๐ นาฬิกา ดีกับแดงก็ไปส่งวิทยุในที่ซ่อนวิทยุนั้น ข้าพเจ้านั่งยามอยู่คนเดียวเช่นเดิม เพื่อนของข้าพเจ้าไปได้ประมาณ ๕ นาที ข้าพเจ้าก็เห็นคนหลายคนเดินผ่านไปทางๆ ข้าพเจ้าเข้าใจว่า เราไม่ได้เห็นข้าพเจ้าในครั้งนั้น ข้าพเจ้านั่งเฝ้าคอยอยู่เป็นเวลาลึกอืดใจ ก็มีคนเป็นจำนวนมากโผล่ขึ้นมาล้อมที่พักของเรา ชาวบ้านเหล่านั้นเข้ามาทั้งทางซ้าย ทางขวา ข้างหน้า ข้างหลัง ขูปืน

พักอยู่หลายกระบอ ก เกมของเราสุดสิ้นลงเพียงแค่นี้ อย่างน้อยก็เกมของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าทำอะไรอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากจะตะเบ็งเสียงขึ้นว่า “ยอมแพ้จ้า ไปเถิด” หวังว่าเสียงที่ข้าพเจ้าตะเบ็งจะได้ยินไปถึงเพื่อนข้าพเจ้าและทำให้เขามีเวลานั่นไป

ข้าพเจ้าแทบจะไม่สามารถเชื่อได้ว่าภายในเวลาไม่ถึง ๑ วินาทีในขณะนั้น ความคิดต่างๆ แล่นพลั่งเข้ามาในศีรษะของข้าพเจ้าเป็นอันมาก ตั้งแต่เวลาที่ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีคนมาล้อมข้าพเจ้า จนถึงเวลาที่เขาเข้ามาถึงตัว ในสมองข้าพเจ้าได้เกิดความคิดความเห็นหลายอย่างจนไม่ทราบว่าจะอะไรมาก่อน อะไรมาหลัง คิดถึงคู่รักของข้าพเจ้าที่ลอนดอน คิดถึงคำสุดท้ายของคุณมณี สานะเสนที่ได้กล่าวแก่ข้าพเจ้าเมื่อก่อนเราเดินทางออกจากประเทศอังกฤษ คิดถึงเพื่อนของข้าพเจ้าที่ยังอยู่ในอินเดีย คิดถึงเพื่อนอีก ๒ คนของข้าพเจ้าที่อยู่ในพุ่มไม้ใกล้เคียง คิดถึงญาติและมิตรที่อยู่กรุงเทพฯ คิดถึงสาส์นจากกองบัญชาการถึง “รัฐ” ที่ยังอยู่ในกระเป๋าคอของข้าพเจ้า และคิดถึงยาพิษที่อยู่ในกระเป๋าน้ำอกของข้าพเจ้า ความคิดข้อสุดท้ายนี้เป็นความคิดที่มาหลังสุด ข้าพเจ้าควรจะกลืนยาพิษเข้าไปไหม หรือจะควรรยอมให้จับเป็น ให้เขาจับตายเถิด เพราะเหตุว่าความลับที่ข้าพเจ้านำมานั้นมีอยู่มากเหลือเกิน และถ้าจะถูกจับเป็นไปก็จะทำให้ข้าพเจ้าต้องขายเพื่อน ขายความลับเหล่านั้น แต่อย่าเลยถูกจับดีกว่า เพราะเหตุว่าเอกสารต่างๆ ที่อยู่กับข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าสามารถที่จะป้องกันได้ทราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าตายไปแล้วจะป้องกันอย่างไร ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสดชื่นและสวยงาม และทราบใดที่มีชีวิต ตราบนั้นก็ยังมีความหวัง ถ้าญี่ปุ่นจะทรมานข้าพเจ้า ข้าพเจ้าตายเสียเดี๋ยวนี้ เห็นจะสบายดีกว่า แต่เห็นแล้วว่าไม่มีญี่ปุ่นอยู่ในหมู่คนที่ จะเข้ามาจับข้าพเจ้าเลยอย่ากระนั้นเลย เมื่อปะเลือกก็ต้องยอมสู้ตายเลย ให้เขาจับเป็นจะดีกว่า อย่าเพิ่งตาย

และข้าพเจ้าก็ยังคงมีชีวิตอยู่ เมื่อได้ผ่านความคิดเห็นเรื่องความตายมาในสมองแล้ว ข้าพเจ้าก็สามารถที่จะเห็นแง่ขันบางอย่างในขณะที่ข้าพเจ้าถูกจับ คนที่อยู่ข้างหน้าข้าพเจ้ามีปืนพกแต่งเครื่องแบบตำรวจ โดดเข้ามาถึงข้าพเจ้าแบบที่เห็น

กันอยู่บนโรงลิเก เขาไม่ได้ร้องเพลงลิเกแต่ร้องเสียงว่าอะไรฟังไม่ออก มีอีกหลายคนที่ยืนตัวอยู่ในพุ่มไม้ และไม่ยอมออกมาจนกว่าข้าพเจ้าจะยกมือขึ้นแสดงให้เห็นว่าไม่มีอาวุธติดตัวเลย ผู้ที่เข้ามาจับข้าพเจ้าในชั้นแรกมีประมาณ ๕ หรือ ๖ คน แต่ต่อมาสักหนึ่งนาทิจากข้าพเจ้าได้ยอมแพ้ เห็นมีประมาณ ๓๐ คน เข้ามัดมือข้าพเจ้าโพลงหลังด้วยผ้าขาวม้า ต่อไปนี้เป็นเวลาที่ผู้จับข้าพเจ้าไม่รู้ว่าเขาพูดว่าอย่างไรบ้าง เพราะต่างคนต่างก็พูดพร้อมๆ กัน แต่คนที่ใกล้ชิดข้าพเจ้าที่สุดดูเหมือนจะบอกข้าพเจ้าว่า ครอบครัวของข้าพเจ้าเป็นสัตว์ชั้นต่ำ และพ่อแม่ของข้าพเจ้าคงไม่แต่งงานกัน ข้าพเจ้าเคราะห์ดีที่ยอมแพ้ มิฉะนั้น...ฯลฯ คนที่เข้ามาทีหลังเมื่อได้เห็นแน่ชัดว่า มือของข้าพเจ้าถูกมัดโพลงหลังแล้ว ก็หาความสนุกด้วยการตบตีข้าพเจ้า และถือโอกาสสังส่อนข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำอันหยาบคาย ข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวโต้ตอบสักคำเดียว ความจริงข้าพเจ้าตื่นเต้นและอือไปหมด เพราะเหตุว่า ข้าพเจ้าจะวงอยู่แต่ในเรื่องปัญหาว่าเพื่อนข้าพเจ้าถูกจับหรือเปล่า ในไม่ช้าก็รู้สึกเบื่อใจไปบ้าง ที่ไม่เห็น ๒ คนนั้นถูกจับมา ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะได้แบกวิทยุรวมกลุ่มอยู่ และนอกจากนั้นไม่ได้ยินเสียงปืนเลย จึงเป็นที่เบื่อใจ

ข้าพเจ้าทราบความทีหลังว่า แดงและดีได้ยินเสียงคนมาจับข้าพเจ้า จึงวิ่งหนีไปก่อนที่จะมีใครได้เห็น เขาทั้งสองเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในอีกส่วนหนึ่งของป่า จนกระทั่งถึงเวลากลางคืน และในคืนนั้นได้เดินทางไปยังที่ที่เราได้กำหนดนัดพบกันไว้ ถ้าเผื่อเราคลาดกัน หวังว่าถ้าข้าพเจ้านี้ไปได้ข้าพเจ้าก็คงจะได้ไปคอยอยู่ที่นั่น แต่เมื่อไม่พบข้าพเจ้า เขาก็เดินทางต่อไปทางภาคเหนือ เข้าไปยังจังหวัดอุทัยธานี และในไม่ช้าก็ถูกจับระหว่างที่กำลังรับประทานอาหารอยู่ในตลาด เพราะไม่ได้สวมหมวก

ผู้ที่มาจับข้าพเจ้ามีหัวหน้า ๒ คน เป็นปลัดอำเภอประจำตำบล มีพลตำรวจ ๒ คน นอกจากนั้นเป็นชาวนาที่หน้าตาเร็นแรงและมีใจกรุณา ท่านเหล่านี้ได้พาข้าพเจ้าออกจากป่าไปยังหมู่บ้านวังน้ำขาว เมื่อจะถึงชายหมู่บ้าน ได้มีผู้ที่อ้างตัวว่าเป็นผู้ที่จับข้าพเจ้าได้มารวมเป็นจำนวนมาก รวมทั้งนายอำเภอวัดสิงห์ซึ่งเป็นคนเดียวที่ขี้ม้า ผู้ที่อารักขาข้าพเจ้าอยู่มีจำนวน ๒-๓ ร้อยคน ส่วนมากเป็นชาวนา

จากหมู่บ้านต่างๆ ใกล้เคียงในหมู่บ้านนั้น ข้าพเจ้าสังเกตจำได้ว่ามีสหหายเก่าของเรา ๒-๓ คน คือคนตัดไม้ที่เราได้พบในคืนวันแรก ข้าพเจ้าทราบความต่อมาว่า หลังจากที่เขาได้ผลจากเราไปแล้วได้แจ้งความยังอำเภอวัดสิงห์และทางอำเภอ จึงได้เกณฑ์ชาวบ้านออกมาตามจับเรา เขาเข้าใจว่าเรามี ๔ คน และพยายามจะชักถามให้ข้าพเจ้าบอกว่าอีก ๓ คนนั้นหนีไปอยู่ที่ไหน

เมื่อนายอำเภอได้พบข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าได้ถูกนำตัวโดยที่มีมือมัดไพล่หลังอยู่ตลอดเวลา ไปยังศาลาวัดวังน้ำขาว ณ ที่นั้นเขาล่ามโซ่ข้าพเจ้าไว้ที่เท้าผูกไว้กับเสากลางศาลา เนื่องจากข้าพเจ้าไม่ได้พยายามต่อสู้หรือหลบหนี เขาก็ยอมให้ข้าพเจ้าไม่ต้องถูกมัดมือ ข้าพเจ้าได้ยืนเจ้าหน้าที่ถกเถียงกันอยู่บ้าง และรู้สึกว่าการเห็นของเจ้าหน้าที่ในเรื่องข้าพเจ้านั้นแตกแยกกันออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นนักโทษอุกฉกรรจ์ เป็นคนทรยศต่อชาติ พยายามทำลายชาติและฆ่าเพื่อนร่วมชาติด้วยกัน อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกจะเป็นจำนวนเท่าๆ กับฝ่ายแรกมีความกรุณา และหลังจากที่ข้าพเจ้าได้บอกเขาโดยไม่ได้ออกชื่อของข้าพเจ้าเองว่า ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนของรัฐบาล ที่รัฐบาลส่งไปอังกฤษ เขาก็เชื่อข้าพเจ้า และตั้งคำถามข้าพเจ้าหลายข้อด้วยกัน ถึงเรื่องอนาคตและสถานะแห่งสงคราม ในฝ่ายหลังนี้ปลัดอำเภอประจำตำบลคนหนึ่งท่าทางเรียบร้อย มากะตึบกับข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำสุภาพ ทำให้เป็นที่ปลาบปลื้มยินดีจับใจนัก ตรงกันข้ามมีปลัดอำเภอประจำตำบลอีกคนหนึ่ง ซึ่งมีใจกระด้างได้ตะคอกแก่ชาวบ้านต่างๆ ให้ออกไปหาๆ ข้าพเจ้า เพราะว่าข้าพเจ้าเป็นกบฏรุนแรง ใจเหี้ยมอำมหิตจะอยู่ต่อไปไม่ได้ที่วันแล้ว ในหมู่บ้านนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเรามีความเมตตาจากทุกคนๆ ไป ไม่ใช่เพราะว่าเขารู้เรื่องการเมืองหรือการสงคราม แต่เพราะเหตุว่าน้ำใจอันดีและชื่อตามธรรมชาติของเขา พาให้เขามองข้าพเจ้าเป็นเพื่อนมนุษย์และเป็นเพื่อนมนุษย์ที่กำลังได้รับทุกข์อยู่ และถึงแม้จะมีคนที่ไม่แยแสกับอะไรทั้งสิ้นก็ไม่ได้รู้สึกว่าเกลียดชัง นอกจากจะอยากรู้อยากเห็น ข้าพเจ้าสังเกตว่า ทั้งเจ้าหน้าที่และชาวบ้านอย่างน้อยก็เลื่อมใสอยู่ข้อหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้โดดดมลงมาจากเครื่องบินทิ้งระเบิด ๔ เครื่องยนต์ ซึ่งข้าพเจ้าได้วาดภาพให้เขาดู บอกว่าใหญ่เท่ากับโบสถ์แต่ไม่สูงเท่า

อาหารกลางวันและอาหารเย็นในวันนั้น ชาวบ้านนำเอามาให้แก่เจ้าหน้าที่ และข้าพเจ้า ถึงแม้ว่าใจคอข้าพเจ้าจะไม่สู้ดีนัก อาหารเหล่านั้นก็อร่อยและ ข้าพเจ้ารับประทานอย่างเต็มที่ ในตอนบ่ายชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านอื่นๆ ได้ขึ้นมาบนศาลา มาดูพลร่ม เขานั่งล้อมวงไม่กล้าเข้าพวกรัก เพราะเหตุว่าเจ้าหน้าที่ที่เกลียดชังข้าพเจ้า ไล่ให้เขาออกไปห่างๆ อยู่เสมอ และพอตกบ่ายเจ้าหน้าที่บางคนก็มอยหลับไป ชาวบ้านจึงได้กระเียบเข้ามาใกล้เข้าทุกที และเริ่มซักถามข้าพเจ้า ในหมู่บ้านหน้าชื่อเหล่านี้มีหญิงผู้หนึ่งอายุค่อนข้างมาก ข้าพเจ้าสังเกตว่าแกนั่งใกล้ข้าพเจ้าอยู่นานถึง ๒ ชั่วโมง ไม่ไปไหนและนั่งเอามือกดอกเข้า เมื่อคนที่มาดูข้าพเจ้าค่อยบางตาไปบ้างแล้ว หญิงชราผู้นั้นก็พูดกับข้าพเจ้าเสียงแปร่งๆ ว่า พุทโธหน้าเอ็งเหมือนลูกข้า ข้าพเจ้าถามว่า ลูกของป้าอยู่ไหน ได้รับคำตอบว่าถูกเกณฑ์ทหารไปนานแล้ว ไม่รู้ว่าไปอยู่ที่ไหน เสียงอันเยือกเย็นซึ่งแสดงถึงน้ำใจของหญิงผู้นี้ ทำให้ข้าพเจ้าตื่นต้น และรู้สึกว่าได้มีรสหวานอันเป็นรสแห่งความรักของมารดาหอมล้อมอยู่ในศาลานั้น

คืนวันนั้นข้าพเจ้านอนหลับสนิท เพราะเปลี่ยทั้งร่างกายและจิตใจ รุ่งขึ้นเวลาสาม ชาวบ้านได้นำเอาเกวียนมารอข้าพเจ้า เพื่อจะนำไปยังที่ตั้งอำเภอดัดสิงห์ ข้าพเจ้านั่งมาในเกวียน ช้อเท้าล่ำมโซติดอยู่กับเกวียน และมีตำรวจ ๒ คนนั่งเกวียนมาด้วย ชาวบ้านประมาณ ๑๒ คนเดินเป็นองครักษ์อยู่ข้างๆ เกวียน เกวียนที่ใส่ของสัมภาระของเรารวมทั้งเครื่องวิทยุ ได้ออกเดินทางไปล่วงหน้า ตำรวจในขณะนั้นรู้สึกว่าจะมีจิตใจเป็นมิตรและพยายามที่จะทำให้ข้าพเจ้าได้รับความสบายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยไม่ขัดกับข้อบังคับ ประมาณ ๗ น. ขบวนของเราหยุดที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งเพื่อรับประทานอาหารเช้า รู้สึกว่าพวกชาวบ้านรู้ตัวจึงคอยเตรียมอาหารไว้ และเห็นจะไม่มีใครในหมู่บ้านที่ไม่มาดูข้าพเจ้า ตำรวจทั้ง ๒ คนนั้นหยอกล้อหญิงสาว ถามว่า เมื่อได้เห็นพลร่มแล้วรู้สึกรักบ้างไหม คำตอบมักจะไม่เป็นไปในทางปฏิเสธ อาหารนั้นอร่อยมาก มีแกงบะซ้อ ปลา ผัก และน้ำพริก ชาวบ้านได้เอาเหล้ามาเลี้ยง และตำรวจก็เชิญให้ข้าพเจ้าดื่มด้วย และกล่าวว่าข้าพเจ้าจะไม่มีโอกาสลิ้มรสเหล้านี้อีกเป็นเวลานาน ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกถึงแม้ว่า

๗ นาฬิกาในเวลาเช้า จะเข้าเกินไปสำหรับการตี๋ม เป็นจริงดังที่ข้าพเจ้าได้คาด มีชาวบ้านหลายคนมาห้อมล้อมเกวียนของข้าพเจ้าและมาคุยด้วย ตามถึงเครื่องบิน การทิ้งระเบิด และสงคราม รู้สึกว่าเขาดีใจที่ได้ยินจากข้าพเจ้าว่าญี่ปุ่นกำลังจะแพ้และจะเลิกสงครามในเร็วๆ นี้ และรู้สึกว่าชาวบ้านเหล่านั้นไม่ได้เกลียดชังอะไร ข้าพเจ้าได้ยินบางคนตะโกนว่า อะไรกัน คนไทยเหมือนเรานี่เอง และเมื่อขบวนของข้าพเจ้าออกจากหมู่บ้าน ข้าพเจ้าก็ได้ยินเสียงไชโยจากเพื่อนมนุษย์เหล่านั้นหลายครั้ง

เราหยุดรับประทานอาหารกลางวันที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง และข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับทำนองเดียวกัน ข้าพเจ้าก็ต้อนรับชาวบ้านเช่นเดียวกันกับคราวก่อน คือตอบคำถามของเขาในเรื่องต่างๆ และรู้สึกว่าพูดได้คล่องกว่าคราวก่อน ก่อนที่เราจะออกเดินทางบ่ายวันนั้น มีชายคนหนึ่งซึ่งกำลังพูดอยู่กับข้าพเจ้า เห็นไม่มีใครมอง เขาว่าขึ้นหนึ่งใส่มือข้าพเจ้าและกระซิบว่า เก็บเอาไว้ให้ดี ไม่เป็นอันตราย ดูที่หน้าผากแล้วเห็นจะทำงานสำเร็จ ทำใจให้ดีๆ ไว้ ไม่เป็นอะไร

ประมาณ ๑๖ น. เราหยุดที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง ใหญ่กว่าหมู่บ้านอื่นๆ ที่เราได้ผ่านมา ประชาชนที่มาถามข้าพเจ้า มีความรู้มากกว่าพวกก่อนๆ มีพระสงฆ์อยู่หลายรูป ครู และมีอีกหลายคนที่เคยไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ พอตกเย็นเราก็ถึงวัดสิงห์และเกวียนก็นำข้าพเจ้าไปยังสถานีตำรวจ เมื่อก่อนจะเข้าเขตอำเภอวัดสิงห์ ตำรวจ ๒ คน ผู้คุมข้าพเจ้าซึ่งเวลานั้นสนิทชิดชอบกันมาก เอาเงินรวมกันได้ ๑๒ บาทส่งให้ข้าพเจ้าและบอกว่า ข้าพเจ้าจะใช้เป็นประโยชน์ได้ใน ๒-๓ วันข้างหน้า ตำรวจทั้ง ๒ นี้ ในวันรุ่งขึ้นได้เอาโซ่ตรวนมาให้ข้าพเจ้ารับประทานในกรงขัง และบอกว่าอาหารที่ราชการให้ข้าพเจ้า คงจะพอสำหรับทำให้หิวต่อไปอีก

ในทันทีทันใดที่เราได้เดินทางถึงสถานีตำรวจ สภาพการเป็นนักโทษของข้าพเจ้าก็แปรไปเป็นทางการ ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้เข้าไปในกรงขังซึ่งเราเห็นกันอยู่ทุกแห่งตามสถานีตำรวจหัวราชอาณาจักร กรงนั้นเป็นรูปหกด้าน กว้างยาวประมาณ ๑๐ ฟุต เป็นกรงเหล็กรอบด้าน เว้นแต่ด้านพื้นดิน เมื่อข้าพเจ้าไปถึงมี

ผู้อาศัยอยู่ในนั้นคนหนึ่งแล้ว เป็นชายรูปร่างกำยำล่ำสันผิวคล้ำเช่นเดียวกับชาวนาอื่นๆ ในประเทศ รู้สึกหน้าตาขึ้นบาน ยิ้มปากกว้างให้เห็นฟันขาว ชายผู้นั้นยังรู้สึกว่าจะขึ้นบาน ถึงแม้ว่าจะถูกกล่าวหาในข้อที่สำคัญ คือเขาได้ทะเลาะกับลูกพี่ลูกน้องในงานเลี้ยงแห่งหนึ่ง มึนเมาเข้าไป “ซกเข้าไปทีหนึ่ง กระทั่งหนึ่งหนที่กลางอก เขาก็ตาย” เพื่อนร่วมกองของข้าพเจ้าได้ทราบล่วงหน้าว่าข้าพเจ้าถูกจับ และปรากฏว่าเขารู้สึกยินดีในเอกลักษณ์ที่ได้เห็นพลร่มในระยะใกล้ชิด และได้มีการสนทนาปราศรัยในทำนองเดียวกับที่ได้เคยเป็นมา หลังจากนั้นครึ่งชั่วโมง มีนักโทษคนที่สามถูกจับมา คนนี้เป็นชายชาวกรุงเทพฯ ถูกจับด้วยข้อหาว่าพยายามทำจารกรรม ชายผู้นี้ได้มาถึงที่วัดสิงห์เมื่อ ๓-๔ วันก่อน ตั้งใจจะมาหาแร่ในบริเวณวังน้ำขาว ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวกับที่เรากระโดดร่มลงมา เขาพยายามหาคนงาน หาเกวียนจะเดินทางไปสำรวจแร่ พอดีตำรวจทราบเรื่องก็เลยสงสัยว่าคงจะเกี่ยวกับพลร่มผู้ต้องหานี้ได้คัดค้านอย่างมากแต่ไม่เป็นผล และใครจะมารู้ดีไปกว่าข้าพเจ้าว่าชายผู้นี้ไม่มีความผิดเลย ในกาลต่อมา ข้าพเจ้าพบชายผู้นี้อีกหลายครั้ง ที่กองตำรวจสันติบาลในกรุงเทพฯ เป็นเวลานาน ๔ เดือน หลังจากที่เขาถูกจับเพราะเหตุว่าชายผู้นี้ไม่ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้เลยเป็นเวลานาน แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานประกอบแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

ในเวลาเย็นและค่ำวันนั้น ชาวบ้านอำเภอวัดสิงห์ก็เข้ามารวมอยู่ในสถานที่ตำรวจเพื่อดูหน้าพลร่ม ตำรวจแสดงว่าพยายามจะห้ามไม่ให้เข้ามา แต่เนื่องจากตำรวจก็อยากอนุญาตให้ญาติมิตรของตนและญาติมิตรของเพื่อนฝูงของตนได้เข้ามาชมสิ่งประหลาดด้วย ในไม่ช้าสถานีตำรวจนั้นก็เต็มไปด้วยราษฎรผู้อยากรู้ อยากเห็นของอำเภอวัดสิงห์ ผู้เยี่ยมเยียนเรานี้มิได้รับปากเสียงเกี่ยวกับพลร่มเลย บางคนก็รู้สึกเกลียดชังโกรธแค้น แต่บางคนก็เมตตา ผู้ต้องหาเคยฆ่าคนตายกับข้าพเจ้ารู้สึกสนุกบ้าง ในการที่มีคนมาดู แต่นักหาแร่ของเราไม่สามารถที่จะกลั่นความทุกข์ร้อนของตนได้ นักค้นแร่นี้เป็นคนเดียวที่บริสุทธิ์ ไม่มีความผิดส่วนเราทั้งสองคนนั้นถูกจับในขณะที่กระทำผิด ราษฎรบางคนดูไม่เข้าใจว่าคนใดในสามคนนี้เป็นพลร่ม และเมื่อเขาถามกันอย่างดั่งๆ ข้าพเจ้าก็เลยชี้ว่านักโทษฆ่า

คนตายคือพลร่ม นักโทษฆ่าคนตายก็ขึ้นนักคั่นแร่ว่าเป็นพลร่ม แต่นักคั่นแร่ไม่พูดว่าอะไร นั่งหน้าเคร้าอยู่ ต่อวันรุ่งขึ้นจึงเริ่มพูดจาวิสาสะบ้าง แต่พูดอยู่กับพวกเราเท่านั้น ไม่พูดกับคนอื่น เผอิญแกลเป็นคนเรียนทางหมอ ดูแกลเลยดูลายมือของข้าพเจ้า แล้วบอกว่าชะตายังไม่ถึงมาต ส่วนเส้นลากในมือนั้นปรากฏชัด สำหรับชะตาของแกลเองนั้นไม่รู้ดี

ในบ่ายวันรุ่งขึ้น ข้าหลวงประจำจังหวัดชัยนาทได้เดินทางมาถึงพร้อมด้วยครอบครัว และมีผู้กำกับการตำรวจกับผู้พิพากษามาด้วย และต่อจากนั้นอีกหนึ่งชั่วโมงเราทั้งสามคนก็ออกเดินทางไปกับข้าราชการผู้ใหญ่เหล่านั้น เพื่อไปสุ่ชัยนาท ระหว่างทางตั้งแต่สถานีตำรวจจนถึงท่าเรือยนต์ ทั้งสามคนถูกล่อลวงโซ่ติดกันเป็นพวง (นักคั่นแร่ดูเหมือนจะเป็นคนหน้าบางลึกหน่อย) ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดรู้สึกกระดากที่ต้องเอาโซ่มาล่อข้าพเจ้า ผู้ซึ่งเป็นนักเรียนที่รัฐบาลส่งไปเรียนเมืองนอก จึงได้มาบอกข้าพเจ้าล่วงหน้าก่อนจะออกเดินทาง “หวังว่าคงจะไม่รังเกียจ” ตลอดทางที่ไปสุ่ท่าเรือยนต์ประชาชนพากันออกมาดูนักโทษเป็นครั้งสุดท้าย เฉพาะอย่างยิ่งนักโทษพลร่ม มีบางคนที่ข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นนักเรียนกฎหมาย ได้มาดูข้าพเจ้าเมื่อวันก่อน และเมื่อข้าพเจ้าผ่านหน้าเขา เขาก็โบกมือต้อนรับ

ที่จังหวัดชัยนาท ข้าพเจ้าถูกแยกตัวจากเพื่อนนักโทษ นำตัวไปที่จวนข้าหลวงอยู่เป็นเวลาหลายชั่วโมง ระหว่างนั้น ข้าพเจ้าขออนุญาตอาบน้ำ ท่านข้าหลวงก็อนุญาตโดยให้สัญญาว่าจะไม่พยายามหลบหนี ข้าพเจ้าจึงมีโอกาสดูโนหวดเคราโดยใช้มีดโกนของข้าพเจ้ายี่ห้อ Roll Razor (เวลาจะลับมีดโกนชนิดนี้มีเสียงดังคล้ายๆ จุดประทัด) ในทันใดนั้นประตูห้องน้ำก็ถูกผลักดันเปิดออกและมีคนวิ่งเข้ามา เขาว่าเขาได้ยินเสียงปืนกล ความจริงไม่ใช่เลย เสียงข้าพเจ้าลับมีดโกนนั่นเอง หลังจากอาบน้ำแล้วข้าพเจ้าได้รับประทานอาหารเอร็ดอร่อย ครั้นแล้วผู้กำกับการตำรวจก็มาถึงพร้อมด้วยอัยการจังหวัด เพื่อจะสอบสวนทั่วไปในชั้นแรก ข้าพเจ้าได้ให้ชื่อข้าพเจ้าในครั้งนั้นและความประสงค์อันแท้จริงที่เข้ามาทำราชการ แต่มิได้บอกว่าเพื่อนของข้าพเจ้ามีอยู่ในกองทัพอังกฤษและแนละข้อความลับทั้งมวลข้าพเจ้าก็ไม่เปิดเผย ผู้ซักถามข้าพเจ้าในครั้งแรกก็ถามอย่าง

อ่อนโยน แต่เมื่อมาถึงปัญหาที่สำคัญๆ และข้าพเจ้าต้องดิ่งไม่ยอมตอบ ก็รู้สึกชักเคืองๆ แต่ก็หาได้กระทำการอย่างใดกับข้าพเจ้าไม่ เวลา ๒๒.๐๐ น. ค่ำวันนั้นเป็นอันว่าการสอบสวนชั้นแรกนี้ได้เสร็จสิ้นลง และข้าพเจ้าได้ถูกนำตัวไปยังสถานีตำรวจในจังหวัดนั้น เพื่อขังไว้หนึ่งคืน

เมื่อข้าพเจ้าไปถึงสถานีตำรวจ มีเพื่อนร่วมกรงอยู่แล้วประมาณ ๑๒ คน ในนั้นมีหลายคนที่รู้สึกว่ามีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี เขากำลังนอนกัน และพื้นของกรงขังก็พอดีๆ กับจำนวนคนอยู่แล้ว เมื่อข้าพเจ้าไปเพิ่มอีกคนหนึ่งก็ต้องมีคนใดคนหนึ่งปีนขึ้นไปอยู่ยอดกรง เพื่อนร่วมกรงทุกคนลงความเห็นว่า ควรจะให้เด็กคนหนึ่งขึ้นไปเสียชั้นบน แม้ว่าข้าพเจ้าจะขอขึ้นไปเอง ภายหลังข้าพเจ้าจึงทราบว่ทำไมเขาถึงขัดเคืองให้คนนั้นขึ้นไปเสียชั้นบน ไม่มีใครอยากจะให้แกเข้าใกล้เพราะแกเป็นโรคผิวหนัง ข้าพเจ้าไปนอนแทนที่แก และตัวแกก็ขึ้นไปอยู่ชั้นบนตรงศีรษะข้าพเจ้าพอดี เด็กคนนี้เกาตลอดคืน และมีสะเก็ดหล่นลงมาบนตัวข้าพเจ้า คืนนั้นข้าพเจ้านอนไม่หลับ เพราะเหตุที่เด็กเกาหนวกหู กับมีตัวเรือด มียุง มีมด และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะสวมเสื้อผ้าคลุมร่างกายได้ทั้งตัวตั้งแต่ศีรษะจนถึงเท้า ก็ไม่ช่วยอะไรได้มากมายนัก

เช้าวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าถูกย้ายไปอยู่ที่เรือนจำจังหวัดชัยนาท มีแพทย์เป็นผู้ควบคุม แพทย์ผู้นี้ก็เป็นนักโทษนั่นเอง โทษฐานฆ่าคนตาย ต้องจำคุกตลอดชีวิต แต่เนื่องด้วยมีการพระราชทานอภัยโทษ (งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานขึ้นปีใหม่ ฯลฯ) จึงใกล้กำหนดที่จะปลดปล่อยออกไป และเนื่องจากแกเป็นคนที่มีความประพฤติดีและมีความรู้ทางหมออยู่บ้าง จึงได้เป็นผู้รับผิดชอบใน “โรงพยาบาล” ของเรือนจำ โรงพยาบาลนี้จะว่าเป็นโรงพยาบาลไม่ได้ เพราะไม่เห็นมียา ส่วนคนไข้ก็นอนอยู่บนพื้น คอยให้ธรรมชาติบำบัดไข้หรือบั่นทอนชีวิตไป คนไข้ส่วนมากเป็นโรคไข้จับสั่น หมอนั้นเป็นคนที่มันส์ดี แต่ทำอะไรให้คนไข้ไม่ได้ นักโทษบางคนถูกตีตรวนที่ข้อเท้า พวกนี้เป็นพวกที่ได้รับโทษอย่างหนัก และเพิ่งเข้ามารับโทษ ถ้าอยู่นานสักหน่อยและแสดงตนว่ามีความประพฤติดีก็ได้รับการยกเว้นไม่ต้องตีตรวน มีอยู่หลายคนที่ได้รับอนุญาตให้ไปทำงานทำถนนที่นอกเรือนจำ

นักโทษที่ดีที่สุดได้รับการยกเว้น ไม่ต้องทำงานอะไรเลย และได้รับอนุญาตให้ออกไปเที่ยวในเมืองได้ในเวลากลางวัน แต่ต้องกลับมานอนในเรือนจำ มีบางคนที่หัดอ่านและเขียนหนังสือในเรือนจำ และบางคนก็หัดทำการจักสานและงานฝีมืออย่างอื่น มีเรือนหนึ่งพิเศษสำหรับผู้หญิงซึ่งผู้ชายเข้าไปไม่ได้ และมีคนบอกข้าพเจ้าว่า นักโทษผู้หญิงกับนักโทษผู้ชายบางคนเมื่อออกไปแล้วก็ไปแต่งงานกันก็มี

นักโทษเหล่านั้นรับประทานข้าวแดงและแกงซึ่งมีแต่ผัก วันละสองครั้ง นักโทษที่มีความประพฤติดี อาจจะไปจับปลามาได้แล้วเอามาต้มเอง มีบางคนที่บ้านส่งเสียอาหารให้ก็มี ข้าวแดงนั้นผิดคอเกินไปสำหรับคนใหม่อย่างข้าพเจ้า และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะพยายามกลืนแบบเดียวกับคนอื่น ก็ยังรู้สึกว่าการนำแกงมากมายที่จะช่วยให้ผ่านลำคอลงไปได้ ในเวลานี้เองที่เงิน ๑๒ บาท ที่ตำรวจได้ให้ไว้ ได้มีประโยชน์ เพราะข้าพเจ้าใช้ซื้อขนมรับประทาน และพัสดิเรือนจำก็ยังมีความเมตตา คือ ส่งข้าวขาวมาให้ข้าพเจ้าพร้อมด้วยไข่และแกง ได้รับประทานทุกมื้อ อาหารเหล่านั้นข้าพเจ้าแบ่งรับประทานรวมกับหมอ และนักโทษอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ช่วยหมอ

ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าข้าพเจ้าอยู่ในเรือนจำนั้นกี่วัน อาจจะเป็นระหว่างสามวันกับหนึ่งสัปดาห์ เข้าวันหนึ่งข้าพเจ้าถูกเรียกตัวไปที่สถานีตำรวจ เข้ากรงขังที่ข้าพเจ้าเคยเข้ามาแล้ว และในราว ๑๑.๐๐ น. วันเดียวกันนั้น ข้าพเจ้าก็ขึ้นเรือนนต์ เดินทางมาสู่กรุงเทพฯ มีผู้กำกับการตำรวจควบคุมมา ในเรือนนั้นมีนักโทษอยู่คนหนึ่ง ถูกล่านโซ่อยู่กับข้าพเจ้า เขาเคยเป็นคนไข้ของโรงพยาบาลโรคจิตที่ปากคลองสาน แต่ได้หลบหนีไป และในระหว่างที่หลบหนีไปนั้นได้ไปฆ่าพระสงฆ์รูปหนึ่งตาย เขาบอกข้าพเจ้าว่าไม่บ้าหรอกและข้าพเจ้าเองก็มองไม่เห็นอาการเป็นบ้าอย่างใดเลย ข้าพเจ้าอยากทราบเรื่องราวของเขาเป็นไปอย่างไรในเวลาต่อไป

ผู้กำกับการตำรวจผู้ควบคุมข้าพเจ้า ขอบนำตัวข้าพเจ้าแสดงแก่เพื่อนของท่านเป็นจำนวนมาก ตลอดทางในเวลากลางคืน ข้าพเจ้าก็ถูกนำตัวขึ้นจากเรือไปขังไว้ที่สถานีตำรวจ เพื่อนร่วมกรงขังของข้าพเจ้าทุกแห่งมีเรื่องแปลกๆ น่าสนใจ

แต่น่าเสียดายที่ข้าพเจ้าไม่สามารถนำมาเล่าให้ฟังในที่นี้ เพราะจะทำให้เรื่องยืดยาวจนเกินไปนัก ในเช้าวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้ารับประทานข้าวต้มของข้าหลวงประจำจังหวัดอ่างทอง ท่านผู้นี้กล่าวว่า เราก็เหมือนกับจีนเล่นจั่ว เรายกกันสักหน่อย แล้วพอเลิกก็มากินข้าวต้มกัน ในคืนวันสุดท้าย ข้าพเจ้านอนอยู่สถานีตำรวจนครบาล และในวันรุ่งขึ้นก็ออกมายังกรุงเทพฯ

ตั้งแต่แรกมาจนถึงบัดนี้ ไม่ว่าข้าพเจ้าจะถูกนำตัวไป ณ ที่ใด มักจะมีคนได้ยินเรื่องข้าพเจ้าและออกมาดูพลร่ม แต่ที่กรุงเทพฯ รู้สึกว่าไม่มีใครสังเกตเห็นเรือดำรวจเล็กๆ ซึ่งนำข้าพเจ้ามา และเมื่อข้าพเจ้าขึ้นบกที่ท่าช้าง ซึ่งห่างจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่กี่ก้าว ข้าพเจ้ามองหาใครที่รู้จักสักคนหนึ่งก็ไม่มี เมื่อรออยู่ที่ท่าหน้าสักสองชั่วโมง ก็มีรถดำรวจมารับ และนำข้าพเจ้าไปกองตำรวจสันติบาล ณ ที่นั้นข้าพเจ้าทราบว่ “แดง” และ “ดี” ได้มาถึงเมื่อวันก่อน และในไม่ช้าข้าพเจ้าก็ได้พบเพื่อนทั้งสองคนนี้ และได้คุยกันในเวลารับประทานอาหารกลางวัน

ในไม่ช้าจำนวน “นักโทษสงคราม” ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อนหน้าพวกเรา ๓ คนนั้น มีจีน ๒ คนพูดไทยได้ ซึ่งเป็นผู้ที่รอดตายมาจากคณะซึ่งโดดลงที่นครปฐม (ซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวถึงในตอนต้น เพื่อนของเขา ๑ คน ถูกฆ่าตาย และอีกคนหนึ่งหลบหนีไปได้) หลังจากข้างขึ้นเดือนต่อไป Appreciation ที่ ๒ (เค็ง ขำ และกร) ก็ได้มาถึงโดยสวัสดิภาพ (คือถูกจับมาเหมือนกับพวกเรา) ต่อมา มีจีนอีก ๒ คน ผู้รอดตายมาจากจำนวน ๕ คน ซึ่งขึ้นบกจากเรือได้นำในทางภาคใต้ของประเทศไทย ต่อจากนั้นไปคนไทยจากอเมริกาก็ถูกจับเข้ามาเรื่อยๆ คราวละ ๒ คน ๑ คน และ ๕ คน ตามลำดับเวลา คนไทยจากอเมริกัน บางคนเดินทางบกจากญวนนาน บางคนเข้ามาทางเรือบินทะเลจากโคลอมโบ มีนักเรียนไทย ๒ คนจากอเมริกาถูกฆาตกรรมหลังจากที่ได้ถูกจับในภาคอีสาน พวกเรา “ข้างเผือก” ๖ คน รู้สึกขอบคุณในโชคชะตาที่ไม่ได้เสียชีวิตเลย

เนื่องจากจำนวนนักโทษเหล่านี้ได้เพิ่มขึ้น เราจึงถูกย้ายจากกรงขังที่ตึกสันติบาล ออกอยู่บ้านพักตำรวจภายในบริเวณสันติบาลนั้น ต่อมา มีพวกเรา

มาจากอังกฤษเข้ามาอีก ๒ คน ไม่ได้ถูกจับ แต่เข้ามาอาศัยอยู่กับพวกเรา คือ นายสวัสดิ์ ศรีสุข (เรเวน) กับนายจิ้นเคง รินทกุล (พงษ์) ในตอนสุดท้ายเราได้รับอนุญาตให้เดินเล่นได้ในบริเวณของกองตำรวจสันติบาล และได้รับเงินเบี้ยเลี้ยงมากขึ้น ทำให้พวกเราสามารถอยู่ดีกินดีขึ้น จนกลายเป็นเจ้าจ่านำของร้านค้าในกองตำรวจสันติบาล (ในระหว่างนี้พวกเราได้ถูกญี่ปุ่นสอบสวนโดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเข้าร่วมคุ้มครองพวกเราด้วย) เรื่องการสอบสวนนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ อุโฆษสาร ปี ๒๔๙๕ ชื่อเรื่องว่า “มุสวาทาเวรมณี” จึงขอระงับไม่นำมากล่าว)

การที่เราจะติดต่อทางวิทยุกับกองบัญชาการในอินเดียได้นั้น ได้อาศัยความช่วยเหลือจากเสรีไทยผู้ใหญ่และผู้น้อยภายในประเทศเป็นอันมาก บางคนยอมสละถึงกับให้บ้านเป็นสถานีวิทยุ เวลากลางวันพวกเราอยู่ในสันติบาลในฐานะเป็นนักโทษ ใช้เวลาอ่านหนังสือตำรวจบ้าง หนังสืออ่านเล่นบ้าง เลี้ยงปลากัดบ้าง (เด็กๆ ลูกตำรวจชอบ) เตะตะกร้อบ้าง (ผู้ใหญ่ตำรวจบางคนชอบ) ขุดคูทำการสุขาภิบาลในเขตบ้านบ้าง อะไรเหล่านี้ เพื่อไม่ให้มีพิธีว่า ในเวลากลางคืนพวกเราออกไปส่งวิทยุได้

แต่การติดต่อวิทยุนี้ลำบากยากแสน เพราะเหตุว่ากองบัญชาการเข้าใจว่าเราถูกจับไปแล้ว จึงไม่ติดต่อมาตามกำหนดนัดหมาย เราพยายามอยู่เป็นเวลาหลายเดือน ผลสุดท้ายจึงได้ส่งคนถือหนังสือไปทางบก ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทหารอังกฤษที่จุงกิง และอีกด้านหนึ่งเราก็ใช้วิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการแต่งบทความสนทนาที่มีความนัย อ้างถึงชื่อปลอมของพวกเรา (ซึ่งไม่มีใครรู้ในประเทศไทย) และขอร้องให้พวกเรา “ข้างเผือก” ในอินเดียคอยฟังวิทยุลับของพวกเราด้วย พวกเราในสันติบาลได้ผลัดเวรกันไปส่งและรับวิทยุทุกคืนแต่ไม่มีผล นักวิทยุกลับมารายงานเป็นประจำว่าไม่ได้ยินเสียงจากอินเดีย จนกระทั่งถึงต้นเดือนกันยายน เมื่อหนังสือที่ส่งออกไปทางบกประกอบกับข้อความสนทนาที่ส่งโดยวิทยุของกรมโฆษณาการได้ถึงหูพวกเราในอินเดีย ทางอินเดียจึงได้เริ่มติดต่อมาในคืนวันที่ติดต่อนั้น พวกเรานอนไม่หลับ เพราะปลื้มปิติยินดีเหมือนกับตายแล้วเกิดใหม่

ด้วยความช่วยเหลือของผู้ใหญ่ในประเทศไทย หลังจากนั้นงานของเสรีไทย จากอังกฤษ ก็เป็นไปโดยง่ายและปลอดภัย เราได้รับความช่วยเหลือจาก ตำรวจทั่วประเทศ และหลังจากนั้นทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศก็ได้ ร่วมมืออย่างแข็งขัน ตั้งแต่ชั้นนายพลลงมาจนถึงชั้นพลทหาร ตั้งแต่ชั้นรัฐมนตรีลง มาจนถึงราษฎรสามัญ ในราวเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๘ ขบวนการเสรีไทยได้เจริญ เติบโตขึ้น จนกระทั่งเมื่อข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ลาไปพักผ่อนที่อินเดียและ อังกฤษ ข้าพเจ้าก็สามารถออกเดินทางด้วยเครื่องบินคาตาลินาจากหัวหินและ กลับด้วยเครื่องบินคาโกต้า บินมาลงที่สนามบินของกองทัพอากาศไทยในภาค อีสาน* คณะ “ข้างเผือก” และคณะเสรีไทยจากอเมริกา (ซึ่งมีจำนวนมากกว่าพวก เรา และทำงานได้รวดเร็วกว่าพวกเรา) ก็ได้เริ่มเข้ามาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๗ เป็นต้นมา และเนื่องจากได้มีสถานการณ์ติดต่อกับอินเดียเพิ่มขึ้นเป็น จำนวนมาก งานของคณะ Appreciation ก็มีความสำคัญน้อยลงทุกที จนกระทั่ง เห็นว่าเราควรจะแยกกันไปทำงานที่อื่น พงษ์กับเรเวนได้ออกไปทำงานพิเศษ ก่อนหน้านั้นแล้ว ต่อมาในเดือนเมษายน ๒๔๘๘ กรกับข้าก็ลงไปยังะลา หลังจากนั้น ด็กกับเค็งก็ไปปฏิบัติงานอีกแห่งหนึ่งในภาคใต้ ในกรุงเทพฯ มีแต่แดงกับ ข้าพเจ้าเหลืออยู่ ไม่รู้จะได้อะไรเป็นกิจจะลักษณะนัก จนกระทั่งเสร็จสงคราม

๔. ปัจฉิมบทและบทขยายความ

ข้อความในตอนที่ ๓ ข้างต้นนั้น ข้าพเจ้าได้เขียนไว้นานแล้ว และในขณะ นั้นได้พยายามเขียนให้ได้ความชัดพอสมควร แต่จะเขียนมากนักไม่ได้ เพราะ เหตุผลหลายประการ บัดนี้ถึงโอกาสที่ควรจะขยายความเพิ่มขึ้นบ้าง (แต่ก็ยังไม่ สามารถกระทำได้ทั้งหมด) ประกอบกับที่บทความนี้จะนำไปใช้เป็นผนวกของ หนังสือประวัติการณ์ที่อาจารย์ดิเรก ชัยนาม เรียบเรียงขึ้น จึงขอบรรยายเพิ่มเติม ไว้บางข้อที่เกี่ยวพันกับหนังสือของอาจารย์ดิเรก ชัยนามนั้น

* โปรดดูความละเอียดในหนังสือ งานใต้ดินของพันเอกโยธี ของพลเอก เนตร ชมะโยธิน บทที่

๑. เหตุใดข้าพเจ้าจึงถูกเลือกให้เข้ามาติดต่อกับขบวนการเสรีไทยเป็น
คนแรก คำตอบสั้นๆ ก็คือ เพราะขบวนการเสรีไทยในประเทศไทยนั้น เจ้าหน้าที่
อังกฤษทราบดีว่ามีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า และมหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมืองมีส่วนสำคัญอยู่มากในขบวนการนั้น ข้าพเจ้าเป็น
ธรรมศาสตร์บัณฑิตผู้หนึ่ง และเคยทำงานใน ม.ธ.ก. อยู่หลายเดือน แม้ขณะนั้น
จะไม่คุ้นเคยกับผู้ประศาสน์การ (นายปรีดี) เป็นส่วนตัว ก็มีความสัมพันธ์กันอยู่
บ้าง ดังนี้

(ก) ข้าพเจ้าสำเร็จได้ปริญญา ธ.บ. เมื่อมิถุนายน ๒๔๗๙ ซึ่งเป็นบัณฑิต
รุ่นแรกในหมู่นักศึกษาที่เริ่มเรียน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ แรกตั้ง ม.ธ.ก. บัณฑิตรุ่นนี้
เป็นรุ่นแรกที่มีการอบรมในมหาวิทยาลัยก่อนรับปริญญา พอจะได้คุ้นเคยวิสาสะ
กับคณาจารย์อยู่บ้าง

(ข) เมื่อข้าพเจ้าสอบไล่ได้ปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน
นั้น ทางมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง โดยอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์
ได้ทราบถึงคะแนนและผลที่สอบได้เกียรตินิยมสูง ได้นำความเสนอผู้ประศาสน์
การและผู้ประศาสน์การได้มีโทรเลขแสดงความยินดี ทั้งในฐานะผู้ประศาสน์การ
และฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เจ้าสังกัด

ฉะนั้นสรุปความแล้ว หากข้าพเจ้าสามารถเล็ดลอดเข้ามาพบกับหัวหน้าขบวน
การเสรีไทยในประเทศ ก็คงจะเป็นการสะดวกที่จะให้ความไว้วางใจและเชื่อถือใน
ด้านขบวนการภายใน ไม่ต้องสอบสวนยืดเยื้อ หรือเป็นที่เคลือบแคลงสงสัย

แท้จริงก็เป็นเช่นนั้น เพราะเมื่อข้าพเจ้าและพวกถูกจับกุมมาอยู่ที่กอง
ตำรวจสันติบาล นายตำรวจผู้ควบคุมข้าพเจ้า คือ ร้อยตำรวจเอกพโยม จันทะคคะ
ธ.บ. (ปัจจุบัน พ.ต.อ.) และก่อนที่อธิบดีกรมตำรวจ (พลตำรวจเอกอดุลย์
อดุลยเดชจรัส) จะอนุญาตให้ตั้งสถานีวิทยุ (ที่พระที่นั่งอุดรฯ) ติดต่อกับฐานทัพ
ในอินเดีย คุณพโยมก็ได้เสี่ยงอันตราย แอบเอาเครื่องวิทยุไปตั้งทดลองส่งที่บ้าน
ของตน ทั้งนี้โดยติดต่อกับอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ (เลขาธิการ ม.ธ.ก. ขณะนั้น)
และอาจารย์วิจิตรเป็นสื่อ ติดต่อกับอาจารย์ปรีดีอีกชั้นหนึ่ง คุณพโยมได้ลอบนำ

ข้าพเจ้าไปพบอาจารย์บริติเป็นครั้งแรกที่บ้านอาจารย์วิจิตรที่บางเขน เพื่อเสนอ
สารจากผู้บัญชาการสูงสุดของสหประชาชาติ (ลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบทเทน) ต่อ
หัวหน้าขบวนการเสรีไทย ในระหว่างที่ลักลอบกระทำการโดยยังมิได้รับอนุมัติจาก
อธิบดีกรมตำรวจนั้น เพื่อนๆ ข้าพเจ้าได้สามารถติดต่อทางวิทยุกับอินเดียเป็นผล
สำเร็จ ได้สามารถเอาคุณประเสริฐ ปทุมานนท์ และคุณกฤษณ์ โตษยานนท์ มา
ลงร่วมที่ใกล้หัวหิน และได้ติดต่อสัมพันธ์กับหัวหน้าเสรีไทยผู้อื่นเป็นครั้งคราว รวม
ทั้งอาจารย์ดิเรก ชัยนาม ด้วย

การลอบพบปะกับผู้ใหญ่ในครั้งนั้นกระทำในเวลากลางคืน (เว้นแต่การ
นัดพบกันที่บ้านอาจารย์วิจิตรที่บางเขนนั่นเป็นเวลากลางวัน) ข้าพเจ้ามักจะ
“แ่วบ” จากที่พักในกองตำรวจสันติบาลมาเดินเล่นที่ถนนสนามม้า แล้วเผอิญ
คุณพโยมขับรถผ่านมาเป็นเวลาที่มีผู้อื่นมองไม่เห็นหรือไม่สังเกต ข้าพเจ้าและเพื่อน
เชลยสงครามเข้าไปนั่งปรือในรถแล้ว คุณพโยมพาขับไปยังที่นัดหมายต่างๆ แล้ว
ถ่ายรถ จำได้ว่าพบกับอาจารย์ดิเรกครั้งแรกก็เป็นวิธีนี้ ขากลับก็มีการถ่ายรถ
อีกในที่นัดหมาย กว่าจะได้เข้านอนก็สายๆ หรือระหว่าง “หวน” คือสัญญาณ
เครื่องบินมาโจมตี ยิ่งต่อมาท่านอธิบดีกรมตำรวจให้พบท่านหลังเที่ยงคืนทุกครั้ง
บางครั้งเริ่มพบท่านเวลา ๓ นาฬิกา และท่านมักจะพาไปเดินคุยกันในบริเวณ
พระบรมรูปทรงม้าบ้าง ในบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยบ้าง เมื่ออธิบดีกรม
ตำรวจอนุญาตให้ติดต่อทางวิทยุได้นั้น การติดต่อทางลับของเราเสร็จเรียบร้อยแล้ว
แล้ว ฉะนั้นจึงสามารถแสดงสมรรถภาพให้ท่านได้เห็นว่าคุณติดต่อได้รวดเร็วมาก

พลร่มรุ่นแรกที่ท่านอธิบดีกรมตำรวจสั่งให้รับเป็นทางการได้คือ นายเสนาะ
นิลกำแหง นายประโฑษ เปาโรหิต และนายเทพ เสมถิติ รับลงที่บนภูกระดึง
พลร่มรุ่นหลังๆ ยิ่งรับได้สะดวกยิ่งขึ้น เพราะขบวนการเสรีไทย รวมทั้งคุณพโยม ไม่
ต้องปฏิบัติการเป็นความลับถึงสองชั้น คือ นอกจากจะปิดญี่ปุ่นและคนอื่นๆ แล้ว
ยังต้องปิดท่านอธิบดีและตำรวจอื่นๆ ด้วย และความร่วมมือของอธิบดีกรมตำรวจ
ทำให้การปฏิบัติงานของพวกเราทั้งหลายสะดวกขึ้นหลายประการ เพราะตำรวจ
เป็นใจด้วย และตำรวจมีกำลังอยู่ทุกหนทุกแห่ง แม้ว่าญี่ปุ่นจะพบพวกเราที่เป็น

นายทหารฝรั่งมากับตำรวจ ได้เตรียมกันไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะเล่านิยายว่าตำรวจไทยจับเชลยได้

๒. เหตุใดข้าพเจ้าจึงได้รับอนุญาตให้ลาไปพักผ่อนที่อินเดียและอังกฤษ

ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ไปจากกรุงเทพฯ ได้ เมื่อมิถุนายน ๒๔๘๘ เพราะ (ก) ทางกองบัญชาการอังกฤษใครจะให้ข้าพเจ้าไปรายงานตัวด้วยวจา (ข) ข้าพเจ้าอยากไปอังกฤษ และเมื่อได้ทำความดีความชอบถึงขนาด กองบัญชาการก็อนุญาตให้ข้าพเจ้าไปพักผ่อนที่อังกฤษได้เพื่อเยี่ยมคู่รักของข้าพเจ้าที่นั่น

ประโยชน์ที่อาจารย์ปริตติใครจะให้ข้าพเจ้าไปทำที่อังกฤษนั้นก็คือ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมือง อาจารย์ปริตติต้องการให้ข้าพเจ้าไปขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษยอมรับรองขบวนการเสรีไทยเป็นรัฐบาลอันชอบธรรมของไทยทำนองเดียวกับที่สหรัฐ ได้รับรองแล้ว และให้ข้าพเจ้าไปขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษปลดปล่อยเงินสำรองเงินตราที่เราฝากไว้ที่อังกฤษและซึ่งถูกกักกันอยู่ทั้งหมด ในการนี้ อาจารย์ปริตติบอกข้าพเจ้าให้พยายามติดต่อกับนายแอนโตนี อีเดน รัฐมนตรีต่างประเทศขณะนั้น แต่ข้าพเจ้าเรียนปฏิเสธอย่างแข็งขันว่าข้าพเจ้าไม่รู้จักอีเดน และการไปอังกฤษเพียงไม่กี่วันจะเข้าพบอีเดนนั้นเหลือวิสัย อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าจะพยายามหาช่องทางที่ดีที่สุดที่จะเจรจากับใครคนใดคนหนึ่งในเรื่องนี้

ขณะนั้นปรากฏว่าสงครามทางยุโรปยุติแล้ว และอังกฤษกำลังจะมีการเลือกตั้งทั่วไป จากคำเล่าลือในกองทหารทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะเห็นว่าพรรคกรรมกรของอังกฤษคงจะชนะเลือกตั้ง เผอิญประธานพรรคกรรมกรในขณะนั้น คือ ศาสตราจารย์ลัสกี แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน ข้าพเจ้าไม่คุ้นเคยเป็นส่วนตัวกับลัสกี เพราะท่านเป็นหัวหน้าวิชารัฐศาสตร์ ข้าพเจ้าเรียนทางเศรษฐศาสตร์ เคยแต่เข้าฟังบรรยายของท่าน แต่ก็คิดว่าคงจะเข้าหาท่านง่ายกว่าเข้าหาอีเดน และอีกประการหนึ่งถ้าพรรคกรรมกรจะชนะเลือกตั้งแล้ว การติดต่อกับอีเดนก็ไม่มี ความหมาย ฉะนั้นจึงตัดสินใจบันทึกข้อความถึงลัสกี ขอบพบท่าน ท่านก็ดีใจหา ยอนุญาตให้พบที่บ้านท่าน ข้าพเจ้าแต่งตัวใส่เครื่องแบบพันตรีอังกฤษเข้าไปพบ ลัสกีเพื่อแสดงว่า ข้าพเจ้าเอาชีวิตเข้าแลกกับเรื่องนี้แล้ว โดยร่วมรบกับอังกฤษ

แต่ข้อนี้ข้าพเจ้าตั้งใจของศาสตราจารย์ลี้สักก็เพียงได้ไม่ปรากฏ ปรากฏแต่ว่า เมื่อข้าพเจ้าได้อธิบายเรื่องความต้องการของขบวนการเสรีไทยแล้ว ศาสตราจารย์ลี้สักก็ได้บอกว่า ท่านจะพยายามช่วย แต่มีเงื่อนไขอยู่ข้อหนึ่ง เงื่อนไขข้อนี้ท่านใช้เวลาอธิบายให้ข้าพเจ้าฟังถึงกว่าหนึ่งชั่วโมง สรุปความว่าท่านจะช่วยไทย แต่ไม่ต้องการช่วยไทยประเภทที่ถืออำนาจหรือมีทรัพย์สินส่วนตัวมากมาย ท่านต้องการช่วยตาดีตาสา (common people) มากกว่า และเวลากว่าหนึ่งชั่วโมงนั้นท่านใช้เทคนิคให้ฟังว่า ควรจะช่วยตาดีตาสาทำไม

การติดต่อกับลี้สักนี้ไม่ได้ผลเต็มที่ตามที่คาดหวัง เพราะรัฐบาลกรรมกรของอังกฤษยังคงดำเนินนโยบายถือไทยเป็นศัตรูแบบเดิม แต่อย่างไรก็ดี ศาสตราจารย์ลี้สักก็ได้กระทำตามที่ท่านพูดคือ ท่านพยายามเขียนบันทึกถึงนายเบวิน รัฐมนตรีต่างประเทศหลายครั้ง ตามที่ข้าพเจ้าขอรับรอง ปรากฏจากปากคำของเพื่อนๆ ที่อยู่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษว่า บันทึกของลี้สักนี้ได้รับพิจารณาจากเบวินอย่างเต็มที่ แสดงว่าแม้มิได้ผลจริงๆ ลี้สักก็ได้พยายามช่วยไทยโดยแท้จริง*

๓. การไปเจรจาที่แคนดิหลังการยอมแพ้ของญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว ข้าพเจ้าได้ถูกส่งไปกับคณะผู้แทนไทยยังแคนดิสองครั้ง ทั้งสองครั้งได้ถูกกำชับให้แต่งเครื่องแบบพันตรีอังกฤษมิให้บอกพร่อง เพราะการเจรจากับอังกฤษนั้นเป็นเรื่องสำคัญ อังกฤษไม่ยอมไทยง่ายๆ อย่างสหรัฐฯ

ครั้งแรกข้าพเจ้าเดินทางไปในคณะของพลเอก หลวงเสนานรงค์ เป็นคณะผู้แทนไทยฝ่ายทหาร พลเอก หลวงเสนานรงค์เป็นหัวหน้าคณะไป เพราะท่านมีกิตติศัพท์เป็นที่ทราบกันอยู่ว่า ท่านเป็นผู้ที่ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างแข็งขันที่สุดในการรุกขึ้นบกของญี่ปุ่นและสามารถต่อต้านได้สำเร็จในส่วนของท่าน จนรัฐบาลไทยสั่งหยุดยิง พลเอก หลวงเสนานรงค์เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะเด่น สมเป็นทหาร และมีชื่อเสียงในทางสุจริต รักชาติ และกล้าหาญ คณะผู้แทนไทยคณะนั้นไม่ได้มีการเจรจากันมาก เป็นการ “แสดงธง” ของไทยเพื่อให้อังกฤษและนักหนังสือพิมพ์

* เรื่องราวการติดต่อกับศาสตราจารย์ลี้สัก โปรดดู “บันทึกที่เพิ่งเปิดเผยของนาย อึ้งภากรณ์”

ทั่วไปเห็นว่า ไทยก็ได้สู้ญี่ปุ่น และพร้อมที่จะสู้ญี่ปุ่นตลอดมาจนเลิกสงคราม หากแต่สหประชาชาติห้าม หน่วงเหนี่ยวไว้

ข้าพเจ้าได้ไปในคณะผู้แทนไทยอีกครั้งหนึ่งยังกรุงแคนดี ซึ่งหม่อมเจ้าวิวัฒน์ไชย ไซยันต์ ทรงเป็นหัวหน้าไป รายละเอียดการเจรจาเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือของอาจารย์ดิเรกแล้ว จึงไม่จำเป็นจะต้องเล่าไว้ ณ ที่นี้ และความจริงข้าพเจ้าก็ถูกเรียกตัวกลับไปศึกษาต่อที่ลอนดอนเสียก่อนที่การเจรจาจะเสร็จลง

๔. คุณหลวงสุรณรงค์และนายมาร์ติน ก่อนจบบทความนี้ข้าพเจ้าไม่ควรจะเว้นกล่าวถึงบุคคลสองท่านที่ได้ให้กำลังใจแก่เราเมื่อเราไปถึงอินเดียใหม่ๆ ขณะนั้นใจของพวกทหารเสรีไทยกำลังฝ่อเพราะได้ตรากตรำเดินทางมาเป็นเวลาหลายเดือน และไม่แน่ใจว่าอนาคตของพวกเราจะเป็นอย่างไรในอินเดีย ปรากฏว่าเราได้พบชาวอังกฤษหลายท่านที่เคยมาทำงานในประเทศไทย และพูดไทยได้ อยู่ในกองทหารที่จะบังคับบัญชาเรา คนอังกฤษเหล่านี้ เช่น Pointon, Micholoyne, Bryce, Smith, Hobbs, Hopkins ได้ให้กำลังใจแก่พวกเราอยู่บ้าง แต่ท่านที่ให้กำลังใจแก่เราอีกด้านหนึ่งนั่น คือ พลเอก หลวงสุรณรงค์ และ Mr. Martin คุณหลวงสุรณรงค์ท่านไปอินเดียจากสิงคโปร์ ขณะที่ท่านไปสิงคโปร์นั้นท่านไปราชการแทน แต่เมื่อญี่ปุ่นเริ่มรุกรานท่านก็เลือกหลบหนีไปอินเดียเพื่อแสดงว่าเป็นคนไทยคนหนึ่งที่ไม่ยอมแพ้ พวกเราหนุ่มๆ ได้เห็นตัวอย่างของท่านจริงๆ เข้าก็มีกำลังใจสูงขึ้น อีกท่านหนึ่งเป็นชาวอังกฤษชื่อ มาร์ติน มีอายุมาก เป็นบิดาของนายทหารไทยคือนายแพทย์บุญสม มาร์ติน ท่านเดินทางจากประเทศไทยไปถึงอินเดียด้วยเท้า เพื่อไม่ยอมอยู่เป็นเชลยญี่ปุ่น พวกเราหลายคนคุ้นเคยกับบุตรของท่าน และถือท่านเสมือนคนไทย ตัวอย่างของ “ลุงมาร์ติน” ก็เป็นสิ่งส่งเสริมกำลังใจของเราเช่นกัน

พันตรี ปวย อึ้งภากรณ์ (แช่ม) เสรีไทยสายอังกฤษ

(ภาพจาก เสรีไทยจากอังกฤษ, เซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต์ แปลโดย ดุสิต บุญธรรม,
สำนักพิมพ์สันติภาพ, พิมพ์ครั้งแรก เมษายน ๒๕๑๗)

ปฐมลิขิต ว่าด้วยบันทึกของ ป่วย อึ้งภากรณ์

สม นู ร ณ ศิริ ปร ะ ชัย

คำนำ

บันทึกช่วยจำ (Memorandum) ของอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ฉบับนี้มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจไม่น้อยในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่งที่เพิ่งเปิดเผยเมื่อเร็วๆ นี้ เพราะรัฐบาลอังกฤษจะเปิดเผยเอกสารต่างๆ ภายหลังเหตุการณ์นั้นๆ ผ่านพ้นไปแล้ว ๓๐ ปี เอกสารชิ้นนี้ย่อมชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของอาจารย์ป่วยที่พยายามชี้แจงและโน้มน้าวให้รัฐบาลอังกฤษขณะนั้นเข้าใจประเทศไทยในสภาพที่ตรงกับความเป็นจริง ท่าทีของอาจารย์ป่วยที่แสดงออกอย่างแจ่มชัดก็คือ ราษฎรไทยมิใช่ผู้แพ้สงคราม ราษฎรไทยทั้งหมดมิได้สมัครใจร่วมกับจักรวรรดิญี่ปุ่น จะมีก็เพียง จอมพล ป. พิบูลสงครามและสมัครพรรคพวกบางคนเท่านั้นที่ใส่ใจกับจักรวรรดิญี่ปุ่นอย่างแนบแน่น อาจารย์ป่วยพยายามอย่างน่าชมเชยที่ตอกย้ำและทบทวนถึงข้อตกลงบางประการที่รัฐบาลอังกฤษให้คำมั่นกับรัฐบาลไทยก่อนหน้าสงครามยุติประมาณ ๑ ปี อย่างไรก็ดี ท่าทีของรัฐบาลอังกฤษที่มีต่อ

ราษฎรไทยก็ไม่ผิดไปจากท่าทีของเจ้าแห่งลัทธิล่าอาณานิคมที่มีต่ออาณานิคมของตน

บันทึกช่วยจำชิ้นนี้จึงมีคุณค่าในตัวเอง ที่บ่งบอกถึงสถานภาพของประเทศไทยในขณะนั้นในสายตาของรัฐบาลอังกฤษ ในอีกด้านหนึ่ง บันทึกช่วยจำชิ้นนี้ยังเป็นเอกสารที่สะท้อนถึงความเข้าใจสังคมชาวนาไทยอย่างลึกซึ้งจากสายตาของอาจารย์ป๋วย เพราะอาจารย์ป๋วยไม่รีรอที่จะบอกกล่าวให้รัฐบาลอังกฤษทราบว่า ท่าทีและวิธีการข่มขู่แบบศัตรูของรัฐบาลอังกฤษจะไม่ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากราษฎรไทยเลย ไม่เพียงเท่านั้น อาจารย์ป๋วยยังเสนอแนะวิธีการที่เป็นไปได้อย่างยิ่ง ที่จะระดมข้าวไปช่วยประชาชนในเอเชียที่กำลังเกิดทุกข์ภัย และเหนือสิ่งอื่นใด อาจารย์ป๋วยได้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมิใช่ผู้แพ้สงคราม ราษฎรไทยมิใช่ผู้รุกราน ตรงกันข้ามราษฎรไทยเป็นคนมีน้ำใจเอื้ออารี รักสงบ และประเทศไทยก็เป็นประเทศเอกราช มิใช่เมืองขึ้นของประเทศใดๆ

ข้อเขียนชิ้นนี้ของอาจารย์ป๋วยย่อมพิสูจน์ได้ว่า คำกล่าวนี้ไม่เกินความเป็นจริง แต่ก่อนจะอ่านบันทึกช่วยจำของอาจารย์ป๋วย ผู้เขียนขอเขียนเล่าความเป็นมาของเหตุการณ์ก่อนหน้านั้นพอสังเขป เพื่อว่าผู้อ่านบันทึกช่วยจำจะสามารถเข้าใจได้ว่าเหตุการณ์ช่วงนั้นมีสภาพอย่างไร.

ทำไมประเทศไทยถูกถือว่าเป็น “ผู้แพ้สงคราม”

“ด้วยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๕ ตั้งแต่เวลาประมาณ ๐๒.๐๐ น. กองทหารญี่ปุ่นได้เข้าสู่ประเทศไทยโดยทางทะเลในเขตจังหวัดสงขลา บัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี (บ้านดอน) และบางปู ส่วนทางบกได้เข้ามาทางจังหวัดพระตะบองและพิบูลสงคราม เกือบทุกแห่งทหารและตำรวจไทยได้ทำการต่อสู้อย่างเข้มแข็ง

“อนึ่ง ในเวลาเดียวกันก็ได้มีข่าวจากต่างประเทศว่ากองทัพเรือญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีเกาะฮาวายและฟิลิปปินส์ของสหรัฐอเมริกา ได้ส่งทหารขึ้นบกที่กอตาบารูในเขตมลายูของอังกฤษและได้เข้าโจมตีสิงคโปร์โดยเครื่องบินอย่างหนักด้วย

“ในเรื่องนี้เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้มาที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรีในวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ เวลา ๒๒.๓๐ น. ได้ชี้แจงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศว่าได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแล้ว แต่มีได้ถือว่าไทยเป็นศัตรู หากแต่มีความจำเป็นต้องขอเดินผ่านอาณาเขตไทย

“รัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พิจารณาปรึกษากันโดยรอบคอบแล้ว เห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งนี้ เป็นสิ่งซึ่งไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ แม้ประเทศไทยได้พยายามโดยสุดกำลังก็ไม่สามารถจะหนีเหตุการณ์อันนี้ได้พ้น และเนื่องจากสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การที่จะต่อสู้กันไปก็จะเป็นการเสียเลือดเนื้อชาวไทยโดยไม่สำเร็จประโยชน์ จึงจำเป็นต้องพิจารณาตามข้อเสนอของรัฐบาลญี่ปุ่น และผ่อนผันให้ทางเดินแก่กองทัพญี่ปุ่น โดยได้รับคำมั่นจากรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นลายลักษณ์อักษรว่า จะเคารพเอกราชอธิปไตยและเกียรติศักดิ์ของไทย ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้ตกลงให้ทางเดินทัพแก่ญี่ปุ่น และการต่อสู้ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ได้หยุดลง”^{*}

ข้อความข้างต้นนี้เป็นแถลงการณ์ฉบับหนึ่งของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนของรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ชัดเจนพอสมควร ประมาณเกือบ ๔ ปีต่อมา เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ ญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไข กล่าวสำหรับประเทศไทย แม้สงครามโลกครั้งที่ ๒ จะสงบลงด้วยการที่พันธมิตรเป็นผู้กุมชัยชนะ ประเทศไทยย่อมถูกนับอยู่ในฝ่ายอักษะด้วย เพราะยอมให้ญี่ปุ่นใช้ดินแดนในการโจมตีมลายู สิงคโปร์ โดยเข้าพัวพันกับฝ่ายญี่ปุ่น จึงไม่น่าแปลกใจที่ถูกนับให้อยู่ในฐานะของผู้แพ้สงครามด้วย ยิ่งกว่านั้นเหตุผลเด่นชัดอีกประการหนึ่งที่พันธมิตรกล่าวหาประเทศไทยก็คือเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ดังนั้นพอญี่ปุ่นพ่ายแพ้อย่างหมดรูป ประเทศไทยจะถูกจัดการอย่างไร

* ดิเรก ชัยนาม, เมืองไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐๙-๑๑๐.

แต่ด้วยข้อเท็จจริงที่หนาแน่นไปด้วยเหตุผลของขบวนการผู้รักชาติ ประเทศไทยอ้างว่า แม้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะยอมร่วมชะตากรรมกับญี่ปุ่น ขณะเดียวกันได้มีขบวนการผู้รักชาติจำนวนไม่น้อยก่อตั้งขบวนการใต้ดิน การต่อต้านทั้งภายนอกและภายในประเทศ คนไทยรู้จักกันในนาม “ขบวนการเสรีไทย” (Free Thai Movement) อันเป็นตัวอย่างรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรักชาติ รักเกียรติศักดิ์และเอกราชอธิปไตยของตน ทั้งนี้เราย่อมทราบภายหลังว่า หัวหน้าขบวนการเสรีไทยในประเทศไทยก็คือ “รัฐ” หรือนายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้สำเร็จราชการในขณะนั้นนั่นเอง ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปิดฉากลง สหราชอาณาจักรหรืออังกฤษก็ไม่รีรอที่จะยึดถือประเทศไทยเป็นศัตรูทันที นายเออร์เนสต์ เบวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษในขณะนั้น ได้ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ความว่า

“รัฐบาลอังกฤษรับทราบความช่วยเหลือที่ได้รับจากขบวนการต่อต้านของไทย รัฐบาลอังกฤษจะได้พิจารณาประกาศสันติภาพของไทยด้วยความระมัดระวังก่อน เพื่อจะดูว่ามีมูลฐานเพียงพอแก่การที่จะจัดฐานะอันผิดธรรมดาไปสู่ระเบียบได้หรือไม่ การที่ไทยได้เข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นทำให้มีปัญหาทางปฏิบัติหลายประการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ชำระสะสางไม่ได้ ปัญหาเหล่านี้รัฐบาลอังกฤษจะได้ตรวจพิจารณาและทำที่ของอังกฤษขึ้นอยู่กับว่าคนไทยจะปฏิบัติตามความต้องการของทหารอังกฤษ ซึ่งกำลังเดินทางเข้าประเทศไทยนั้นอย่างไร ความวินาศและความบอบสลายที่เกิดขึ้นแก่ผลประโยชน์ฝ่ายบริติชและฝ่ายสัมพันธมิตรเพียงใด และมีส่วนช่วยในการที่จะให้สันติภาพ ความสงบเรียบร้อย และการบูรณะทางเศรษฐกิจกลับคืนดีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงใด”^๖

ข้อความนี้ย่อมสะท้อนถึงภาพพจน์ของประเทศไทยจากสายตาของรัฐบาลอังกฤษ จึงย่อมไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดที่อีกหนึ่งเดือนต่อมา คือเดือนกันยายน ๒๔๘๘ ผู้แทนอังกฤษขอให้รัฐบาลไทยส่งคณะผู้แทนออกไปเจรจาทำสัญญาทาง

^๖ เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๗๘

ทหารกับรัฐบาลอังกฤษ แต่รัฐบาลอังกฤษอดสำหมีน้ำใจต่อเราโดยกล่าวว่า เพื่อเกียรติศักดิ์ของไทยเอง ขอให้รัฐบาลไทยออกคำแถลงเองว่าจะส่งคณะผู้แทนไปเองเพื่อเจรจาเรื่องนี้ที่แคนดี เกาะลังกา" วันที่ ๔ กันยายน ๒๔๘๘ รัฐบาลไทยส่งผู้แทนชุดหนึ่งประกอบด้วย

- (๑) พลเอก หลวงเสนานรงค์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เป็นหัวหน้าคณะ
- (๒) ร.อ. เฉลิมศักดิ์ จูฑะพงศ์ นายทหารคนสนิทของหัวหน้าคณะ
- (๓) นายทวี ตะเวทิกุล อธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ
- (๔) พลเรือตรี แชน ปัจจุสานนท์ รองเสนาธิการทหารเรือ
- (๕) พันเอก สุรจิต จารุเศรณี รองเสนาธิการทหารบก
- (๖) พันเอก เนตร เขมะโยธิน รองเสนาธิการทหารบก
- (๗) นาวาอากาศโท ทวี จุลละทรัพย์ นายทหารฝ่ายเสนาธิการทหารอากาศ
- (๘) พันตรี ปวย อังภากรณ์ เป็นผู้แทนและเลขานุการ

คำว่า "การเจรจา" ดังที่รัฐบาลอังกฤษเสนอนั้น ควรเปลี่ยนเป็นคำว่า "การบังคับให้เซ็นสัญญา" มากกว่า รัฐบาลอังกฤษเสนอเป็นร่างความตกลงจำนวน ๒๑ ข้อต่อคณะผู้แทนไทย ข้อเสนอแกมบังคับนี้จะทำให้ประเทศไทยหมดเอกราช อธิปไตยทันที กล่าวคือ ข้อเสนอล้วนแต่จะควบคุมกิจการของประเทศไทยแทบทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ (รายละเอียดของร่างความตกลง ๒๑ ข้อ และภาคผนวก A และ B โปรดดูในหน้าถัดไป) คณะผู้แทนไทยจึงมิได้ลงนาม เพราะเป็นภารกิจที่ไม่ได้รับมอบหมาย ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยก็พยายามติดต่อให้สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือ รัฐบาลไทยไม่สามารถทำอะไรมากกว่าการแสดงความน้อยใจต่อท่าทีรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งสะท้อนจากการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘

"...ในขณะเดียวกัน ทั้งทางผู้แทนไทยที่ลังกาและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้รับติดต่อกับผู้แทนอเมริกาว่า เสียแรงร่วมมือด้วยอย่างเต็มที่ กลับจะถูก

สัมพันธมิตร (อังกฤษ) บังคับเหมือนไม่มีเอกราช เรื่องจึงปรากฏว่ารัฐบาลอเมริกันไม่ได้รับคำปรึกษาเรื่องนี้เลย ทางสภาผู้แทนราษฎรนั้น เมื่อรัฐบาลชี้แจงเหตุผลว่า ถูกบีบบังคับก็จำเป็นต้องอนุมัติให้ลงนามได้ แต่ให้บันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ว่า จำต้องยอมอังกฤษเพราะถูกบังคับ ไม่ใช่ยินยอมโดยสมัครใจ”^{*}

เดชะบุญของชาติไทย รัฐบาลอเมริกันได้รับประท้วงรัฐบาลอังกฤษอย่างแรงว่า ร่างที่ยื่นต่อไทยนี้ทำในนามสัมพันธมิตร ฉะนั้นรัฐบาลอเมริกันจำเป็นต้องรับคำปรึกษา รัฐบาลอเมริกันไม่ยอมรับด้วย^{*} อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยเองก็ยังคงต้องเจรจากับอังกฤษต่อไป วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๘๘ ผู้แทนอังกฤษก็ได้แจ้งให้รัฐบาลไทยส่งคณะผู้แทนไปเจรจากับเมืองแคนดี เกาะลังกา รัฐบาลไทยได้ส่งคณะผู้แทนประกอบด้วย

(๑) ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์ ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงการคลัง

(๒) พลโท พระยาอภัยสงคราม

(๓) นายเสริม วินิจฉัยกุล

(๔) น.ท. ม.จ. อุทัยเฉลิมลาภ วุฒิชัย

(๕) พ.อ. ม.จ. ชิดชนก กฤดากร

(๖) นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล

(๗) พ.ต. ป่วย อิงภากรณ์

(๘) นายประหยัด บุรณศิริ

ฝ่ายอังกฤษได้เสนอร่างความตกลง ๒๑ ข้อต่อคณะผู้แทนไทย มีความดังนี้^๖

๑. ให้ยุบองค์การทหาร องค์การกึ่งทหาร องค์การการเมือง ซึ่งกระทำการโฆษณาเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติ

^{*} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๘๓

^{*} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๘๓

^๖ เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๗๙-๒๘๓

๒. ส่งมอบบรรดาเรือทั้งหมดที่เป็นของสหประชาชาติ ซึ่งอยู่ในท่าเรือให้ แก่เจ้าหน้าที่สัมพันธมิตร

๓. จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อปลดปล่อยบรรดาทุกรัฐพลเรือนและผู้ที่ถูกกักกัน สัมพันธมิตร และจะออกค่าใช้จ่ายในการจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยา อนามัย และการขนส่งให้มีจำนวนเพียงพอ โดยปรึกษากับเจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตร

๔. จะรับผิดชอบในการป้องกันรักษาและซ่อมแซมชุดใช้ซึ่งทรัพย์สินของ สัมพันธมิตรทั้งหมด

๕. ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในเรื่อง

ก. ปลดอาวุธญี่ปุ่นในประเทศไทยและส่งมอบให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร

ข. ยึดและมอบเครื่องอุปกรณ์ในการสงครามของญี่ปุ่นให้แก่เจ้าหน้าที่ ทหารทหารฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งจะได้ตั้งขึ้น รวมทั้งเรือรบ เรือสินค้าทุกชนิด เครื่องบิน อาวุธ กระสุน ยานยนต์ และยานอื่นๆ คลังทหารต่างๆ รวมทั้งน้ำมัน ที่ใช้ในการบิน และน้ำมันอื่นๆ กับเชื้อเพลิง เสื้อผ้า เครื่องมือ เครื่องใช้ของวิทย์ และทรัพย์สินสมบัติอื่นๆ ซึ่งเป็นของกองทัพญี่ปุ่น

๖. ห้ามทำการค้ากับศัตรูของสัมพันธมิตร

๗. ยึดทรัพย์สินของญี่ปุ่นทั้งหมด (และศัตรูอื่น) มอบให้กับสัมพันธมิตร

๘. ร่วมมือในการฟ้องร้องและสอบสวนบุคคลซึ่งต้องหาว่าเป็นอาชญากร สงคราม หรือผู้ที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นหรือกับศัตรูของสัมพันธมิตรโดยเปิดเผย

๙. ส่งมอบตัวกบฏซึ่งเป็นชนชาติสัมพันธมิตรให้แก่เจ้าหน้าที่สัมพันธมิตร

๑๐. จะบำรุงรักษาและพร้อมที่จะช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ฝ่ายสัมพันธมิตร ทั้งทางทัพเรือ ทัพบก และทัพอากาศ ตลอดจนท่าเรือ สนามบิน สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องใช้ทางคมนาคม อาวุธ และคลังทุกชนิด ตามที่จะได้ระบุ และ นอกจากนั้น รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างพื้นดินและคลังสัมภาระอื่นๆ ตามแต่เจ้าหน้าที่ ทหารสัมพันธมิตรจะได้แจ้งความประสงค์เป็นครั้งคราว เพื่อใช้เป็นที่พักทหารใน การที่จะเข้ามาปลดอาวุธญี่ปุ่นและเป็นที่เก็บของด้วย

๑๑. จะให้ใช้ท่าเรือและให้ความสะดวกในการเจรจาแก่เจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในดินแดนไทยได้ตามความประสงค์

๑๒. จัดการตามความประสงค์ของเจ้าหน้าที่สัมพันธมิตรในการควบคุมหนังสือพิมพ์ ตรวจตราและควบคุมวิทยุการติดต่อทางสายต่างๆ การติดตั้งหรือกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการคมนาคมภายใน

๑๓. จะดำเนินการปกครองทางพลเรือนต่อไปโดยปฏิบัติตามความประสงค์ของเจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติกิจการของเขาได้

๑๔. ในกรณีที่ต้องการจะให้ความสะดวกในการเกณฑ์แรงงาน และในการใช้ประโยชน์ในดินแดนไทยซึ่งการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนส่ง ตลอดจนการคมนาคม โรงไฟฟ้า สาธารณกิจ และความสะดวกอื่นๆ คลังเชื้อเพลิงและวัตถุอื่นๆ ตามแต่เจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรจะแสดงความประสงค์มา

๑๕. เรือสินค้าของชาวไทย ไม่ว่าจะอยู่ในน่านน้ำไทยหรือต่างประเทศต้องอยู่ในความควบคุมของสัมพันธมิตรเมื่อสัมพันธมิตรต้องการเพื่อผลประโยชน์ของสัมพันธมิตร

๑๖. ยอมให้จัดตั้งคณะผู้แทนทางทหารซึ่งแต่งตั้งโดยเจ้าหน้าที่ทางการทหารเพื่อเป็นที่ปรึกษาในการจัดกำลังการฝึก และการจัดเครื่องมือเครื่องใช้กำลังของกองทัพไทย

๑๗. ห้ามไม่ให้ข้าวยาว ดิบบุก ยาง และไม้สักออกนอกประเทศชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเจ้าหน้าที่สัมพันธมิตรจะเห็นว่าจำเป็น โดยพิจารณาเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นอยู่ในขณะนั้น เว้นแต่ในความอำนวยการของคณะกรรมการผสมฝ่ายสัมพันธมิตรหรือเจ้าหน้าที่คล้ายกันที่จะมาแทนคณะกรรมการคณะนี้

๑๘. ตลอดเวลาที่โลกยังขาดแคลนข้าวตามความเห็นของคณะกรรมการผสมสัมพันธมิตรหรือเจ้าหน้าที่สัมพันธมิตร ไทยจะต้องส่งข้าวให้ฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยราคาที่ตกลงกับคณะกรรมการข้าว โดยถือราคาควบคุมข้าวที่อยู่ในประเทศอื่นๆ ในเอเชีย

๑๙. จะตกลงรายละเอียดกับคณะกรรมการข่าวของสัมพันธมิตรในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการที่จะให้บังเกิดผลตามข้อตกลงข้างบนนี้ ข้อตกลงดังกล่าวนี้จะต้องกินความถึงรายละเอียดตามภาคผนวกแห่งข้อตกลงนี้ และนอกจากนั้นจะจัดให้มี

ก. สัมพันธมิตรจะเข้าควบคุมเพื่อให้กิจการต่างๆ ที่สัมพันธมิตรต้องการให้เป็นไปตามความประสงค์จนกว่ารัฐบาลไทยจะมีประกันให้แก่สัมพันธมิตร

ข. เพื่อให้มีการร่วมมือภายหลังต่อไปอีกระหว่างรัฐบาลไทยกับคณะกรรมการข่าวสัมพันธมิตรในการที่จะบริหารข้อผูกพันใดๆ ซึ่งได้มีขึ้นแล้วนั้นต่อไป

๒๐. การวางนโยบายการเงินของไทย (รวมทั้งอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งกำหนดเมื่อเริ่มต้น) ต้องเป็นไปตามคำแนะนำของผู้แทนฝ่ายสัมพันธมิตร โดยยึดหลักความสะดวกที่จะให้การปลูกข้าวมีผลมากที่สุด และให้บังเกิดอุปโภคอื่นๆ ที่ยังขาดแคลนอยู่ และเพื่อหลีกเลี่ยงการยุ่งยากทางเศรษฐกิจ

๒๑. จะให้ข่าวที่ประสงค์โดยเร็วที่สุด และจะปฏิบัติตามภาคผนวกซึ่งได้แนบมาด้วย

ภาคผนวก A

วิธีการซึ่งคิดว่าจำเป็นเพื่อประกันให้จำนวนข้าวเป็นสินค้าออกได้มากที่สุด

(ก) ให้เจ้าของข้าวแจ้งปริมาณข้าวเปลือกและข้าวสาร

(ข) ให้คาดคะเนข้าวที่เหลือใช้ในประเทศไทย

(ค) เก็บข้าวที่เหลือนี้ขายให้คณะกรรมการข้าวสัมพันธมิตร ดังปรากฏในข้อ ๑๓ ในราคาที่ไม่เกินราคาข้าวของพม่าที่ตั้งไว้

(จ) ห้ามส่งข้าวเปลือกหรือข้าวสารออกนอกประเทศ เว้นแต่จะโดยคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสัมพันธมิตร

(ฉ) ห้ามเก็บภาษีสินค้าออกหรือภาษีข้าวสารหรือข้าวเปลือก เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ข้าวฝ่ายสัมพันธมิตร

(ช) สนับสนุนให้มีการปลูกข้าวให้มากที่สุดในประเทศไทย

(ซ) จัดทะเบียนโรงสีทุกแห่งและจำกัดราคาซื้อขายข้าวโรงสีไม่ให้เกินราคาที่กะไว้

(ด) บูรณะโรงสีใหม่โดยทุกๆ ทางที่สามารถ รวมทั้งการสับเปลี่ยนเครื่องจักรจากโรงสีที่เสียหายมากไปยังโรงสีที่เสียหายน้อย เพื่อให้โรงสีที่ใช้งานได้มีพอเพียงที่จะสีข้าว

(ต) ในการขนส่งข้าวจากนาไปโรงสี จากโรงสีไปท่าเรือ ให้มีการขนส่งที่เพียงพอกับข้าวที่เก็บเกี่ยวได้

(ถ) ให้บริหารจัดการบูรณะท่าเรือให้เพียงพอ

(ท) ควบคุมการแจกจ่ายเครื่องบริโภคในลักษณะที่ชักจูงให้เกิดชาวกลีกรมจำนวนมากที่สุด

(ณ) การควบคุมข้าวข้างบนนี้จะทำชั่วระยะเวลาหนึ่งจนกว่าความอดคัดข้าวจะสิ้นสุดลง

ภาคผนวก B

ว่าด้วยองค์การรวบรวมข่าวและวิธีปฏิบัติซึ่งรัฐบาลไทยจะต้องกระทำ (รายละเอียด ต่างๆ ในภาคผนวกฉบับนี้ได้คัดไว้ สรุปคือ ต้องยินยอมให้อังกฤษควบคุมการติดต่อสื่อสารทุกอย่างในประเทศ)

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘ คณะผู้แทนไทยได้รับร่างหัวข้อกำหนดความตกลงและภาคผนวกให้พิจารณา ผลก็คือ ข้อกำหนดครั้งใหม่นี้หนักหน่วงกว่าร่างความตกลง ๒๑ ข้อที่กล่าวในตอนต้นเสียอีก อาทิ ไทยจะต้องส่งข่าวจำนวน ๑.๕ ล้านตันโดยไม่คิดมูลค่า ซึ่งคิดเป็นมูลค่าในขณะนั้นอย่างน้อยประมาณ ๒,๕๐๐ ล้านบาท ไทยจะต้องใช้เงินสำหรับการบำรุงรักษาเชลยศึกสัมพันธมิตรและสำหรับค่าทดแทนความวินาศหรือความบอบสลายของทรัพย์สิน” ฯลฯ

คณะผู้แทนได้รายงานเข้ามาที่รัฐบาล โดยรัฐบาลได้สั่งให้คณะผู้แทนเสนอข้อแก้ไขหลายข้อ เฉพาะอย่างยิ่งข่าว ๑.๕ ล้านตัน โดยไม่คิดมูลค่า แต่การเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ คณะผู้แทนเดินทางกลับกรุงเทพฯ ต่อมาราวต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ รัฐบาลอังกฤษก็แจ้งมาใหม่ว่า ขอให้รัฐบาลไทยส่งคณะผู้แทนไปใหม่โดยคราวนี้ขอให้ไปที่เมืองสิงคโปร์ “คณะผู้แทน (ชุดเก่าที่ไปประชุมที่ลังกา) ได้ออกจากกรุงเทพฯ ไปสิงคโปร์เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๔๘๘ แต่ก่อนออกเดินทาง ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้นำจดหมายของนายเดนนิ่ง” มาให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี สาระสำคัญก็คือ

“...อังกฤษถือว่าเราได้ให้ความช่วยเหลือในขบวนการต่อต้านนั้นยังไม่เพียงพอที่จะให้ประโยชน์แก่การดำเนินการสงครามอย่างจริงจัง อังกฤษยอมรับว่า

“ เฟิงอ้าง, หน้า ๒๔๕-๒๔๖

“ เฟิงอ้าง, หน้า ๒๔๖

“ ดิเก ชัยนาม ได้ให้รายละเอียดว่า นายเดนนิ่งนั้นระหว่างสงครามเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองของพลเรือ ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเทน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และเป็นผู้เจรจาในนามรัฐบาลอังกฤษ ภายหลังสงครามเป็นรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศและเอกอัครราชทูตประจำญี่ปุ่นและได้บรรดาศักดิ์เป็นเซอร์

ไทยได้แสดงความประสงค์ในการที่จะลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) จริง แต่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดมีความเห็นว่า ไทยยังไม่ได้รับการฝึกและไม่มีอาวุธครบมือเพียงพอ ซึ่งทั้งนี้ยังจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสัมพันธมิตรต่อไปอีก ตรงกันข้ามไทยควรพอใจในการที่ฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้ญี่ปุ่นแพ้ก่อนที่จะมีการรบกันขึ้นในประเทศไทย ฉะนั้นคนไทยจึงยังไม่ได้ผจญกับความทารุณโหดร้ายของสงคราม...ความจริงนายเดนนิงได้บอกกับคณะผู้แทนไทย แล้วตั้งแต่นั้นอยู่ที่แคนดี ลังกา ว่า ข้อตกลงนี้จะแก้ไขได้ แต่ถ้อยคำจะแก้ไขในสาระสำคัญไม่ได้ (เน้นโดยผู้เขียน) ฝ่ายไทยจะต้องรับข้อเสนองานของฝ่ายอังกฤษ เรื่องให้ข้าวจำนวนหนึ่งล้านครั้ง และต้องถือว่าเป็นการให้เปล่าโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ กับทั้งต้องจัดการให้แก่ประเทศอังกฤษโดยเร็ว เพราะมิฉะนั้น บรรดาประเทศที่ต้องการข้าวหากรู้ความจริงก็จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อประเทศไทย เท่าที่อังกฤษได้ปฏิบัติต่อประเทศไทยนั้น ถือว่าเป็นการปรานีอย่างที่สุดแล้ว...”^{๙๐}

ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์ หัวหน้าคณะผู้แทนได้รายงานมายังรัฐบาลว่า ผู้แทนอังกฤษ หมายถึงนายเดนนิง ได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นเชิงเทศนาว่า

“...การที่ต้องมีการเจรจาทำความตกลงกันเช่นนี้ก็เพราะไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ แต่อังกฤษก็คำนึงถึงความดีของขบวนการต่อต้านของไทยที่ได้ดำเนินการมา หากแต่ว่าการกระทำและเสียสละของไทยนั้นยังน้อยกว่าที่อื่น หมายความว่ายังไม่ถึงกับรบกับญี่ปุ่นและเสียหาย ผู้คนล้มตายหรือทรัพย์สินสูญหายมากมาย หัวข้อความตกลงที่อังกฤษเสนอใหม่ครั้งนี้ไม่อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ เพราะเป็นหัวข้อเสนอที่น้อยที่สุดแล้ว (minimum) ไม่อาจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ และรัฐบาลอังกฤษพร้อมที่จะให้สถานะสงครามระหว่างไทยกับอังกฤษสิ้นสุดลงโดยเร็ว...”^{๙๑}

ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์ เสด็จกลับกรุงเทพฯ เพื่อรายงานรัฐบาลในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๘ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือมีข้อสรุปว่า เห็นได้ว่าผลดี

^{๙๐} ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า ๒๘๗

^{๙๑} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๘๗

ในการยอมลงนามมีมากกว่าที่จะไม่ยอมลงนาม”^{๑๒} ยิ่งกว่านั้นฝ่ายอังกฤษยังได้แจ้งให้ผู้แทนของเราทราบว่า นอกจากหัวข้อความตกลงและภาคผนวกนี้แล้ว (Heads of Agreement and Annex) ไทยยังจะต้องทำสัญญาอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า “Formal Agreement” ซึ่งต่อมาแปลว่า “ความตกลงสมบูรณ์แบบ” อนึ่ง ในขณะที่กำลังเจรจาอยู่นั้น ฝ่ายไทยได้ขอร้องให้รัฐบาลอเมริกันช่วยเจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้ผ่อนปรนต่อประเทศไทย ซึ่งเรากียังไม่อาจรู้ได้ว่า “การผ่อนปรนนั่น” มีอะไรบ้าง

“ในที่สุด เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๖) ผู้แทนไทยได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้ลงนามกับผู้แทนอังกฤษที่เมืองสิงคโปร์ ความตกลงนี้เรียกว่า ‘ความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และอินเดีย’ ซึ่งมีทั้งหมด ๒๔ ข้อ และในวันเดียวกันนั้น ก่อนการลงนามในความตกลงสมบูรณ์แบบ ผู้แทนฝ่ายไทยได้แลกเปลี่ยนหนังสือกับฝ่ายอังกฤษฉบับหนึ่ง ความว่า ฝ่ายอังกฤษได้ส่งหัวข้อความตกลง (Heads of Agreement) พร้อมทั้งภาคผนวก (Annex) วางข้อกำหนดต่างๆ ซึ่งรัฐบาลสหราชอาณาจักรกับอินเดียพร้อมที่จะเลิกสถานะสงครามกับไทย และขอให้ไทยตอบให้ทราบว่า รัฐบาลไทยพร้อมที่จะลงนามความตกลงสมบูรณ์แบบฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับโดยไม่ชักช้า ซึ่งครอบคลุมถึงบทต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหัวข้อความตกลงและภาคผนวกนี้ กับว่า ในระหว่างที่ยังไม่ได้ลงนามเช่นนั้น รัฐบาลไทยจะปฏิบัติตามบทเหล่านี้ทุกประการ ผู้แทนฝ่ายไทยได้ตอบรับรองไปเช่นนั้นแล้ว”^{๑๓}

ความตกลงสมบูรณ์แบบ มีสาระสำคัญ คือ^{๑๔}

(๑) จัดการเรื่องที่ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษให้สู่สภาพเดิมก่อนวันประกาศ

(๒) ไทยยืนยันว่าการกระทำต่างๆ ซึ่งทำต่ออังกฤษภายหลังญี่ปุ่นเข้าเมืองไทยเป็นโมฆะ และจะจัดการให้สู่สภาพเดิม หรือให้ค่าทดแทนสำหรับทรัพย์สินของอังกฤษที่เสียหายไป

^{๑๒} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๘๗

^{๑๓} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๙๐

^{๑๔} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๙๑-๒๙๒

(๓) ไทยยอมรับผิดชอบในการพิทักษ์รักษา และคืนในสภาพไม่เสื่อมเสีย ซึ่งธรรมดาทรัพย์สิน สิทธิ และผลประโยชน์ทุกชนิดของอังกฤษในประเทศไทย

(๔) ไทยยอมรับว่าสงครามที่ญี่ปุ่นทำครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันมลายา พม่า อินเดีย และอินโดจีน และความมั่นคงทางมหาสมุทรอินเดียและแคว้นแปซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้ ฉะนั้น จะร่วมมือเต็มที่ในบรรดาข้อตกลงเพื่อความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งองค์การสหประชาชาติ หรือคณะมนตรีความมั่นคงเห็นชอบแล้ว

(๕) ไทยจะไม่ตัดคลองข้ามอาณาเขตไทยเชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับอ่าวไทย (ขุดคอคอดกระ) โดยรัฐบาลสหราชอาณาจักรมิได้เห็นพ้องด้วยก่อน

(๖) ไม่ช้ากว่า ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ (ค.ศ. ๑๙๔๗) รัฐบาลไทยรับว่า นอกจากจะได้เป็นไปตามคำแนะนำของคณะกรรมการประสมในวอชิงตันหรือองค์คณะใดๆ ที่จะมาทำการแทน และในกรณีช้าว นอกจากจะได้เป็นไปตามคำอำนวยขององค์การพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นเพื่อการนั้นแล้ว จะห้ามบรรดาการส่งข้าว ดีบุก ยาง และไม้สักออกนอกประเทศ และจะจัดระเบียบการค้าและแร่แร่การผลิตโภคภัณฑ์เหล่านี้

(๗) ไทยจะให้ข้าวสารโดยไม่คิดมูลค่า ๑.๕ ล้านตันแก่องค์การซึ่งรัฐบาลสหราชอาณาจักรจะได้ระบุ ซึ่งขณะนั้นตันละประมาณ ๒๘ ปอนด์ (ปอนด์ละ ๖๐ บาท) เท่ากับ ๒,๕๒๐ ล้านบาท

(๘) ไม่ช้ากว่าวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ (ค.ศ. ๑๙๔๗) รัฐบาลไทยจะจัดให้องค์การดังกล่าวใช้ประโยชน์ได้ในข้าวทั้งหมด อันเป็นส่วนที่เหลือจากความต้องการภายในประเทศไทย โดยคิดราคาที่กำหนดด้วยความตกลงกับองค์การนั้น

(๙) ไทยจะทำความตกลงกับรัฐบาลอังกฤษและอินเดียเกี่ยวกับการร่วมบำรุงที่ฝั่งศพสงคราม

(๑๐) โดยคำนึงถึงคำมั่นสัญญาซึ่งไทยให้โดยความตกลงนี้กับรัฐบาลอังกฤษและอินเดีย จะสนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ

ส่วนหัวข้อความตกลง (Heads of Agreement) และภาคผนวก (Annex) มีสาระสำคัญคล้ายๆ กับความตกลงสมบูรณแบบ แต่มีรายละเอียดมากกว่า แต่เราจะไม่นำมากล่าวถึงเพราะเน้นเรื่องทางทหาร ทางการเมืองมากกว่าทางเศรษฐกิจ^{๙๔}

ประเทศไทยต้อง “ซื้อ” สันติภาพด้วยราคาแพงไม่น้อย ดังคำแถลงการณ์ของสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๙ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า^{๙๕}

“เนื่องจากรัฐบาลไทยสมัยหนึ่งได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ ฉะนั้น บริเตนใหญ่จึงได้ถือว่าสถานะสงครามเกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

“โดยปกติการที่จะเลิกสถานะสงครามระหว่างสองประเทศนั้น ฝ่ายที่ชนะย่อมจะเรียกร้องบังคับให้ฝ่ายที่แพ้ทำสัญญาสันติภาพ เมื่อได้ลงนามในสัญญาสันติภาพแล้วสถานะสงครามจึงจะสิ้นสุดลง ประเทศไทยได้ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้ด้วย แต่ว่าด้วยเหตุที่คนไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ร่วมมือกันตั้งขบวนการต่อต้านประเทศที่เป็นศัตรูกับสัมพันธมิตรขึ้น และได้แสดงเจตจำนงที่จะร่วมกับสหประชาชาติ ประกอบทั้งคณะรัฐบาลที่รับผิดชอบในการก่อให้เกิดสถานะสงครามขึ้นได้ล้มไปแล้ว บริเตนใหญ่จึงได้ตกลงใจใช้วิธีใหม่ด้วยน้ำใจอันกว้างขวาง กล่าวคือ แทนที่จะให้ประเทศไทยทำสัญญาสันติภาพ บริเตนใหญ่ได้เรียกร้องแต่เพียงให้ประเทศไทยยอมรับข้อกำหนดบางประการเกี่ยวกับการที่จะทำให้ทรัพย์สินที่เสียหายไปในระหว่างสงครามได้กลับคืนมา และให้ประเทศไทยได้ร่วมมือในการบูรณะเศรษฐกิจ และร่วมมือในการจัดประกันความมั่นคง และส่งเสริมสันติภาพระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันมิให้เกิดมีสงครามกันขึ้นในภายหน้า...”

เรื่องราวที่กล่าวถึงมาแล้วทั้งหมดนั้นเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อทำความเข้าใจบทบาทของอาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ ในขณะนั้น

^{๙๔} สนใจ โปรดดูจาก ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า ๔๙๔, ๔๙๕

^{๙๕} เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๙๔

ทำไมอาจารย์ป่วยถึงเขียนบันทึกช่วยจำฉบับนี้

ข้อเขียนของอาจารย์ป่วยเรื่อง “ทหารชั่วคราว”^{๑๗} ทำให้เราพอจะปะติดปะต่อเรื่องนี้ได้ แต่เราจะไม่กล่าวถึงชีวิตที่โหดโหดตื่นเต้นของอาจารย์ป่วย เพราะได้เขียนอย่างละเอียดไว้แล้ว นายเข้มหรืออาจารย์ป่วยหลังจากที่เสร็จสิ้นการประชุมในฐานะผู้แทนที่ร่วมเดินทางไปที่แคนดี้และที่สิงคโปร์ได้กล่าวว่า ในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๘ ได้รับอนุญาตให้ไปอังกฤษนั้นก็เพราะ^{๑๘} (อาจารย์ป่วยเดินทางไปอังกฤษก่อนการเจรจาเรื่องสัญญาสมรณณ์แบบจะเสร็จสิ้นลง เพราะถูกเรียกตัวกลับไปศึกษาต่อที่ลอนดอน)

“(ก) ทางกองบัญชาการอังกฤษใครจะให้ข้าพเจ้าไปรายงานด้วยวาจา

“(ข) ข้าพเจ้าอยากไปอังกฤษ และเมื่อได้ทำความดีความชอบถึงขนาดกองบัญชาการก็อนุญาตให้ข้าพเจ้าไปพักผ่อนที่อังกฤษได้เพื่อเยี่ยมศรัทธาของข้าพเจ้าที่นั่น”

แต่อีกเหตุผลหนึ่งอาจารย์ป่วยเล่าไว้ก็คือ

“อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต้องการให้ข้าพเจ้าไปขอรับรองให้รัฐบาลอังกฤษยอมรับรองขบวนการเสรีไทยเป็นรัฐบาลอันชอบธรรมของชาวไทย ทำนองเดียวกับที่สหรัฐฯ ได้รับรองแล้ว และขอให้ข้าพเจ้าไปขอรับรองให้รัฐบาลอังกฤษปลดปล่อยเงินสำรองเงินตราที่เราฝากไว้ที่อังกฤษและถูกกักกันอยู่ทั้งหมด ในการนี้ อาจารย์ปรีดีบอกข้าพเจ้าให้พยายามติดต่อกับนายแอนโทนี อีเดน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น แต่ข้าพเจ้าเรียนปฏิเสธอย่างแข็งขันว่าไม่รู้จักอีเดน และการไปอังกฤษเพียงไม่กี่วัน จะเข้าพบอีเดนนั้นเหลือวิสัย อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าก็จะพยายามหาช่องทางที่ดีที่สุดที่จะเจรจากับใครคนใดคนหนึ่งในเรื่องนี้”

ขณะนั้นอังกฤษกำลังมีการเลือกตั้งทั่วไป ผลของการเลือกตั้งเป็นที่ประหลาดใจแก่ประชาชนทั้งโลก เพราะคนส่วนมากคิดว่า ทำอย่างไรเสียพรรคนายเชอร์วิลล์

^{๑๗} ป่วย อึ้งภากรณ์, “ทหารชั่วคราว”, ใน ดิเรก ชัยนาม, *เมืองไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓) หน้า ๒๑๕-๒๑๖.

^{๑๘} ป่วย อึ้งภากรณ์, *เพิ่งอ้าง*, หน้า ๒๔๔.

ก็คงจะชนะอีกเพราะนำประเทศปลอดภัยมาได้ แต่ผิดคาดเพราะพรรคกรรมกรชนะอย่างมากมาย^{๙๙}

อาจารย์ปวยเล่าต่อไปว่า

“...ข้าพเจ้าคะเนว่าพรรคกรรมกรของอังกฤษคงจะชนะเลือกตั้ง เมื่อญะประธานพรรคกรรมกรในขณะนั้นคือ ศาสตราจารย์ลัสกี แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน ข้าพเจ้าไม่คุ้นเคยเป็นส่วนตัวกับลัสกี เพราะท่านเป็นหัวหน้าวารัฐศาสตร์ ข้าพเจ้าเรียนทางเศรษฐศาสตร์ เคยแต่เข้าฟังบรรยายของท่าน แต่คิดว่าจะเข้าหาท่านง่ายกว่าเข้าหาอีเดน และอีกประการหนึ่งถ้าพรรคกรรมกรชนะเลือกตั้งแล้ว การติดต่อกับอีเดนก็ไม่มีความหมาย ฉะนั้นจึงตัดสินใจบันทึกข้อความถึงลัสกี พบท่าน ท่านก็ดีใจหาย อนุญาตให้พบที่บ้านท่าน ข้าพเจ้าแต่งตัวใส่เครื่องแบบพันตรีอังกฤษเข้าไปพบลัสกี เพื่อแสดงว่า ข้าพเจ้าเอาชีวิตเข้าแลกกับเรื่องนี้แล้ว โดยร่วมรบกับอังกฤษ แต่ข้อนี้خابซึ่งใจของศาสตราจารย์ลัสกีเพียงใดไม่ปรากฏ ปรากฏแต่ว่าเมื่อข้าพเจ้าได้อธิบายเรื่องความต้องการของขบวนการเสรีไทยแล้ว ศาสตราจารย์ลัสกีก็ได้บอกว่า ท่านจะพยายามช่วย แต่มีเงื่อนไขอยู่ข้อหนึ่ง เงื่อนไขข้อนี้ท่านใช้เวลาอธิบายให้ข้าพเจ้าฟังถึงกว่าหนึ่งชั่วโมง สรุปความว่า ท่านจะช่วยไทย แต่ไม่ต้องการช่วยไทยประเภทที่ถืออำนาจหรือมีทรัพย์สินส่วนตัวมากมาย ท่านต้องการช่วยตาสีดาสา (common people) มากกว่า และเวลากว่าหนึ่งชั่วโมงนั้นท่านใช้เทศนาให้ฟังว่า ควรจะช่วยตาสีดาสาทำไม

“การติดต่อกับลัสกีไม่ได้ผลเต็มที่ตามที่คาดหวังเพราะรัฐบาลกรรมกรอังกฤษยังคงดำเนินนโยบายถือไทยเป็นศัตรูแบบเดิม แต่อย่างไรก็ดี ศาสตราจารย์ลัสกีก็ได้ทำตามที่ท่านพูด คือท่านพยายามเขียนบันทึกถึงนายเบวิน รัฐมนตรีต่างประเทศหลายครั้งตามที่ข้าพเจ้าขอรับรอง ปรากฏจากปากคำของเพื่อนๆ ที่อยู่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษว่า บันทึกของลัสกีได้รับการพิจารณาจากเบวินอย่างเต็มที่ แสดงว่าแม้มิได้ผลจริงๆ ลัสกีก็พยายามช่วยไทยอย่างแท้จริง...”^{๑๐}

^{๙๙} ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า ๔๑๑

^{๑๐} ปวย อึ้งภากรณ์, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๔-๒๔๕

เราไม่อาจทราบได้ว่า อาจารย์ป๋วยได้เขียนบันทึกเช่นนี้อีกกี่ฉบับ แต่อย่างไรก็ตาม เราย่อมสามารถเห็นอย่างกระจ่างชัดแล้วว่า อาจารย์ป๋วยได้ทำหน้าที่ของคนไทยที่รักชาติอย่างน่าชมเชย บันทึกช่วยจำที่ท่านจะอ่านต่อไป อาจารย์ป๋วยเขียนขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๙ โดยมอบให้ศาสตราจารย์ลัสกี ทั้งนี้ ศาสตราจารย์ลัสกีได้เขียนบันทึกปะหน้าบันทึกช่วยจำของอาจารย์ป๋วย และส่งให้นายฟิลิป โนเอล เบเกอร์ แห่งกระทรวงการต่างประเทศพิจารณาอีกทีหนึ่ง

แม้ว่าเราไม่อาจกล่าวได้ว่า ข้อเขียนบันทึกช่วยจำของอาจารย์ป๋วย จะมีผลต่อการผ่อนปรนของรัฐบาลอังกฤษทั้งหมด แต่เราย่อมแน่ใจได้ประการหนึ่งว่า ข้อเขียนเช่นนี้ย่อมนำไปสู่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่อังกฤษเป็นแน่ ส่วนหนึ่งของการยอมอ่อนข้อของรัฐบาลอังกฤษมาจากการดำเนินนโยบายของพระพิศาลสุชุม (ประสพ สุชุม) ที่อาจารย์บริติ พนมยงค์ ส่งท่านไปสหรัฐอเมริกาเพื่อชักจูงโน้มน้าว และชี้แจงให้รัฐบาลอเมริกันช่วยเหลือประเทศไทย และอีกด้านหนึ่งก็เพราะรัฐบาลอังกฤษมองไม่เห็นหนทางว่า การบีบบังคับไทยจะเป็นผลดีต่อตนเองต่อไป ดังนั้น พอถึงเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๙ ได้มีการเจรจากันเกิดขึ้น ระหว่างไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา และก่อให้เกิดสัญญาฉบับหนึ่งที่สำคัญก็คือ “ความตกลงไตรภาคี” (Tripartite Agreement) ระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่ “บันทึกความเข้าใจ” ซึ่งลงนามกัน ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๘๙สาระสำคัญของข้อตกลงนี้ก็คือ ข้อตกลงนี้จะใช้แทนข้อ ๑๔ แห่งความตกลงสมบูรณแบบระหว่างรัฐบาลของสมเด็จพระมหากษัตริย์ในสหราชอาณาจักร รัฐบาลอินเดีย และรัฐบาลไทย ซึ่งได้ลงนามกัน ณ สิงคโปร์เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙

(ข้อ ๑๔ ก็คือ รัฐบาลไทยจะต้องส่งข้าวส่วนที่เหลือสะสมไว้ และมีอยู่ในประเทศไทย ณ บัดนี้ แต่ไม่เกินหนึ่งกับกึ่งล้านตันเป็นอย่างมาก หรือจะตกลงกันให้เป็นข้าวเปลือก หรือข้าวกล้องในปริมาณอันมีค่าเท่ากันก็ได้โดยไม่คิดมูลค่าใดๆ ทั้งสิ้น)

รัฐบาลอังกฤษยอมอ่อนข้อให้บ้าง กล่าวคือ

“...รัฐบาลไทยจะจัดให้มีข้าว ๑,๒๐๐,๐๐๐ ตัน ในราคา ๑๒ ปอนด์ ๑๔ ชิลลิง ต่อหนึ่งตันจากโรงสีโดยไม่คิดค่ากระสอบไว้สำหรับส่งออกนอกประเทศภายใต้ระบบการควบคุมขององค์การอังกฤษ-สหรัฐอเมริกา ซึ่งจะได้ตั้งขึ้นตามข้อกำหนดแห่งความตกลงไตรภาคี ดังที่ได้เสนอข้างทำนองนี้...”^{๙๐}

จะเห็นว่ารัฐบาลอังกฤษยอมซื้อข้าวไทยแทนที่จะเอาเปล่า แต่มีหลักการว่า รัฐบาลไทยจะส่งข้าว ๑ ล้าน ๑ แสนตัน ภายในระยะเวลา ๑๒ เดือน นับแต่วันลงนาม โดยอังกฤษยอมจ่ายเงินซื้อตันละ ๑๒ ปอนด์ ๑๔ ชิลลิง ถ้าครบ ๑๒ เดือนแล้วไทยไม่สามารถส่งข้าวให้ครบจำนวนที่กำหนด สำหรับจำนวนที่ส่งไม่ครบ ไทยจะต้องส่งให้โดยไม่คิดมูลค่า^{๙๑}

กล่าวโดยสรุป คำนำนี้เขียนไกลเกินกว่าที่บันทึกช่วยจำพูดถึงก็เพื่อจะให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของเอกสารชิ้นนี้ หากจะมีใครสนใจเรื่องนี้และเริ่มค้นคว้าเรื่องนี้อย่างจริงจัง ก็นับได้ว่า บันทึกช่วยจำของอาจารย์ปวยไม่เพียงจะเป็นบันทึกช่วยจำที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หากยังมีคุณค่าให้เราไม่ลืมบทเรียนทางประวัติศาสตร์ของผู้นำประเทศบางคนที่เกิดบพชาติไปสู่ความล่มสลาย บทเรียนที่แลกมาด้วยราคาแพงเช่นนี้ ควรหรือที่จะปล่อยให้ล่องลอยไปเหมือนกับสายลม

^{๙๐} จดหมายที่นาย จ.ส.ทอมป์สัน รัฐทูตวิสามัญอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม สมเด็จพระมหา กษัตริย์แห่งบริเตน มีถึงนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๘.

^{๙๑} ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า ๔๑๔-๔๒๑ ถ้าหากสนใจเรื่องราวต่อไปกรุณาอ่านได้จาก หนังสือจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

นายทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับขบวนการเสรีไทย

พันตรี แอนดรูว์ กิลคริสต์ และ พันตรีวิก วิลมส์ ในเรือเล็กจากเครื่องบินแคตตาลินา

วิกเตอร์ จาคส์ (พลจัตวา วี. จาคส์ ซี. เอ็ม. จี. เอ็ม. ซี.)

บันทึกที่เพิ่งเปิดเผยของ ป่วย อังภากรณ์

ทวี หมีนนิกร (ผู้แปล)

บันทึกที่เพิ่งเปิดเผยของ ศาสตราจารย์ ดร.ป่วย อังภากรณ์ ที่นำมาแปลนี้
แปลจากเอกสารกระทรวงการต่างประเทศ (อังกฤษ) ซึ่งเก็บ ณ สำนักหอจดหมายเหตุ
เลขรหัส F.O. 271/54358 X/N 07561, Harold J.Laski to Philip Noel Baker,
dated March 12, 1946.

เอกสารที่นำมาแปลนี้อาจจำแนกออกเป็น ๓ ส่วน คือ

(๑) จดหมายของ ศาสตราจารย์ฮาโรลด์ เจ.ลัสกี (Harold J.Laski) ถึงนาย
ฟิลิป โนเอล เบเกอร์ (Philip Noel Baker) ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๔๘๙

(๒) บันทึกช่วยจำฉบับที่หนึ่ง ว่าด้วยการขาดแคลนข้าวและบทบาทการ
ช่วยเหลือของไทย ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙

(๓) บันทึกช่วยจำฉบับที่สอง ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับไทย
ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙ พร้อมทั้งภาคผนวก ๒ ภาค

THE LONDON SCHOOL OF
ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE
(UNIVERSITY OF LONDON)

๑๒ มีนาคม ๒๕๔๙

ฯพณฯ ฟิลิป โนเอล เบเกอร์
กระทรวงการต่างประเทศ
ถนนดาวนิง
ลอนดอน ตะวันออกเฉียงใต้ เขต ๑

ฟิลิป ที่รัก

ผมแนบบันทึกช่วยความจำมา ๒ ฉบับ โดยผมคิดว่ามีความสำคัญยิ่ง จากนักศึกษาชาวไทยคนหนึ่ง* ของผม ผู้ซึ่งได้ทำงานบางประการที่น่าสรรเสริญในไทย ในช่วงที่ถูกญี่ปุ่นยึดครอง ภายหลังจากที่เขาได้รับการฝึกฝนในประเทศนี้เพื่อภารกิจที่ยากลำบากนั้น

ผมมีความรู้สึกไม่ค่อยสบายใจในข้อที่ว่า สิ่งที่เขาต้องกล่าวถึงนั้นมีมูลอยู่เป็นอันมาก และฉะนั้น ผมจึงอยากให้คุณ ให้ใครสักคนในแผนกตะวันออกไกลได้ไต่สวนดู หากเขาผิด ผมไม่มีอะไรจะพูดอีก แต่ผมอยาการู้สึกให้แน่ใจว่าเขาผิดจริงๆ ในเรื่องเหล่านี้ ความละเอียดอ่อนในการดำเนินงานก่อให้เกิดผลอันแตกต่างกันอย่างมาก

ระลึกถึงเสมอ
ฮาโรลด์ เจ. ลัสกี

* หมายถึงนายปวย อึ้งภากรณ์-ผู้แปล

บันทึกช่วยจำฉบับที่ ๑

การขาดแคลนข้าวกับบทบาทการช่วยเหลือของไทย

๑. ความมุ่งหมาย

ความมุ่งหมายของบันทึกช่วยจำฉบับนี้คือ เพื่อศึกษาถึงมรรควิธีที่ราษฎรและรัฐบาลไทยสามารถถูกชักจูงให้ใช้ความพยายามเป็นพิเศษและอย่างถึงที่สุดในการบรรเทาทุกข์ภิกขภัยในตะวันออกขณะนี้

โปรดสังเกตการใช้คำว่า “ชักจูง” การคุกคาม หรือการบังคับจะไม่บรรลุจุดหมายที่เรามีอยู่ในใจ - อย่างน้อยที่สุดก็ไม่ถึงขนาดที่น่าพอใจใดๆ โปรดสังเกตด้วยว่า ไทยต้องถูกขอร้องให้ใช้ความพยายามเป็นพิเศษและอย่างถึงที่สุด - และไม่เพียงแต่ให้ครบถ้วนหรือไม่ครบถ้วน - ตามพันธะของไทยที่ระบุไว้ในข้อตกลงหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศใดๆ ปัญหาที่บันทึกฉบับนี้ต้องแก้ไขคือ “ทำอย่างไรจึงจะได้รับความร่วมมืออย่างกระตือรือร้นและจริงจังจากไทย”

๒. ขีดความสามารถในการมีส่วนช่วยเหลือของไทย

ความช่วยเหลือของไทยจะประกอบด้วยข้าวเป็นหลัก อาหารชนิดอื่นๆ ที่มีความสำคัญน้อยกว่า คือ ถั่ว ปลา ไข่เป็ด วัว ควาย และหมู เป็ด ไก่ และนก ไม่สามารถมองข้ามไปได้เมื่อพิจารณาถึงความขาดแคลนอย่างรุนแรง

ตัวเลขต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงการส่งออกโดยถั่วเฉลี่ยรายปีของไทยก่อนสงคราม (ประมาณระหว่างปี ๒๔๗๘ - ๒๔๘๒)

ข้าว (ทุกชนิด รวมถึง ปลายข้าว ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง) ๑,๕๐๐,๐๐๐ เมตริกตัน

ถั่วประเภทต่างๆ ๑,๘๐๐ เมตริกตัน

ปลา (ส่วนใหญ่เป็นปลาเค็ม) ๒๖,๙๐๐ เมตริกตัน

ไข่เป็ด ๓๘,๐๐๐,๐๐๐ ฟอง

วัว ควาย และหมู ๓๙,๐๐๐ ตัว

เป็ด ไก่ และนก ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัว

ตัวเลขก่อนสงครามเหล่านี้สามารถใช้เป็นฐานอย่างหยابๆ สำหรับประมาณการในปัจจุบัน แต่ต้องไม่นำไปใช้อย่างหยาบๆ กับในประเทศอื่นๆ ที่ไม่ได้รับภัยพิบัติขนาดเดียวกัน ดังในพม่าหรือฟิลิปปินส์ เศรษฐกิจของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรม ได้รับความเสียหายจากสงคราม ควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงอุทกภัยจากมรสุมและการยึดครองของกองทหารทั้งญี่ปุ่นและสัมพันธมิตร หากราษฎรและรัฐบาลไทยทำการรักษาเศรษฐกิจของตนไว้ได้บริบูรณ์ หรือเสียหายเพียงเล็กน้อย ทั้ๆ ที่อยู่ในภาวะสงครามถึง ๔๕ เดือนแล้ว ก็จะเป็นที่น่าประหลาดใจและได้รับความเลื่อมใสอย่างยิ่ง นอกจากนั้น ความผิดปกติของมรสุมปีนี้ไม่ได้ละเว้นภัยพิบัติแก่ไทย ข้อสำคัญที่พึงสังวรก็คือ ภายในไทยเองทุพภิกขภัยกำลังคุกคามอยู่ในหลายภาคของประเทศด้วยเหมือนกัน เช่นตามจังหวัดในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดต่างๆ ในภาคใต้ ซึ่งมีสภาพการณ์คล้ายคลึงกับในมลายู

ตามประมาณการของสำนักสถิติกลางของไทย ข้าพเจ้าเห็นว่าการเก็บเกี่ยวข้าวในไทยปีนี้ จะได้เพียงแค่การบริโภคตามปกติเท่านั้น (“ตามปกติ” หมายถึงการบริโภคก่อนสงครามที่ไม่ได้ถูกตัดทอนลง) ฉะนั้นในการที่มีข้าวเหลือ จึงจำเป็นต้องทำให้ราษฎรไทยลดการบริโภคลง นอกเหนือจากการสละข้าวที่มีอยู่ไม่มากนักเพียงใด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสต็อกข้าวที่มีอยู่ในไทยเมื่อสงครามยุติลงนั้นแตกต่างกันมากกว่ามีอยู่ตั้งแต่ ๖๐๐,๐๐๐ ตัน ไปจนถึงตัวเลขที่เหลือเชื่อว่ามี ๒,๐๐๐,๐๐๐ ตัน ประมาณการของข้าพเจ้าเองว่ามีอยู่ราวๆ ๘๐๐,๐๐๐ ตัน ถึง ๑,๐๐๐,๐๐๐ ตัน ซึ่งส่วนหนึ่งจำนวนมากได้ส่งให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรไปแล้ว (แหล่ง : ข่าวสารของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของไทย)

ปริมาณอาหารชนิดอื่นๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นหากมีก็เพียงเล็กน้อย อย่างเช่น ข้าว ควาย หลังจากญี่ปุ่นได้ฆ่าและส่งออกอย่างขนานใหญ่ระหว่างปีสงครามนั้นเป็นที่สงสัยว่าไทยจักสามารถรับภาระในการส่งออกได้มากหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการตระหนักดีว่าวัวควายเป็นที่ต้องการทุกขั้นตอนในการทำ

นา นับเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ประมาณการอย่างถูกต้องเกี่ยวกับขีดความสามารถในการส่งออกอาหารชนิดอื่นๆ เหล่านี้ในปัจจุบัน แต่เราอาจกล่าวอย่างใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้ว่า นอกจากข้าวและวัวควายแล้ว ไทยจะสามารถรับภาระได้ประมาณครึ่งหนึ่งของผลเฉลี่ยก่อนสงคราม หากไม่มีปัญหาทางด้านการขนส่ง

๓. วิถีทางที่ไทยสามารถช่วยได้

คำตอบที่เห็นชัด คือ

๑) สละอาหารทั้งหมดที่มีอยู่ในปัจจุบัน

๒) เร่งรัดการผลิต

๓) ลดการบริโภคภายในประเทศลงสู่ระดับต่ำสุดตามควร

สิ่งที่ไม่ชัดเจนก็คือ ในประเทศอย่างไทยที่การบริหารงานของรัฐและการขนส่งยังล่าช้าอยู่มาก อีกทั้งกลไกของรัฐยังเป็นอัมพาตโดยสงคราม ซึ่งยังผลให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างกว้างขวาง มาตรการใดๆ อันเป็นที่ยอมรับกันตามทัศนะของตะวันตกมีแนวโน้มที่จะล้มเหลวในไทย ข้าพเจ้าขอเสนอแนะว่า มรรควิธีที่มีประสิทธิผลมากที่สุดในการก่อให้เกิดผลตามที่ต้องการนี้ ก็คือ การเรียกร้องความสำนึกทางด้านมนุษยธรรม ซึ่งรับรองว่าไม่ขาดแคลนในราษฎรชาวไทย เรื่องนี้สามารถทำได้โดยการโฆษณาด้วยวาทะและการกระทำ แล้วจึงเก็บเกี่ยวผลของการโฆษณาโดยกลไกทางประเพณีและทางศาสนาที่มีอยู่ คำแนะนำเหล่านี้มีรายละเอียดอยู่ในตอนที่ ๕

๔. โมตรจิตของชาวอังกฤษ

มีความจำเป็นที่ต้องมองย้อนหลังไปถึงพัฒนาการของเหตุการณ์ระหว่างปี ๒๔๔๔ กับปัจจุบันนี้ เพื่อเข้าใจอย่างเต็มที่ในปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในบันทึกช่วยจำอีกฉบับต่างหาก (ฉบับที่ ๒) ข้าพเจ้าพยายามแสดงให้เห็นความจริงที่สำคัญที่สุด เพื่อเลี่ยงการสาธยายอย่างยืดเยื้อ จากบันทึกช่วยจำฉบับที่ ๒ เราได้ข้อสรุปที่สำคัญ ซึ่งตรงประเด็นต่อปัญหาเฉพาะหน้าของเรา ดังต่อไปนี้

(๑) คำปราศรัยและแถลงการณ์ของอังกฤษเมื่อเร็ว ๆ นี้ในภาคตะวันออกไกลทำให้ราษฎรไทยเข้าใจว่า พวกเขาต้องให้ข้าวจำนวนหนึ่งในฐานะลูกหนี้ อังกฤษเพื่อยุติสถานะสงครามตามนัย “ทางเทคนิค” ระหว่างประเทศทั้งสอง

(๒) เรื่องนี้เป็นเหตุให้ชาวไทยมีอาจรับรู้อย่างเต็มที่ถึงความรุนแรงของทุพภิกขภัยในประเทศเพื่อนบ้าน ข้าวถือว่าเป็นหนี้ อันเป็นพันธะตามกฎหมาย แทนที่จะเป็นสิ่งที่ช่วยราษฎรจากความอดอยาก

(โปรดอ่านเรื่องข้าวโดยละเอียดกว่านี้ ในบันทึกช่วยจำฉบับที่ ๒)

๕. ข้อเสนอแนะและเสนอแนะ

ในการแก้ปัญหานี้ ขอแนะนำมาตรการดังต่อไปนี้

(๑) โหมกระพือความยิ่งยวดแก่ชาวไทย โดยมีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

(ก) เพื่อปลุกเร้าความเห็นอกเห็นใจของราษฎรไทย และทำให้พวกเขาตระหนักถึงความรุนแรงของทุพภิกขภัยทั่วไปในโลก และโดยเฉพาะในตะวันออก

(ข) การโฆษณาควรกระทำในการที่ไม่ทำให้ชาวไทยกลัวเกรงทุพภิกขภัยมากเกินไปที่จะบริจาคอาหารส่วนที่เหลือจากการบริโภคที่มีอยู่

(๒) แสดงโมตรจิตของอังกฤษต่อไทย

(ก) เน้นด้านมนุษยธรรมในการส่งมอบข้าว และขจัดทัศนคติแบบลูกหนี้เจ้าหนี้ ด้วยการออกแถลงการณ์ต่อสาธารณะ ซึ่งหากจะให้ดีแล้ว ควรแถลงโดยการโฆษณาของพรรคแรงงาน จากกระทรวงการต่างประเทศ

(ข) ส่งสินค้าที่ไทยต้องการมาก เพื่อเป็นการสนับสนุนการโฆษณาโมตรจิตด้วยว่าจากรัฐบาลไทยต้องการความช่วยเหลือเป็นอันมากในด้านยารักษาโรค (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควินินและแอสไพริน), เครื่องมือทางการแพทย์ รวมถึงเกวียน, กระสอบ, เสื้อผ้า, สบู่, ไม้ขีด ฯลฯ สินค้าเหล่านี้ทั้งหมดสามารถส่งมาจากอินเดีย ซึ่งมีปริมาณมากพอควร สินค้าดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งยารักษาโรคจะช่วยชาวนาให้มีความสามารถในการผลิตและเร่งการผลิตของพวกเขา ฟัง

ระมัดระวังในการส่ง หรือขาย หรือแลกเปลี่ยนสินค้าเหล่านี้ให้แก่ชาวนาโดยตรงเท่าที่จักเป็นไปได้ วิธีที่ดีที่สุด คือกระทำผ่านพระสงฆ์ท้องถิ่นหรือผู้ใหญ่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้านเลือกตั้งโดยราษฎร เป็นธรรมเนียมเก่าแก่) ข้าราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นจะยินดีร่วมมือ

(ค) ปรับอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน (๖๐ บาทต่อปอนด์) ซึ่งชาวไทยเสียเปรียบมาก เป็น ๒๐-๓๐ บาทต่อปอนด์ (เทียบกับอัตราก่อนสงคราม คือ ๑๑ บาทต่อปอนด์) เพื่อให้ระดับราคาในไทยลดลง จะทำให้ชาวนายังคงอยู่กับนา และกลับไปทำนาโดยมีกำไร

(๓) ใช้พระสงฆ์ของหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านกับกลไกของพุทธจักรของไทยเพื่อขอบริจาคข้าว

ในประเทศอย่างไทย ชาวนาพึ่งคำชี้แนะจากพระสงฆ์ของหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านอยู่เสมอ พวกเขาเกรงกลัวข้าราชการและชาวต่างชาติ แผนงานที่ดีที่สุดเป็นดังต่อไปนี้

(ก) ขอร้องรัฐบาลไทยให้เรียกเจ้าคณะจังหวัดทั้งหมด และเปิดประชุมพิจารณาขึ้นในกรุงเทพฯ ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขาดแคลนอาหาร, กระตุ้นขอความร่วมมือ, และให้คำแนะนำแก่ท่าน

(ข) เจ้าคณะจังหวัดแต่ละองค์จะกลับไปยังจังหวัดของท่าน และเรียกประชุมพระสงฆ์ทั้งหมดของหมู่บ้าน ขอร้องอย่างเดียวกัน และให้คำแนะนำอย่างละเอียด

(ค) พระสงฆ์แต่ละองค์ของหมู่บ้าน ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านจะรับผิดชอบในการรวบรวมข้าวและอาหารตามปริมาณที่กำหนด พระสงฆ์จะเทศน์และกระตุ้นราษฎรให้เสียสละข้าวที่มี และลดบริโภคลงถึงระดับต่ำสุดเพื่อมุ่งรักษาชีวิตมนุษย์ ใครที่รู้จักใจของพระสงฆ์ไทยจะรู้ว่าจะได้ผลตอบสนองอย่างมากในไม่ช้า

(ง) กลไกดังกล่าวสามารถใช้เป็นตัวแทนสำหรับจ่ายปันสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อชาวนา (ดู ๒ ข.) ผลจะเป็นที่พึงพอใจยิ่งขึ้นทุกฝ่าย เพราะจะมี “การให้และการรับ” ทั้งสองฝ่าย

(๔) ช่วยการขนส่งข้าวที่มีอยู่จากชนบทสู่กรุงเทพฯ

การขนส่งข้าวที่มีอยู่จากชนบทสู่กรุงเทพฯ เป็นปัญหายากยิ่งในตัวเอง เมื่อพิจารณาถึงสะพานตลอดทางรถไฟสายต่างๆ ซึ่งชำรุดเพราะถูกระเบิด, สภาพถนนที่เลว และในส่วนของไทยก็ขาดแคลนยางรถยนต์, แบตเตอรี่, รถบรรทุก แม้เกวียน เควาะห์ดีที่ภูมิภาคที่อุดมสมบูรณ์กว่าของประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยอย่างสำคัญที่สุดอยู่ในที่ราบภาคกลาง ไม่ไกลจากเมืองหลวงมากนัก เจ้าหน้าที่ทางทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถจัดหาเครื่องมือที่จำเป็นในการขนส่งที่มีอยู่ในยามสงครามนั้นได้

๖. สรุป

ในการสรุป ต้องขอชี้แจง - และไม่สามารถเน้นอย่างหนักแน่นจนเกินไปว่า

(๑) ไม่ตรึงจิตก่อนสงครามในความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับสยาม ต้องบูรณะความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ มิใช่การข่มขู่คุกคามดังในอดีต จะเป็นหัวใจสำคัญในการนี้

(๒) กลไกทางศาสนาดังที่แนะนำข้างต้นนี้อาจดูเก่าแก่ แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในชีวิตสังคมของราษฎรไทย และเท่าที่เกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหน้า กลไกนั้นเป็นเพียงวิถีทางที่มีประสิทธิภาพเพียงวิถีทางเดียว ที่จะทำได้มาซึ่งข่าวเราอาจพึงพิงรัฐบาลไทยในการเริ่มต้นรณรงค์ แต่ที่จริงแล้วรัฐบาลควรมีบทบาทในเรื่องนี้

ลอนดอน, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

บันทึกช่วยจำฉบับที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับไทย

๑. ข้อเท็จจริงที่สำคัญ

- ก่อน ธันวาคม ๒๔๔๔ : ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับไทยเป็นไปโดย
ฉันมิตร โดยทั่วไปชาวไทยนับถือว่าอังกฤษเป็น
มิตรที่ดีที่สุด ราษฎรเชื่อว่าอังกฤษได้ปกป้องพวก
เขาจากการรุกรานของฝรั่งเศสในทศวรรษที่ ๑๘๙๐
- ธันวาคม ๒๔๔๔ : ญี่ปุ่นบุกไทย
- มกราคม ๒๔๔๕ : รัฐบาลฟาสซิสต์ของไทยประกาศสงครามกับสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา
- มกราคม ๒๔๔๕ : แกนของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของชาวไทยก่อตัว
ขึ้นทั้งภายในและภายนอกไทย, ในสหรัฐอเมริกา
และในสหราชอาณาจักร (ในสหราชอาณาจักร
ส่วนใหญ่ประกอบด้วยนักศึกษา)
- มีนาคม ๒๔๔๖ : ชุดแรกของขบวนการใต้ดินในไทย ไปถึงเมืองจุงกิง
พร้อมด้วยคำสั่งจากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ของไทย ซึ่งเป็นผู้นำของขบวนการ เพื่อให้ขบวนการ
ต่อต้านญี่ปุ่นทั้งปวงร่วมกันและจัดตั้งสำนักงาน
ใหญ่ขึ้นในดินแดนอังกฤษ
- ตุลาคม ๒๔๔๖ : ชุดที่สองของพลพรรคชาวไทยออกจากไทยถึงเมือง
จุงกิงด้วยความมุ่งหมายเดียวกัน ชุดแรกถูกฝ่าย
จีน “คุมตัว” ไว้ โดยไม่ส่งข่าวถึงไทยเป็นเวลานาน
พอควร
- พฤศจิกายน ๒๔๔๖ : ชุดแรกของนักศึกษาชาวไทยจากอังกฤษ ซึ่งได้รับ
รับการฝึกฝนในกองทัพอังกฤษ พยายามเข้าสู่ไทย
โดยเรือได้นำ

- มีนาคม ๒๔๘๗ : นักศึกษาชาวไทยชุดที่สองจากสหราชอาณาจักรพยายามเข้าสู่ไทยเป็นครั้งที่สอง คราวนี้โดยการโคจร ในที่สุดพวกเขาก็ติดต่อกับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และผู้นำคนอื่นๆ ของขบวนการภายในประเทศได้เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๗
- สิงหาคม ๒๔๘๗ : ได้จัดตั้งการติดต่อทางวิทยุโดยตรงเป็นครั้งแรกระหว่างกองบัญชาการภาคพื้นเอเชียอาคเนย์กับขบวนการใต้ดินของไทย (อีกปีหนึ่งต่อมา คือในเดือนสิงหาคม ๒๔๘๘ มีสถานีวิทยุดับ ๓๒ แห่งในไทยที่ติดต่อกับกองทัพบกอังกฤษ นอกเหนือจากสถานีวิทยุที่ติดต่อกับหน่วย โอ.เอส.เอส. ของอเมริกัน)
- สิงหาคม ๒๔๘๘ : รัฐบาลฟาสซิสต์ของไทยถูกโค่นลงโดยขบวนการเสรีไทยซึ่งควบคุมรัฐบาลขณะที่สร้างทำเป็นร่วมมือกับญี่ปุ่น
- กันยายน ๒๔๘๘ : หลังจากสงครามได้ยุติลง มีข้อตกลงทางการทหารระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรกับไทย
- มกราคม ๒๔๘๙ : ข้อตกลงสันติภาพระหว่างสหราชอาณาจักรและอินเดียฝ่ายหนึ่งกับไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในบรรดาสิ่งอื่นๆ นั้นไทยต้องส่งข้าวให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นจำนวนอย่างมากที่สุด ๑.๕ ล้านตัน เพื่อ “ยกเลิกสถานะสงคราม”
- มกราคม ๒๔๘๙ : อัตราแลกเปลี่ยนทางการกำหนดเป็น ๖๐ บาทต่อปอนด์ (เทียบกับ ๑๑ บาทต่อปอนด์ก่อนสงคราม)

๒. การต่อต้านและการร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรของไทยในระหว่างและหลังสงคราม

ข้อเท็จจริงต่อไปนี้ถูกเน้นให้เห็นความสำคัญเป็นอันมาก กล่าวคือ

(๑) รัฐบาลไทยประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษ

(๒) ไทยยึดครองดินแดนของอังกฤษ คือส่วนหนึ่งของ มลายู และเชียงตุง กับเมืองพาน

บางคนคิดว่าบาปมหันต์ ๒ ประการนี้ไม่สามารถไถ่ถอนได้ เว้นแต่การส่งมอบข้าวจำนวน ๑.๕ ล้านตัน และสิ่งอื่นๆ ให้ตามข้อตกลง แต่ข้อเท็จจริงต่อไปนี้มักถูกมองข้ามไป หรือเห็นว่ามีค่าน้อยนิด กล่าวคือ

(๑) ราษฎรไทยกว่าร้อยละ ๙๙ ไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงคราม และได้แสดงให้เห็นท่าทีของพวกเขาอย่างแท้จริงด้วยการโค่นรัฐบาลฟาสซิสต์ ที่รับผิดชอบต่อการประกาศสงครามนั้นลงไป เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๔๘๗ ทั้งๆ ที่มีกองทัพญี่ปุ่นที่เข้มแข็งอยู่ในไทย

(๒) ในทางปฏิบัติแล้ว กองทัพไทยไม่ได้มีส่วนอย่างจริงจังในการต่อสู้กับฝ่ายสัมพันธมิตร ได้มีการประลองยุทธในบริเวณเมืองเชียงตุงระหว่างกองทหารจีนกับกองทหารไทยเป็นการบังหน้า ซึ่งมีการติดต่ออันมิตรระหว่างกองทัพทั้งสองฝ่ายโดยฝ่ายญี่ปุ่นไม่รู้เรื่อง

(๓) ราษฎรไทยมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อมในขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งช่วยฝ่ายพันธมิตรในระหว่างสงคราม และทันทีหลังจากประกาศสันติภาพ ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นประกอบด้วยข้าราชการ, หน่วยสำคัญของกองทัพบก, กองทัพเรือ, กองทัพอากาศ และกรมตำรวจ, ข้าหลวงของจังหวัดที่สำคัญ, ข้าราชการส่วนท้องถิ่น, ครู, ชาวนา ความเข้มแข็งของขบวนการควรได้รับการพิสูจน์ต่อสายตาของชาวโลกยิ่งขึ้น หากฝ่ายสัมพันธมิตรตัดสินใจให้ทำการรณรงค์ครั้งสำคัญในไทยเวลาใดก็ได้หลังเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๘

(๔) เกี่ยวกับ “การยึดครอง” ดินแดนของอังกฤษ ตั้งแต่ปี ๒๔๘๗ นั้น ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ชี้แจงอย่างกระจ่างชัดแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสัมพันธมิตร

แล้วว่า ดินแดนดังกล่าวจะคืนให้แก่อังกฤษ และเรื่องนี้ก็ได้มีการยืนยันในพระบรมราชโองการ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ฝ่ายสัมพันธมิตรไม่ได้เสียเวลาเลยในการกลับเข้าไปตั้งอยู่ในดินแดนเหล่านี้

(๕) ตลอดช่วงสงครามนั้น ราษฎรไทยทั้งโดยส่วนตัว และโดยความพยายามร่วมกัน ได้ช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น ด้วยการเสี่ยงต่อความปลอดภัยและชีวิตของตนเอง ในหลายกรณีชาวไทยได้ทำการช่วยเหลือเชลยศึกให้หลบหนี และให้ที่หลบซ่อนภายในประเทศ บางกรณีไม่ต่ำกว่า ๘ เดือน กรณีอื่นๆ ขบวนการใต้ดินได้ช่วยให้บินหนีออกสู่อินเดีย (ดูหลักฐานที่กระทรวงการสงครามและดูบทความใน The New Statesman and Nation ฉบับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๖ หน้า ๑๑๔-๑๑๕) เอกสารในภาคผนวก ก (ต่อท้าย) เป็นจดหมายของเจ้าหน้าที่สืบราชการลับของอังกฤษที่เขียนถึงผู้เขียนบันทึกช่วยจำนี้เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๘ โดยส่งจากอินเดียเข้าไทยที่ถูกยึดครองอยู่

(๖) ผู้ต้องขังที่เป็นพลเรือนฝ่ายพันธมิตร ภายใต้การควบคุมของฝ่ายไทยได้รับการดูแลเป็นอย่างดี และเมื่อโอกาสอำนวยชาวไทยก็ให้ความบันเทิงตลอดช่วงสงคราม ทั้งๆ ที่มีการประท้วงจากฝ่ายญี่ปุ่น (ประจักษ์พยาน : ผู้ต้องขังคนใดก็ได้) ภายในช่วงเวลาเพียง ๓ วัน หลังจากที่ได้ข่าวการยอมจำนนของญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก ผู้ต้องขังและเชลยศึกทั้งหมดที่อยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายไทยได้ถูกส่งไปอินเดียโดยเครื่องบิน

(๗) ความเป็นเจ้าบ้านที่ดีซึ่งไทยได้แสดงต่อกองทหารฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น ไม่มีความจำเป็นต้องขยายความ ณ ที่นี้ ในขณะนี้ ไทยกำลังเลี้ยงดูส่วนหนึ่งของกองพลทหารอินเดีย, ผู้พลพชาวฮอลันดาจากอินโดนีเซียนับพันคน, และทหารญี่ปุ่นประมาณแสนคนบนแผ่นดินไทย

๓. การลดลงของโมตรจิตของอังกฤษในไทย

(ก) ในสายตาของสาธารณชนชาวไทยทั่วไป

๑) สาธารณชนในไทยโดยทั่วไปไม่สามารถเข้าใจว่า พวกเขาได้กระทำบาปอย่างมหันต์ในการเมืองระหว่างประเทศ โดยการกระทำของอดีตนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งของพวกเขา (ผู้ซึ่งกำลังถูกพิจารณาว่าเป็นอาชญากรสงคราม) สิ่งที่พวกเขารู้คือมีสงคราม พวกเขาไม่ได้มีส่วนในการสู้รบอย่างแท้จริงใดๆ ในทางตรงข้าม พวกเขาได้ช่วยเหลือฝึกฝายสัมพันธมิตรด้วยเหตุผลแห่งมนุษยธรรมโดยแท้

๒) บัดนี้ หลังสงครามแล้ว ราษฎรชาวไทยเพิ่งจะตระหนักอย่างกะทันหันว่า ตนต้องตกอยู่ในฐานะอะอืดอะอม ฝ่ายอังกฤษต้องการข้าวจากพวกเขา ๑.๕ ล้านตัน ในฐานะที่เป็นผลและเป็นราคาของสันติภาพ และยังมีประเด็นอื่นๆ อีกในข้อตกลงสันติภาพซึ่งพวกเขายากที่จะเข้าใจ แม้พวกเขาทราบดีพอว่า ต้องให้หลายสิ่งหลายอย่างตั้งแต่เงินจนถึงสิทธิที่จักค้าโดยเสรี และสิทธิทางการเมืองบางประการ

๓) ต่อมาราษฎรชาวไทยถูกบังคับให้ยอมรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่กำหนดขึ้นใหม่ โดยทำให้เงินของพวกเขามีค่าประมาณ ๑/๖ ของค่าก่อนสงคราม ด้วยเหตุนี้ ระดับราคาจึงสูงขึ้นถึงระดับที่สูงกว่าในระหว่างการยึดครองของญี่ปุ่นเสียอีก

อาจเป็นเรื่องเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายก็ได้ที่สาธารณชนไม่ได้รู้ข่าวจากภายในดังที่ทราบกันในพวกที่ทำงานในสำนักงานใหญ่ของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นสำหรับพวกหลังนี้เป็นการยากที่จะจกซึมความจริงต่อไปนี้

(ข) ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ทางการเมืองและการทหารของอังกฤษกับขบวนการใต้ดินของชาวไทย

๑) ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๖ และต่อมาใน ๒๔๘๗ เมื่อนักศึกษาชาวไทยชุดแรกที่ได้รับการฝึกในกองทัพบกอังกฤษได้ถูกส่งเข้าไทยด้วยการโดดร่ม พวกเขาได้รับรหัสข่าวสารเพื่อนำเข้ามาและแจ้งแก่ผู้นำขบวนการภายในประเทศ ข่าวสารดังกล่าวนี้มีคำสั่งดังต่อไปนี้

(ก) รัฐบาลอังกฤษจะออกแถลงการณ์แต่เนิ่นๆ เพื่อให้การรับรองของเอกราชของไทยหลังสงคราม

(ข) รัฐบาลอังกฤษจะปล่อยเงินกองทุนของไทยที่กักไว้ในลอนดอนในไม่ช้าเพื่อใช้ในการทำงานของขบวนการเสรีไทย

(ค) รัฐบาลอังกฤษจะช่วยชาวไทยจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวหรือคณะกรรมการแห่งชาติบนแผ่นดินอังกฤษ

คำมั่นสุดท้าย (ค) ได้เลิกล้มไปด้วยความตกลงร่วมกันว่า ไม่จำเป็นและเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ เพราะรัฐบาลฟาสซิสต์ได้ถูกโค่นลงสำเร็จ และรัฐบาลที่ถูกควบคุมโดยขบวนการเสรีไทยได้จัดตั้งขึ้นภายในประเทศไทย

คำมั่น (ข) ที่จะปล่อยเงินกองทุนนั้นมิได้มีการปฏิบัติตลอดช่วงสงครามต่างๆ ที่ขบวนการเสรีไทยได้ขอร้องอยู่เสมอ (ว่าเงินกองทุนของพวกเขาลดลงอย่างรวดเร็วอันเนื่องจากการขยายตัวของกิจกรรม) แม้ขณะนี้ หลังจากสงครามได้ยุตินานแล้ว และหลังจากได้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพแล้ว เงินกองทุน (ซึ่งมีจำนวนถึง ๓๑.๕ ล้านปอนด์) ก็ยังมีได้คืนแก่ไทยแม้แต่น้อยนิด เหตุผลที่ให้อยู่เป็นนิจก็คือ “ความยุ่งยากทางเทคนิค”

คำมั่นประการแรก (ก) ควรต้องได้รับการเอาใจใส่ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๔๘๖ เป็นเวลา ๒๕ เดือนมาแล้ว โดยที่เจ้าหน้าที่กองทัพบกอังกฤษได้นำเสนอให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ ทั้งนี้โดยเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ (กล่าวคือ การออกแถลงการณ์ระหว่างสงครามจะบำรุงขวัญของขบวนการเสรีไทย และจะช่วยปฏิบัติการทางทหารด้วย) แต่การรับรองเป็นทางการของอังกฤษครั้งแรกเกี่ยวกับเอกราชของไทยเพิ่งปรากฏเมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๘๘ โดยที่ฝ่ายสัมพันธมิตร (รวมทั้งอังกฤษ) ไม่ได้ใช้เวลานานเช่นนั้นในการรับรองเอกราชของชาวเกาหลี ซึ่งเป็นพันธมิตรที่ที่สุดของญี่ปุ่น (ฝ่ายจีนและอเมริกันได้ออกประกาศเกี่ยวกับเอกราชของไทยหลังจากสงครามเริ่มขึ้นไม่นาน และประกาศซ้ำตามมา)

๒) ตลอดสงคราม ผู้นำของขบวนการเสรีไทยประสบความผิดหวังครั้งแล้วครั้งเล่าในด้านความสัมพันธ์กับฝ่ายอังกฤษ ความพากเพียรทั้งปวงได้ทุ่มเท

ให้แก่งานเพื่อฝ่ายสัมพันธมิตรและความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร ความข้อนี้จะเป็นที่ซาบซึ้งได้ โดยเพียงแต่ไปอ่านบันทึกของแผนกประเทศไทยของกองกำลังที่ ๑๓๖ (Mo 1 Sp) กระทรวงการสงคราม แต่ทางฝ่ายอังกฤษกลับมีข้อยุ่งยากเกี่ยวกับ “ปัญหาเทคนิคของสถานะสงคราม” เป็นอันมาก ตัวอย่างเช่น อังกฤษไม่สามารถส่งอาวุธให้แก่กองทหารของขบวนการเสรีไทย เพราะโดย “ทางเทคนิค” แล้วถือเป็นทหารข้าศึก ทั้งๆ ที่ความช่วยเหลือทั้งปวงของกองทหารไทยที่ให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้มีการผลักดันให้มีขึ้น ทั้งมีการสนองรับและได้รับความขอบคุณด้วย ผู้แทนระดับสูงจากขบวนการเสรีไทยได้บินออกจากไทยไปลังกาเมื่อต้นปี ๒๔๘๘ เพื่อเจรจาเรื่องทางการทหาร ขณะที่อยู่ในลังกา ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเตน (Lord Louis Mountbatten) ได้แสดงถึงความปรารถนาของท่านที่จักพบกับผู้แทนเหล่านั้น และตามข้อเท็จจริง ท่านได้เชิญผู้แทนไปพบด้วย แต่การประชุมได้ระงับในนาทีสุดท้าย เพราะมี “วีโต้” จากหัวหน้าที่ปรึกษาทางการเมืองของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ด้วยเหตุผล “ทางเทคนิค” มีตัวอย่างอื่นๆ อีกมากที่สามารถกล่าวถึงได้ ณ ที่นี้ แต่ความจำกัดของเนื้อหาทำให้ต้องละเว้นที่จะกล่าวถึง ผลก็คือว่า ผู้นำขบวนการเสรีไทยเริ่มสงสัยโมติวัตรจิตของรัฐบาลอังกฤษ

๓) หลังจากสงครามยุติลง คณะผู้แทนไทยได้รับการขอร้องให้ไปเจรจาข้อตกลงที่ลังการะหว่างเดือนกันยายนถึงธันวาคม ๒๔๘๘ ในเดือนกันยายน คณะผู้แทนทหารไปเจรจาเรื่องทางการทหารล้วนๆ ในลังกา คณะผู้แทนได้รับเอกสารประมาณ ๑๐ หน้า มีข้อตกลงไม่ใช่เพียงด้านการทหารเท่านั้น ยังมีด้านเศรษฐกิจและด้านการเมืองที่สำคัญอีกด้วย พวกเขามีเวลาศึกษาเอกสารเพียงชั่วโมงเดียวเมื่อหมดเวลาก็ขอให้พวกเขาลงนาม ไม่มีข้อตกลงที่เป็นแก่นสาร เว้นแต่เอกสารสั้นๆ อันเป็นผลมาจากคณะผู้แทนทหารนั้น

ต่อมา คณะผู้แทนทางการเมืองของไทยได้รับการขอร้องให้ไปลังกาเพื่อการเจรจา ซึ่งยังผลให้มีการลงนามในข้อตกลงกันที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ ซึ่งในบรรดาสิ่งอื่นๆ นั้น ไทย “ยอมรับ” ที่จักส่งข้าว ๑.๕ ล้านตันให้โดยไม่คิดมูลค่าในฐานะที่เป็นค่าปฏิกรรมสงคราม ความมุ่งหมายของข้อตกลง

เหล่านี้ก็เพื่อ “ยกเลิกสถานะสงคราม” ดังที่ผู้แทนฝ่ายอังกฤษได้แถลงและยื่นออกมา ต้นฉบับที่ผู้แทนฝ่ายอังกฤษเสนอได้ระบุว่าเป็นข้าว ๑.๕ ล้านตัน มิใช่ปริมาณขั้นสูงสุดที่ได้ตกลงกันต่อมา แต่เป็นจำนวนเต็ม ต้องเป็น “ข้าวสารชั้นดี” นี้อย่อมสันนิษฐานได้ว่าใช้ตัวเลขถั่วเฉลี่ยของการส่งออกก่อนสงคราม แต่ความจริง ตัวเลขถั่วเฉลี่ยก่อนสงครามนั้นรวมถึงข้าวทุกชนิด อันประกอบด้วยข้าวกล้อง ปลายข้าวกล้อง ข้าวเหนียว ปลายข้าว ข้าวเปลือก ฯลฯ และการส่งออกข้าวสารชั้นดีเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของตัวเลขนั้น หากพิจารณาสภาวการณ์ปัจจุบันของเกษตรกรรมในประเทศไทย ซึ่งได้รับความเสียหายจากภาวะสงคราม ประกอบกับปริมาณข้าวที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้ว ไทยอาจต้องใช้เวลากว่า ๓ ปี ในการจัดส่งข้าวให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรตามปริมาณที่กำหนด โดยปราศจากผลตอบแทนใดๆ และเนื่องจากข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุดของไทย เศรษฐกิจของประเทศย่อมจะล่มจมอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ ผู้แทนของไทยจึงประท้วงและมีการเขียนจดหมายตอบโต้ที่น่าสนใจตามมาบ้าง ซึ่งฉบับหนึ่งได้ลอกมา ณ ที่นี้ในภาคผนวก (ข) ในการตกลงขั้นสุดท้าย หลังจากที่ใช้เวลารอคอยและเจรจากันถึง ๓ เดือน ข้าวจำนวน ๑.๕ ล้านตันกลายเป็นจำนวน “ขั้นสูงสุด” และเป็นข้าวชนิดใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นข้าวสารชั้นดี

๔) หลังจากการลงนามในข้อตกลงสันติภาพไม่นาน ก็มีการประกาศอัตราแลกเปลี่ยนทางการว่า กำหนดให้ ๑ ปอนด์ = ๖๐ บาท ข้าพเจ้าไม่ทราบถึงเหตุผลข้อสนับสนุนหรือคำอธิบายใดๆ ของอัตราใหม่จากฝ่ายอังกฤษ แต่จากการสนทนากับเพื่อนชาวอังกฤษของข้าพเจ้าที่เคยอยู่ในไทย ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินใครพอใจกับอัตราใหม่นี้เลย ทั้งหมดเห็นว่าเงินบาทได้ถูกลดค่าต่ำเกินไป ความเห็นหนึ่งของชาวอังกฤษซึ่งมีประสบการณ์ทางการเงินและการธนาคาร คิดว่าค่าของเงินบาทจักต้องอยู่ระหว่างดอลลาร์ของมลายู กับรูปีของอินเดีย รัฐบาลไทยได้ออก “คำชี้แจง” แก่ราษฎรโดยแถลงว่าชาวไทยควรจะขอบคุณที่ค่าของเงินบาทไม่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ราษฎรอย่างผู้เขียนบันทึกช่วยจำฉบับนี้ ซึ่งมีรายได้เป็นปอนด์สเตอร์ลิง ย่อมได้กำไรจากอัตราใหม่ แต่ชาวนาซึ่งเป็นชนชั้นที่ยากจนที่สุดและ

มีจำนวนมากที่สุดของไทยจะเดือดร้อนอย่างยิ่ง และเกษตรกรรมของไทยก็ขึ้นอยู่ กับคนพวกนี้ ราษฎรเริ่มมีความเห็นว่า อัตราแลกเปลี่ยนใหม่นี้เป็นเครื่องมืออีก อย่างหนึ่งเพื่อ “ยกเลิกสถานะสงครามทางเทคนิคระหว่างสองประเทศ”

๔. สรุป

ในการพิจารณาข้อเท็จจริงเหล่านี้ ใครๆ ก็อดรู้สึกมิได้ว่า ระเบียบแบบ แผนและข้อพิจารณาทางด้านนิติบัญญัติของ “สถานะสงคราม” ได้รับการยึดถือมาก เกินไปจนถึงระดับที่ตัดขาดจากความเป็นจริง และปัญหาทำที่ผู้แทนอังกฤษได้ แสดงต่อราษฎรไทยก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจและผิดหวังต่อรัฐบาลอังกฤษ

เมื่อคำนึงถึงปัญหาเฉพาะหน้าของเราคือการขาดแคลนข้าว ความสัมพันธ์ ที่ไม่ราบรื่น ย่อมมีผลดังนี้

ชาวไทยพากันเชื่อว่า พวกเขาต้องเสียสละข้าว - ไม่ใช่เพื่อป้องกันราษฎร จากความอดอยาก แต่เพื่อซื้อสันติภาพ ฉะนั้น จึงเป็นความสัมพันธ์อันแปลก ประหลาด ระหว่างลูกหนึ่กับเจ้านี่ หากจุดมุ่งหมาย คือการชำระหนี้สงครามแล้ว ก็ยากที่จะหวังให้ใครใช้ความพยายามเป็นพิเศษ แต่หากเป็นเรื่องสำคัญขึ้นความ เป็นหรือความตายแล้ว ใครที่รู้จักราษฎรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนา ย่อม รับรองได้เลยว่า ความพยายามเป็นพิเศษและอย่างถึงที่สุดกำลังจะได้มาในไม่ช้านี้

ภาคผนวก ก.

จดหมายจากเจ้าหน้าที่สืบราชการลับของอังกฤษคนหนึ่ง เขียนถึงผู้เขียน
บันทึกช่วยจำนี้ ส่งจากอินเดียเข้าไปในไทย เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๘

“...นี่เป็นจดหมายฉบับหนึ่ง ถึง ป. (แทน “ปูเลา” ปูเลาเป็นอริบดิกรม
ตำรวจของไทยระหว่างสงคราม) ผมอยากให้คุณและเขาได้อ่านรายงานสมมุติ
ของผู้หลบหนี (เชลยศึกที่เราช่วยให้หนี) เพราะเป็นเอกสารที่คนไทย (=ชาวสยาม)
ใดๆ ควรภูมิใจ แต่มันใหญ่โตเกินไปที่จะส่งมาให้คุณ

“รายงานนั้นแสดงว่าจะทำอะไรได้บ้าง และให้ความหวังสำหรับอนาคต ดังนั้น
จึงควรสร้างความประทับใจแก่ ‘ท่านผู้ทรงอำนาจ’ ซึ่งก็นับว่าเป็นผลดี

..... ฯลฯ.....

“การไต่สวนเชลยศึกที่มีคุณช่วยส่งออกนอกประเทศ ได้เผยให้เห็นถึง
บทบาทอันสำคัญยิ่งของคนไทยในการให้ที่หลบซ่อน เลี้ยงดู และช่วยเหลือพวก
เขาตลอดทาง พวกเขารวมหมดหลบหนีระหว่างสัญญาณเตือนภัยทางอากาศ เรา
ไม่สามารถทราบตำแหน่งของหมู่บ้านจำนวนมากที่พวกเขาผ่านไป แต่มีหมู่บ้าน
หนึ่ง คือห้วยกระบอก สันนิษฐานว่าอยู่ในบริเวณกาญจนบุรี ซึ่งต้องกล่าวถึงเป็น
พิเศษเพราะกล่าวกันว่า ยังมีผู้หลบหนีซึ่งเป็นเชลยศึกชาวอินเดียซ่อนตัวอยู่กับ
ราษฎรใกล้ๆ หมู่บ้านนี้...

“ต่อไปนี้เป็นรายชื่อของผู้ช่วยเหลือบางคน สะกดตามการออกเสียง ยังมี
คนอื่นๆ อีกมากที่เราไม่รู้จักชื่อ

“คุณหลวงวิฑูรย์* (Kun Luang Wee Soon) เป็นนักธุรกิจที่ทรงอิทธิพลใน
บ้านโป่งและห้วยกระบอก ได้รับรายงานว่าเป็นหัวหน้าขององค์กรเพื่อช่วยเหลือ
เชลยศึกที่หลบหนี ครอบครัวของเขามีบุตรและธิดา ๙ คน...กล่าวกันว่า ทั้ง

* ไม่ทราบแน่ชัดว่าจะถูกต้องหรือไม่ หากผิดพลาดขอภัยด้วย - ผู้แปล

ครอบครัวต่อต้านญี่ปุ่นมาก วิหุรย์กำลังให้ที่หลบซ่อนแก่เชลยศึกชาวอินเดียที่หลบหนีหลายคน เขาดูแลผู้หลบหนี (ชาวอังกฤษ) ๒ คน ด้วยการรับรองที่ยิ่งใหญ่ที่สุด อยู่ ๓ เดือน

“คุณเสนห์ (Konsanay) เป็นตำรวจไทยอยู่ที่บ้านใกล้สถานีรถไฟชุมพร และมีบ้านอีกหลังหนึ่งที่สวี...ได้ช่วยเชลยศึกคนหนึ่งให้หลบหนีไปอยู่ที่บ้านพ่อแม่ของเขาในบริเวณ ๑๐ กิโลเมตร ทางเหนือของหลักเขตกิโลเมตรที่ ๑๐ บนถนนสายชุมพร - เขาฝาชี แล้วพาไปบ้านโป่ง คุณเสนห์ พ่อแม่ และเมียของเขาให้ที่หลบซ่อนเลี้ยงดู และจัดหาการรักษาโรคแก่ผู้หลบหนีคนนี้ ซึ่งเป็นคนปวย เป็นเวลา ๓ เดือน ตั้งแต่วันที่ ๑๔ มกราคม ถึง ๒๕ เมษายน ๒๔๘๘ เป็นการกระทำด้วยความกรุณาที่ควรได้รับเกียรติอย่างสูงสุด

“นายกิมจู (Nai Kim Joo) เป็นบุตรคนโตของครอบครัวที่เชลยศึกของเราคนหนึ่งพักอาศัยในบ้านโป่ง นายกิมจูและญาติของเขาทำทุกอย่างที่ทำได้ในการดูแลเชลยศึกคนนั้น

“เล็ก (Lek) นายร้อยในกรมตำรวจและเป็นนักบินชั้นหนึ่ง ซึ่งโอนจากกองทัพอากาศไปอยู่กรมตำรวจ เล็กเป็นตำรวจประจำอยู่ในบริเวณลูกแก และได้ช่วยเชลยศึกทั้งหลายในทุกทางที่ทำได้ ติดตามพวกเขาเดินทางไปด้วย

“นายนาคิน เป็นวิศวกรโยธาในบริษัทยางและดีบุกไทย พร้อมด้วยลูกจ้างคนอื่นๆ ของบริษัท ได้เดินทางไปกับพวกที่หลบหนี และช่วยเหลือทุกทางที่ทำได้

..... ฯลฯ.....

“มีคนยามรถไฟอีก ๒ คน ซึ่งไม่รู้จักชื่อ แต่ควรที่จะได้รับการกล่าวถึงเป็นพิเศษ เพราะความช่วยเหลือของเขา ด้วยการอำนวยความสะดวกของคนทั้งสองนี้ คุณเสนห์จัดหาเครื่องแบบของคนยามรถไฟคนหนึ่งให้แก่เชลยอีกคนหนึ่ง คนยามทั้งสองนี้ได้เดินทางไปกับเชลยศึกที่แต่งเครื่องแบบคนยาม จากชุมพรถึงบ้านโป่ง โดยใช้เวลาหนึ่งคืนผ่านราชบุรี (อันเป็นชุมทางใหญ่ที่ญี่ปุ่นควบคุมอยู่)

ภาคผนวก ข.

จดหมายตัวอย่างฉบับหนึ่ง จากผู้แทนอังกฤษในกองบัญชาการภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ถึง ม.จ. วิวัฒน์ไชย หัวหน้าคณะผู้แทนไทย ระหว่างการเจรจาในแคนดี เมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๘๘

๔ ตุลาคม ๒๔๘๘

พล ม.จ. วิวัฒน์ไชย ไชยันต์ ทรงทราบ

ข้าพเจ้าได้รับจดหมายของท่าน ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคมเกี่ยวกับหนังสือตราตั้งแล้ว

ข้าพเจ้ามิได้พบว่าจดหมายฉบับนี้เป็นที่น่าพอใจ

ข้าพเจ้ามิได้คิดว่า รัฐบาลไทยจักต้องมีหน้าที่แจ้งแก่ข้าพเจ้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมระหว่างประเทศ

ข้าพเจ้ามิได้เห็นต่างไปจากสิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแก่ท่านด้วยวาจา เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ที่แล้วนี้

แล้วแต่จะโปรด

เอ็ม.อี. เดนนิ่ง

เล่าเรื่อง ปฏิบัติการเสรีไทยส่วนตัว

ดร. สวัสดิ์ ศรีสุข

วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ (ค.ศ. ๑๙๔๓) เรือสเตรทแอร์ดเข้าจอดเทียบท่าเมืองบอมเบย์, อินเดีย เขาก็ให้เราหอบหิ้วของลงจากเรือ ป่วยและพวกเราอีกสิบกว่าคนเขาแยกพาไป นัยว่าพวกนั้นเป็นพวก “ข้างเผือก” เขาพาไปฝึกอบรมที่เมืองปูน่า และเป็นพวกกองกำลัง ๑๓๖ พวกที่เหลือรวมทั้งผมด้วย เป็นพวก “ข้างไม่เผือก” เขามายังค่ายพักผ่าน (ทรานสิท แคมป์) ณ โคลาบา ซานเมืองบอมเบย์ (ต่อมาภายหลังอีกหลายคนสลับเป็นข้างเผือก) เราพักอยู่ที่โคลาบาเกือบ ๑ เดือน แล้วเขาจึงจัดให้เดินทางโดยรถไฟไปกรุงเดลี ที่เดลีเขาจัดให้อยู่ในเต็นท์ ทางในสนามกีฬาชื่อเออร์วิน อากาศมันร้อนแห้งสิ้นดี สองยามก็ยังไม่หายร้อน พลทหาร ม.ล.จิรายุ นพวงศ์ คงไม่ได้เป็นผู้ก่อวินาศกรรม แต่เต็นท์คว้นชั้นกรุ่น ถุงเสื้อผ้าของ ม.ล.จิรายุ เสียหาย ไม่มีผู้สนใจที่จะมาสอบสวน พวกเราขนาดเดียวกันต้องเรียไรเสื้อผ้าที่ซุกแล้วช่วยให้ ม.ล.จิรายุ ได้เปลี่ยนเสื้อเสียบ้าง ต่อมา พ.ต.กรุต (เดิมแห่งบริษัททรงรางหรือบริษัทไฟฟ้าสามเสนแห่งสยาม) ให้ตัว

รถไฟผอมและพัฒพงศ์ เพื่อเดินทางไปเมืองคัลคัตตา เราสองคนก็จำต้องแยกจากพวกที่ยังพำนักอยู่ในเดลี เรานั้นนึกว่าพวกที่เหลืออยู่เป็นพวกที่เขียนข่าวเก่ง คงช่างพูด เหมาะสำหรับส่งกระจายเสียงจากวิทยุเดลี

ผม (สวล์ดี ศรีสุข) และพัฒพงศ์ รินทกุล เดินทางโดยรถด่วนยัดทะนานจากเดลีมาถึงเมืองคัลคัตตาเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๔๘๖ ที่คัลคัตตาเราไม่ต้องแต่งตัวทหารอีกเลย เขาพามาพักที่โรงแรมแขก คงเพื่อบอกว่าจะมีสายลับศัตรูตามเรามาหรือไม่ เมื่อเห็นว่าไม่มีใครสนใจ จึงพาเราไปอยู่ที่บ้านเช่าที่โดเวอร์ปาร์ค แบลลีสกันจ์ รวมกับนายทหารอังกฤษพวกเดียวกันอีกหลายคน เขาบอกว่าเราอยู่ในหน่วยข่าวกรอง ไอ.เอส.แอล.ดี. แล้ว ซึ่งก็ดูง่ายดี เราทั้งสองฝึกหัดรหัสมอร์ส ใ้ดรับ-ส่งวิทยุ เวลาว่างก็ไปเดินหาซื้อหนังสือ ซ้อบปั๋ง หาอาหารจีน รับประทานแถวเซาริงกี มาอยู่คัลคัตตาจึงมีความรู้ว่า แยกกินหมูนั่นมีเยาะ การแบ่งชั้นวรรณะปฏิบัติอย่างไร ต่อมาเขาก็พาเราไปอยู่ที่สงบที่เมืองคัลซีนี้ เหนือคัลคัตตาขึ้นไปจนถึงเชิงเขา ซึ่งเป็นที่ที่เขาปลูกต้นชากันมาก พักอยู่ที่บริษัทปลูกชาของชาวอังกฤษ เจียบสงบเพราะไม่รู้จะไปไหน ได้แต่ฝึกรับ-ส่งวิทยุ เดินเล่นไกลๆ เป็นการออกกำลังกาย อ่านหนังสือ กิน นอนเท่านั้น

ต่อมาเราพลายสิงหาคมเขาคงเห็นว่าเหนื่อยนักแล้ว เขาก็พาไปฮอลิเดย์ที่เมืองดาร์จีลิง เรารู้สึกเย็นเพราะไม่มีเสื้อผ้านหนาๆ มาด้วย เราได้แต่กิน เดินเที่ยว นอน ได้แต่เฝ้าดูยอดเขาคันเจนจุงก้า ไม่ได้ดูอะไร เพราะเมฆมาก วันหนึ่งๆ เมฆเปิดแฉับเดียว ฤดูนี้คนเขาไม่มาเที่ยวกัน พักโรงแรมมิววนท์เดอะเฮอร์เรสท์ แต่ก็ไม่มีความเห็นยอดเอเวอเรสต์ได้ ฮอลิเดย์สักหนึ่งสัปดาห์ แล้วเขาก็พาขึ้นรถไฟกลับมาคัลคัตตา ฝึกโน้นฝึกนี่เล็กๆ น้อยๆ คงเป็นต้นตุลาคม ที่เขาจัดให้ ร.อ. ฮาร์ทพาเราไปโดยทางรถไฟไปยังเมืองชายทะเลโกปัลปัวร์ (แคว้นโอริสสา) มีเรา ๓ คนเท่านั้นที่พัก มันไม่ใช่ฤดูตากอากาศ ร.อ. ฮาร์ท ฝึกการใช้เรือยางและโพลด์บีต นำเรือออกและนำเข้าฝาคลิ้นแตก (คลิ่นเบรคเกอร์) ทั้งกลางวันและกลางคืน พัฒพงศ์ฟังตัวลอดคลิ่นแล้วถามผมว่า เห็นแว่นตาของเขาไหม ใครจะไปรู้ว่าปลาตัวไหนมันเอาไปใส่ เป็นบทเรียนต่อพัฒพงศ์ว่า คราวหลังจะต้องเอาเชือกผูกแว่น

กับคอเอาได้ด้วย ตัวเราเกรียมดี (เหมาะที่จะไปอยู่ปักธงได้ในไทย) ต่อมาเราก็กลับมาคลัดตาดีก

วันหนึ่งต้นพฤศจิกายน ๒๔๘๖ แถวเซาริงกี ผมและพัฒพงศ์พบป่วยและสำราญ วรรณพฤษฯ โดยบังเอิญ เอียสำราญเขาซีเคียวริตี้จัด เขาอบรมกันมาดี ทำท่าจะไม่รู้จักเอาอย่างนั้นแหละ ป่วยนั้นยอมทักทายด้วย แต่เขาทั้งสองก็ไม่ได้บอกว่าจะไปไหน (ต่อเมื่อมาเจอกันที่สันติบาลในกรุงเทพฯ ในภายหลังเขาจึงบอกว่าตอนนั้นจะไปโคลัมโบ และทั้งสองคนจะกับผู้ใดอีกไม่ทราบ ลงเรือได้นำลอดมหาสมุทรอินเดียมาที่ฝั่งตะวันตกของไทย แต่ไม่ได้ขึ้นฝั่ง เพราะไม่มีสัญญาณจากผู้ที่จะมารับบนฝั่ง คงจะหอบของมามากด้วย ฝรั่งเลยไม่ยอมให้เสี่ยง เขาพากลับไปอินเดีย แล้วจึงไปโดดรมมาให้ถูกจับ)

ต้นพฤศจิกายน เขาพาผมและพัฒพงศ์มาโคลัมโบโดยเครื่องบินกองทัพอากาศอังกฤษ เป็นวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ เราทั้งสองและ ร.อ. ฮาร์ทลงเรือได้นำของอังกฤษชื่อ “เทมปลาร์” ตกค่าเรือออก อยู่ในเรือมันโคลงลั่นดี ขนาดเก้าอี้ภายในเรือเลื่อนจากฟากหนึ่งมาอีกฟากหนึ่ง กลับไปกลับมาได้เอง ภายหลังเขาจึงบอกว่า ออกไปทดสอบดำที่ปลายเกาะลังการว่ามืออะไรต่ออะไรจะร้วไหม เราชนะในใจว่าจะโคลงเคลงกันไปขึ้นฝั่งไทยกันอย่างนี้ละหรือ เขาทดสอบแล้วก็กลับมาที่ทริงโคมาลอีก เรือได้นำออกเมื่อไรเราไม่รู้ตัว เพราะหลับ (คงเป็นเช้ามีดของวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน)

เรือได้นำลำนั้นขนาดใหญ่ มีลูกเรือประมาณ ๗๐ คน ไม่มีแอร์คอนดิชั่น อยู่ได้นำรู้สึกร้อน ตัวเหนอะหนะ ทุกคนไม่ใส่เสื้อ นุ่งแต่กางเกงขั้นใน เรือแล่นได้นำเรียบดีไม่มีโคลงเลย นานๆ ครั้งเขายกกล่องขึ้นดูเหนือผิวน้ำแล้วรีบเอาลงกลางคืนจึงแล่นบนผิวน้ำ คงเพื่อซิวาร์จแบตเตอรี่ เขาขึ้นไปบนหอบังคับการกัน ลมเข้ามาในเรือเย็นสบายดี ผู้บังคับการเรืออนุญาตให้เราทั้งสองขึ้นไปบนหอหลายครั้ง เขาส่องกล้องดูทั่วทุกทิศ บางคนก็วัดดูตำแหน่งแห่งที่ของดวงดาว สำหรับเรายืนรับลมสบาย ความจริงก็มีแต่ความมืดและดวงดาวเต็มท้องฟ้า และดูฟองคลื่นขาวมีฟรายน้ำ สำหรับเราเขาไม่ให้ยุ่งข้างบนนาน คงคิดว่าหากต้องรีบลงฉุกเฉิน

เราอาจลงบันไดมาไม่รวดเร็วอย่างเขา ซึ่งก็เป็นความจริง เขาบอกว่าทำอย่างนั้นอย่างนี้ จึงจะปิดฝาน้องบน น้องล่าง เขาไม่คิดจะเกณฑ์ให้เราประจำการในเรือได้นำ จึงไม่ให้เราได้ลองปิดเปิดฝาน้องนั้น

อยู่ในเรือเขาให้ใช้น้ำจืดวันละหนึ่งอ่างล้างหน้าเล็กๆ ใช้ล้างหน้าและใช้ผ้าเช็ดหน้าชุบน้ำเช็ดตัว ไม่มีการอาบน้ำ เราสองคนนับว่าสํารวย หลังถ่ายอุจจาระมีทหารเรือมาช่วยชักโครกให้ทุกครั้ง ความจริงเขาสอนให้ว่า เปิดวาร์วนั้นน้ำทะเลเข้า ปิดวาร์วนี้อแล้วเปิดวาร์วนั้นคอมเพรสแอร์จะเข้ามา ค่อยๆ โยกคันนี้ ลมจะดันปฏิกูลออกไปให้ค่อยๆ เป็นผอยขึ้นมายังเบื้องบน อย่าให้มันไหลขึ้นมาเป็นฟองอากาศฟองใหญ่ กลัวเข้าศึกเบื้องบนจะเห็นเข้า เพื่อความปลอดภัยของพวกเขาและเรา เราจึงไม่เคยเกียจจนที่เขาจะทำให้

ในระหว่างอยู่ได้นำ เคยมีครั้งหนึ่งที่มีกริ่งดังลั่นแสดงสัญญาณเตือนภัย พวกที่นอนพักเผลอจากเตียงรวดเร็วน่าชมมาก เขาไม่ห้ามเราไปยืนดูที่แผงเครื่องวัดต่างๆ เห็นแต่เข็มบอกว่าดําลึกลงไปเท่าใดแล้ว เครื่องยนต์หยุดเดิน ช่างเจียบตีเหลือเกิน ต่อมาเขาคงลนลานขึ้น เห็นยกกล่องขึ้น ท่าทางที่เขาหมกกล่องดูโดยรอบนั้นน่าชมมาก ต่อมาจึงมีสัญญาณอีกแบบหนึ่ง กับต้นบอกว่าเราปลอดภัยแล้ว เขาว่าเขาเห็นเครื่องบินลำหนึ่งไกลออกไป กับต้นแล้วว่าเรือไม่ได้ตรงมาที่ฝั่งไทย หากแต่ไปลาดตระเวนแถวช่องมะละกาเสียก่อน

เช้าวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ กับต้นใช้กล้องตรวจดูเบื้องบนอยู่นาน แล้วจึงเรียกเราทั้งสองไปพลัดกันดู เห็นฝั่งหาดทรายขาวสวย มีต้นสนชายฝั่งเป็นทิวยาว ท้องฟ้าสีน้ำเงินสวย ภูมิหลังเป็นเขา เขาพามาที่โต๊ะแผนที่ แล้วก็ชี้ว่าอยู่ตรงนั้นตรงนี้ เขาบอกว่าคืนนี้จะส่งขึ้นที่นั่น อ่านชื่อดูแล้วไม่รู้ว่ามีชื่อภาษาไทยอะไรกันแน่ จำได้อย่างเดียวว่าอยู่ใต้ตะกั่วปาลงไป เรือจะออกไปกอบดานหรือไปเตร่ที่ไหนเราไม่อาจทราบได้ รับประทานอาหารเย็นแล้วก็เตรียมของที่ จะเอามานอนฝั่งเสื้อผ้ามีกางเกงยาวสีกากีคนละตัว เสื้อเชิ้ตขาวแขนสั้นคนละตัว รองเท้ายางผ้าใบคนละคู่ หมวกสักหลาดเก่าๆ คนละใบ เงินบาทคนละปึกๆ ละ ๘๐๐ บาท ลวดทองคนละเส้น เหรียญทองผิวหน้าเกลี้ยงคนละ ๒ เหรียญ เครื่องทองเราสอดไว้

ในขอบางงวงบั้นเอว เหล่านี้อยู่ไว้ในถุงยางถุงหนึ่ง ในถุงยางอีกถุงหนึ่งมีกล่องอาหารยามยากหนึ่งกระป๋อง ยาด่างๆ อีกหนึ่งกระป๋อง อาหารและยานี้ใส่ถุงยางอีกหนึ่งถุง เราไม่ได้เปิดดูเพื่อตรวจสอบว่ามีอะไรบ้าง ฉะนั้นถุงยางไม่ให้น้ำเข้าได้ เราเปลี่ยนเครื่องแต่งกายใส่กางเกงเล่นน้ำทะเล เหน็บมีดคอมมานโดคนละเล่มที่เอว จะว่ามีอาวุธก็มีดคนละเล่มนี้แหละ ได้เวลาก็กาลักปด้น ร.อ. ฮาร์ท กับลูกเรือ ๒-๓ คนพาไปทางหัวเรือ เป็นช่องทางเดินระหว่างท่อตอร์ปิโด สุดทางมีฝาเปิดขึ้นไปบนดาดฟ้าแคบๆ บนหัวเรือ ร.อ. ฮาร์ท กางเรือแคนูผ้าใบออก แล้วสอดขึ้นไป เบื้องบนที่หัวและท้ายเรือแคนู ด้านใน เอาห่วงเหล็กผูกติดไว้ ให้พายเล็กๆ คนละเล่มมีเชือกผูกไว้ใช้งานพร้อม พร้อมแล้ว ร.อ. ฮาร์ท ให้บรรดานักคนละจอก เราชู้สึกใจสั่นสะท้านเหมือนกัน จะเป็นด้วยกลัวหรือลมเย็น หรือทั้งสองอย่างบอกไม่ถูก ต่ำกว่าดาดฟ้ามีที่เหยียบก้าวลงไปบนเรือผ้าใบได้ อ้อ ร.อ. ฮาร์ท และลูกเรือที่ขึ้นมาส่ง เขาก็ว่าให้เราใช้ชีวิตดีและพบกันใหม่ (เราไม่มีโอกาสพบ ร.อ. ฮาร์ทอีก หลังสงครามได้ข่าวว่าแกเสียชีวิตตอนมีการต่อสู้ในอินโดนีเซีย) เอาถุงยาง ๒ ถุงลงเรือ เอาพายต้นข้างเรือได้นำให้เรือเราหางออกไป ตอนนั้นคงราว ๔ ทุ่ม เดือนมีดลัคร่มมองกลับไปก็ไม่เห็นเรือได้นำแล้ว คงเป็นเพราะความมืดมากกว่า เราไม่น่ามีทางที่จะเปลี่ยนใจ

เราช่วยกันพายเรือใบผ้ามุ้งสู่ฝั่ง ตอนแรกไม่มีไฟบนฝั่งเลย พายมาลัคร่มมีตะเกียงจุดขึ้นดวงหนึ่ง เราพายเรือให้ห่างจากดวงไฟไปทางใต้ไกลๆ ออกไป เราพายเข้าหาฝั่งจนแน่ใจได้ยืนเสี่ยงคลื่นกระแทกฝั่ง เราพายถอยห่างจากฝั่งออกมาอีกระยะหนึ่ง แล้วก็เอาพายมัดติดไว้ด้านในของเรือ เอาถุงยางสะพายไหล่ไว้คนละถุง เอามีดคอมมานโดออกกรีดท้องเรือ แล้วใส่ปลอกเหน็บเอาไว้อย่างเดิม เรือค่อยๆ จมลง เราก็ผละจากเรือพร้อมด้วยถุงยาง กระต๋องเข้าสู่ฝั่งหรือหาดทราย เท้าแตะพื้นทรายได้ก็รู้ว่าฝั่งลาดลงชัน เพราะน้ำดึงกลับแรงพอๆ ก็ตั้งใจที่เชื่อแน่ว่า น้ำคงไม่ซัดเรือขึ้นมาบนหาดทราย

ที่หาดทรายเปียกๆ อยู่ นั่น เราทั้งสองคุกเข่าก้มลงกราบที่พื้น สำหรับผมขอให้พระแก้วมรกตคุ้มครองให้ปลอดภัย เราหัวถุงยางไปยังส่วนที่เป็นทรายแห้งใกล้

แนวต้นสน หลังแนวต้นสนเป็นพื้นดินทรายมีหญ้าค่อนข้างแข็งกว้างประมาณ ๔-๕ เมตร ก่อนที่จะถึงหมู่บ้านสูงไม่เกิน ๒ เมตร ขึ้นหน้าทึบ เราเปิดถุงเสื้อผ้าเปลี่ยนเครื่องแต่งกายพร้อมเดินทาง เอาจางเกงเปียกและมีด (หลังจากตกต้นไม้เป็นเครื่องหมายแล้ว) ใส่ไว้ในถุง ผึ่งถุงทั้งสองไว้ในทรายลึกสัก ๒ ฟุต แล้วก็นอนใช้หมวกเป็นหมอนหนุน เรานอนที่ดินทรายมีหญ้าใต้ต้นสน นอนไม่หลับ ยิ่งเมื่อพระจันทร์ขึ้นแล้วดูมันสว่างเกินไปอย่างหนึ่ง ตัวรีนมันกัดอีกอย่างหนึ่งด้วย จะว่าไม่หลับเสียเลยก็ไม่จริง (เพราะดังที่จะเล่า ควายมานอนเป็นเพื่อนตั้ง ๔ ตัว ยังไม่รู้สึกรู้สีกตัวว่าเขามาใกล้เมื่อใด) คงหลับไปสักงีบหนึ่ง ตื่นแต่เช้าตรู่ มองไปทางทะเลริมชายฝั่งบนทรายเปียก มีควายนอนอยู่ ๔ ตัว ท่านอนแปลก คือคู้ขาหน้าทั้งสองต่างหันหันท้ายเข้าหากัน หันหัวมาทางผืนแผ่นดิน จะว่ามานอนชมเจ้าชายทั้งสองนิทราก็ดูจะเกินไป ตอนนั้นก็นึกว่า ควายมันโง่ ดันไปนอนที่ทรายเปียก ไม่มานอนบนพื้นหญ้าอย่างเรา จะว่าอยากได้ความชื้น แต่ทำไมจึงหันหัวออกแบบร่วมกันป้องกันตัว (สักเดือนต่อมาจึงได้ทราบว่ แถวนั้นเคยมีเสือออกมากัดควาย ซึ่งแสดงว่าควายไม่โง่ เราสองคนที่โง่ หรือบ้าบิ่นในทัศนะของควาย)

จะว่าตื่นตื่นที่ได้มาบ้านเกิดเมืองนอนก็อาจเป็นได้ ไม่รู้สึกหิวโหยอะไรเลย เราออกเดินไปเรื่อยๆ ตามชายหาด มุ่งไปทางใต้ไปหมู่บ้านตำบลใดก็ไม่รู้ เราเห็นรอยเท้าขึ้นวางไข่ ก็ชักข้อมก้นว่า ใครถามก็ว่ามาดูเต่าไข่ คิดจะค้าไข่เต่านะ (ใครเขาผูกขาดแล้วเราหาได้คิดไม่) เดินเรื่อยไปเพื่อจะหาทางเข้าสู่ถนน จำได้ว่าตามแผนที่นั้นมีคนขนานไปกับชายฝั่งทะเล จนสายหนอยแดดเริ่มร้อนแล้วนับว่าโชคดีที่เห็นหญิงผู้หนึ่ง เราก็เลยเดินตรงไปหา อูแม่เอ๋ย หยิกผมหรือตัดผมเสียด้วย เรารู้ทันทีว่าเราไม่อยู่ห่างไกลความเจริญเลย เราพูดกับเธอภาษาชาวกรุง ว่าไปตัดผมออกสวยจากตะกั่วปามาหรือ เราฟังเธอตอบว่า “หม่าย ที่ใต้เหมือง แคๆ นี่แหละ” นี่แหละหนานุกรานจึงว่า หญิงที่ถูกชมว่าสวยละก็เปิดไม้ด เรารู้แต่แต่ไม่แน่ใจว่าใต้เหมืองนั้นอะไรกันแน่ อย่างไรก็ตามใกล้ๆ กับที่หญิงผู้นั้นยืน พอเห็นรอยปากทางเกวียน เราก็ลองเข้าตามทางเกวียนเข้าไป โชคดีที่สุดที่ทางนั้นนำเราไปที่ตลาด อ่านป้ายของบางร้าน จึงรู้ว่าเราอยู่ที่ “ท้ายเหมือง” หรือ บ้านท้ายเหมืองแห่งจังหวัดพังงา

เราเข้าโรงเตี๊ยม หรือโรงแรมจีน ได้อาบน้ำสบายน กว้างเตี้ยวงกลางวันมือนั้น มันช่างอรร้อยเหลือเกิน เงินที่เราเอามากี่ใช้ได้ไม่เก้ (ฝรั่งให้เงินเก็บมาคงถูกจับตอนนั้นเลย) เพื่อให้สมกับนักเดินทาง เลยหาซื้อกระเป๋าสื่อใบย่อมๆ พอใส่เสื้อได้อีกสักตัว ซ้อปิ้งใหญ่ ซ้อนหนังสืออ่านเล่นภาษาไทยอ่าน ซ้อนบุหรี่พระจันทร์รูป (ตอนนั้นตลาดมีเตาของละ ๓ บาทนั้น) เราค้างคืนที่โรงแรมหนึ่งคืน พอรู้วารถเมลล์ไปภูเก็ตออกเวลาใด รุ่งเช้าออกหาของกินนอกโรงแรม เกือบไปที่เดียวละ ผู้หวังดีท่านหักว่าทำไมไม่สวมหมวก จริงๆ นะ ผู้คนมีวัฒนธรรมดีมาก แปรณาพิภาได้เวลาซักธงก็ยืนตรงกันในถนนอย่างเอาจริงเอางัง เราต้องท่องขึ้นใจจะวังไม่ให้หละหลวม รถเมลล์ตะกั่วป่า-ภูเก็ตมา กระเป๋าคะโดนฟี่ๆ ไปใหม่ เราขึ้นเลย (ชำระค่าห้องแล้ว จำไม่ได้ว่าเท่าไร ค่ารถเท่าไรก็จำไม่ได้ มันตั้ง ๔๒ ปีมาแล้ว) รถมาทำนุ่ ข้ามแพขนานยนต์มาเกาะภูเก็ต ที่กลางตำรวจตั้งด้านตรวจ ท่านถามเพียงชื่อ นามสกุล มาจากไหนจะไปไหน เราก็บอกท่านไปไม่อดเอื้อน แล้วรถก็พาเราไปที่ตลาดเมืองภูเก็ต เราก็เข้าโรงแรมจีน

จากภูเก็ตโดยเรือข้ามไปกัณฑ์ โดยรถไฟไปทุ่งสง พัทลุง หาดใหญ่ สงขลา หาดใหญ่-โคกโพธิ์ (โคกโพธิ์-ปัตตานี-โคกโพธิ์ โดยรถเมลล์) โคกโพธิ์-ยะลา-หาดใหญ่

มีเรื่องที่จะเล่า ตอนรอขึ้นรถไฟที่สถานีหาดใหญ่เพื่อไปชุมพร ตามธรรมดาจะซื้อตั๋วชั้น ๓ (ไม่มีหมายเลขที่นั่ง) เขาเปิดเป็นเวลา พอเปิดก็แย่งกันซื้อ เราต้องคอยดูว่าจะมีคนรู้จักหรือไม่ เรามักอยู่ตอนท้ายแถว ซึ่งก็จวนแฉะจะออกจึงซื้อได้ รถด่วนจะออกหรือรถด่วนเข้าเป็นโอกาสที่กลุ่มสังคมจะพบปะกัน รู้ว่าใครไปใครมาและถามข่าวคราว สมัยสงครามก็ยังคงปฏิบัติอยู่ เราทั้งสองกำลังจะขึ้นรถ มีคนแต่งราชการสักก็เดินเข้ามาใกล้ข้างสัก ๒ เมตรเห็นจะได้ เขาพูดดังพอสมควรที่ทำให้ผู้อยู่ห่างออกไปจากเราสัก ๔ เมตรได้ยินด้วย เขาพูดว่า “นั่น คุณสวัสดิ์ ศรีสุข และ คุณจูนเคง รินทกุล ไช้ไหม?” เราทั้งสองหันเหลียวไปดูผู้พูดทันทีเสียด้วย ผมจำเขาได้ และผมพวงศก็คงจำได้เหมือนกัน ผมตอบไปก่อนทันทีเลยว่า “ไม่ใช่ครับ ผมน้องสวัสดิ์” พวงศก็ว่าตาม “ผมน้องจูนเคงครับ” แล้วรีบก้าวขึ้นรถ ก่อนที่จะขึ้น ได้ยินเสียงชายคนที่อยู่ห่างออกไป ๔ เมตร ซึ่งได้ยินคำถาม

คำตอบแต่ไม่ได้เหลียวมาดูเรา ท่านพูดว่า “เฮ้ยไม่ใช่หรอ ก๊วยหวัด ศรีสุข มันอยู่ อังกฤษ” ผมมองจากภายในรถไฟก็จำได้ รถไฟเคลื่อนออกจากสถานี ผู้ที่ทุกคนแรกคือ คุณฉลอง กาญจนาคม เมื่อเล็กๆ อยู่ตรอกสะพานสว่างถิ่นเดียวกันและเรียนโรงเรียนกลางคืนของครูฟุ้ง ศรีวิจารณ์ ด้วยกันกับสวัสดิ์ตั้งนานมาแล้ว คุณฉลองเป็นเพื่อนเรียนมัธยมปลายที่โรงเรียนปทุมคงคากับจิ้นเคง (ชื่อเดิมของพัฒพงศ์) จิ้นเคงเป็นนักเรียนทุนหลวง พวกปทุมคงคารุ่นๆ นั้นย่อมรู้จัก ผู้ที่พูดคนที่สองนั้นคือ ปัจจุบันนายแพทย์นรสิงห์ อดิศักดิ์ เคยเรียนเตรียมแพทย์ (ที่ ม.จุฬาฯ) ปีที่ ๑ ด้วยกันกับ สวัสดิ์ เวลาทำปฏิบัติการทางชีววิทยามักนั่งติดกัน เพราะไม่ว่าจะเรียนผ่าสัตว์อะไร ไล่เดือน แมลงสาบ ฯลฯ นรสิงห์ เป็นผู้จับมาเผื่อแผ่เพื่อน ผมชอบนั่งใกล้ๆ ไม่ต้องหอะไรไปเข้าชั้นเรียนเลย เขารู้ว่าผมได้ทุนไปอังกฤษไม่ได้กลับไทยเมื่อตอนแลกเซลย ผมไม่รู้ว่าคุณฉลองฯ จะคิดอย่างไร เคราะห์ดีที่นรสิงห์ไม่ได้เห็นหน้าผมด้วยอีกคน

ค้างอยู่ที่ชุมพร ๒-๓ คืน แล้วก็กลับมาคันดัง ช้ามมาภูเกิด รอเวลาจับรถเมลกลับมาทำยเหมือง จำได้ว่าเราค้างคืนที่ท้ายเหมือง ๑ คืน คงเป็นคืนวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๗ เพราะเรามีนัดพบที่เรือไต้หน้า จะมารับกลับคืนวันที่ ๒ หรือ ๓ มกราคม ๒๔๘๗ วันที่ ๒ มกราคม หลังอาหารกลางวัน (และข้าวผัด ๒ ห่อสำหรับมือเย็น) เราก็ออกจากตลาดท้ายเหมืองเดินตามชายทะเลไปยังที่นัดพบ มีหลายอย่างเปลี่ยนแปลงมากในหนึ่งเดือนที่ผ่านมา เพราะหมดมรสุมทางฝั่งนั้นมีผู้มาปลูกเพิง ๒-๓ เพิง บนหน้าวัดริมทะเล ในทะเลมีเรือแล่นจับปลาไปมา ๑-๒ ลำ ในเพิงมีคนนั่งบ้างนอนบ้าง เราเดินผ่านไปก็แวะเข้าไปคุยถามไถ่ เรายังยึดเรื่องเดิมว่ามาเที่ยวดูไข่เต่าว่าจะค้าได้ไหม ก็รู้สึกว่าคุณคุยกันด้วยดี แล้วเราก็เดินต่อไปอีกไกล ในที่สุดก็พบต้นไม้ที่ทำเครื่องหมาย เห็นว่าปลอดภัยของเราลงชุดดูของที่ฝั่งมันก็ยังอยู่ แต่ก็กลับไว้อย่างเก่าเพราะไม่ต้องการใช้ เรานั่งบ้างเดินบ้างใกล้ๆ แถวนั้น

ใกล้จะพลบค่ำ ได้สังเกตเห็นมีชาย ๑ คน เดินอยู่ห่างออกไปแล้วก็นั่งอยู่ที่หาดทรายห่างจากเราสัก ๑๐๐ เมตร เรารออยู่นานไม่เห็นเขามาที่ เราเราก็ลุกเดินไปที่เขานั่งอยู่ เราก็ว่านิยายมาดูไข่เต่าของเรา และว่าเย็นแล้วจะนอนชายทะเล

นี้แหละ ชายผู้นั้นบอกว่าเป็นสืบทรีหรือโทตำรวจ บอกชื่อ (จำไม่ได้แล้ว) และว่า ผู้ใหญ่ (บ้าน) เขาไปแจ้งความที่สถานีตำรวจว่า สงสัยมีแนวที่ห้าต่างดาวเดินอยู่ที่ชายทะเล ๒ คน นายของเขาให้เขาตามมาดูและนำตัวไปสอบสวนที่โรงพัก ผมก็ว่าหากสงสัยว่าเราเป็นแนวที่ห้าก็ให้ไปค้นของ ของๆ เราอยู่โน้น แกก็ว่าไม่ไป เราจะทำให้ไปตลาดเดี๋ยวนี้ไหม แกก็ว่าไม่ไปต่อเข้าคอยไปก็ได้ เราก็อำไม่นอนกับเราทางโน้นไหม แกก็บอกว่าไม่ต้อง เราก็กลับมาที่ๆ ของเรา เปิดข้าวห่อกิน เรายังนึกว่าถ้าคณะที่จะเอารือมารับเราไปยังเรือได้น้ำมา ถ้าแกไม่ตกใจยิงเขา เราคิดว่าจะชวนแกไปเที่ยววันเดียวด้วยจะโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม เรามีไฟฉายพร้อมที่จะตอบสัญญาณที่มาจากทางทะเล รออยู่ในความมืดจน ๒ ยามตามนัดก็ไม่มีวีแววอะไรเลย เราสรุปว่า คืนนั้นเขาไม่มาตามนัด ปรีะกัณว่าเราจะทำอะไร ตัดสินใจต้องไปจากที่นั่น เป็นไปไม่ได้ที่จะรอคืนวันที่ ๓ มกราคมตามที่ตกลง ยังมีเดือนกุมภาพันธ์อีก เราชักซ้อมกันให้ตรงว่า เขาสอบสวนจะให้การกันอย่างไร แล้วก็นอน

รุ่งเช้าเราก็นั่งกระเปาะเสื้อเดินไปที่นายสืบทรีตำรวจผู้นั้น ทั้งสามเดินมาทำยเหมือนตรงไปที่สถานีตำรวจ นายสืบทรีส่งเราที่โต๊ะพันจ่าตำรวจ แล้วก็หายตัวไป โดยที่ไม่ได้รายงานให้การแต่อย่างใด พันจ่าผู้นั้นว่า นายร้อยเวรไม่อยู่แกสอบสวนเอง ถามชื่อและนามสกุลของเราทั้งสอง ตำบลที่อยู่กรุงเทพฯ ดูเหมือนจะจดแค่นั้น แล้วแกก็ซักถามทำนองคุยกันมากกว่าเพราะไม่เห็นจด (หรือแกคิดว่าถ้าต้องการจดซักก็ทำได้) เรายื่นกระเปาะเสื้อให้ดู แกก็ดูข้างใน ความจริงผมมีหนังสือ “ศัพทวิทยาการ” ของพระองค์วรรณไวยากร แกพลิกดูแล้วก็ไม่เห็นขอยืมเอาไว้ก่อน ในที่สุดแกว่า “แหม คนกรุงเทพฯ แท้ๆ พูดภาษาไทยออกคล่อง สำเนียงก็ดีขึ้นมาแจ้งว่าเป็นแนวห้าต่างดาวได้ คุณไปได้” เรายกมือไหว้ลาพันจ่าตำรวจอย่างนอบน้อมแล้วก็เดินลงมาจากสถานีตำรวจ หนาวมาตลาดเลย ว่าก๊วยเตี๋ยเป็นทั้งอาหารเช้าและกลางวันเสียสละใจ ความจริงมีคนมองเราไม่เหมือนเดิมเหมือนกัน ชาวลิ้มมันเร็วแต่คงรู้ว่าตำรวจไม่สงสัยแล้ว เรายังกินโอเลี้ยงสุบพุทที่กันอยู่รอนารถไปจากที่นั่น ลักครู้ได้ยิน “กั้วป้า กั้วป้า” เราคิดว่ากระเปาะขึ้นรถ สังเกตดูไม่เห็นมีคนตามมา รถถึงตะกั่วป่า เราเข้าโรงแรมอย่างเคย สังเกตดูไม่เห็นใครสนใจ เรา

ค้างคืนหนึ่ง เข้าจับรถเมล์ ผ่านท้ายเหมืองไปภูเก็ต จากภูเก็ตเดินทางต่อไปกันตัง และกลับไปหาดใหญ่อีก

พัฒพงศ์ตัดสินใจไปกรุงเทพฯ บอกชื่อผู้ที่เขาจะไปหา สวัสดิ์ บอกว่าจะไปทำเหมืองที่พังงากับคุณวัฒนา นาควัชร พุดให้มีจุดหมายเท่านั้นทั้งๆ ที่ไม่เคยไปเหมืองพังงาเลย รู้แต่เพียงที่นั่นมีเหมืองแร่ของบริษัทแร่และยางไทย ซึ่งรู้ว่าใครอยู่ที่ใดบ้างนั้นเรียนรู้ในระหว่างมาเมืองไทย ในคราวนั้นที่เลือกพังงาก็เพราะมันใกล้ท้ายเหมือง เพื่อมีโอกาสไปที่นัดพบในเดือนกุมภาพันธ์ ส่งพัฒพงศ์ขึ้นรถไฟหาดใหญ่-กรุงเทพฯ แล้วผมเดินทางกลับไปภูเก็ต

คราวนี้ที่ภูเก็ต พบคุณวัฒนา นาควัชร ที่ตลาดอย่างเล็งไม่ได้ จะว่าไม่ใช่ผม หรือกลับมาเมื่อแลกเปลี่ยนก็ไม่ได้แน่ ผมเคยไปกินข้าวบ้านคุณวัฒนาฯ คุณพ่อและพี่สาวคุณวัฒนาฯ รู้จักผมดี พี่สาวคุณวัฒนาฯ คือคุณจินตนา (ปัจจุบันคุณหญิงจินตนา ยศสุนทร) คุณจินตนาไปนอกพร้อมกันกับผม แต่เรียนที่ฝรั่งเศส เมื่อเยอรมันรุกไล่ คุณจินตนา ก็ไปแคนาดาแล้วก็ไปเป็นเสรีไทยที่อเมริกา คุณวัฒนาฯ เองก็เป็นนักเรียนเทพศิรินทร์รุ่นน้อง ย่อมจำผมไม่พลัด ผมไม่ปิดบังคุณวัฒนาฯ แต่ขอไม่ให้เอะอะไป แล้วค่อยรู้รายละเอียดทีหลัง คุณวัฒนาฯ เป็นนายช่างใหญ่เหมืองพังงา พอคุณวัฒนาฯ ชวนไปเที่ยวเหมืองพังงา ผมตกลงทันที ดูโชคเหมาะเหลือเกิน ผมไปพังงาและพักอยู่ที่บ้านนายช่างใหญ่วัฒนาฯ เลย์ที่เดียวที่พังงาได้คบหาสมาคมกับนายช่างอื่นๆ ที่ผ่านไปผ่านมาอีก เป็นต้นว่า ม.จ. พริยดิศ ดิสกุล และชายา คุณบุญส่ง วรรณสุข คุณชนะ นิลคูหา คุณเบอร์ (เบอร์อะไรจำไม่ได้) ฯลฯ คุณวัฒนาฯ คงบอกว่าผมเป็นใคร เขาคงอยากช่วยผมแต่คงไม่รู้จะทำอย่างไร ความจริงคุณวัฒนาฯ พานายช่างไปพักผ่อนที่ชายทะเลท้ายเหมืองเย็นวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ เราอยู่กันจน ๒ หุ่ผมเห็นว่าจะให้เขาอยู่จน ๒ ยามไม่เหมาะ เลยตัดสินใจกลับตั้งแต่วันที่ ๒ หุ่ กลับมาพังงา ไม่มีใครสงสัยพวกนายช่างเหมืองพังงาเพราะคนในตลาดรู้จักเขา

อยู่พังงาต่อมาก็ได้ทราบว่า บัวยและคณะถูกตำรวจไทยจับได้ เมื่อโดดร่มลงมาแถวชัยนาท แต่ไม่มีข่าว น.ส.พ. หรือวิทยุว่าทางการไทยดำเนินการอย่างไร

กับป่วยและคณะเลย ไม่นานต่อมาก็ได้ทราบว่าพันธมิตรพวกหนึ่งเข้ามาโดยเครื่องบินทะเล นัยว่าบินวนแถวหัวเขาอ่าวขามแล้วก็ลงในทะเลบริเวณนั้น อ่าวขามอยู่ระหว่างตะกั่วป่าและท้ายเหมือง พวกที่เข้ามาขึ้นฝั่งที่หัวเขา (แต่ตรงนั้นใกล้หมู่บ้านและใกล้ถนน) ตามที่เขาเล่าว่า คนหนึ่งที่เข้ามาดั้นมาที่หมู่บ้านตอนเช้าและมีการเอ่ยปากขายทอง ชาวบ้านแจ้งตำรวจ ชาวบ้านและตำรวจไปล้อมบริเวณ ผู้เข้ามายิงฝ่ายไทยก่อน มีการยิงกัน ในที่สุดผู้เข้ามาคนหนึ่งถูกยิงตาย อีกผู้หนึ่งยอมให้จับ ได้ปืน วิถี กลองถ่ายรูปเป็นของกลาง ผู้ไปดูและฟังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเล่าว่า เป็นลูกจีนพูดไทยได้บ้าง ผมเลยไม่ไปดูตัวเพราะเชื่อแน่ว่าไม่ใช่พวกข้างเผือก

ราวกลางเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ อยู่ๆ พัฒพงศ์กับชายฉกรรจ์อีก ๓-๔ คน ไล่ลงมาที่บ้านคุณวัฒนาฯ ที่เหมืองพังงา ผมเห็นพัฒพงศ์ก็ขอพูดกับพัฒพงศ์ส่วนตัวก่อน ชายฉกรรจ์ที่มาคือ ร.ต.ท. ขุนทอง มังกรวงศ์และลูกน้องจากสันติบาล พัฒพงศ์ว่า อธิบดีตำรวจ (หลวงอดุลย์ เดชวรสี) ให้มาพาตัวไปกรุงเทพฯ เพราะมาหลบซ่อนอยู่อาจมีอันตราย ผมบอกคุณวัฒนาฯ ให้เข้าใจแล้วก็ออกจากพังงามา กับพัฒพงศ์และคณะ วิถีเดินทางแผนของคุณหลวงอดุลย์ข้างลี้ลับอย่างเหลือเกิน คือ ว่าจ้างเรือจากพังงามากระบี่ จากกระบี่ขึ้นมาก็ได้ เมื่อยกลงเดิน เมื่อยออีกก็ขึ้นเกวียนก็ได้ (มาตามเส้นทางที่ ๔๐ กว่าปีต่อมาจึงได้ตัดเป็นถนน) ในที่สุดก็มาโผล่ที่พุนพิน ว่าเสียหลายคืนกว่าจะได้ขึ้นรถไฟมากรุงเทพฯ รถด่วนตอนเช้าจอดที่สถานีชุมพร ที่นั่นใครเปิดวิทยุไม่ทราบ มีประกาศว่า พ.ต. คง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แทน จอมพล ป. พิบูลสงคราม (จะนั่นคงเป็นราววันที่ ๒๕ หรือ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๘๗) ถึงกรุงเทพฯ พัฒพงศ์และผมเขาก็ฝากมาอยู่ด้วยกันกับคณะ ซึ่งมี ป่วย สำราญ ประทาน รจิต เปรม และธนา ที่เรือนแถวของนายสิบตำรวจข้างถนนสนามม้าราชกรีฑา ในความอารักขาของ พ.ต.ต. โยยม จันทรักคะ หลวงอดุลย์ให้เบี้ยเลี้ยงเท่าไรจำไม่ได้แต่ไม่มีเงินที่จะออม

กิจประจำวันที่สันติบาลมีกล่าวคือ เข้าก็รับใจข่าวрадแกงที่แผงลอยที่แม่ค้าขายขายตำรวจที่นั่น สายอ่านหนังสือหรือไม่มีมารุมดูเปรม (ศ.น.พ. เปรม บุรี)

เลี้ยงปลากัด (แต่ไม่ยอมให้มันกัดกัน) ได้มีความรู้่ว่าปลากัดมันผสมอย่างไร ตัวผู้เลี้ยงลูกอย่างไร ตัวเมียไม่ได้ความแล้วตอนนี้ เปรมเป็นผู้เชี่ยวชาญเพราะอยู่ที่สันติบาลมานานกว่า ป้ายลงป้ายก็นำทีมของเราเตะตะกร้อกับตำรวจที่ไม่ต้องอยู่เวร เย็นลงกินข้าวแล้วก็เตรียมออก ผลัดกันออก มีอยู่ล่อนหน้าบ้างว่ายังอยู่ที่ห้องไม่ได้หนีไปไหน คุณโพยมเอาชิ้นรถยนต์ส่วนตัวของคุณโพยมพาไปส่งวิทยุที่ซ่อนวิทยุเอาไว้ วิทยุนั่นเครื่องของพวกเขาป่วย คุณโพยมคงไปเยี่ยมของกลางที่จับได้มาใช้อย่างหนึ่ง ณ ที่ส่งวิทยุ คุณหลวงอดุลย์แวะมาเยี่ยมและอยู่คุยด้วย (ใครว่าดูและไม่ใช่ขาคู) เราขอให้คุณหลวงอดุลย์มา เพราะมาคราวใดก็ได้ของฝากเป็นต้นว่า บุหรี่สามิต ฯลฯ ท่านคงรู้ว่าเบี้ยเลี้ยงอย่างเราสู้บบุหรี่สามิตไม่ได้ บางครั้งเมื่อเลิกงานแล้วภาระติดต่อวิทยุไม่ได้ท่านก็พานั่งรถกระบะสองแถว (เรียกว่าบุไรท์ไม่ผิด) เล่นชมเมืองตามที่มีดๆ ไม่เคยปรากฏว่ามีคนสนิทหรือมือปืนคุ้มกัน หรือว่าคนขับเป็นทุกอย่างนั้นไม่เคยถาม คนขับไม่แต่งเครื่องแบบ ผมเดาว่าแผ่นป้ายทะเบียนก็คงปลอม ไม่ใช่ป้ายรถราชการตำรวจ คนขับรถของท่านไม่เคยรู้ว่าคุณจะไปไหน ท่านขับด้วยปากอยู่ทางเบื้องหลัง มีเสียงเลี้ยวทางไหนก็เลี้ยวทางนั้น หยุดก็หยุด คนขับคงประสาดีและควบคุมเครื่องได้ดีเป็นเยี่ยม เคยนึกว่าถูกตำรวจจับสักทีคงสนุก

ตอนนี้ผู้อ่านย่อมเดาได้ว่าเสรีไทยภายในประเทศคงรวมกลุ่มกันติดแล้ว ได้ทราบว่าย้ายจากหนังสือออกไปคลัดตาทางบกผ่านคุณมิ่ง ประทานหรือเปรม หรือจรูญผลัดกันส่งวิทยุเรียกฐานทัพที่อินเดีย แต่ไม่ได้รับตอบสนองจากฐานทัพ พนักงานที่ฐานทัพคงมีขนาดน้ำซากันเพลินหรืออย่างไรไม่ทราบ หลายครั้งหลายคราไม่ประสบผลสำเร็จ จะด้วย จ.ม. ป่วยที่ฝากออกไปหรือเปล่าไม่ทราบ คืบหนึ่งในเดือนสิงหาคม ๒๔๘๘ ทางกรุงเทพฯ เรียกไปแล้วทางฐานทัพตอบรับ ป่วยเคยบอกว่า ข้อความที่รับได้จากฐานทัพนั้นมีแต่ทดสอบเพื่อให้แน่ใจว่าไม่ใช่ป่วยตัวปลอม ทดสอบกันอยู่หลายเพลากว่าจะเริ่มเรื่องสำคัญกันได้ อย่างไรก็ตามการติดต่อได้ทำให้พวกเราकिनอิม นอนหลับ และยังความปลานปลื้มมายังผู้ใหญ่เสรีไทยทั้งหลาย

แล้วกิจกรรมทั้งหลายก็เริ่มขึ้น ผมไม่ทราบเรื่องการติดต่อทางการเมืองหรือการทหารของผู้ใหญ่ แต่ที่เกี่ยวกับปฏิบัติการของพวกเขา ๑๓๖ นั้น ประเสริฐ ปทุมมานนท์และกฤษณ์ โดษยานนท์ โดดร์มลงแถวปากแม่น้ำป्राณ เวลา ๐๑.๐๐ น. วันที่ ๘ กันยายน ๒๔๘๘ โดยมีพวกเสรีไทยจากหัวหินและเพชรบุรีไปรับตัวมาเรียบร้อยและปลดปล่อย

ต่อมาผมและพัฒพงศ์ไปกับ ร.ต.ท. ชุนทองฯ และตำรวจสันติบาลออกจากกรุงเทพฯ โดยทางเรือไปจนถึงอุทัยธานี ที่นั่นสมทบกับพวกของท่านข้าหลวงอุทัย (คุณปรัง พนุชนม์) โดยถือว่าท่านข้าหลวงเป็นหัวหน้าคณะ ท่านข้าหลวงคงจะทราบตำแหน่งแห่งที่และคงจะส่งเกวียนล่องหน้าไปคอยผมและพัฒพงศ์ ท่านข้าหลวง ตำรวจ และพลเรือน ต่างก็ขี่ม้าไป เกวียนเข้าไปทางใดไม่ทราบ แต่ที่คณะเราไปนั้นต้องลงพื้นไม้แถววัลย์กันหลายคน เราไปถึงที่ตอนเย็นยังไม่มีดีวันนั้นวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ ก่อนออกเดินทางจากกรุงเทพฯ บัวบอก่ว่า ตรงนั้นแหละที่ บัว ประทาน เปรม จะโดดร์มลง เป็นทุ่งหญ้าโล่งห่างจากชายแดนมีมากนัก ดูเหมือนจะเป็นที่ พ.อ.พ้อยนท์ตัน เคยมาด้วยตนเองนานมาแล้ว ประมาณ ๔๕ กิโลเมตร ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองอุทัยและอยู่หลังเขาลูกหนึ่งชื่อว่าเขาปลาแรด ดูตามแผนที่มันก็จริงอย่างว่า ไปถึงเข้าจริงมันเป็นทุ่งนามีคันนาอยู่ชายป่า ที่ร้ายก็คือมีบ้านหลังใหญ่ ๑ หลัง และกระท่อมอีก ๒-๓ หลัง ไกลๆ นั้นไม่มีที่อื่นจะไปเลือกอีกเพราะเวลาไม่อำนวย ปรีक्षाท่านข้าหลวงแล้ว ก็ขอให้ท่านข้าหลวงเรียกประชุมทั้งหมู่บ้าน ท่านข้าหลวงว่าแถวนี้เป็นทางผ่านของเครื่องบินฝรั่ง ถ้าได้ยินเสียงเครื่องบินก็ให้ดับไฟ แล้วหลบอยู่ในห้อง เดี่ยวพวกบนเครื่องบินจะเห็นแสงไฟเข้าจะทิ้งระเบิดหรือยิงลงมา ขอให้ลูกบ้านปฏิบัติโดยเคร่งครัด รว ๒ ทุ่ม ไกลเวลานัด คณะเราก็เริ่มจุดกองไฟหลายกอง เป็นตัวอักษร หันหัวหางไปทิศไหนตามนัดหมาย เครื่องบินมาตรงเวลา แล้วก็วันตั้งตัวเข้าทิ้งระเบิด ทั้งคนลงก่อน ๓ ทุ่ม แล้วก็ทิ้งของในรอบใหม่ ของนั้นทิ้ง ๒ ตอน แต่ละตอนทิ้งทีเดียวหมด ผู้ที่โดดร์มลงมาคือ คุณเสนาะ นิลกำแหง คุณเทพ เสมอติ และคุณประไพธ เปาโรหิตย์ เสนาะนั้นลงมาช่วย พอปลดปล่อยก็ล้าทัບผมเลยว่า มันจะไหมไฟกัน

ไปถึงไหนวะ ควันไฟเข้าไปถึงในเรือนบิน ประโพร คงจะวอดลวดลายมากเวลาลง
เท้าหนึ่งเหยียบคันทนาเสียก่อน เลยสันบวมเดินไม่ถนัดต้องพุงกันมา คนลง ๓ ร่วม
หายไปในอีกกรม มีเสียงเฮ้ยแผ่วๆ ตามแบบคุณเทพฯ ร่วมของแกแขวนที่ชายกอไฟ
เท้าจวนถึงดิน เทพฯปนมันทนาที่ยังไถกันมีกอไฟด้วย ไม่รู้ว่าเท้าไม่กระแทกดินนะ
มันดีเหลือหลายแล้ว กว่าจะเก็บข้าวของเสร็จพร้อมที่จะเดินทางกลับก็ใกล้รุ่ง
ผู้ใหญ่บ้านผอยให้ท่านข้าหลวงฟังว่า เมื่อคืนเครื่องยนต์ของเครื่องบินฝรั่งเศสเดิน
ไม่ดี มีควันออกมาทางหางด้วย พวกเราขี่ม้าและเกวียนกลับถึงอุทัย ลาท่าน
ข้าหลวงแล้วก็มาเรียกกลับกรุงเทพฯ ผมและพัฒพงศ์มาอยู่สันติบาลอย่างเดิม เขา
พาเสนาะ ประโพร และเทพไปไหนผมไม่รู้ด้วย มาเจอกันเมื่อสงครามเลิกแล้ว ได้
ข่าวว่าไปอยู่เมืองเลย แต่มีค่ายอยู่บนยอดภูกระดึง พวกแกก่อไฟไม่เป็น จะเผา
ยอดภูกระดึงเสียนี้ (นึกถึงที่ๆ พวกเสนาะลงร่ม นำร่องเครื่องบินที่พาพวกป่วย
มาลงหลับใน เลยปล่อยลงที่วังน้ำขาวใกล้วัดสิงห์, ชัยนาท บินมาเดือนมีดมันก็
อาจเป็นอย่างนี้แหละ)

ด้วยการจัดผ่านสถานวิทย์ของป่วย ทางพันรมิตร (ต่อไปขอเรียกสั้นๆ ว่า
“ฐาน-๑๓๖”) กับเสรีไทยในประเทศ ตกลงให้ส่งตำรวจชุดแรกออกไปฝึกการ
ข่าวกรองที่อินเดีย และให้สวัสต์เดินทางออกไปด้วย เพราะญี่ปุ่นไม่เคยทราบว่ามี
ไทย กำหนดรับโดยเครื่องบินทะเล วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๗ เวลา ๒๑.๐๐ น.
ณ หลังเกาะตารูเตา* ทางด้านตะวันออกของเกาะ คณะตำรวจมี ร.ต.อ. (ยศ
ขณะนั้น) รัตน์ วัฒนมหาดม เป็นหัวหน้าจำ และนายสิบประกอบด้วย (ขอเรียก
สั้นๆ ว่า) ผัน, จรง, สุธิ, ฉกรรจ, วิบูลย์ และวิทย์ คณะออกจากกรุงเทพฯ โดยรถไฟ
สายคลองสาน-แม่กลอง จากแม่กลองโดยเรือไปแหลมสิงห์เข้าเพชรบุรี จาก
เพชรบุรีโดยรถไฟผ่านทุ่งสง ควนเนียง ถึงสตูล ที่สตูลนั้นคงไม่ว่าสมัยใด สายตา
คนที่นี่นัย่อมไม่สู้จะกินกันกับคนแปลกหน้า รู้สึกว่าชายที่เดินผ่านเราไปมาถือไม้
ตะพดทั้งนั้น ศุลกากรจังหวัดสตูลเป็นผู้ต้อนรับเรา รุ่งขึ้นท่านพาเราลงเรือศุลกากร

* เกาะตารูเตา

ไปเที่ยวที่เกาะนกและเกาะยาวตามเรื่องของท่าน และก่อนค่ำก็มายังเกาะตารูเตา เพื่อยึดเส้นยึดสายและกินอาหารเย็นที่จัดมา ได้เวลาท่านก็พาเราขึ้นเรือนั้นแหละ อ้อมเกาะมาทางด้านหลังเพื่อรอเวลานัด เราสังเกตว่าตอนนั้นกระแสน้ำแรง ลมแรง แม้จะไม่เกินไปนัก เรือทอดสมอไม่ได้เพราะน้ำลึก เรือถูกดึงจะให้พ้นปลายเกาะทางตะวันตกออกทำเดียว ต้องเดินเครื่องทวนน้ำทวนลมไม่ให้หลุดปลายเกาะ เครื่องบินทะเลแคตตาลินามาตรงเวลา ผมก็ใช้ไฟฉายส่งสัญญาณอักษร “เค” ตามนัด เครื่องบินร่อนลงสู่พื้นน้ำห่างออกไป แล้วแท็กขึ้นมาใกล้ๆ เรือศุลกากรขยับเข้าไปใกล้ พวกเราต้องช่วยกันยันไม่ให้ปีกเครื่องบินกระทบเรือเรา เสียงตะโกนมาจากช่องกลางลำตัวเครื่องบินเป็นทั้งภาษาไทยและอังกฤษให้เราถอยห่างออกไปไม่ให้มาใกล้เครื่องบิน คลื่นก็ใหญ่ เรือกระโดดกระเดกมาก เขากลัวเรือเรากระทบ เขาเสียหาย ศุลกากรจังหวัดท่านก็คงกลัวเรือราชการจะเสียหายไม่ได้กลับสตูดเหมือนกัน น้ำและลมทำให้เราห่างจากกันมากอีก แผนที่จะให้เรือเราเทียบที่ช่องกลางลำเครื่องบินนั้นไม่มีทางเป็นไปได้ เครื่องบินวนอ้อมออกไปแล้วมุ่งเข้ามาเทียบห่างๆ อีก คราวนี้เขาเอาเรือยางลงมาในทะเล วิก วิมส์ และ รัศมี (ม.จ. การวิกจักรพันธ์) พายเข้ามาที่เรือเรา คงจะวาดภาพออก เทียบเรือเรากับโดกเดกลันต์ จึงมีแต่เสียงโหวกเหวกกันลั่นไปหมด กระแสน้ำและลมก็ทำให้ห่างจากกัน การเข้าเทียบที่ช่องเครื่องบินก็เช่นเดียวกัน วิมส์และท่านการวิกคงทำอย่างนี้สัก ๓ เที่ยว จึงเอาพวกเราไปขึ้นเครื่องบินได้หมด เรือยางก็มีได้ปล่อยให้เป็นของขวัญแก่ศุลกากรจังหวัดท่าน เครื่องบินก็บินขึ้นมุ่งหน้าไปทริงโคมาลีที่เกาะลังกา

ในเครื่องบิน ท่านการวิกแนะนำวิมส์ให้รู้จักกับผมและพวกเรา ดูเหมือนท่านการวิกจะต่อว่าผมว่า สัญญาณไฟฉายที่ผมส่ง อ่านแล้วไม่ใช่อักษร “เค” ผมไม่ได้แย้งท่าน (คงมีผู้เห็นและอ่านเป็น “เค” บ้าง ไม่เช่นนั้นร่อนลงมาทำไม เรือมันโดกเดก ลำแสงจากไฟฉายมันอาจขึ้นสูงลงต่ำทำให้ไม่เห็นบางตอนตลอดเวลาที่ส่ง) ทั้งวิมส์และท่านการวิกทำได้เข้มแข็งน่าชมเชยมาก ผมไม่ได้คุยกับท่านการวิกเท่าไรนักเพราะเหน็ดเหนื่อยมาก เครื่องบินทะเลบินในอากาศเรียบดีเหลือเกิน ในเครื่องบินไม่มีที่นั่ง หาทูเอนหลังได้ตรงไหนก็เอนตัวหลับ ถึงเวลาอาหารเช้า

กลางวันเรามีครว้เล็กๆ ทำกาแฟร้อนๆ มาให้ ก่อนค่ำเครื่องบินก็ถึงฐานทัพก็มีผู้มารับเอาตัวคณะตำรวจไป รับเอาผมไปอยู่ค่ายอีกทางหนึ่งและแยกจากท่านการวิกและวิมส์ (วิมส์ ผู้นี้ต่อมาโดนตรัมลงที่บางเบิดมาอยู่ด้วยกันกับผมที่ประจวบฯ ดังที่จะได้เล่าต่อไป) ที่ค่ายที่โคลัมโบพบกับคุณวัฒนา ชิดวารี ปัทม์ ปัทมขรรณ และ พ.ต. ไบรสมิท เขาคงเตรียมตัวมาไทย

(ต้องขอหมายเหตุไว้ ณ ที่นี้ : ถ้าอยากอ่าน ตอนรับผมและคณะตำรวจจากเรือศุลกากรขึ้นเครื่องแคตตาลีน่าหลังเกาะตารูเตาให้มันตื่นเต้นโลดโผนกว่าที่ผมเล่า โปรดอ่าน บทที่ ๑๔ หนังสือ บางกอก ท็อป ซีเครต ประพันธ์ โดย เซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต์ หรือที่ คุณดุสิต บุญธรรม แปลเป็นภาษาไทยหนังสือให้ชื่อว่า “ลับสุดยอดกรุงเทพฯ เสรีไทยจากอังกฤษ” คุณดุสิตแปลไม่บกพร่อง ผมรู้จักนิสัยของวิมส์เป็นอย่างดี เรื่องที่เซอร์ แอนดรูว์ เขียน คงมาจากที่วิมส์เล่าให้ฟัง เพราะเซอร์ กิลคริสต์ ไม่ได้มาด้วย ผมเชื่อแน่ววิมส์คงไม่คุยโวถึงขนาดนั้น เซอร์ แอนดรูว์ ท่านเป็นนักประพันธ์ ท่านต้องเขียนให้ยอไปเลย ในเรื่องของผมที่เล่าถึง พ.ต. กิลคริสต์ ก็คือผู้เดียวกันนี้ หลังสงครามแล้ว ท่านเป็น เซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต์ ถ้าเรื่องที่ผมเล่าไม่มีในหนังสือของท่าน ก็คงถือว่าท่านเห็นว่ามันไม่สำคัญ อย่าไปนึกเป็นอื่น)

ที่โคลัมโบ พ.ท. แวน มิลิแกน (แห่ง ไอ.เอส.แอล.ดี.) ให้ผมไปพบเรื่องที่มีการนัดพบ สวิสดี-พัฒพงศ์ กับเรือได้นำ ไม่สำเร็จ ผมบอกแต่เพียงว่าผมและพัฒพงศ์ไปรออยู่ในคืนวันแรก วันอื่นไปไม่ได้เพราะอันตราย เราถูกสงสัย ท่านบอกว่าวันแรกเรือได้นำไม่ได้ไป ผมเห็นว่าท่านนั้นควรจบ ผมไม่ถามอะไรต่อไปอีก เพราะเห็นว่าเรื่องมันแล้วไปแล้ว จากนั้นผมเดินทางมาคลัคัตตา มี (ลุง) นาย อี.ดับบลิว. อัทชินสัน และ ร.อ. เฮอร์ค มอริส มารับไปเข้าที่พัก ผมพักผ่อนเที่ยวเตร่กับ ร.อ. มอริส โดยเฉพาะมอริสพาไปเสียม้า ลุงฮัซ ก็เอาแต่เรื่องโบราณคดีมาคุยซึ่งผมไม่เคยมีความรู้ ต่อมาพัฒพงศ์ออกจากกรุงเทพฯ ไปอินเดีย ผม มอริส และลุงฮัซ ไปรับที่สนามบินคลัคัตตา แล้วก็เตร่กันไปไม่มีงานทำ ตอนนีชาวกุญฑาฯ ออกไปทัศนาวจรคลัคัตตากันเยอะ ที่คลัคัตตาผมได้พบปวย และ พ.อ. เนตร เขมะโยธิน พบ

ม.จ. การวิทย์ คุณอรุณสรเทศน์และม.จ. ภักดีเศวรินทร์ทั้งสามท่านหลังคง เตรียมตัวเข้าไปเมืองไทย

ที่คลัดตัดตา วันไม่ดีผมได้รับคำสั่งให้ไปพบ พ.อ. ปีเตอร์ พอยตัน หัวหน้าของพวกข้างเผือก กลุ่ม-๑๓๖ แก่สั่งงานเก่งเป็นบ้า สั่งให้ผมต้องทบทวนการรับส่งวิทยุใหม่ แล้วไปฝึกโคตรมั่วร่วมกับทหารพม่าที่เตรียมจะเข้าพม่า ผมคล้ายพม่าปลอมอยู่คนเดียว ครูผู้ฝึกเลยให้โดดในสตึกของครูคือในกลุ่ม ๓-๔ คนแรกที่โดดลงมา ฝึกโดดจากเครื่องบินดาโคต้า ก่อนโดดกินอาหารไม่ค่อยได้ ไม่อร่อย ฝึกโดดทั้งเช้าทั้งบ่าย ๓ วัน ครูบอกว่าเสร็จแล้วกลับคลัดตัดตาได้ ผมมีความสุขที่ใกล้ถึงวันกลับ วันรุ่งขึ้น ตอนค่ำครุมาตามหา บอกว่า พ.อ. พอยตันเพิ่งโทรศัพท์สั่งมาว่าให้ผมอยู่ต่ออีกจนกว่าจะฝึกกระโดดเวลาค่ำอีกด้วย ผมฝึกโดดตอนค่ำอีกครั้งเดียวก็กลับมาคลัดตัดตา

พ.อ. พอยตัน ให้แผนที่บริเวณชุมพร ๒-๓ แผ่น บอกว่าจะให้ไปปฏิบัติการที่ชุมพร ไปคนเดียว เครื่องบินลิเบอร์เรเตอร์ (บ-๒๔) ๒ เครื่องเป็นของประเสริฐ ปทุมมานนท์ ประเสริฐและพวกจะมารับที่หลังเขาหัวหิน จ.ว.ประจวบฯ

ผมโดดร่มลงที่ประเสริฐจุดกองไฟรับหลังเขาหัวหินไปอีกไกล ตอนนั้นยังไม่ค่ำ ก่อน ๖ โมงเย็นของวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๘ หลังจากประเสริฐและพวกเก็บข้าวของเรียบร้อยแล้ว ก็ออกเดินทาง เดินบ้าง นั่งเกวียนบ้าง รุ่งขึ้นก่อนสว่างจึงเข้าหัวหินและค้างกับประเสริฐ

พวกเสรีไทยภายในประเทศพาผมมาค้างเพชรบุรี คิดว่าพบกับคุณเป่าข้าวไร่นั้น (คุณเป่า เป็นเสรีไทยสายอเมริกา) จากเพชรบุรีเขาก็นำเข้ากรุงเทพฯ และมาพักอยู่ที่บ้านใกล้โรงเรียนวรวิหาร วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๘ จึงมีผู้พาไปพบคุณหลวงประดิษฐ์ อยู่ทั้งคุณหลวงอดุลย์และคุณทวี บุญยเกษตรด้วย ได้รับคำสั่งว่า ให้ไปอยู่ประจวบคีรีขันธ์กับข้าหลวงอุดม บุญยประสพ ให้ไปหลังจากที่ท่านข้าหลวงไปถึงแล้ว ให้ผู้กำกับตำรวจ พ.ต.ต. อวบ บุญยชลิต ไปถึงที่นั่นก่อนด้วย (กำลังย้ายท่านข้าหลวงจากสี่รัฐมลายูที่ตอนนั้นไทยได้ครอง และย้ายผู้กำกับจากอยุธยา)

ผมเดินทางมาหัวหินอีก ค้างกับประเสริฐเช่นเคย วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๘ พวกของประเสริฐก็พาผมไปฝากกับนายสถานีรถไฟหัวหิน เพื่อไม่ต้องเสียเงิน ขบวนรถไฟบรรทุกทหารญี่ปุ่น ส่วนที่เป็นเสรีไทยก็คือหัวรถจักรและตู้ พ.ข.ร. ซึ่งเป็นตู้อยู่สุดท้าย (ตู้ไม่มีที่นั่ง มีเก้าอี้ ๑ ตัว สำหรับ พ.ข.ร.) นายสถานีฝากขึ้นรถแล้วยังออกไม่ได้ เพราะเขาเปิดหวอดังลั่น ทหารญี่ปุ่นรีบลงจากรถหมด ลงไปในคูไม่มีน้ำข้างถนนหน้าสถานีรถไฟหัวหินกันเป็นแถว คุณเข้ากั้มหัวลงต่ำ ที่มันคับแคบกันโด่งขึ้นมาก็มี ผมมองไปตามเสียงเครื่องบิน เห็นก็จำได้ว่าเป็นเครื่องบินทะเลชั้นเดอร์แลนด์ บินอยู่เหนือทะเลไม่สูงสักนัก ผมนึกชมทหารญี่ปุ่นที่มีวินัยดีมาก หลังจากเห็นเครื่องบินแล้วก็นั่งลงขีดกับผนังของสถานี สัญญาณหวอดหมดแล้วทั้งญี่ปุ่นและไทยก็ขึ้นรถไฟ นายสถานียังมามองที่รถตู้ พ.ข.ร. อีก คล้ายย่ำว่าคนอ้วฝากนะ พ.ข.ร. มองผมไม่สู้เป็นมิตรเท่าไรนัก เพราะคนที่นี่ที่พื้นคนอื่น ๆ เขาหยิบเงินส่งให้ ผมทำท่าจะหยิบให้บ้าง ท่านว่าไม่ต้อง ความจริงผมก็มีให้วิทยุของผมที่นำมาจากคลัดต์ตานั่น เขาฝากมาให้โดยนายสถานีเอามาให้ที่จวนข้าหลวงที่หลัง

รถไฟถึงสถานีประจวบคีรีขันธ์ ผมก็ลงและเดินไปจวนข้าหลวง มีนายสถานีประจวบฯ บอกทางให้ ผมก็มีเพียงกระเป๋าใบเล็ก มีเสื้อกางเกง ๒-๓ ตัว คนแปลกหน้าเข้ามาเขาก็มองกันทั้งนั้น ผมได้พบและคารวะท่านข้าหลวงอุดมบุญประสพ (ผมขอเรียกท่านว่า พี่ตม) ท่านยินดีถูกคอกัน เพราะตีหมาแพและสูบบุหรี่เท่าไรเท่ากัน ท่านอยู่กับคนสนิทรบใช้ชายของท่านคนเดียว จวนออกเบ้อเร่อ พายุพัดแรงมากหน่อยคงพัง ผมยืนชมวิวทะเลและอ่าวประจวบฯ ด้วยความตื่นเต้นเพราะเป็นครั้งแรกที่ได้มาประจวบฯ หน้าจวนมีถนนไปสู่เขาของกระเจกวิวงามแท้ หน้าจวนข้าหลวงอีกฝั่งหนึ่งของถนนมีบ่อน้ำ (คงขุดขึ้นเพื่อสาธารณะ) ชายญี่ปุ่นตัวขาวยีนแก่ผ้าอาบน้ำอยู่ จะว่าประเจิดประเจ้อก็ไม่ถูก เพราะไม่มีใครสนใจคนนอกจากผมในตอนนั้น ถามท่านข้าหลวง ท่านก็ว่า เขาจะค่ายมันอยู่ไม่ห่างจากนี้ที่เขาช่องกระเจก ตอนเย็นพี่ตมกลับจากทำงานแล้วก็เชิญผู้กำกับอวบมาให้อู้จักกันแล้วก็ปรึกษาหารือกันที่จวน (ผมถึงประจวบฯ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๘)

ท่านข้าหลวงและผู้กำกับอวบยืนยันว่า ค่ายญี่ปุ่นที่เขาช่องกระเจกนั้นเป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองพลผสมที่ ๑๖๑ ของพลตรีเกนพาตี ซาโตะ มีทหารประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ คน ที่นั่น เท่าไรวุ่นไม่รู้ ดูเหมือนมันเล่นละคร ขนไปขนมานับไม่ถูก และที่ช่องสิงขรณ์ ก็มีค่ายใหญ่อีก มีพันเอกคุมอยู่ที่ไหน ถัดจากจวนไปหน่อยก็เป็นคุกแห่งจังหวัด ถัดคุกไปอีกหน่อยก็ถึงค่ายทหารญี่ปุ่น ท่านข้าหลวงอยากให้ผมใช้จวนเป็นที่ตั้งวิทยุสถานีผม ผู้กำกับอวบก็ว่าใช้สถานีตำรวจก็ได้ เมื่อผมเดินมาจวน ผมก็เห็นแล้วว่าสถานีตำรวจตั้งอยู่ที่ไหน มันไม่ห่างจากจวนเท่าใดนัก ผมบอกไม่เหมาะทั้ง ๒ แห่ง เพราะคลื่นวิทยุสถานีผมอาจรบกวนเครื่องรับ-ส่งของญี่ปุ่นที่เขาช่องกระเจก ซึ่งผมเชื่อแน่ว่ามี นอกจากนั้นญี่ปุ่นเข้าถึงตัวได้ง่ายทั้งที่จวนและสถานีตำรวจ ผมถามท่านข้าหลวงว่ามีที่ไหนที่ท่านเห็นเหมาะอีก ท่านว่าโนนกองบินน้อยที่ ๕ ตั้งอยู่ที่เขาเกาะหลัก ถ้าได้ละก็ดีแน่ แต่หลวงประดิษฐไม่เคยพูดถึง กองบินเขาจะเล่นด้วยหรือไม่ก็ไม่รู้ ตกลงเชิญผู้บังคับกองบิน (น.ท. น้อย ศุภรจันทร์) ออกมาคุยกันเย็นวันรุ่งขึ้น ท่านข้าหลวงพูดถึงการจะจัดตั้งกองกำลังใต้ดินที่ประจวบฯ ฯลฯ และผมเป็นเสรีไทยจากอังกฤษ มีวิทยุที่จะติดต่อกับพันธมิตร ฯลฯ ให้รู้กันในประจวบฯ แค่ ๔ คนนี้ น.ท. น้อยฯ ยินยอมให้ผมไปอยู่ที่บ้านท่านในกองบินในฐานะน้องชายของภรรยาท่าน (คือคุณอรุณีหรือพี่อิม พี่อิมต้องรู้ว่าผมเป็นใคร เพราะจู่ๆ เกิดมีน้องชายขึ้นมาอีกหนึ่ง)

ผมได้รับความร่วมมือ ความกรุณา และความรักใคร่จากท่านข้าหลวง ผู้กำกับ ผู้บังคับกองบินและภรรยา อย่างบอกไม่ถูก (ผมเรียกติดปากว่า พี่ตม พี่น้อย พี่อิม จนท่านสิ้นชีวิตไปแล้วทุกท่าน นอกจากผู้กำกับอวบ ซึ่งขณะที่เขียนนี้ผมไม่ทราบข่าวคราว) ทั้ง ๓ ท่านร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข่าวเป็นประจำที่บ้าน น.ท.น้อยฯ ในกองบิน แต่ละท่านกะแผนขึ้นแล้วก็แจ้งให้กันทราบ ติดขัดอยู่ที่มืออาวูไม่พอซึ่งเป็นหน้าที่ผมจะต้องจัดหามาให้ ก่อนผมออกจากกรุงเทพฯ ผมตกลงกับวิทยุของเสรีไทยอีกหนึ่งสถานีที่กรุงเทพฯ ตกลงความถี่ และเวลาส่งและโค้ด เพื่อรู้ติดต่อกับกรุงเทพฯ รู้ข่าวกันและกันเร็วขึ้น

ในที่สุดผมติดต่อกับวิทยุกับฐาน -๑๓๖ (คัลคัตตา) ได้เมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๘๘ ต่อมาเพื่อให้ผมมีโอกาสและเวลาไปไหนมาไหนได้บ้าง ผมขอช่างรับส่งวิทยุจากเสรีไทยภายในมาได้ ๑ คน เราเรียกกันว่า คุณซุบ (ชื่อจริงคือ คุณอนันต์ มิ่งพันธ์ พนักงานวิทยุต่างประเทศของกรมไปรษณีย์โทรเลขขณะนั้น) สอนให้คนเดียว คุณซุบใช้ได้เลย ฝีมือเคาะนิมนวลกว่า ผมรับก็แน่ ผมบอกฐาน-๑๓๖ ให้ทราบ เพื่อให้เขาสงสัยว่า ฝีมือเคาะวิทยุของผมทำไมเกิดขึ้นมา ฐาน-๑๓๖ ไม่ว่าเพราะรู้ว่าผมนั้นคนเดียว ว่าก็ไม่ได้มันใกล้กัน

ขอเอ่ยถึงการคมนาคมในเขตประจวบฯ ขณะนั้นเสียก่อน ญี่ปุ่นครองทางรถไฟ และมีหัวรถจักรดีเซลวิ่งได้ตามใจชอบ (หมายถึง นายสถานีไทยเขายอมสับหลักให้) ถนนรถพ่วงวิ่งได้ แต่ไม่มีสะพานตอนข้ามคูคลอง ข้างเก่งกว่าไปได้ตลอด ถนนรถวิ่งสะดวกเฉพาะญี่ปุ่นใช้ระหว่างตัวเมืองกับค่ายญี่ปุ่นที่ช่องสิงขรณ์ เรือยนต์ประมงของไทยไม่มี มีเรือใบเอกชน ๒-๓ ลำ กองบินมีเรือใบ ๑ ลำ แต่ญี่ปุ่นก็ไม่มีเรือยนต์หรือเรือใบใช้ที่ประจวบฯ โทรเลขจากสถานีหนึ่งไปอีกสถานีหนึ่งใช้การได้ สถานีรถไฟประจวบฯ ใหญ่หน่อยดูเหมือนมีกำลังคือ รถโยกตรวจทาง ๒ คัน (ไม่มีเครื่องยนต์)

ติดต่อกับฐาน - ๑๓๖ ได้ ผมก็ส่งรายการอาวุธต่างๆ ที่ต้องการ มีกำลังคนเท่านั้นเท่านี้ ซึ่งความจริงไม่ได้โกหกเลย นายทหารและพลทหารที่กองบินเท่านั้นก็แะแล้ว ผู้อ่านต้องเข้าใจว่าทางฐานทัพอาจจัดหาอาวุธให้ไม่ทัน เครื่องบินก็อาจไม่วางที่จะมาส่งให้ทุกรายทันที แต่ฐานก็มีวิธีหน่วงเหนี่ยว คนนั้นอาจเห็นด้วยบ้าง มีความเห็นว่าที่โน่นสำคัญกว่าบ้าง ฯลฯ เพื่อไม่ให้การติดต่อขาดตอนก็ต้องส่งปัญหาทดสอบเรา เรา คนส่งวิทยุจากไทยที่อาจต้องหลบซ่อนให้ปลอดภัย บางครั้งอ่านข่าวจากฐานแล้วที่ไม่เคยสบถสาบานก็ทำเป็นกันครวญทุกคน

๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๘ ฐานแสดงความยินดีมาว่า ผมได้เลื่อนยศเป็นร้อยเอกตั้งแต่ ๑ พ.ค. ๒๔๘๘ (๑๙๔๕) เหยาะให้เสียก่อนแล้วให้เตรียมที่รับของแถวสามร้อยยอด ไม่ทิ้งร่วมก็โดยเครื่องบินทะเล ทหารญี่ปุ่นแถวบ้านโป่งราชบุรี กาญจนบุรี มีพฤติกรรมอย่างไร ตอบไปง่ายๆ ละดี เรามีเทคนิคเราก็ควรมีบ้าง

ตอบโน้นไปถามหัวหน้าใหญ่ที่กรุงเทพฯ สามร้อยยอดเป็นไปไม่ได้ จะเอาหลังเกาะจานหลังเกาะทะลุ ผมก็ปฏิเสธ ยังไม่ถึงคราว अबจนที่จะต้องโยกเรือไปไป แล้วผมก็บอกว่าจะไม่ส่งข่าวสัก ๑ สัปดาห์ว่าจะออกจากที่ตั้งไปหาที่เหมาะสมสำหรับรับของจากเครื่องบิน ปิดสถานีเลยไม่รอ โอ.เค. คนรับวิทยุทางโน้นเขาคงชอบด้วย

๓๐ มิถุนายน ๒๔๘๘ ท่านข้าหลวงพาผมไปทางใต้ เพื่อรู้จักผู้ที่จะอาศัยร่วมมือได้ เพราะท่านข้าหลวงเคยเป็นนายอำเภอบางสะพานมาก่อน และผมจะได้ดูที่ทางที่จะรับรั้ว ท่านข้าหลวงก้าวขึ้นนั่งบนรถโยกอย่างสง่าผ่าเผย ความจริงคนคงเห็นว่าท่านข้าหลวงเอาผู้ติดตามไป ๒ คน คนของรถไฟ ๑ คน ตอนออกจากสถานีรถเคลื่อนด้วยการกดคันโยกลงและขึ้น ลับสายตาคนแล้วสองคนก็เอาถ่อไม้ไผ่ที่เตรียมมาด้วยถ่อจ้ำด้านเอามันวิ่งเร็วกว่าโยกมากนัก เราก็ถ่อลงใต้ต่อไปจนถึงสถานีบางสะพานใหญ่ ท่านข้าหลวงเมื่อตอนเป็นนายอำเภอบางสะพานคุ้นเคยกับคุณกอบ และคุณดัด ประจวบเหมาะ ที่นั่นเป็นอย่างดี ท่านข้าหลวงพาไปค้างที่บ้าน คุณกอบ-คุณดัด และแนะนำให้ผมรู้จัก และรู้จักคุณแดง เล่าห์เรณู พี่ชายคุณดัดด้วย จะกระซิบบอะไรกันอื่นอีกผมไม่ทราบ ผู้ที่ท่านข้าหลวงไว้วางใจผมก็ต้องยอมรับ รุ่งขึ้นคุณดัดฯ จัดเรือใบลำเล็กจากปากคลองบางสะพานไปบางเบ็ด คนเรื่อนำทางจากทะเลขึ้นฝั่งที่บางเบ็ดไปบ้านคุณจิตร ไชยรงค์ ให้ผมรู้จักกับคุณจิตรฯ พี่สาวและน้องชายของคุณจิตรฯ คุณจิตรฯ พาผมเดินอ้อมไร่ของม.จ. สิทธิพรฯ ไปลงทะเลใต้ไร่ของท่านสิทธิพรอีก ไกลพอดู เห็นเป็นที่โล่งพื้นทรายไม่มีการเพาะปลูก มีต้นไม้พุ่มเตี้ยๆ ประปรายอยู่ชิดทะเล ไม่มีบ้านคนอยู่ แล้วเราก็กลับมาบางสะพาน และกลับมาประจวบฯ

การติดต่อกับฐาน - ๑๓๖ จากประจวบฯ นั้น ในที่สุดฐาน - ๑๓๖ จะส่งนายทหารอังกฤษ ๒ คน โดตร่มมาให้อยู่กับผม ให้ผมเสนอที่ที่ทิ้งรั้ว ได้กันหลายครั้งจึงตกลงที่ทิ้งรั้วริมทะเลใต้บางเบ็ด วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๘๘ (ความจริงบางเบ็ดขึ้นอยู่กับ จ.ว. ชุมพร แต่ก็อยู่ต่อเนื่องกับเขตประจวบฯ) ผมแจ้งฐาน - ๑๓๖ ว่า จะออกจากประจวบฯ ไปบางเบ็ด และเอาวิทยุไปด้วย กับท่านข้าหลวงก็ได้ตกลงกันว่า ท่านข้าหลวง ผู้กำกับ และผู้บังคับกองบิน อยู่ประจวบฯ ทั้ง ๓ คน

ผม คุณซุบ เรืออากาศโทวี ลำเลียงพล และทหารอากาศอีก ๒-๓ คน เดินทางไปด้วย ตอนนั้นมีขบวนรถไฟของไทยล่องใต้ พวกเราไปโดยสารรถไฟค้างคืนที่บางสะพาน ผมและ ร.อ. กวีฯ นอนบ้านคุณกอบ-คุณดัด รุ่งขึ้นคุณดัดฯ จัดเรือใบส่งพวกเราไปบางเบ็ดโกสั๊ก บางสะพานน้อย เห็นมีเรือยนต์ลากจูงลำไม่ใหญ่ นักเกยหาด และเห็นทหารญี่ปุ่นหอบข้าวของเพิ่นพ่านอยู่ แต่เราก็เลยไปบางเบ็ด มีผู้ส่งข่าวมาบอกที่คุณจิตรา ให้ทราบว่ามีเรือยนต์ลากจูง พ่วงเรือท้องแบน (ไม่มีเครื่อง) ๓ ลำ ของญี่ปุ่น เรือท้องแบน ๓ ลำ ถูกเรือได้นำล่อยลำยิงจม เรือยนต์หนึ่งเกยฝั่งพร้อมทหารญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นเข้าบางสะพานน้อย หาทางกลับไปทางเหนือโดยรถไฟ จากบางเบ็ดผมรายงานฐาน - ๑๓๖ ขอเลื่อนวันรับร้อมออกไป ๑ สัปดาห์ รวรววันที่ ๑๗ ก.ค. เกิดเหตุอีก เรือสินค้าขนาดย่อมของญี่ปุ่น ตามชาวชาวบ้านว่าคงจะแล่นไปกรุงเทพฯ ถูกเรือได้นำยิงจมด้วยตอร์ปิโด บริเวณเขาบ้านแหลมใต้ ที่จะทิ้งร้อมห่างออกไปพอควร เขาเล่าว่ามีลูกตอร์ปิโดเกยตื้น ผมส่งวิทยุฐาน - ๑๓๖ ขอเลื่อนกำหนดรับร้อมออกไปถึงจนกว่าจะตกลงกันใหม่ แล้วผมกับคุณจิตรา และทหารอากาศก็ไปดูตอร์ปิโด (ตอนนี้จึงนึกได้ว่าเคราะห์ดีที่มันไม่ระเบิดตอนไปดูมัน) ผมจดอักษรที่หัวรบเอาไว้ด้วย แล้วเราก็กลับกันมาเอาเรือใบไปบางสะพานน้อย ผู้ที่พลุกพล่านไม่ใช่ญี่ปุ่น ในคราวนี้เป็นพี่ไทยทั้งนั้น เชิงลึกกันดีไปเลย คือว่านักดำน้ำไทยดำลงไปเปิดฝาท้องเก็บของที่ไม่เสียหายคุ้มถึงน้ำมัน ๒๐๐ ลิตร ขึ้นมาได้ ๒๐-๓๐ ถึง และมัดของซึ่งปรากฏว่ามีผ้าห่มนอนและบุหรืทำในมลายูหลายมัด ทางฝั่งก็เอาเรือออกไปบรรทุกกันมา ทุกอย่างขายได้ราคา เรายังซื้อบุหรืกันมาคนละหลายแพ่ง (คาร์ตัน) ที่บางสะพานน้อยก็เจอผู้กำกับ ว่ามาดูแลพวกเราจะจะมีอันตรายไหมแล้วจะรีบกลับไปเป็นเพื่อนท่านข้าหลวง อยู่ที่บางเบ็ดเมื่อคนไปสืบดูว่านักดำน้ำเลิกกิจกรรมแล้ว สงบแล้ว จึงนัดหมายกันอีกกับฐาน - ๑๓๖ เขาเกิดอยากจะเลื่อนออกไปอีก แบตเตอรี่วิทยุของผมก็ซักร่อนลง ถัดไปด้วยเครื่องปั่นจักรยานก็ไม้สู้ได้ผลดี ผมไม่ยอมเลื่อนก็เลยตกลง เวลา ๑๙.๓๐ น. วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๘

บ่ายวันนั้นฝนเกิดตกลงมามากพอดู ที่เป็นแอ่งหนอยก็มีน้ำขังอยู่ไม่แห้ง ก่อนค่ำ น.ท.น้อยฯ พาพวกทหารอากาศมาบอกว่าเป็นห่วง ความจริงก็น่าห่วง เพราะผมหายมาจากประจวบฯ ๓ สัปดาห์แล้ว เราจุดไฟขึ้น เครื่องบินมาตรงเวลาลำแรกผ่าน เราให้สัญญาณไฟฉาย วนมาทั้งร่มคน ๔ ร่ม วนมาอีกทั้งของหมดเลย ลำที่สองเข้าทั้งของคราวเดียวหมดเลย ร่มของ ๓๗ ร่ม ผู้โดดร่มมาคือ พ.ต. วิค วิมส์ (ผู้เคยรับผมที่เกาะตารูเตา) ร.อ. ฮาโรลด์ สมอลล์ คุณผัน ศาสตรปริญ คุณอนันต์ วิริรัตน์ (สองคนหลังออกไปอินเดียพร้อมผมจากเกาะตารูเตา) วิมส์ตกลงไปในแอ่งน้ำเปียกปอนหมด ผู้ช่วยยงการและแบกหามของที่เข้มแข็งที่สุดคือคุณจิตร ไชยรงค์ เราไม่ทั้งหีบห่อหรือร่มไว้เลย เอาชิ้นเรือใบของคุณจิตรฯ ๒ ลำ (เรือที่เอาแดงโมบางเบ็ดมาขายที่กรุงเทพฯ) กว่าจะเสร็จก็กราวตีสี่ คุณจิตรออกเรือมุ่งหน้าไปประจวบฯ ทันที นานเหลือเกินกว่าเราจะถึงหัวเขาเกาะหลักทางอ่าวประจวบของกองบินน้อยที่ ๕ เข้ามีดวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๘๘ ตอนเรือใบแล่นในทะเลรู้สึกกลัวเรือได้นำอเมริกัน ถ้าโผล่ขึ้นมาซ้อมมือเล่น เราคงไม่มีทางบอกได้ว่าพวกเดียวกัน น.ท. น้อยฯ ท่านจัดการดีเหลือเกิน ไปสร้างกระท่อมไม้ไผ่มาจากไผ่ ๒ หลัง ที่หัวเขาด้านอ่าวประจวบฯ หลังกระท่อมชิดเขา ด้านหน้ามีต้นไม้บังมองจากทะเลไม่เห็น และไกลจากสิ่งปลูกสร้างส่วนใหญ่ของกองบิน ท่านเอาวิมส์และพวกอยู่ที่นั่น โดยทหารอากาศส่วนใหญ่ไม่เห็น แต่วิมส์และสมอลล์นั่งสองกล่อ่งข้ามอ่าวมาที่เขาช่องกระเจกสบายเลยทีเดียว

น.ท. น้อยฯ คงรายงานให้ (ขณะนั้น) พล.อ.ท. พัน รณนภากาศ ฤทธาคนี เสนาธิการทหารอากาศทราบว่ามีผมเข้ามาอาศัยอยู่ในกองบินก่อนหน้าที่ผมจะไปรับวิมส์มา ท่านแวะมาที่ บ.น.๕ ให้ผมไปพบท่านตามลำพัง ท่านรู้ว่าผมเป็นนักเรียนอังกฤษ ท่านก็คุยเรื่องอังกฤษสนุกสนาน หันมาพูดเรื่องงานผมก็บอกไปตามตรง ท่านว่าผมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้วท่านช่วยอะไรได้ให้ผมบอกท่านได้ ท่านว่ามีระเบิดแม่เหล็กติดรถยนต์ใหม่ ท่านจะช่วยเอาไปติดให้ที่กรุงเทพฯ ผมบอกท่านว่ายังไม่มี (ความจริงผมมีแล้ว รวมทั้งระเบิดเพลิงด้วย ผมได้มาจากประเสริฐ จากคลังของเขาที่หัวหิน แต่เห็นว่ายังมีไม่พอและยังไม่ถึงเวลา) น.ท.

น้อยๆ คงรายงานท่านอีกว่า มีนายทหารฝรั่งมาอยู่ด้วย ท่านก็บินมาตรวจการอีก ท่านได้คุยกับวิมส์และสมอลส์ที่กระท่อม คงถูกคอกันเห็นส่งเบียร์มาให้สองลัง ท่านว่าท่านเหมือนหนังหน้าไฟ ต้องประชุมกับแม่ทัพญี่ปุ่นบ่อยๆ จะถูกเก็บเมื่อไร ก็ไม่รู้เหมือนกัน ท่านไม่พูดเรื่องการเมืองของไทยไม่ว่ากับผมหรือวิมส์

เมื่อกลับมาประจวบฯ แล้ว ผมวิทย์ไปฐาน - ๑๓๖ ว่าขอให้เขาห้ามเรือได้นำอเมริกันยิงเรือใบตั้งแต่ประจวบฯ ถึงบางเบิด ก็มันจริงนี่ ลอยลำเสียด้วย ยิงเรือใบของชาวประมงที่จอดอยู่ในอ่าวบางสะพานน้อย ผิดเป้าเสียแหละมากคล้ายลองฝีมือ ที่ถูกก็ทำให้เรือเขาเสียหาย ไม่ช่วยการสงครามอะไร แล้วทำให้เราปอดในการลำเลียงอาวุธของเรา ซึ่งก็มีทางทะเลทางเดียวเท่านั้น ฐานถามมาโงงเลย รู้ได้อย่างไรว่าเป็นเรือได้นำอเมริกัน ผมตอบไป หัวรบตอร์ปิโด เครื่องหมาย “เวมโค ยู.เอส.เอ็น.” ไม่ทราบว่าเขาติดต่อกันได้หรือเปล่า คงไม่เพราะภายหลังตอนที่ผมอยู่ที่เขาบางเบิด เคยเห็นเรือได้นำลอยลำด้วยตนเอง แต่ตอนนั้นไม่มีการยิงอะไร หลังจากที่เราเครื่องบินทะเลชั้นเดอร์แลนด์บินผ่านเหนือสนามบิน บน. ๕ ผมก็วิทย์ไปขอให้แจ้งทหารอากาศอังกฤษว่าต้องไม่ยิงที่ บน. ๕ เพราะเป็นที่ตั้งของพวกเขาเป็นพันธมิตร

ราวเที่ยงวันหนึ่ง ผมอยู่กับท่านข้าหลวงที่จวน ได้ยินเสียงเครื่องบินก็รู้ว่าเสียงเครื่องบินเล็กของไทย แต่มองออกไปนอกจวน เห็นทหารญี่ปุ่น วิ่งแจ้นเข้าไปทางค่ายของเขาที่เขาช่องกระจก แหงนขึ้นไปดูพอดีเครื่องบินหัวเขา ก็จริงอย่างคาด คือเป็นเครื่องบินคอร์แซร์ของ บน. ๕ แต่ทหารญี่ปุ่นเขามีวินัยสอนกันมาดี ได้ยินเสียงเครื่องบิน มีหรือหรือไม่มีก็ยังไม่รู้

ผมเคยอาศัยเครื่องบินคอร์แซร์ไปดอนเมืองและกลับวันเดียวกัน ๒-๓ ครั้ง ครั้งหนึ่งผู้บังคับฝูงบิน บน. ๕ (น.ต. เหมือนๆ) เป็นนักบิน ผมไม่ต้องทำอะไร อยู่ที่ข้างหลัง พยากรณ์อากาศที่ปฏิบัติคือต้องเชื่อตาตัวเอง ผู้ฝูงเหมือนๆ ออกมาขึ้นที่สนามบิน บน. ๕ ดูไปทางเหนือ ผมถามว่าดูอะไร ท่านว่าดูเขาสามร้อยยอดแล้ว ก็ว่า ไปได้ เครื่องบินออกจากประจวบฯ เข้าด้านในของเขาสามร้อยยอดมันก็บีบบั๊บทบทุกครั้ง ถึงนครปฐม มีเมฆดำและต่ำ ทางขวามือเห็นองค์พระปฐม

เจดีย์ ผู้ฝูงข้าวนลักรอบเห็นจะได้ หันมาตะโกนว่า ไปได้ โน่นมีช่องเห็นใหม่ ผมไม่รู้วามันช่องอะไร ผู้ฝูงบินเตี้ย สูงกว่าเสาโทรเลขทางรถไฟไม่เท่าไร ลอดเมฆดำมาลงที่ดอนเมืองอย่างปลอดภัย ตากี้แน่ ฝีมือผมนับถือ ที่ท่านว่าช่อง ผมก็มองไม่ออก ขากลับประจวบฯ วันนั้นมีข่าวสารหนึ่งกระสอบวางรองกันให้ผมนั่ง ผมน่าจะเกาะราวข้างหน้าไว้แน่นไม่ยอมปล่อยตลอดทาง เพราะบีบบังที่ไรกันผมดูคล้ายจะลอยเหนือขอบ ผมใจไม่ค่อยดี ถึงประจวบฯ วันนั้นทำไมต้องวนก็ไม่ทราบ จะเลี้ยวก็ไม่บอกกันผมลอยขึ้นมาหวาดเสียวล้นดี ทำอย่างกับจะส่งสอนผมไม่ให้ขออาศัยไปกันอีก ความจริงท่านเป็นคนดีได้คบหาแล้วท่านดีมาก ท่านคงจะลืมไปว่าผมนั่งบนกระสอบข้าวอยู่ข้างหลัง หลังสงครามกองทัพอากาศเล็กใช้ นับว่าเป็นบุญของผู้อาศัยเดินทาง

หลังจากที่วิมส์กับสมอลล์มาอยู่ที่ประจวบฯ ด้วยกันแล้ว วิทยุจากประจวบฯ ไปฐาน - ๑๓๖ มี ๒ สถานี ของวิมส์หนึ่ง ของผมหนึ่ง ห่างกันทางตรงก็คงราวครึ่งกิโล วันหนึ่งผมถูกฐานต่อว่า ทำไมทิศทางลม (ข่าวอุตุฯ) ของผมจึงไม่เหมือนกับที่สถานีของวิมส์รายงาน ผมก็ไปถามวิมส์ วิมส์ก็ให้ถามสมอลล์ เพราะวิมส์มอบให้สมอลล์รายงานอากาศ สมอลล์บอกว่าเขานี้วุ่นน้ำลายแล้วยกขึ้นมันเย็นทางนี้ทุกที ลมมันจะพัดทางอื่นได้อย่างไรเมื่อหลังกระต๊อบของแกมันชิดเขา ของผมมันดูกรวยของกองบินที่ปักอยู่ข้างสนามบิน ไม่ต้องใช้น้ำชุบน้ำลาย ผมบอกฐานให้เชื่อผม เสียเวลาเข้าโค้งส่งวิทยุ แต่ก็ส่อให้เห็นถึงความถึถ้วนของฐาน - ๑๓๖

ปรากฏว่าหลังจากที่รับวิมส์แล้วสัก ๑๐ วัน คุณจิตรให้คนมาบอกข่าวว่าทหารญี่ปุ่นหลายคนพากันไปที่บางเบิดและมาที่บ้านคุณจิตร และก็ดูๆ บริเวณใกล้ๆ นั้น แล้วก็กลับและไม่มียี่แววอีกเลย แสดงว่าลูกบ้านของคุณจิตรและคนไทยแถวนั้นไม่เข้าด้วยกับญี่ปุ่นเลย แสดงว่าญี่ปุ่นที่วางคนไว้ที่ห้วยสักได้ยินเสียงเครื่องบินคืนนั้นแน่นอน แต่ไม่ได้ทำรุนแรงคาดคั้นให้ผู้ใดบอก

อาวุธที่ได้มากับวิมส์ยังไม่พอ ตอนนี น.ท. น้อยฯ ให้นายทหารหลายคนไปเรียนรู้การใช้อาวุธกับวิมส์ เพื่อให้ทหารอากาศไปถ่ายทอดให้ตำรวจของผู้กำกับและฝ่ายพลเรือนของท่านข้าหลวง มีวิมส์กับผู้บังคับกองบินอยู่ที่กองบินแล้ว ผมก็บอกฐานว่าไปหาที่ทิ้งร่มครั้งที่ ๒ จะเอาวิทยุไปด้วย

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ ผมไปกับท่านข้าหลวง ผมไม่รู้ว่าท่านจะพาผมไปไหน แต่ที่บางเบิดไม่เอา ไม่อยากให้คุณจิตรฯ ไม่สบายใจ แต่ยังต้องพึ่งพาคุณจิตรฯ เราออกจากประจวบฯ โดยรถโยกถ่อ มันช่างบังเอิญเหลือเกิน เราลงไปใต้กว่าบ้านกรูดไม่นาน มีเครื่องบินผ่านเหนือหัวไปทางบ้านกรูด บินไม่สูง เห็นเครื่องบินและเครื่องหมายขีดว่า บี-๒๔ ของอังกฤษ สักครูได้ยินเสียงปืนกล ๒-๓ ตับ แล้วก็หยุด ต้องเป็นการยิงจากอากาศแน่นอน เพราะทางฝ่ายไทยไม่มีปืนจะยิงขึ้นไป ท่านข้าหลวงเป็นห่วงลูกบ้านของท่าน เราจึงถอยกลับไป เครื่องบินคงยิงด้วยความคะนองลงมาใกล้หมู่บ้าน ไม่มีผู้เสียชีวิต ท่านข้าหลวงปรารภว่า นี่เราเป็นพวกพันธมิตรใช้ไหม ผมได้แต่นิ่ง ไปค้างกับคุณกอบ-คุณดัดฯ ที่บางสะพาน รุ่งขึ้นเอาเรือไปบางเบิดเช่นเคย ไปพบกับคุณจิตรฯ ท่านข้าหลวงขอให้คุณจิตรฯ เอาเกวียนไปหลายเล่มไปพบกันหลังเขาไชยราช ให้อ้อมไป ไม่ให้เข้าทางสถานี ห้วยสัก การส่งกำลังบำรุงของท่านแน่ ไปเอยปากซอยมั้งข้างของคุณดัดฯ ตอนไหนไม่ทราบ ผมและท่านข้าหลวงนั่งข้างจากบางเบิดมาบ้านท่านขุนคเชนทร์ที่ห้วยสัก อีกฟากหนึ่งของทางรถไฟ ขณะอยู่บนเนินและบนหลังช้างนั้นแหละที่บังเอิญเห็นเรือได้นำแล่นลอยลำอยู่ บอกไม่ได้ดอกว่าเรือสัญชาติใด ดังเคยเห็นตอร์ปิโดผมก็เหมาว่าอเมริกัน (ท่านผู้อ่านคงจะได้ว่าญี่ปุ่นคงใกล้แพ้สงคราม เขาจึงชะล่าใจเช่นนั้น) เมื่อหาได้ทีที่คิดว่าเหมาะแล้วก็ตรวจหาจุดในแผนที่ ท่านข้าหลวงพามาที่ถ้ำกระพริบ ผมติดต่อวิทยุไปยังฐานจากถ้ำกระพริบและค้างแรมอยู่ที่นั่น จนกระทั่งได้วันนัดหมายทิ้งร่มแน่นอน ด้วยเห็นว่ายังมีเวลาอีกหลายวัน ท่านข้าหลวงเลยพามาหมู่บ้านและค้างที่บ้านผู้ใหญ่บ้านชื่อ "ดี" ท่านข้าหลวงรู้จักถิ่นนี้เพราะเคยมาล่าสัตว์แถบนั้นมาก่อน ชาวบ้านมีมโนหรวัด้อนรับ มีการเลี้ยงเหล้า เนื้อย่าง เนื้อต้ม ชาวบ้านให้เสบียงเนื้ออย่างเป็นก้อนๆ เสียบไม้กลับไป ท่านข้าหลวงขอล้มหัวหนึ่งตัว เขาเอา ๑๕ บาท (หลังเขาไชยราชมีทุ่งหญ้าและเลี้ยงวัวกันมาก)

เช้าวันนัด (วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๔๘๘) เราออกแต่เช้าเพื่อไปยังที่นัดหมายทิ้งร่ม เควาะหัดที่เรามาแต่เนิน เวลานั้นนัดหมาย ๕ โมงเย็น แต่ประมาณ ๔ โมงครึ่งกว่าก็ได้ยินเสียงเครื่องบินแต่ไกล เรารีบจุดกองไฟทันที เครื่องบินผ่านเหนือพื้นที่

แล้ววนมาทิ้งร่ม ตามที่ตกลงเขาจะทิ้งที่เดียวหมด จริงๆ เขาทิ้งคราวละ ๒ ร่มบ้าง ๔ ร่มบ้าง คล้ายให้ชมว่าแม่นไหม เทียวสุดท้ายไม่มีร่มทิ้ง ผมไม่เคยมีความรู้ด้านซ้ายกลางลำตัวของปี - ๒๔ มีหน้าต่างเปิดได้ ตามผมไม่ผาด ผมเห็นมีคนโบกมืออยู่ที่หน้าต่างเครื่องมือ อยู่ข้างล่างผมได้แต่แข่งว่าทำอะไรบ้าง เสียเวลาและอาจมีอันตรายแก่พวกเราผู้มารับของ คราวนี้ตัดสินใจเปิดคอนเทนเนอร์เอาหีบเหล็กทิ้งในร่องไม้ลึกลงและตัดกิ่งไม้ปิดไว้ เพื่อไม่ให้กินที่และนักเกวียนเพราะจะต้องไปไกลกว่าจะถึงทะเล คุณจิตรฯ ขอบินไว้ป้องกันตัว ได้จัดหีบให้ปืนกลมือพร้อมกระสุนไป ๒ กระบอก คุณจิตรฯ ว่า ร่มอย่าผิงเลย ลูกบ้านและพรรคพวกไม่มีเสื้อผ้าใส่ ท่านข้าหลวงเห็นใจและเราตกลงให้ไป คุณจิตรฯ ปฏิบัติงานให้ไม่เคยรับเงินเป็นรางวัล ยอมรับแต่यरักษาโรค เราได้กำชับให้ใช้อาวุธเฉพาะเวลาจำเป็นจริงๆ เท่านั้น ผ้าร่มจะใช้ก็ต่อเมื่อสงครามเลิกแล้ว คุณจิตรฯ ว่า ญีปุ่นมาค้นบ้านอีกทีละ เอาแน่ เราได้ของครบ ๑๔ ร่ม และไม่มีร่มอีก ๔ หีบ ท่านข้าหลวงและผมนั่งข้างมาบนสะพานใหญ่ เขาพามาทางไหนผมจำไม่ได้ (คุณจิตรฯ และพวกเกวียนไปทางไหนก็ไม่ทราบ อีก ๓ วันต่อมาแกชนโดยเรือใบมาส่งให้ที่สนามบินประจวบฯ) ท่านข้าหลวงและผมกลับประจวบฯโดยรถโยก-ถ่อ จากบางสะพานใหญ่มาตามทางจึงได้ทราบว่า เครื่องบินมายิงกราดแถวทับสะแกและหัวยายาง และทิ้งระเบิดสะพานรถไฟที่ประมาณ ก.ม. ๓๖๓ เสียหายบ้าง ท่านข้าหลวงจะรีบส่งคนมาสอบและช่วยเหลือในภายหลัง ตอนนั้นขอรีบกลับประจวบฯ ก่อน

ถึงประจวบฯ วิมส์แจ้งว่าฐานบอกมาว่าญีปุ่นในพม่าใกล้ยอมจำนนแน่นอน แต่ญีปุ่นในไทยจะมีปฏิริยาอย่างไรยังไม่ทราบ ห้ามบอกจนญีปุ่นจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากฐาน อาวุธที่ได้มาเราก็แยกมอบให้ทางท่านข้าหลวง ผู้บังคับกองบินและผู้กำกับ แต่จะไม่บอกจนญีปุ่นจนกว่าจะแจ้งให้ทราบ

ในระยะ ๒-๓ วันที่กลับถึงประจวบฯ มีผู้แจ้งว่ามีเชลย (ทหารพันธมิตรที่ญีปุ่นควบคุมอยู่ที่ช่องสิงขรณ์) ออกมาเดินแถวหนองหินใกล้ประจวบฯ ๒-๓ คนทางเราและวิมส์ได้ปรึกษาหารือว่าจะติดต่อกับผู้บังคับบัญชาทหารญีปุ่นกันอย่างไร

ท่านข้าหลวงว่าจะพบกันเมื่อไรแน่ ท่านจะเป็นผู้ไปติดต่อนัดหมายฝ่ายญี่ปุ่นให้ แต่เราก็ตัดสินใจไม่ถูก ไม่รู้ว่าญี่ปุ่นจะมีปฏิกิริยาอย่างไร

วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ ฐานส่งโค้ด “ปลาทอง” มาในวิทยุสถานีวีเอ็มส์ (ซึ่งหมายถึงญี่ปุ่นยอมแพ้ในพม่า) ย้ำไม่ให้ก่อกรวนทหารญี่ปุ่นในไทยจนกว่าจะสั่ง มีเพิ่มเติมก็คือให้มุ่งช่วยเหลือเชลย ซึ่งหมายถึงทหารพันธมิตรที่ญี่ปุ่นควบคุมใช้งานที่สิงขรณ์ และสั่งให้รับคณะ พ.ต. กิลคริสต์ วันที่ ๒๔ สิงหาคม เวลา ๐๓.๐๐ น. หลังเกาะจาน มาโดยเครื่องบินทะเล

ราวสี่ทุ่มกว่าของวันที่ ๒๔ ผู้บังคับกองบิน วีเอ็มส์ ผม และทหารอากาศอีก ๓-๔ คน เอาเรือใบของกองบินออกจากอ่าวกองบินมุ่งไปเกาะจาน วีเอ็มส์แต่งกายทหารสีเขียว ใช้ออกมัน้ำเชื้อเกินไม่ค่อยมีลม เรือก็เบาคล้อยคลื่น จะเมาคลื่นกันทุกคน เครื่องบินมาตรงเวลา แต่มันบินผ่านมาเกาะจาน ผ่านเหนือตัวเมืองประจวบฯ แล้วก็วนร่อนลงเบาเครื่องหลังเกาะจานอย่างง่าย ๆ ในใจผมสาปแช่งความพิเรนของนักบิน ทางเครื่องบินเอาเรือยางลงและชนพวกที่มาและของส่วนตัวมาที่เรือใบ แล้วเครื่องบินก็บินขึ้นมุ่งไปทางใต้ เรือใบของเรามาถึงกองบินใกล้สว่าง (เรานำเรือยางมาด้วย) ผู้ที่มาด้วยกับ พ.ต. กิลคริสต์ คือคุณจรัส ชูลี และคุณวิสิตวิทยาลัมปะ

วีเอ็มส์ไม่ได้ปรึกษาหารือกับ พ.ต. กิลคริสต์ วีเอ็มส์พูดกับผมและผู้บังคับกองบินว่า เขา (วีเอ็มส์) น่าจะพบทหารญี่ปุ่นวันนี้ (๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๘) ได้การเลยเราจะอ้างกับญี่ปุ่นว่า วีเอ็มส์มาโดยเครื่องบินเมื่อตีสาม พันธมิตรให้มาพูดเรื่องช่วยนำเชลยออกมาจากช่องสิงขรณ์ เรือยางไม่ต้องซ่อน เอาทิ้งไว้ที่หาดทราย ทำที่ว่า วีเอ็มส์พายเรือยางมาจากเครื่องบินทะเลที่มาลงเมื่อตีสาม มันก็ดูเข้าแก่ปดี่ ที่ผมชวนนักบินไปนั้นน่าจะขอถอนเพราะประกอบเรื่องได้ดี ตกกลางแล้วผู้บังคับกองบินก็ออกไปเรียนท่านข้าหลวงว่านายทหารอังกฤษมาขอเจรจากับนายพลซาโตะ ขอให้ท่านข้าหลวงเป็นประธาน มีผู้บังคับกองบิน ผู้กำกับตำรวจวีเอ็มส์ และผมในฐานะล่ามไทย-อังกฤษ ขอนัดพบเวลา ๙.๐๐ น. ออกไปบอกราว ๖ โมงเช้า แต่ท่านข้าหลวงก็จัดได้ทัน ราว ๘ โมงเช้า ท่านข้าหลวงให้คนเข้ามาบอกว่า ฝ่ายญี่ปุ่นตกลงตามนัด ให้ไปประชุมที่ทำการเทศบาล

ผู้บังคับกองบินพาวิมส์และผม (ในชุดกางเกงขายาวสี kaki สวมเสื้อเชิ้ต kaki แบบราชการไทยไม่มีเครื่องหมายสังกัด) วิมส์ในชุดทหารเขียวที่ไพรบ พ.ต. กิลคริสต์ เราถึงที่ ๙ โมงตรง ฝ่ายญี่ปุ่นมีนายพลชาโตะ พันโท พันตรี ทหารญี่ปุ่น รวมทั้งล่ามญี่ปุ่นแต่งเครื่องแบบทุกคน รวม ๖ คน ก็ถึงตรงเวลา ไม่มีการทักทายกัน เข้านั่งเก้าอี้ที่โต๊ะเลย ท่านข้าหลวงนั่งหัวโต๊ะ ญี่ปุ่นนั่งฟากหนึ่ง ไทยนั่งอีกฟากหนึ่งกับวิมส์ ล่ามวิมส์อยู่ปลายแถวตรงข้ามล่ามญี่ปุ่น ท่านข้าหลวงเริ่มก่อน แบมือไปที่วิมส์ แล้วว่า พ.ต. วิมส์ ทหารอังกฤษ มาโดยเครื่องบินทะเลเมื่อเช้านี้ ได้เข้าหาผู้กองบินแจ้งว่า ขอติดต่อกับท่าน แบมือไปที่ นายพลชาโตะ ล่ามไทยแปลเป็นภาษาอังกฤษตะกุกตะกัก วิมส์พอฟังออก พยักหน้า ล่ามญี่ปุ่นแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น นายพลญี่ปุ่นพยักหน้า วิมส์พูด “พันธมิตรให้เขามาติดต่อเพื่อนำเชลยกลับออกไป” ล่ามไทยแปลอังกฤษเป็นไทย ล่ามญี่ปุ่นแปลไทยเป็นญี่ปุ่น นายพลชาโตะพูด “ไม่ขัดข้อง เชลยอยู่ที่ช่องสิงขรณ์ จะแจ้งให้ทหารญี่ปุ่นที่นั่นทราบ” ล่ามญี่ปุ่นแปลเป็นไทยบางครั้งก็เปิดพจนานุกรมของแก ล่ามไทยแปลเป็นอังกฤษ วิมส์พยักหน้า บอกว่าเขาพอใจ ล่ามทั้งสองรีบแปล พยักหน้าฝ่ายละครึ่ง จบกัน ไม่มีการพูดใครแพ้ใครชนะกันเลย หัวหน้าของไทยทั้งสามยิ้มแป้น ต่างลุกขึ้น ล่ามญี่ปุ่นมากระซิบล่ามไทยว่า นายพลชาโตะ เชิญไปกินกาแฟที่ค่ายญี่ปุ่นเขาช่องกระจก ทั้งหมดไปที่ค่ายใช้เวลาไม่นานไม่พูดกันมาก นายพลชาโตะย้ำว่าจะแจ้งทางช่องสิงขรณ์ ตีมากาแฟและกินส้มโอดคนละกบแล้วรีบออกมาจากค่าย ก่อนออกจากค่าย วิมส์จับมือกับนายพลชาโตะ นับว่าเสร็จหน้าที่ล่าม ญี่ปุ่นไม่เคยถามว่า วิมส์ทำไมพ่ายเรือจากหลังเกาะจานได้รวดเร็วนักและหากองบินได้ถูกในความมืด

นึกว่าวิมส์จะเป็นทหารอังกฤษผู้เดียวที่ไปติดต่อกับทหารญี่ปุ่นในค่ายเขาช่องกระจก พล.จ. ไวลส์ แห่งกรมแพทย์ทหารอังกฤษ ขับรถจี๊ปเข้าไปค่ายญี่ปุ่น ๒-๓ วันต่อมา คงพูดกันไม่รู้เรื่อง คงไปพบล่ามไทยคนอื่นพากันนั่งกินกาแฟที่ไหนก็ไม่ทราบ ท่านข้าหลวงให้คนพามาสนามบิน เมื่อพบกับวิมส์ วิมส์มาเล่าเรื่องให้ผมฟังว่า ท่านขับรถจี๊ปมาคนเดียวจากเพชรบุรี จะมาดูแลแต่พูดกันไม่รู้เรื่องกับ

ญี่ปุ่นที่ค่าย แกะจะขอกลับกรุงเทพฯ ขอให้ผมขอ น.ท. น้อยฯ ช่วยจัดเครื่องบินไปส่งที่ดอนเมืองอยากให้ไปเร็วๆ เวิร์ที่สุด น.ท. น้อยฯ กรุณาจัดเครื่องบินคอร์แซร์ให้ ๑ เครื่อง นักบินเดินมาที่เครื่อง สะพายร่มชูชีพยานตะนองมาด้วย พล.จ. ไวลส์ ไม่ยอมขึ้น ขอร่มชูชีพบ้าง น.ท. น้อยฯ ไม่ทราบขอยืมใครมาให้ท่าน ท่านก็สวมขึ้นที่หนึ่งหลัง เครื่องบินขึ้นแล้ว น.ท. น้อยฯ พูดว่า ร่มชูชีพนั้น นักบินเขาใช้รอกกันนั่งขับกัน ไม่ได้ตรวจว่ามันจะชำรุดหรือไม่ วิมส์หันมาถามว่าอะไร ผมก็แปลให้ฟัง วิมส์ว่าไม่ต้องห่วงเหมาะสำหรับ พล.จ. ไวลส์ ที่สุดแล้ว อย่างไรก็ตาม เครื่องกลับแสดงว่าเดินทางปลอดภัย แต่เราได้กำไรถจิปไว้ใช้ ๑ คัน

๓๐ สิงหาคม ๒๔๘๘ พ.ต. กิลคริสต์ ไม่ต้องการไปชุมพรโดยทางรถไฟ เขาไปดูแลเฉลยทหารอินเดียที่ชุมพร สนามบินชุมพรชำรุดมีหลุมบ่อไม่ได้ใช้มานาน น.ท. น้อยฯ ลังเลใจอยู่นาน ทนรับเราไม่ได้จึงให้นักบินฝีมือดีพาไป พนักงานวิทยุของ พ.ต. กิลคริสต์และของไปโดยรถไฟ

วิธีปฏิบัติตัวของญี่ปุ่นคือไม่ออกจากค่ายเลย ไม่ว่าที่เขาช่องกระจกหรือที่ช่องสิงขรณ์ เกลยไม่มีผู้คุมก็ออกมาคนเดียว คนที่พอเดินมาได้ก็มาที่ตลาด พวกเราคงแนะนำให้มาที่กองบิน ฝ่ายเราเอารถไปบรรทุกทุกเฉลยที่รื้อแล้วและเดินไม่ไหวออกมาที่กองบิน น.ท. น้อยฯ จัดโรงพักทหารอากาศ ๑ หลัง โรงเก็บเครื่องบินสำหรับเฉลยพักนอน แพทย์ทหารอากาศ (คุณหลวงชมชวฤทธิ์) และจากข้างนอกที่อาสาเข้ามาช่วยกันเยียวยา ร้องว่ายาไม่พอ ทั้งทหาร ตำรวจ พลเรือน ของหัวหน้านำน่วยราชการของเราจัดหาผู้คนเข้ามาหุงหาอาหาร นำของสดเข้ามา ช่วยล้างซามและทำความสะอาด ดูมันซุลมุนน่าเหนื่อยแต่ทุกคนก็ทะมัดทะแมงไม่มีเกียจคร้าน น่าปลื้มใจอย่างยิ่ง ผมไม่ทราบว่ามีใครทำอะไรกันอย่างไร

วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๔๘๘ นั้น เมื่อ คณะ พ.ต. กิลคริสต์ไปกันแล้ว เราทำงานของเราบ้าง วิมส์และผมเอารถจิปเข้าไปในช่องสิงขรณ์พรวดเลยไปถึงเพิงที่พักเฉลย วิมส์ไปเอาธงชาติอังกฤษที่ไหนมาไม่ทราบ (คงเอาติดตัวมาด้วยจากอินเดีย วิมส์ยังเอาปลอกอินทรีนุร้อยเอกราชมาฝากผม) ถึงเสาธงใกล้ค่ายเฉลยก็ไปชักธงญี่ปุ่นลงแล้วชักธงอังกฤษขึ้น เฉลย ๒-๓ คนมามุงดู วิมส์ว่า “เราชนะแล้ว

ใครเดินไหนให้เดินไปกองบินของไทย” เชลยคนหนึ่งพูดขึ้นว่า “ยู ไคน์ท์ เซย์” แล้วก็ไม่กระตือรือร้นที่จะเดินออกไปไหนทันที

ทั้งวิมส์และผมเรียกร้องให้ฐาน-๑๓๖ จัดส่งเครื่องบินมารับเชลยด่วนที่สุด ขอยารักษาโรค อาหาร บุหรี่ ยาสิฟีน แปรงสีฟีน เสื้อผ้า ฯลฯ ผมประมาณเชลยไป ๓๐๐-๔๐๐ คน ผมกะเอาเพราะไม่ได้ให้มาเข้าแถวนับ มันซุลมุนกัน พวกที่เดินได้แกกั้เตรไปทั่ว เชลยส่วนใหญ่เป็นออสเตรเลีย รองลงมาเป็นเนเธอร์แลนด์ มีอังกฤษไม่กี่คน มืออเมริกัน ๑ คน

ฐานตอบสนองรวดเร็วมาก วันที่ ๒ กันยายน ๒๔๘๘ ส่ง บ-๒๔ พร้อม ร.อ. บัคเคอร์ ซิมสัน เดวีส์ พวกหน่วยฟื้นฟูเชลย และนายสิบอีก ๒ คนมาช่วย พร้อมด้วยสัมภาระต่างๆ โดยโดดร่มและทิ้งร่มบนสนามบินของ บน. ๕ เลย เป็นงานมหกรรมครั้งใหญ่ ผู้คนชมอยู่รอบสนามแน่นขนัด เปิดหีบห่อของที่ทิ้งรมมีรายการต่างๆ มีประโยชน์ มียาสิฟีน แต่ไม่มีแปรงสีฟีน มีหีบห่อที่มีแท่งขอยแห้งที่แวกใช้ชุบน้ำดูซีฟีนเป็นพันอันเห็นจะได้ เชลยฝรั่งไม่มีใครยอมใช้ เสียเวลาเราต้องหอบขึ้นรถไฟไปชุมพร จริงอย่างว่าส่งแปรงไปให้ที่ชุมพร เราเลยแลกเอาแปรงสีฟีนมาประจวบฯ เครื่องบินดาโคต้าบินมาลงที่สนาม เขาก็ขนเชลยไปไม่รู้ว่่าเที่ยวละกี่คน เครื่องดาโคต้ามาวันละ ๓-๔ เที่ยวบิน พวกที่ยังอยู่ก็รักษาเลี้ยงดูต่อไป จิตใจของเชลยราบอกไม่ถูก บางคนเอาจานให้ใช้รับประทานอาหารก็ไม่เอา ต้องเมสท์กิน*ของตัว จะล้างให้ก็ไม่เอา ต้องหาคะทะใหญ่ใส่น้ำดั่งไฟให้ร้อน (อย่างที่ผมรู้ตอนเป็นพลทหารที่อังกฤษ) ใช้น้ำล้างก็สุดที่จะประหยัดทั้งๆ ที่จัดให้เหลือเพื่อให้บุหรี่ปั่นละเอียดสูบ แม้จะรับก็จริง แต่ก็เอาไปทัดนูไว้ เอายาฉุนและเศษกระดาษหนังสือพิมพ์ที่เขาพกติดตัวของเขายู่มวนสูบให้หมดเสียก่อน ข่าวลือมันเร็ว นายทหารที่เป็นแพทย์อังกฤษดูยังแข็งแรงอยู่ มาปรารภว่า ภรรยาเขาคงพูดอเมริกันแล้ว ถามว่าอยู่ที่ไหน แกว่ามาจากลอนดอน เมียอยู่ลอนดอน แต่งงานได้ ๗ วัน ก็ลงเรือมาสิงคโปร์ พอถึงสิงคโปร์ ญี่ปุ่นก็จับตัวและส่งมาไทย ผมต้อง

* กระบองใสอาหารเฉพาะตัวของทหาร

ปลอดภัยว่าคงยังพูดอังกฤษอยู่ และลอนดอนก็เสียหายไม่มากเกินไปนัก โชคดีที่เราไม่ต้องจัดงานศพเชลยตอนนั้น แต่ก็เห็นว่า คนที่ทรุดโทรมมากจะรอดจากการเดินทางจากประจวบฯ ไปพม่าหรืออินเดียหรือไม่

รายงานฐานเกี่ยวกับเชลยว่าชนไปหมดแล้ว โชคดีเหลือเกินที่ฐานสั่งมาว่า ให้ผมปิดสถานีของผมได้เหลือแต่สถานีของวิมส์สถานีเดียว ผมเลยปล่อยให้คุณชูปกลับไปหาครอบครัวได้ที่กรุงเทพฯ

ตอนทั้งร่มสัมภาระเพื่อช่วยเชลย พระสงฆ์องค์เจ้าเจ้าเห็นหมดว่ามีร่มบางร่มสีเหลือง ท่านส่งสายมาบิณฑบาตว่าพระสงฆ์ จีวรเก่าขาด วิมส์เคยอยู่เมืองไทยมาก่อน ก็เคาะพู่ประเพณีดี น.ท. น้อยฯ จึงจัดให้วิมส์เอาร่มผ้าเหลืองไปประเคน ท่านเจ้าคุณวัดเกาะหลักตอนนั้น วิมส์เอากล่าวไปด้วย น.ท. น้อยฯ ว่าท่านเจ้าคุณดูหม่อมแมนขอให้อูให้วิมส์ ล่ามวิมส์ก็ต้องแปลวันเดือนปีเกิด เวลาตกฟาก ท่านก็ผูกดวงวิมส์ ล่ามมันต้องแปลยากเข้าทุกที ตอนที่ท่านบอกลัคนาบ้าง ดาวนั้นทับนี้ บ้างโน่นบ้าง ล่ามแปลไม่ถูก ก็ไม่ไปตามเรื่อง ท่านว่าวิมส์จะได้เป็นนายพล เป็นผู้เก่งกล้าสามารถ วิเศษทุกอย่าง วิมส์ก็ยิ้มอย่างพอใจ วิมส์ก็คงรู้ ผมก็เดาถูกว่าหมดภาระแล้วเขาก็ปลด ไม่มีปัญหา) ผมขอให้ท่านดูให้ผมบ้าง ท่านไม่ดูให้เพราะเห็นว่าเป็นเพียงล่ามไทย ท่านอยากพูดฝรั่งได้ให้ช่วยหาลิงกัวโฟนไปถวาย ผมไม่แปลให้วิมส์ฟังเพราะเดี๋ยววันให้พวกเราไปช่วยหาแผ่นเสียงลิงกัวโฟนมาถวาย อยากให้หายเป็นนายพลสูงขึ้นไปอีก

คำสั่งจากกองบัญชาการพันธมิตร นอกจากไม่ให้ก่อกวนทหารญี่ปุ่นแล้ว ก็สั่งเด็ดขาดว่าไม่ให้แพร่เตอร์ไนซ์กับทหารญี่ปุ่น ผมนะปล่าวเพราะเขารู้ว่าเป็นล่ามคนไทย ผมยังล้อวิมส์เล่นว่า เขาจับมือกับนายพลญี่ปุ่น (ก็ญี่ปุ่น ฟ้าดกาแพของเขาแล้ว เขาก็ดีออกจะตายไป ตอนนั้นก็ไม่รู้ถูกผีลูกคน จับมือหน่อยไม่ได้หรือ)

ส่งเชลยจากกองบินหมดแล้ว วันที่ ๙ กันยายน ๒๔๘๘ วิมส์กับล่ามก็ไปติดต่อที่ค่ายญี่ปุ่นเขาช่องกระจก ญี่ปุ่นก็ให้ล่ามคนเก่า (ชื่อ อิตะ) ออกไปขอสิ่งขรณอย่างเป็นทางการด้วยกัน ไปพบ พ.อ. เทรุอิ ยูอิ ที่นั่น มีกระท่อมใหญ่หลายหลัง บรรจทหารและสัมภาระได้มาก คงสังเกตจากเครื่องบินได้ยาก วิมส์ก็ไม่ได้

ถามชอกแซก พ.อ. คนนี้หน้าตาดี และก็ไม่ใช่ช่างพูด ล้ำมำทำหน้าที่ไม่สู้หนัก ก่อนจะจากกัน พ.อ. เทรุอิ หยิบตุ๊กตาทำด้วยงาช้างสูงสัก ๔ นิ้ว (คงเป็นเขียนของจีน) ส่งให้ วีมส์ แล้วก็พูดญี่ปุ่นให้ล้ำมำญี่ปุ่นแปล ล้ำมำพลิกพจนานุกรมคู่มืออยู่หลายตลบ ซัดแล้วซัดอีก ในที่สุดก็แปลเป็นไทยว่า “พ.อ. เทรุอิ ให้ชีฟันข้างแก่ พ.ต. วีมส์” ล้ำมำไทยแปลไทยเป็นอังกฤษไม่ได้เลยไม่ได้แปล วีมส์ไม่ได้ว่าล้ำมำของเขา แล้วก็จากกันมา เราแล่นรถเลยเข้าไปเพื่อดูสภาพของเพิงที่พักของเชลยตลอดเส้นทางเท่าที่รถจี๊ปจะไปได้จนใกล้เขตแดนพม่า

ร.อ. นาคากาวะและล้ำมำอิโตะเข้ามาถามวีมส์ว่า จะให้ทหารญี่ปุ่นที่นั่นปฏิบัติอย่างไร ฐานก็ไม่เคยสั่งว่าให้จัดการอย่างไร ทางกรุงเทพฯ ก็ไม่เคยสั่งผม วีมส์สั่งเลยว่า ให้ทำรายการอาวุธทั้งหมด และนำสิ่งของอาวุธตามรายการเข้ามามอบให้วีมส์ที่กองบิน สิ่งเท่านั้นไม่ค่อยละเอียด ร.อ. นาคากาวะและล้ำมำต้องเข้ามากองบินหลายครั้งพบวีมส์บ้าง ฝากล้ำมำของวีมส์บอกบ้าง มีครั้งหนึ่ง ถามล้ำมำของวีมส์ว่า ข้าวสารทั้งหมด อาหารมีผักเค็มจะเอาเข้ามาหมดไหม ล้ำมำวีมส์ชักว่ามีเท่าไร ล้ำมำไทยชักเองว่า เอามาแล้วจะมีเหลือกินไหม ญี่ปุ่นว่า เอาเข้ามาแล้วไม่มีอะไรจะกิน ล้ำมำไทยดันสั่งเองเลยว่าไม่ต้องเอาเข้ามา เขาก็พอใจและเชื่อต่อม่าวีมส์ถาม ร.อ. นาคากาวะว่ามีวิทยุติดต่อกับญี่ปุ่นที่กรุงเทพฯ ไหม เขาตอบว่ามี และยังใช้อยู่ วีมส์สั่งให้บอกนายพลของเขาว่า หลังจากเอาอาวุธมามอบให้เราแล้ว ทหารญี่ปุ่นได้รับคำสั่งจากฝ่ายเขา ให้เดินทางไปไหนอย่างไรก็ให้ปฏิบัติตามได้

ทหารญี่ปุ่นนำอาวุธตรงกับรายการที่เขาทำขึ้นมามอบให้เป็นคราวๆ ไป มีปืนใหญ่มา ๑ กระบอก แต่มีลูกกระสุนปืนใหญ่เพียง ๑ นัด ผมดูกระสุนแล้วมันไม่น่าบรรจุเข้าลำกล้องไปได้ ปืนเล็กยาวมีมากหน่อย กระสุนมีไม่มาก ระเบิดมือมีไม่มาก มีผ้าหลายพับ เมื่อเขาว่าหมดแล้ว วีมส์ก็ขอยืมเรือใบผู้บังคับกองบินเอาปืน อาวุธต่างๆ ไปทิ้งทะเลนอกอ่าวประจวบฯ ออกไป ของอื่นที่ทางพลเรือนใช้ได้ไม่ทิ้ง นำแจกจ่ายพวกเราที่ประจวบฯ ความจริงกองพลน้อยญี่ปุ่นมีอาวุธเท่านั้นมันไม่น่าเชื่อ คงฝังเอาไว้ โดยเฉพาะในช่องสิงขรณ์หรือที่เขาช่องกระจกกี้คงมี ทหารญี่ปุ่นเขาไปไหนเมื่อไหร่ เราไม่ทราบ

คงมีการแสดงการบินของเครื่องบินสปิตไฟร์ของกองทัพอากาศอังกฤษ ที่กรุงเทพฯ วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๔๘๘ ราวเที่ยงหรือบ่ายโมง มีผู้เข้ามาแจ้งว่ามีเครื่องบินตก ๑ เครื่องที่หนองแขม วมส์และสวส์ดี (ไม่ใช่ล่ำแล้วเพราะญี่ปุ่นไปหมดแล้ว เอาจีปไปพร้อมคนนำทาง พบที่เครื่องบินตกเครื่องหัก ร่มชูชีพนักบินพื้นไม่หลุดจากหาง ไฟยังไม่ไหม้ แต่กลืนน้ำมันคลั่ง นักบินถึงแก่กรรมแล้ว ค้นสมุดศพประจำตัวและเอามาด้วย ชื่อเรืออากาศโท แอนดรูว์ แห่งนิวซีแลนด์ เอาศพมาขึ้นรถ วมส์เห็นเป็นพลุบรรจกระสุนยังใช้ได้ อุตริยิงขึ้นฟ้า สีแดงสว่างดี พอตกลง ไฟลุกพริบพันที่ที่ต้นไม้โดยรอบและที่เครื่องบิน เราถอยรถออกมาเกือบไม่ทัน เอาศพของแอนดรูว์ไปฝังที่คลองวาฬแล้วกลับประจวบฯ

วมส์ลงไปชุมพร และกลับขึ้นมาประจวบฯ พร้อมด้วย พ.ต.กิลคริสต์ผู้บังคับกองบินจัดเลี้ยงส่งพวกเราหลายคน มีท่านข้าหลวง ผู้กำกับ และพวกเสรีไทยที่ประจวบฯ พ.ต. กิลคริสต์ พ.ต. วมส์ และผม และนายทหารอากาศหลายคน อยู่ร่วมงานเลี้ยงด้วย พ.ต. กิลคริสต์ ค้างที่ประจวบฯ คืนเดียว วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๘๘ เครื่องบินทะเลแคทตาลินาบินลงที่อ่าวประจวบฯ แล้วเทักี่มาที่หาดของกองบินเลยทีเดียว นำเรือเอก ฮอปกิ้นส์และพนักงานวิทยุตำรวจไทยที่รอดกลับมาจากอินเดียมาส่ง แล้วก็รับ พ.ต. กิลคริสต์กับ ร.อ. สมอลล์ไปอินเดียกลับไปในวันเดียวกัน ร.อ. ฮอปกิ้นส์อยู่ประจวบฯ ๒-๓ วัน แล้วก็เดินทางไปชุมพรทำงานเกี่ยวกับเชลยแขกอินเดียแทน พ.ต. กิลคริสต์

๒๔ กันยายน ๒๔๘๘ ผมและวมส์ไปส่งพลพรรคเสรีไทยของประจวบฯ ที่สถานีรถไฟประจวบฯ คณะแต่งชุดพลเรือนสีทากี นำเอาอาวุธ (ไม่มีลูกกระสุน) พร้อมถุงเครื่องหลัง ไปแบกเดินสวนสนามในกรุงเทพฯ ในวันรุ่งขึ้น (การเดินขบวนสวนสนามของพลพรรคเสรีไทยจากทั่วราชอาณาจักรในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘ ซึ่งมี “รู้” ดร. ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นประธาน และมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีขณะนั้น) ท่านข้าหลวง ผู้กำกับนำขบวนไป ผู้อยากได้มักขออาวุธหนักๆ แบก เป็นต้นว่า ปืนพกสำหรับยิงรถถัง ห้ามก็ไม่มี ฟังสอนไปว่าเวลาเดินสวนสนามให้เอากระดากัดใส่กระเป๋าคู่มือเครื่องหลัง ไม่ทราบว่

ใครเชื่อบ้าง น.ท. น้อยฯ ไปโดยเครื่องบิน ไปเดินร่วมกับท่านข้าหลวงและผู้กำกับผมเลยอาศัยเครื่องบินไปด้วย ผมไม่ได้ไปเดินด้วยเพียงแต่ได้ชมจากชั้นบนของอาคารราชดำเนิน คณะจากประจวบฯ ไม่ได้ซ้อมก็เดินทะมัดทะแมงดี ผมบินกลับมาประจวบฯ พร้อม น.ท.น้อยฯ

ท่านข้าหลวงพาวิมส์และผมไปลาคุณกอบ คุณดัด คุณแดงที่บางสะพาน คุณจิตรและครอบครัวที่บางเบิด แล้วกลับมาจัดเลี้ยงเป็นงานของจังหวัดให้แก่ผู้ร่วมงานเสรีไทยที่ประจวบฯ และโอกาสที่ พ.ต. วิมส์และผมจะอำลาจากประจวบฯ ในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๘ ท่านข้าหลวงและพ่อค้าประชาชนจัดเลี้ยงอาหารค่ำให้ ท่านขอให้ท่านผู้เฒ่าผู้แก่ของประจวบศิริวัณห์ พระยุดิชาญดำรงเวทย์ เป็นผู้ให้ศีลให้พรแก่ผมและวิมส์ (มันให้บังเอิญสำหรับผม กล่าวคือ ในระยะปลายๆ งานราชการของผมที่กระทรวงอุตสาหกรรม คุณไธสธ โกศิน บุตรคุณพระยุดิชาญฯ เป็นรัฐมนตรี เป็นนายผม และบุตรท่านข้าหลวงอุดม บุญยประสพ เป็นเลขานุการรัฐมนตรี ทั้งสองท่านเก็บหนังสือ บัตรสนเท่ห์มากมายที่เขากล่าวหาผมไว้หมด ไม่ผ่านให้ผมทราบแม้แต่ฉบับเดียว คงเอ็นดูผมแบบคุณพ่อของท่านทั้งสอง)

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๘ ผมและวิมส์บินมากรุงเทพฯ จาก บณ. ๕ และ น.ท. น้อยฯ พาไปลา พล.อ.ท. พันฯ เสนาธิการทหารอากาศ ก่อนที่ผมจะกลับบ้านที่กรุงเทพฯ วิมส์ไปรายงานตัวในกรุงเทพฯ แล้วดูเหมือนไปทำงานที่มุกดาหาร และที่ได้อีกไม่ทราบ

ท่านผู้อ่านที่ศึกษาวันที่ของเหตุการณ์ คงจะพิจารณาทบทวนกลับไป กล่าวคือ ส.ร.อ. ที่ระเบิดปรมาณูที่อิโรชิมาและนางาซากิต้นเดือนสิงหาคม ๒๔๘๘ และจักรพรรดิญี่ปุ่นออกวิถียอมจำนน ๑๕ สิงหาคม รัฐบาลไทยประกาศเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ว่าที่ไทยประกาศสงครามต่อพันธมิตร (๒๕ มกราคม ๒๔๘๕) นั้น เป็นโมฆะ ความจริงในระหว่างปฏิบัติงานอยู่ ผมก็ได้ทราบข่าวบอกเล่า และ ๒๒ สิงหาคม ๒๔๘๘ ผมก็ยังไปรับอาวุธอยู่ ไม่มีสิ่งการมาจากฐานทัพว่าถือว่าหมดเรื่องกับญี่ปุ่นเมื่อไร เสรีไทยในกรุงเทพฯ ก็ไม่เคยสั่งการใดๆ ทั้งสิ้น งานมันต่อเนื่องกันไปไม่มีเส้นขีดขั้นตอน เล่าเรื่องปฏิบัติการเสรีไทยของผมมีเพียงเท่านี้

ดร. พัดพงศ์ (จิ้นเคง) รินทกุล อดีตเสรีไทยในเครื่องแบบนายทหารอังกฤษ

เมื่อข้าพเจ้าโดยสารเรือดำน้ำ เข้ามาสืบราชการลับในเมืองไทย

ดร. พัฒ พงศ์ (จัน เคง) วิน ทกุล

หน่วย GENERAL LIST พลทหาร PRIVATE ARMY No. 13806100

ร้อยเอก CAPTAIN 306879

หลังจากเดินทางจากอังกฤษรอนแรมมาในทะเลร่วม ๔ เดือน พวกเราทหาร
เสรีไทย ๓๖ คน ก็มาถึงอินเดียเมือง BOMBAY เดือนพฤษภาคม ๒๔๘๖/๑๙๔๓
พักกันที่ COLABA TRANSIT CAMP พวกเราเริ่มถูกแยกย้ายกันไปตามที่ทางการ
อังกฤษต้องการ ข้าพเจ้าอยู่ในกลุ่มที่ในกรุงเดลี DELHI พักที่ IRWIN STADIUM ใน
ที่นั่นมี MAJOR KRUT ซึ่งประจำ ISLD CINTER-SERVICE LIASON DEPARTMENT เป็น
หน่วยราชการลับ BRITISH INTELLIGENCE SERVICE มาพบเราเพื่อต้องการเสรีไทย
๒ คน ไปฝึกงานสืบราชการลับและจะให้เข้าปฏิบัติการ ณ ประเทศไทยโดยด่วน
สวัสดิ์ ศรีสุข และข้าพเจ้าได้รับอาสาจึงได้แยกจากคณะไปเมือง CALCUTTA เข้า
ประจำหน่วย ISLD ที่แรกเราพักอยู่ที่ BROADWAY HOTEL แล้ววันไม่ช้าก็ย้ายเข้า

บ้านพักที่ 4 DOVER PARK, BALLYGUNGE เราได้ทำความรู้จักกับคณะนายทหารมี COLONEL HEATH MAJ. BUCHANNON CAPT. MILNE CAPT. HART LT. LLEWELLYN CAPT. HEMBRY และ FT/LT. BRITAIN

ตอนนี้เราได้รับยศเป็นนายร้อยตรีกองทัพอังกฤษ เขาให้เราฝึกงานเกี่ยวกับการสืบราชการลับและงานด้านใช้เครื่องรับส่งวิทยุ เรียนสัญญาณ CODE ในการจดหมายติดต่ address ของเราใช้ว่า G.INTELLIGENCE, H.Q. EASTERN ARMY, INDIA COMMAND สำนักงานของ ISLD อยู่ที่ 15 QUEEN'S PARK, BALLYGUNGE, CALCUTTA เวลาที่มีเรื่องมีปัญหาในเมืองติดต่ 235/2 LOWER CIRCULAR ROAD

ระหว่างที่อยู่เมือง CALCUTTA มีเรื่องแปลกๆ น่าเล่าไว้ พวกเรานายทหารโดยปกติแล้วไปไหนๆ ไม่ต้องแต่งเครื่องแบบนายทหารกัน เพียงสวมเสื้อเชิ้ตกางเกงแบบธรรมดาๆ เท่านั้น จึงไม่มีใครรู้ว่าเราเป็นใคร คนขับรถแท็กซี่ที่นั่นเป็นพวกแซกซิก SIKH นิสัยขี้โกง ชอบจู่จวนวาย ส่วนมากเวลาขับรถมักมีเพื่อนนั่งเคียงข้างไปด้วยอีกคน พอรับผู้โดยสารไปได้สักครึ่งทางก็หยุดและขอเพิ่มค่าโดยสารถึงจะขับไปส่งถึงที่หมาย ทำให้มีปากเสียงทะเลาะวิวาทกัน พวกทหารอเมริกันบางคนเจอแบบนี้ ดุเดือดถึงกับเล่นงานแซกคนขับตายไปก็หลายราย สวัสดิ์และข้าพเจ้าก็เคยโดนรถกวนแบบนี้ เราบอกว่าตกลงจะเพิ่มเงินให้ตามที่เรียกร้อง แต่จะให้ก็ต่อเมื่อส่งเราถึงจุดหมายปลายทางก่อน พอรถถึงที่ปากตรอกใกล้บ้านเราก็ยื่นเงินให้เท่าที่ตกลงตอนแรก แซกก็เริ่มแสดงฤทธิ์จะเล่นงานเรา เราก็แสดงการเตะแบบมวยไทยข่มขวัญมัน มันก็เลยชะงักไม่กล้าทำร้ายเรา เราก็รีบฉวยโอกาสวิ่งเข้าบ้าน ผู้ดูแลเราคนหนึ่งพันตรี MILNE เคยชกต่อยแซกในเมือง โดนตำรวจแซกจับตัวไปโรงพัก ที่นั่นให้เบอร์โทรศัพท์ของกองบัญชาการ พอตำรวจแซกรู้ว่าเป็นใครก็รีบปล่อยตัวทันที

ต่อมาเราก็ออกจาก CALCUTTA เดินทางโดยรถไฟขึ้นเหนือไปเมือง KALCHINI DOORS พักที่ MECHPARA TEA ESTATE ของ IMPERIAL TEA CO.,LTD. เป็นไร่ชาใหญ่โตมหาศาล ใกล้ดินเขาหิมาลัย ที่พักบังกะโลสบายมาก สถานที่ร่มรื่น บังกะโลมีหลายแห่งๆ กันเป็นระยะๆ มีสโมสรชื่อ CHUPARA CLUB สำหรับใช้เป็นศูนย์

กลางสังคมพบปะเล่นเกม กีฬา กินอาหาร ดื่มสุรา และยังมีภาพยนตร์ฉายให้ดูด้วย ที่นี้เราอยู่ในความดูแลของร้อยเอก CAPT HEMBRY ต้องเดินมาๆ ออกกำลังกาย และเรียนวิชาสืบราชการลับแบบแนวที่ ๕ ครูสอนการใช้เครื่องมือวิทยุรับส่งสัญญาณ ใค้ดเป็นจีนชื่อ TIPWY LEE

เมื่อเสร็จการฝึกงานที่ KALCHINI แล้ว CAPT MILNE ก็พาเราไปพักผ่อนที่เมือง DARJEELING (อยู่ 7000 FT ABOVE SEA LEVEL) ต้องไปเปลี่ยนเป็นรถไฟเล็กเวลาขึ้นเขารถไฟจากตีนเขาขึ้นไปเมืองนี้เล็กน่ารัก บางแห่งต้องซิกแซ็กสนุกดีมาก เราพักที่ HOTEL MOUNT ซึ่งหรรหามากที่สุดที่นั่น ไม่เห็นมีแขกอินเดีย ผู้มาพักมีแต่ฝรั่งทั้งนั้น และพวกนายทหารอังกฤษ ทิวทัศน์สวยงาม เวลาอากาศแจ่มใสจริงๆ จะมองเห็นยอดเขา MOUNT EVEREST จากโฮเติ้ล เราอยู่แบบผู้ดีอังกฤษ อาหารอร่อย ชมนมนมเนยบริบูรณ์ บางทีเราก็อุดไปข้างนอกกินอาหารจีนไม่ได้ แปลกดีผู้ดูแลเรา MAJ. MILNE เวลากินไก่อ่างไม่เห็นทั้งกระดูกเลย เคี้ยวบดเรียบหมด ฟันกรามคงแข็งแรงและน้ำย่อยพิเศษเลยย่อยได้เกลี้ยง

เราอยู่ที่ DARJEELING ได้ประมาณ ๑ สัปดาห์ ก็กลับมา CALCUTTA พักอยู่ที่ DOVER ST. ในช่วงนี้ FL/LT. BRITAIN และ MAJ. MILNE เป็นผู้ดูแลเรา มีการฝึกว่ายน้ำ ทำว่ายน้ำทน การใช้เรือยาง RUBBER DINGIE และเรือผ้าใบ CANOE ศึกษาการดูแผนที่ ฯลฯ อยู่ที่ CALCUTTA ได้ไม่นาน เขาก็พาเราไปอยู่เมืองเล็กๆ ริมฝั่งทะเลตะวันออกชื่อ GOPALPUR แคว้น ORISSA อยู่ระหว่าง CALCUTTA กับ MADRAS พักที่ HOTEL BLUE HAVEN แถวนี่เป็นถิ่นชาวประมง ทะเลที่นี้คลื่นแรงมาก มีคลื่นแตก BREAKERS ๒ ชั้น ชั้นในใกล้ฝั่งไม่ใหญ่เท่าไร แต่ชั้นนอกไกลออกไปนั้นใหญ่โตน่ากลัว ก่อนจะแตกสูงมาก ท่วมศีรษะขึ้นไป และเวลาคลื่นจะม้วนตัวและแตกนั้นแรงน่าสยดสยอง เรามาฝึกกายบริหาร ฝึกว่ายน้ำออกไปข้างนอกฝ่า BREAKERS และว่ายน้ำเข้าฝั่งผ่านคลื่นแตกเหล่านี้ และการใช้เรือทั้งสองชนิดพายออกนอกทะเล และพายเข้าฝั่ง ผ่าน BREAKERS เหล่านี้ การฝึกตอนกลางวันที่ไม่สู้จะลำบากนัก แต่เวลาฝึกกลางคืน ข้าพเจ้าเหนื่อยเพราะเป็นคนสายตาสั้นและมองไม่ค่อยเห็นอะไรในที่มืดที่เรียกกันว่า NIGHT BLIND โดนจังหวะไม่ถูกต้องเพราะมองไม่เห็นคลื่น

สูงที่กำลังจะม้วนตัวตกก็เลยโดนคลื่นม้วนตัวกลืนจมตึงไปได้น้ำไปตึงลงกาได้น้ำหลายตลบ กลืนน้ำเข้าไปหลายอีกแทบจะขาดใจ แวนตาก็ถูกขีดหลุดหาย ต้องสั่งแวนตาใหม่จาก CALCUTTA ส่งทางเรือบินพิเศษมาให้ และแวนตาใหม่ก็มีสปริงรัดหุค้อยปลอดภัยหน่อย เราอยู่ที่นั่นหลายวันเพื่ออาบแดดให้ผิวคล้ำ เพราะเรา ๒ คน ออกจะขาวซีดด้วยกัน และออกกำลังกายให้สุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์เตรียมไว้สำหรับการปฏิบัติงานของเราในเวลาอันไม่ไกลข้างหน้านี้ เมื่อการฝึกของเราเป็นที่พอใจแล้วก็เดินทางกลับ

ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๖ COL. RANKIN และ CAPT. HART ก็นำเราไปสนามบิน DUM DUM ซึ่งอยู่เหนือ CALCUTTA ขึ้นเครื่องบิน LOCKHEED HUDSON เพื่อลงได้ไปเมือง COLOMBO CEYLON ตามทางและลงพักที่ MADRAS เมื่อถึงสนามบินที่ COLOMBO แล้ว เขาก็พาเรานั่งรถยนต์ไปทางใต้สุดเกาะ CEYLON แล้วข้ามไปอยู่บนเกาะเล็กๆ แห่งหนึ่งซึ่งเคยเป็นสโมสร DEEP SEA FISHING CLUB ณ ที่นี้เราฝึกการใช้อาวุธปืนต่างๆ และการว่ายน้ำและใช้เรืออีก แล้วสุดท้ายรับการ BRIEFING ก่อนปฏิบัติการ

วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ เราเดินทางเข้าเมือง COLOMBO และกินอาหารกลางวันที่ GRAND ORIENTAL HOTEL แล้วลงเรือเร็วที่ทำเรือพิเศษ นำเราไปขึ้นเรือ SUBMARINE DEPOT SHIP เมื่อได้เวลาอันสมควร COL. RANKIN ก็กล่าวคำอวยพรแล้ว CAPT. HART กับเราทั้งสองก็ลงเรือเล็กเล่นไปที่เรือได้น้ำซึ่งมีชื่อว่า H.M.S. TEMPLAR เรือนี้เป็นเรือใหญ่ทันสมัย ดีที่สุดในขณะนั้น CLASS T ระวาง ๑๐๐๐ T ถึงจะเป็นเรือที่ใหญ่ที่สุด เราก็กังว่าเล็ก คับแคบ อึดอัด เขาให้เราอยู่ตอนกลางลำบริเวณที่ตัวกัปตันอยู่ พอค่าลงเรือดำน้ำเราก็ก็นั่งเล่นออกสู่ทะเลลึกเวลาที่ยังอยู่ในบริเวณน่านน้ำของอังกฤษซึ่งมีความปลอดภัย เรือวิ่งบนผิวน้ำ เรือโคลงมากพอสมควรทำให้เมานั่งน้อย แต่พอเราออกนอกเขตสุเขตอันตรายเราก็ก็นั่งมุดและวิ่งได้น้ำโดยตลอด เวลาวิ่งได้น้ำเรือจะนั่งดีรู้สึกค้อยยังขั้ว อยู่ในเรือเขาไม่อาบน้ำกัน เสื้อไม่ใส นุ่งกางเกงขาสั้นเท่านั้น มีผ้าเช็ดตัวผืนเล็กๆ ติดตัวไว้คอยซับเช็ดเหงื่อ ถึงเวลาถ่ายหนักหรือเบา ก็ตาม รู้สึกว่าเป็นเรื่องใหญ่ไกลหล ตอนนี้

จะปล่อยอุจจาระทิ้งออกไปนอกเรือ ต้องมีความชำนาญในการทำให้ฟองอากาศที่ปลดปล่อยขึ้นไปผิวน้ำทะเลไม่มีหรือมีก็น้อยที่สุด ทั้งนี้เพราะเกรงว่าเครื่องบินข้าศึกหากอยู่บริเวณนั้นจะสังเกตเห็นได้ ในบางครั้งก็ขึ้นมาวิ่งบนผิวน้ำถ้าคิดว่าปลอดภัยกับต้นอนุญาตให้ขึ้นไปบนหอคอยสอดอากาศอันบริสุทธิ์และบางครั้งก็สูบบุหรี่ แต่ก็มักไม่นานเท่าไร เรือก็มุดลงวิ่งได้น้ำเพื่อความปลอดภัย มีอยู่ครั้งหนึ่งหรือสองครั้ง เขาส่งกล้องเห็นเครื่องบิน สงสัยจะเป็นของศัตรูญี่ปุ่น เลยรีบลดระดับดำลงไปลึกมากแล้วจอดนิ่งเป็นเวลานานทีเดียว การที่ต้องอยู่ในเรือได้น้ำเป็นเวลานานหลาย ๆ วัน เรารู้สึกอึดอัดมาก ผิวน้ำแทนคล้ำของเราตอนอยู่ที่ GOPULPUR เปลี่ยนเป็นขาวซีดเพราะไม่ได้เห็นแสงแดดเลย ข้าพเจ้าตื่นนอนขึ้นมาเช้าวันหนึ่งเพื่อบวมและสวัสดีก็ปากบวมต้องกินยา เรือเราต้องวิ่งอ้อมและบางทีก็ซิกแซก (ZIG ZAG) เพื่อความปลอดภัยจึงใช้เวลาร่วม ๑๐ วัน กว่าที่จะถึงจุดหมายปลายทางคือเมืองไทยฝั่งทะเลแถวท้ายเหมือง เป็นวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ ตอนเช้า ได้ส่งกล้องดูชายทะเล ทิวเขาและศึกษาลักษณะบริเวณที่เราจะขึ้นฝั่ง เมื่อ PIN POINT ได้แล้วก็ตกลงจะเริ่ม OPERATION คืนนั้น

ในระหว่างกลางวันเราก็นั่งเรือข้าๆ ด้วยความระมัดระวังมาก ไปดูบริเวณเกาะภูเก็ต เมื่อถึงเวลาเย็นพอสมควร เรือเราก็กดกลับมาที่ท้ายเหมืองตรงจุดที่เราสังเกตการเมื่อตอนเช้า ตอนค่ำประมาณ ๓ ทุ่มเรือเราก็จอดนิ่งห่างจากฝั่งประมาณ ๕ กม. ขึ้นมาลอยลำ มีการด้อมอ้าลากัน แล้วเราก็ขึ้นข้างบนมาอยู่ข้างเรือ อากาศสดชื่น แจ่มใส เดือนหงายด้วย เรามองเห็นฝั่งทะเลและเทือกเขาชัดเจนมาก ตามชายฝั่ง ชายหาดจะเห็นแสงไฟริบหรี่ห่างๆ กันก็ไม่มากนัก เข้าใจว่าเป็นบ้านของชาวประมง ตามผิวน้ำทะเลมีฝ้ายละอองน้ำซึ่งช่วยบังเราให้คนที่ฝั่งไม่สามารถมองเห็นเราได้ แต่เรามองเข้าไปที่ฝั่งกลับเห็นชัดเจนมาก ทะเลตอนนั้นเรียบดี เราใช้เรือ CONOE ผ่าไป (ถ้าคลื่นจัดลมแรงเราจะต้องใช้เรือยาง) หย่อนลงข้างเรือได้น้ำ สวัสดีและข้าพเจ้านั่งแต่กางเกงว่ายน้ำตัวเดียวเท่านั้น มีมีด COMMANDO KNIFE เหน็บไว้ที่เอว เสื้อผ้ารองเท้าของใช้จำเป็นอื่นๆ นั้น เรายัดใส่ในท่อยางในรถยนต์ซึ่งปิดกาวหัวท้ายกันน้ำเข้า มีห่วงไว้เกี่ยวกับตัว เวลาว่ายน้ำก็ดึง

ลากไปด้วย เรากล่าวคำอำลา CAPT. HART แล้วก็ลงเรือ CANOE ค่อยๆ พายมุ่งเข้าฝั่ง พอพายมาได้ไม่นานหันกลับไปมองเรือ SUBMARINE ของเราก็มองไม่เห็นแล้ว เพราะฝ้าใต้น้ำบังเสียสนิท เราเข้ามาถึงที่ห่างจากฝั่งประมาณ ๑-๒ กม. ก็เอาพายมัดติดกับเรือ ที่หัวเรือท้ายเรือเรามีก้อนเหล็กถ่วง เอาไม้ดกกรีดผ้าใบท้องเรือ แล้วเราก็ออกมาลอยคอ เรือก็จมลงก้นทะเลตรงนั้นและคงไม่ถูกขัดเข้าฝั่งเพราะมีเหล็กหนักมากถ่วงอยู่ เราทั้งสองก็ค่อยๆ ว่ายเคียงคู่กัน เครื่องชูชีพรอบอกเราก็พอช่วยเราได้บ้าง แต่เราก็รู้วิธีว่ายแบบทนแล้วก็ไม่ลำบากเท่าไร น้ำข้างใตจจริงๆ เวลากรวักน้ำหรือถีบน้ำจะเป็นฟองอากาศมีประกายสว่างมองเห็นตัวและขาถนัด ทำให้นึกกลัวฉลามขึ้นมา เห็นคนเขาวัวแถวนั้นมีฉลามดุด้วย และก็ยังมึนระเข้น้ำเค็มอีก เลยต้องว่ายค่อยๆ พาตัวเข้าฝั่ง จุดที่เราขึ้นห่างจากแสงตะเกียงซึ่งมาจากบ้านชาวประมง หาดทรายที่ท้ายเหมืองกว้างมากและยาวเหยียดสุดลูกตา สวยงามมาก เมื่อขึ้นฝั่งแล้วก็เข้าพุ่มไม้ ขุดหลุมฝังเครื่องชูชีพ ท่อยาง มีด เสบียง อาหารกระป๋องทั้งหมด สวมเชื้ด กางเกงแล้วก็นอนพักที่หาดทราย

ตอนที่ได้เหยียบฝั่ง เรารู้สึกรักแผ่นดินไทยอย่างจับใจ และได้กราบพื้นหาดทรายด้วยความซาบซึ้ง เรามีธนบัตรไทย (THOMAS DE LA RUE) ติดตัวมาด้วยเป็นปีกมากพอสมควร และลวดทองคำบริสุทธิ์เส้นโตพอเหมาะสอดไว้ในช่องขอบเอว กางเกง เมื่อขัดสนจะได้ตัดเป็นช่วงๆ ขายเอาเงินมาใช้

การเข้ามาปฏิบัติงานครั้งนี้เพื่อดูว่า ทางภาคใต้มีญี่ปุ่นมากน้อยแค่ไหนและกำลังใหญ่ๆ อยู่ที่ไหนบ้าง การเดินทางเป็นยังไง สำหรับคนไทยต้องมีบัตร มีการตรวจตรา มีด่านกักกันที่ไหนบ้างหรือเปล่า เก็บข้อมูลจากปัตตานีขึ้นมาถึงชุมพร เราทั้งสองเข้ามามือเปล่า ไม่มีอาวุธ ไม่มีเครื่องวิทยุสื่อสารและอะไรทั้งสิ้น จึงไม่ยากอะไรในการเดินทางไปไหนมาไหน เขาให้เราอยู่แถวไถ่กันจนถึงต้นมกราคม ๒๔๘๗ แล้วให้กลับไปท้ายเหมืองที่จุดที่เราขึ้นฝั่งรอนั้น เขากำหนดมารับเราที่หาดคืนวันที่ ๒, ๓, ๔ หรือ ๗ มกราคม

เช้าวันที่ ๒๔ เราก็ตกออกเดินทางตามชายหาดที่ยาวเหยียดประมาณ ๓-๔ กม. แล้วก็เลี้ยวเข้าทางเดินสู่ตัวอำเภอท้ายเหมือง กินอาหารเช้าที่ตลาด ตัดผมเพื่อให้

ทรงผมเราดูเป็นไทยแท้ๆ น้อยๆ ชื่อรองเท้ายาง กระเป๋า เสื้อ และตัดกางเกงสีกากี
อมแดงน้อย (ของเราตัดที่เมืองแขกมามันสีอ่อนอมเขียวนิด) เพื่อให้ตัวเรากลม
กลืนไปกับคนอื่นๆ เขา เราพักอยู่ที่โรงแรมเล็กๆ เรียกโรงเตี๊ยมจะเหมาะกว่า
สกปรกเหลือทน อยู่ได้ประมาณ ๒ วันเราก็ออกเดินทางไปตามเมืองต่างๆ ภูเก็
กัณต์ หาดใหญ่ พังงง สงขลา ปัตตานี บ้านดอน สุราษฎร์ธานี และชุมพร เก็บ
ข้อมูลต่างๆ ที่มีประโยชน์

การเดินทางของเราก็เป็นไปด้วยดี แต่ต้องระวังตัวมาก เพราะพบเพื่อน
นักเรียนเก่าที่เคยรู้จักหลายคน จำเป็นต้องหลบหลีกเลี้ยง ที่พอจะหลบได้ก็ทำ ที่
จนปัญญาจริงๆ ก็ต้องหาทางโกหกเอาตัวรอดเท่าที่จะทำได้ สวัสดิ์เขาพบคุณวัฒนา
นาควัชรฆ ไม่ทราบได้คุยอะไรกันบ้าง ส่วนข้าพเจ้าวันหนึ่งกำลังนั่งกินกาแฟใน
ร้านเจ๊ก ไม่ได้ใส่แว่นเพื่อที่จะกันไม่ให้ใครจำหน้าได้ มีเพื่อนคนหนึ่งเดินผ่านหน้า
ร้านหันมาเห็นข้าพเจ้าจำได้ก็ปรี๊ดเข้ามาในร้านเริ่มทักทายชื่อเก่าของข้าพเจ้า จุ้นคง
เขาชื่อคุณชิต ศิริสุวรรณ เพื่อนเก่า ร.ร.ปทุมคงคาสนิทกันมากและรู้จักทางบ้าน
ของข้าพเจ้า เขาเริ่มถามข้าพเจ้าไปยังไงมายังไงถึงมาอยู่ที่นี่ได้ เห็นได้ชัดว่าไม่ได้
กลับมาเมืองไทยตอนที่มีการแลกเปลี่ยนคนไทยกับฝรั่งกัน และอาจไปเป็นเสรีไทย
ข้าพเจ้าก็รีบลุกจากโต๊ะตั้งเขาออกไปนอกร้าน โกหกเขาอย่างหน้าตาเฉยว่า
ข้าพเจ้าไม่ได้กลับมาที่เรือลำแรกนั้น แต่ภายหลังมีเรืออีกลำซึ่งข้าพเจ้าก็กลับมา
แล้วทำราชการในกรมวิทยาศาสตร์ เกิดเรื่องขัดใจกับผู้ใหญ่ เจ้านาย ก็เลยลาออก
พ่อข้าพเจ้าโกรธและผิดหวังในตัวข้าพเจ้ามากถึงกับตัดขาดความเป็นพ่อเป็นลูก
เราก็เลยเดินทางลงใต้มานี้เพื่อหางานดีๆ ที่เหมาะทำ ได้ขอรับรองว่าหากเรากลับ
ขึ้นไปกรุงเทพฯ อย่างได้ไปที่บ้านแล้วอะไรต่างๆ หรือได้พบตัวข้าพเจ้าเพราะจะ
ทำให้พ่อและทางบ้านเป็นห่วง อยากให้ลืม ๆ เสีย จนกว่าข้าพเจ้าจะตั้งตัวติดสร้าง
หลักฐานได้เสียก่อน คุณชิตดูเขาก็เชื่อในคำพูดข้าพเจ้า เขาเป็นจำทนายเรือทำ
ธุรกิจด้านจัดซื้อของใช้ต่างๆ ให้ญี่ปุ่น เวลาไปกินข้าวกับเขาพบใครๆ เขาก็แนะนำ
ตัวข้าพเจ้าชื่อพงษ์ เมื่อสงครามยุติลง พบกับเขาก็ได้ชี้แจงเรื่องราวต่างๆ ให้เขา
ทราบและขอโทษเขาเรียบร้อยแล้ว

ที่หาดใหญ่ก็มีเรื่องตื่นเต้นอีก ขณะที่สวัสดีและข้าพเจ้ากำลังนั่งกินขนมอยู่แถวหน้าโรงหนัง พอหันหลังก็เห็นมีคนจ้องตาเขม็งดูเราอยู่ เป็นคนที่เกิดรู้จักเราทั้งคู่เลย เขาชื่อคุณฉลอง กาญจนาคม เป็นเพื่อนนักเรียนห้องเดียวกันที่ปทุมคงคา และเขาเคยอยู่ ร.ร. วัดสามจีนมาก่อนเลยรู้จักสวัสดีด้วย เขารู้ว่าเราสองคนไม่ได้กลับมาเมืองไทย แปลกที่มาพบเราได้ในสภาพเช่นนี้ เราทั้งสองซุบซิบกันเห็นท่าไม่ปลอดภัย ก็รีบลุกเดินหนีไปหลบหลีกกลับไปโรงแรม รู้สึกว่าเขาก็ลุกขึ้น รีบตามเรามาแต่โชคดีที่พลัดกันในวันนั้น แต่วันรุ่งขึ้นเราไปสถานีรถไฟหาดใหญ่ เพื่อจะเดินทางขึ้นมาชุมพร ที่ซานซาลา คุณฉลองก็ปรากฏตัวอีก เขากำลังมาส่งเพื่อนขึ้นรถไฟ คราวนี้เขาไม่รังวอละโอกาสเลยเดินตรงมาที่เรา แล้วถามข้าพเจ้าว่าจินเคยใช้ไหม ข้าพเจ้าก็ตอบเรียบๆ ไปว่า เขาคงเข้าใจผิดไปข้าพเจ้าชื่อพงษ์ เขาไม่พอใจเกาศิระซะแล้วหันไปถามสวัสดีเช่นเดียวกัน สวัสดีก็ได้ตอบไปทันทีว่าสวัสดีจริงๆ นั้นยังอยู่ที่อังกฤษ ตัวเขาคือ น้องชายของสวัสดี อันที่จริงก็เป็นโชคดีเพราะสวัสดีและน้องชายเขารูปร่างหน้าตาเรียกว่าเหมือนกันยังกับแกละก็เลยเอาตัวรอด ระหว่างที่เขากำลังงงนอนอยู่นั้น รถไฟกำลังเคลื่อนขบวน เราทั้งสองเลยรีบเปิดขึ้นรถไฟแล้วก็เดินไปเรื่อยๆ หยุดที่สุดขบวนเพื่อให้ห่างจากฉลองให้มากที่สุด เขาจะได้ไม่เห็นเรา ก็เช่นกันหลังสงครามได้พบกับฉลองและปรับความเข้าใจเรียบร้อยแล้ว

คนเดินทางโดยเรือระหว่างภูเก็ต-กันตังมาก เรือบรรทุกคนแน่นเปียดเสียดกันไม่มีที่ที่จะนั่ง ก็ต้องยืน คนไทยด้วยกันไม่ค่อยเอื้ออาทรคนแก่หรือเด็กๆ แย่งกันเอากันวาทบนพื้นเรือ แต่พอพวกทหารญี่ปุ่นขึ้นมานบนเรือ คนไทยบางคนก็รีบลุกขึ้นเพื่อให้ญี่ปุ่นมีที่นั่ง คงจะกลัวหรือไม่ก็นิสัยเลวมาก

เมื่อการเดินทางของเราเสร็จสิ้นลง เราก็มาถึงท้ายเหมืองวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๗ ต้องสะสมเสบียงเครื่องกระป๋อง กุ้งแห้ง ข้าวเมา ฯลฯ เราได้ซื้อแผ่นยางรัดบางๆ ที่ขายกันมากทั่วไป เอามาตัดเป็นถุงสี่เหลี่ยม ตามขอใบ้กาวยางทาติดกันสนิท ทำไว้เพื่อใส่เสื้อผ้าของต่างๆ เมื่อปิดกาวยางสนิทน้ำเข้าไม่ได้ เวลาลงน้ำก็ลอย เราจะได้ลากติดตัวไปด้วยเวลาที่ว่ายน้ำ เข้าวันที่ ๒ เราซื้อของกิน พวก

ข้าวห่อหลาย ๆ ห่อ น้ำบรรจุขวด แล้วใส่ลงในกระเป๋าเสื้อ เราก็ออกจากโรงแรมเดินไปตามทางที่ออกไปสู่ชายหาด ต้องดูซ้ายดูขวาว่าไม่มีใครสังเกตเห็นเราหรือสงสัยติดตาม เราก็เดินตามหาดทรายไปจนถึงจุดที่เรามาขึ้นฝั่ง เราหาไม้ยาว ๆ มาปักเป็นเสา ๒ ต้น สูง ๆ เอาเชือกซึ่งเป็นราว หาผ้าขาว ๆ มาตากห้อยไว้ เวลาเรือได้น้ำมาถึงเขาจะส่งกล้องดูราวตากผ้าขาวนั้นเห็นจุดที่เราอยู่ เวลาค่ำมืดจะได้เอาเรือเล็กมาแล้วขึ้นหาดมาหลบไม่ห่างจากเรา เขาจะผิวปากให้เราได้ยินก่อน แล้วเราก็จะต้องผิวปากตามสัญญาณที่ตกลงกันไว้ พบกันแล้วก็จะพาเราออกทะเลไปสู่เรือได้น้ำ

เราทั้งสองซึ่งเป็นคนแปลกหน้ามาอยู่ที่หาด รอนแรมนาน ๖ วัน ๖ คืน ก็เป็นเรื่องที่ไม่ปกติ บางครั้งมีชาวประมง ๒-๓ คนเดินผ่านมาเห็นเราเข้าก็อาจเกิดความสงสัยได้ ทั้งๆ ที่เราก็กู้ตกับเขาด้วยดี แต่ที่นี้กันดารเรื่องอะไรถึงมาทรมานสังขารกัน เวลากลางคืนนั้นทะเลชุมมาก ตอมคลานเข้าได้เสีย กางเกง กัดเสียแขนขาคันระบมไปหมด น้ำจืดก็ไม่มีให้อาบ ต้องอาบน้ำทะเลกัน น้ำกินก็ทราบจากคนประมงว่ามีบ่อน้ำเล็กๆ อยู่ไกลพอสมควร จะไปก็ต้องเดินผ่านดงเถาวัลย์ น่ากลัวงูในบ่อก็มีปลาเล็กปลาน้อย น้ำก็ไม่ใสและสีเหลืองๆ เราก็กัดกันไปเอาน้ำ ไปถึงก็กินน้ำเสียท้องกางก่อนแล้วก็เอาน้ำใส่ขวดหิ้วมาฝากเพื่อนและไว้ใช้ คนที่บอกแหล่งน้ำเรา เขาแนะนำว่าอย่าไปเอาน้ำตอนเย็นมีดๆ เพราะอาจพบสัตว์ร้ายเช่นเสือมาอาศัยกินน้ำที่นั่นด้วย และบอกว่าวันก่อนมีเสือมาลักเอาควายไปกิน พอเย็นลงจะมีควายป่าหรือควายบ้านหลายๆ ตัว เดินตามกันมาออกจากฟุ่มไม้มานอนกันที่หาดทรายโล่งๆ เอากันชนกันเอาหน้าออกรอบเป็นวงกลม เป็นการระวังภัย บางคืนจะเห็นชาวประมง ๒-๓ คนถือคบไฟมาสูมหาไข่เต่าทะเลกันตามชายหาดทราย เราไม่ได้เดินเข้าอำเภอเพื่อไปหาซื้อเสบียงของกินเลยเพราะไม่อยากพบใครๆ ฉะนั้นเมื่อเครื่องกระป๋องหมดเราก็ต้องทนกินข้าวเม่ากับน้ำไปเรื่อย ๆ เรารอคอยการมารับเราลับออกไปด้วยความกระวนกระวาย ถ้าเขาไม่มารับเราตามนัด อะไรจะเกิดขึ้นกับเรา

รอนจนถึงวันสุดท้ายคือวันที่ ๗ เราต้องคิดหนัก ประสาทเคร่งเครียด คืบนั้น เราเห็นคบไฟหลายอันสว่างไสวมาแต่ไกลมาทางเรา ได้ยินเสียงแซดแต่เราฟังไม่รู้เรื่อง เราเห็นท่าไม้ต้อาจมีอันตรายจึงรีบเอาเครื่องชูชีพ ของบางอย่างซึ่งอาจก่อให้เกิดพิรุณได้ ไปแอบในที่มืดได้ต้นไม้ที่ฝั่ง ที่ต้องขุดหลุมฝังก็มี แล้วเราก็นำเป็นเฉยๆ นั่งคุยกันที่หาด พวกนั้นมุ่งหน้ามาที่เราจริงๆ เป็นตำรวจ ๒-๓ คน ถืออาวุธปืน และก็มีพวกชาวบ้าน ตำรวจบอกว่าชาวบ้านได้ไปรายงานที่สถานีในอำเภอว่าสงสัยเราเป็นแนวที่ ๕ เพราะไม่เข้าใจในการที่เรามาอยู่ทนลำบากถึงเพียงนี้ เป็นการผิดวิสัยและไม่ใช่เรื่องธรรมดา ถึงตอนนั้นก็ใช้เวลาแล้วที่เราจะได้พูดโกหกกันละ ตามที่เราเตรียมไว้แล้ว

เราก็กเริ่มอธิบายว่า เราเพิ่งเรียนจบมัธยมศึกษา นโยบายรัฐบาลมีว่า คนมีความรู้ควรกระจายไปสู่ชนบทโดยเฉพาะภาคใต้เพื่อไปแสวงหาอาชีพ ทำงานทางใต้มีโอกาสหางานดีๆ หากินได้ง่าย เราจึงลงมาทางใต้ด้วยเหตุผลนี้ เนื่องจากได้ยินมาว่าหาดทรายภูมิประเทศแถวท้ายเหมืองนั่งดงามมาก เราเป็นคนชอบธรรมชาติอยู่แล้วและไม่กลัวความยากลำบากจึงมารอนแรมพักอยู่ที่นี่ และก็ตั้งใจจะเดินทางต่อไปวันพรุ่งนี้แล้ว เราพูดจาเรียบร้อย สุภาพ ใช้ภาษาที่ดี ตำรวจเลยเชื่อ เลื่อมใสเรา เขาเหลือบไปเห็นถุงยางสีเหลืองของเราซึ่งวางอยู่บนพื้นทรายก็ชักเอะใจ ถามว่าอะไรกัน เราก็กชี้แจงว่าของทำง่าย ๆ เวลาที่พักอยู่แบบนี้ ตากน้ำค้าง ละอองน้ำเค็มก็ต้องเอาของใส่ไว้แบบนี้เพื่อไม่ให้เปียกชื้น ก็มีเท่านั้น เขาก็คงชมว่าเราฉลาดดี เขาบอกว่าสารวัตรให้มาเอาตัวเราไปโรงพักเพื่อทำการสอบสวน แต่เห็นเราเป็นคนไทยแท้ๆ สุภาพเรียบร้อย มีการศึกษา ทำไม่ถึงจะสงสัยเป็นแนวที่ ๕ ไปได้ เห็นว่านี่ก็ตึกมากแล้วเลยอนุญาตให้เราพักผ่อนได้ ไม่ต้องพาเราไปคืบนั้น แต่สั่งกำชับไว้ว่า พรุ่งนี้ตอนเช้าต้องรีบไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจให้จงได้ เราก็กรับปากรับคำและขอบคุณเขาที่ให้ความกรุณา เมื่อเขายกขบวนกลับไปแล้ว เราก็กโล่งหัวอก แต่แล้วก็ทุกข์หนักอีก คืบนั้นเป็นคืบสุดท้ายไม่สามารถจะมีคืนต่อๆ ไปอีกแล้ว เรือดำน้ำจะเอาคนมารับเราไหมหนอ ถ้าไม่มาชะตากรรมเราจะเป็นยังไง ในที่สุดคืบนั้นก็ผ่านไปโดยไม่มื่ออะไรเกิดขึ้น ทำให้เราผิดหวังเป็นที่สุด

พอเช้าวันที่ ๘ มกราคม ๒๔๘๗ เราก็ต้องทำลายสิ่งของต่างๆ เผาบ้าง ฝังบ้าง เสรีจเรียบร้อยเราทั้งสองก็เดินคอคดไปตามหาด เครื่องขั้ริม คิด คิดหนัก เดินเข้ามาถึงตลาดท้ายเหมือง ยังเข้าอยู่ก็แวะเข้าร้านแจ็กหาอะไรกินกับกาแฟ รู้สึกว่าคนตื่นมองเราทั้งสอง บางคนก็พูดเบาๆ ว่านั่นไงแนวที่ ๕ เราก็ต้องสงบสติอารมณ์ พอได้เวลาที่ทำการราชการเปิดเราก็เดินไปที่สถานีตำรวจ ขึ้นไปรายงานตัวกับสารวัตร เราทั้งสองเตรียมประวัติจอมปลอมของตัวเองกันไว้แล้ว จึงไม่ยากนักในการตอบปัญหาสอบถามของสารวัตร เราพูดจาอธิบายเรื่องราวด้วยภาษาสุภาพ ชัดเจน ชัดถ้อยชัดคำ เขาเลยหมดข้อข้องใจสงสัยในตัวเรา เราชี้แจงว่าเมื่อไม่นานก่อนหน้านี ราชการทหารจากกรุงเทพฯ มาสำรวจฝั่งทะเลตะวันตกด้านมหาสมุทรอินเดียโดยเฉพาะบริเวณท้ายเหมืองที่เราพักอาศัยนั้นเป็นที่สงบปลอดภัย ฝายสัมพันธมิตรอังกฤษ อเมริกาอาจจะใช้สถานที่แถวนั้นเป็นที่ส่งสายลับเข้ามาขึ้นฝั่ง หรือในอนาคตอาจเอาเรือมายกพลขึ้นบกก็ได้ เราก็เลยพลอยผสมโรงว่าน่าจะเป็นไปได้เพราะแถวนั้นปลอดภัยคน หาดก็ตื้นและยาวเหยียดคงจะสะดวกมากถ้าฝายสัมพันธมิตรจะคิดทำเช่นนั้น สารวัตรบอกว่า ทางกรมไม่อนุญาตให้มีคนแปลกหน้าแถวนั้นและเลยห้ามไม่ให้ออกไปที่นั่นอีก เราก็บอกสารวัตรว่าเราจะเดินทางต่อไปตะกั่วป่าหรือภูเก็ต สารวัตรยังถามอีกว่า เรามีเพื่อนใครบ้างที่พอจะติดต่อได้ หากต้องการจะทราบอะไรเกี่ยวกับตัวเราทั้งสอง เราก็รีบเอ่ยชื่อคุณประสงค์ ชิตตะสังคะ (ตอนนี้ต้องเบ่งหน่อย) เขายังไม่ทราบว่าเป็นใครเลยต้องย่ำไปว่าเพื่อนคนนี้ของเราเป็นลูกท่านจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ทำให้เขารู้สึกไปหน่อย ไม่รู้จักก็แย่แล้ว เรื่องของเราก็ลงเอยด้วยดี เมื่อลาสารวัตรออกจากโรงพักแล้ว เราก็เดินทางขึ้นไปพักที่ตะกั่วป่า หรือกันว่าจะทำยังไงดี เราโดนปล่อยว่างเช่นนี้ สวัสดิ์ดีตัดสินใจจะไปอาศัยเพื่อนเป็นนายช่างเหมืองแร่ที่พังงา ชื่อคุณวัฒนา นาควัชร อยู่กับเขาไปพลางๆ ก่อน ส่วนข้าพเจ้านั้นมุ่งเข้ากรุงเทพฯ มาดูตลาดเลาจะอย่างไรต่อไป เรามีความเห็นพ้องกันว่าอยู่ด้วยกัน ไปไหนๆ ด้วยกันนานเข้าจะเป็นอันตรายได้ หากพบญี่ปุ่นหรือสายของญี่ปุ่นรู้ว่าเราเป็นใคร ก็จะไม่โดนเล่นงานจอดไปพร้อมกันทั้งคู่ เราควรแยกกันอยู่ ที่สุดเราสองคนก็เดินทางไปภูเก็ต กันตั้ง และหาดใหญ่ และก็ลาแยกทางกันที่นั่น

ตอนนี้จะเลยถือโอกาสกล่าวถึงว่าทำไมเรือได้นำไม่มารับตามกำหนด ทราบภายหลังเมื่อสวัสดีและข้าพเจ้าได้ออกไปเมืองแขกอีกครั้ง ว่าเรือได้นำของเราเกิดปะทะกับเรือรบญี่ปุ่นในมหาสมุทรอินเดีย ทำให้เรือมาถึงท้ายเหมืองช้ากว่าวันกำหนดสุดท้ายตั้ง ๓ วัน เขาก็อดสำหรั้งๆ ที่ไม่มีสัตตัญญาณจากเรา ส่งคนขึ้นมาค้นหาเราที่ชายหาด โชคร้ายเราไม่อยู่แล้วและก็อยู่ไม่ได้ด้วย

เมื่อแยกทางกับสวัสดีแล้ว ข้าพเจ้าก็ขึ้นรถไฟเข้ากรุงเทพฯ พักอยู่โรงแรมเจ๊กแห่งหนึ่งย่านถนนยาวราช แอบย่องไปดูบ้านเก่าไม่มีใครอยู่ อพยพไปบ้านนอก ข้าพเจ้าไปทำงานทำได้ที่แถวบางปู สมุทรปราการ เป็นโรงงานของบริษัทไทยเย็บผ้าที่นี่เขาบดยาง รีดยางเป็นแผ่น แล้วทำเป็นรองเท้ายางและยางรถยนต์ บริษัทที่ว่านี้มีโรงงานฝิ่นและโรงงานทำด้วยหลอดแก้วสีแยกราชวัตรด้วย ข้าพเจ้าอยู่กระต๊อบเล็กๆ มุงจาก อยู่กับหัวหน้าคนงาน ช่วยงานในโรงงานสารพัดอย่าง รวมทั้งโยนฟีนด้วย อยู่มาได้ประมาณ ๒ เดือนก็เห็นข่าวใหญ่ในหนังสือพิมพ์ เสรีไทยซื้อป่วยกระโดดร่มลงมาเมืองไทยและถูกจับเมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ ข้าพเจ้าจึงหาทางติดต่อลับๆ กับพ่อ ขอให้พ่อช่วยสอบถาม พ.ต.ท. โมรา ดุละลัมพะ ซึ่งนับเป็นญาติกันไว้อใจได้ อยากทราบว่าเป็นอย่างไร ก็ได้ความว่าป่วยและคณะโดดร่มถูกจับแล้วนำมาไว้ที่สันติบาล ได้รับการดูแลปกป้องอย่างดี ญี่ปุ่นแต่จะต้องไม่ได้ทำนปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าใหญ่เสรีไทยในประเทศและคุณหลวงอดุลย์ เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ทั้งผู้ใหญ่อีกหลายคนทำงานใต้ดินร่วมกัน ส่งเสริม ช่วยเหลือเสรีไทยต่างแดน พวกป่วยอยู่สบาย ปลอดภัย และมีแผนจะติดต่อกับกองบัญชาการที่เมืองแขกให้ได้

ข้าพเจ้าคิดไตร่ตรองดูเห็นว่าการอยู่เฉยๆ หลบๆ ซ่อนๆ ไม่ได้ทำให้เกิดประโยชน์อะไรและไม่มีโอกาสได้รับใช้ประเทศชาติ จึงตัดสินใจขอให้คุณโมราติดต่อผู้ใหญ่และพาเข้าพบท่านปรีดีและหลวงอดุลย์ ข้าพเจ้าออกจากงานที่บางปูมาพักที่โรงแรมอันอัน สามแยก นัดพบคุณโมรา เมื่อได้รับความมั่นใจในคณะต่อต้านญี่ปุ่นและความเป็นอยู่เรียบร้อยของป่วยและคณะ ก็ถูกพาไปมอบตัวกับผู้สำเร็จราชการท่านปรีดีและหลวงอดุลย์ ข้าพเจ้าก็ได้มาอยู่กับพวกป่วยที่

บ้านพักห้องแถวของสันติบาล ภายใต้ความดูแลของ ร.ต.อ. โพนม จันทรัคคะ และ ร.ต.ต. ขุนทอง คุณหลวงอดุลย์ได้ถามข้าพเจ้าตอนแรกที่พบว่ามีมากับใคร ข้าพเจ้าต้องตัดสินใจโกหกท่านไปก่อนว่ามาคนเดียว เพราะยังไม่แน่ใจในเรื่องความปลอดภัย และภายในมีความจริงใจกันแค่ไหน ครั้นภายหลังเห็นว่ามันใจ เชื่อได้ก็ขอขมาโทษคุณหลวงอดุลย์และเล่าความจริง ท่านก็ตกใจเป็นห่วง หากสายลับไปพบเห็นรู้เข้าเอาตัวไปก็จะเป็นภัยถึงชีวิตได้โดยจะแก้ไขก็ยาก ท่านจึงให้ไปหาตัวคุณสวัสดิ์ มาอยู่ด้วยกันโดยด่วน ข้าพเจ้าจึงขึ้นรถไฟลงใต้ มี ร.ต.ต. ขุนทอง แห่งสันติบาล เป็นผู้คุ้มกันไป เมื่อถึงพังงาก็สอบถามที่อยู่ของเหมืองแร่ที่มีคุณวัฒนา นาควัชร เป็นนายช่างควบคุม ในที่สุดก็ได้พบกับเขาและสวัสดิ์ด้วย ข้าพเจ้าได้เล่าเรื่องต่างๆ ทั้งหมดให้สวัสดิ์ทราบ ให้เขาตัดสินใจเอง เขาก็ตกลง เรามากรุงเทพฯ อยู่ร่วมกันทั้งหมดเป็น ๘ คนที่สันติบาล

ต่อมาคณะปวยได้ติดตั้งสถานีวิทยุรับส่งสำเร็จติดต่อกับฐานที่เมืองแขก ได้การดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยก็คืบหน้าไปอย่างเป็นที่พอใจ คณะเสรีไทยสายอังกฤษก็ทยอยกันเข้ามาเมืองไทย เป็นกลุ่มเล็กๆ ไปปฏิบัติงานตามจุดต่างๆ ที่สำคัญภายในประเทศ บางแห่งก็มีนายทหารอังกฤษมาประจำอยู่ด้วย ครั้งหนึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสตามสวัสดิ์ไปรับคณะเสนาะ ประโพร และเทพ ซึ่งกระโดดร่มลงมาที่พื้นที่ในจังหวัดอ่างทอง เราต้องเดินทางเรือ เดินป่า ขึ้นเขา ตู๊กตีนเต็นและสนุกดี ต้องอดทนมากสำหรับข้าพเจ้าซึ่งตาไม่ดีโดยเฉพาะเวลามืดลง และเพิ่งเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ขึ้นม้า หลบหลีกไม่ทันโดนหนามตามทางในป่าดำแขน ดึงเนื้อเป็นแผลหลายแห่ง กว่าที่จะถึงลานทุ่งนากว้างสถานที่รับคณะที่มา พวกเราที่สันติบาลปฏิบัติงานที่พระที่นั่ง วัง และบางทีก็ในตึกภายในโรงเรียนวชิราวุธ

ปวยได้จัดให้สวัสดิ์นำคณะตำรวจสันติบาลออกไปปฏิบัติการฝึกรบที่เมืองแขก โดยไปรอเครื่องบินมารับที่เกาะตะรุเตา และตอนต้นปี ๒๔๘๘ ข้าพเจ้าได้ไปงานเลี้ยงอาหารค่ำที่วังปารุส ที่นั่นมีท่านปรีดี หลวงอดุลย์ พลโท ชิด มั่นศิลป์ สีนาดโยธารักษ์ คุณดิเรก ชัยนาม พลโท หลวงชาตินักรบ (ขณะนั้นเป็นเสนาธิการทหารบก) และคุณถนัด คอมันต์ (ขณะนั้นเป็นเลขาธิการกระทรวงการต่างประเทศ)

พิจารณาเรื่องส่งคณะทูตใต้ดินซึ่งจะเป็นผู้แทนชุดแรกของขบวนการเสรีไทยในประเทศ ไปกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธ์มิตรเอเชียอาคเนย์ของอังกฤษ ชื่อย่อว่า SEAC อยู่ที่เมือง KANDY เกาะลังกา ครั้นถึงเวลา วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ คณะทูตใต้ดินประกอบด้วย คุณดิเรก ชัยนาม หลวงชาตินันทรบ และคุณณัฏ ขำพเจ้าเป็นผู้ติดตามนำไปส่งถึง KANDY คณะทูตลงเรือยนต์เร็วออกจากท่าวาสุกรี มุ่งหน้าออกปากอ่าวตรงไปเกาะเต่า (เกาะเล็กๆ อยู่ทางเหนือของเกาะสมุย) บนเกาะมีเรือนพักหลายหลัง หลังที่คณะทูตและข้าพเจ้าอยู่สบายดี แต่หลังใหญ่ที่อยู่ติดกันซึ่งพวกตำรวจคุ้มกันอยู่นั้นมีข่าวว่าผีดู กลางคืนโดนผีหลอกกันทุกคน เกาะเต่านี้เป็นเกาะที่ทางการเอาพวกนักโทษการเมืองมาปล่อยทิ้งไว้ และพวกนี้ตายกันมากมายด้วยโรคภัยต่างๆ ชาวบ้านบนเกาะหลายคนเป็นโรคเท้าช้าง

ตามหมายกำหนดการจะมีเรือบินทะเลมารับเราในคืนวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ และเรือบินก็มาตามกำหนด เราลงเรือประมงออกไปลอยลำนอกเกาะ พอได้เวลานัดหมาย เรือบินก็มาปรากฏไม่สูงนัก บินวนรอบเรือเรา เราใช้ไฟฉายส่งสัญญาณมาที่เรือ เราก็กู้ไฟฉายเช่นกันส่งสัญญาณตามที่ตกลงกันได้ เรือบินก็โฉบร่อนลงจอดไม่ห่างจากเรานัก มีคนลงเรือยางตรงมาที่เรือ พอใกล้ก็เห็นในเรือมีคุณประพจน์ ธี นคร และนายทหารฝรั่งเศสคนหนึ่งกับลูกเรือ เราได้ทักทายกันนิดหน่อย แล้วต่างฝ่ายก็ถ่ายเรือกัน เขาทั้งสองขึ้นมาเรือเราเพื่อเข้ามาปฏิบัติกรในบ้านเรา คณะเราก็ลงเรือยางเขาพาไปขึ้นเรือบินทะเล CATALENA พอเสร็จเรียบร้อย เรือบินทะเลก็รีบทะยานขึ้นท้องฟ้า บินไปวนเหนือเมืองประจวบคีรีขันธ์แล้วทิ้งใบปลิว ทั้งนี้เพื่อเป็นการอำพรางให้คนเข้าใจว่า ฐานกิจของเครื่องบินเราเพียงมาทิ้งใบปลิวโฆษณาเท่านั้น ไม่ได้มาเพื่อจุดประสงค์อื่นใด

เรือบินเราถึงเกาะลังกาวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘/๑๙๔๕ ร่อนลงที่ CHINA BAY, CAMP จากที่นี่เราเดินทางโดยรถยนต์ไปเมือง KANDY พักในสวนยาง RIVERDALE ESTATE คณะทูตได้พบ MR.MCKENZIE และ COL. POINTON ที่หวังไว้ว่าจะได้เจรจากับ LORD LOUIS MOUNTBATTEN นั้นไม่เป็นผล แต่ก็ได้ปรึกษาหารือกับ MR.DENNING ฐานะของข้าพเจ้าหมดลงเพียงแค่นี้ เมื่อได้ส่งคณะทูตของเราแล้ว

ข้าพเจ้าก็เดินทางกลับไป CHINA BAY และต่อไปถึง COLOMBO พักที่ CAMP ME 25 ที่นี้ข้าพเจ้าได้พบ CAPT. BRYCE SMITH คุณปัทม์ ปัทมสถาน คุณวัฒนา ชิดวารี และพวกสันติบาล พวกธรรมศาสตร์ที่ออกมาจากเมืองไทยเพื่อรับการฝึกต่างๆ ข้าพเจ้าได้ไปรายงานตัวที่สำนักงาน FORCE 136 อยู่ที่ MOUNT LAVIANA และที่สำนักงาน ISLD อยู่ที่ DICKMAN'S ROAD ในเมือง COLOMBO นั้น ต่อมาก็เดินทางโดยเครื่องบินไป CALCUTTA สวัสดิ์และพันตรีฝรั่งคนหนึ่งมารับที่สนามบินแล้วพาไปอยู่ที่ 8 RAWDON STREET ซึ่งมี MR.E.W.HUTCHINSON และ CAPT. MORRIS รอพบอยู่ ตอนนั้นข้าพเจ้าได้โอนจากหน่วย ISLD มาอยู่หน่วย FORCE 136 แล้ว และได้รับยศเป็นร้อยโท อยู่ที่ CALCUTTA ได้ประมาณ ๑ เดือน ก็ต้องบินกลับไป COLOMBO ฝึกงานวิทยุรับ-ส่ง ฯลฯ อยู่ที่ CAMP ME 25 ได้อยู่กับคุณหลวงสุรณรงค์ และ พ.อ. เนตร เขมะโยธิน เมื่อฝึกงานเสร็จแล้ว ได้มีโอกาสติดตามหลวงสุรณรงค์ และ พ.อ. เนตรไป BOMBAY และ POONA จากนั้นข้าพเจ้าก็แยกจากท่านทั้งสองบินไป CALCUTTA ต่อมาในเดือน มิถุนายน ๒๔๘๘ ก็ต้องเข้าปฏิบัติการในเมืองไทยร่วมกับคุณสว่าง สามโกเศศ รหัส OCCASION ข้าพเจ้าตอนนี้อยู่ FORCE 136 แต่หน่วย ISLD รับตัวไปเพื่อตั้งสถานีวิทยุติดต่อในกรุงเทพฯ ก่อนออกไปปฏิบัติการคราวนี้ เขาเลื่อนยศข้าพเจ้าเป็นร้อยเอก CAPTAIN, GENERAL LIS 306879

คุณสว่างและข้าพเจ้าเดินทางออกจาก CALCUTTA โดยเครื่องบิน DAKOTA มุ่งตรงเข้าเมืองไทย มาลงที่สนามบินลับนาอานจังหวัดเลย พอเราลงจากเครื่องบินเสร็จก็มีคณะคนไทยและพวกเชลยฝรั่งที่เสรีไทยภายในประเทศลักลอบตัวส่งกลับออกไป รับผิดชอบเครื่องบิน แล้วเครื่องบินก็เร่งเครื่องบินออกทันที สว่างและข้าพเจ้าพักที่จวนข้าหลวง คุณอุดม บุญประกอบ หัวหน้าเสรีไทยภาคอีสาน เราต้องเดินทางโดยเครื่องบินเป็นช่วงๆ จากสนามบินนาอานมาลงที่ภูเขียว ให้เครื่องบิน COSSAIR จากภูเขียวมาลงขอนแก่นด้วยเครื่องบิน MARTIN Bomber จากขอนแก่นมาสระบุรีใช้เครื่องบิน MARTIN Bomber อีกลำ ที่สระบุรีเจ้าหน้าที่มาคอยรับขึ้นรถยนต์เข้ากรุงเทพฯ

ในขั้นแรกเรามาอยู่กันที่แพท่าवासกรีพักหนึ่ง แล้วก็ย้ายไปอยู่ในวังสวนกุหลาบ และในที่สุดมาอยู่ที่บ้านเช่าหลังใหญ่ของตำรวจใกล้สี่แยกราชวัตร สถานีวิทยุรับ-ส่งติดต่อกับทางเมืองแขกได้เรียบร้อยดีตลอดมา แต่ช่วงหลังตอนอยู่ที่ราชวัตร เริ่มมีอุปสรรค สัญญาณของเราถูกรบกวนมาก ต้องเปลี่ยนความถี่ของคลื่นบ่อย เข้าใจว่า ญี่ปุ่นดักฟังคลื่นส่งเรา และกำลังหาจุดที่สถานีของเราปฏิบัติการอยู่ มีเด็กหนุ่ม ๒ คน ลูกจีน เดนมองซ้ายมองขวาเข้ามาในซอยบ้านพักของเราซึ่งเป็นซอยตัน มีอาการพิรุณ ลูกน้องของเราซึ่งเป็นตำรวจสันติบาล มักจะนั่งกินกาแฟที่ร้านปากซอยได้มารายงานสงสัยหนุ่ม ๒ คนนั้นจะเป็นสายของญี่ปุ่น ข้าพเจ้าก็ออกคำสั่งให้ติดตามชาย ๒ คนนั้นไปให้ตลอดโดยวิธีการที่แนบเนียนไม่ให้เขาสงสัยเราได้ และถ้าปรากฏว่าชายแปลกหน้านั้นสมคบกับญี่ปุ่น ก็ให้จับไปไว้ที่สันติบาล ดำเนินการสอบสวนเลยเก็บเข้าตาราง ตำรวจนอกเครื่องแบบของเราตามไปจนถึงถนนตกเห็นพูดอยู่กับทหารญี่ปุ่นอยู่พักหนึ่งแล้วก็จากไป เราก็ตามไปถึงบ้านแล้วเอาตัวผู้ต้องสงสัยไปเก็บไว้ที่สันติบาล ไม่ได้ติดตามเรื่องเลย ไม่ทราบว่าจะชะตากรรมของเขาทั้งสองจะเป็นอย่างไรหลังจากนั้น

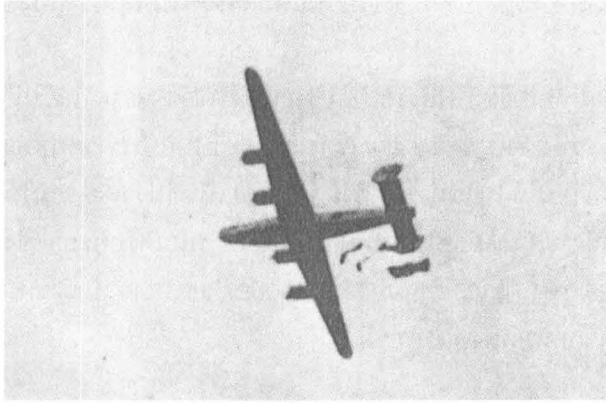
ในเดือนมิถุนายนนี้ เครื่องบินสัมพันธมิตรหลายเครื่องได้มาถึงเวซกันท์ยา รักษาโรคจำนวนมากลงที่บริเวณท้องสนามหลวง ทหารตำรวจไทยซึ่งคอยทำอยู่ แล้วก็รีบเก็บหีบห่อเหล่านั้นขึ้นรถยนต์ไปเกลี้ยก่อนที่ญี่ปุ่นจะไปถึงที่ ทำให้ญี่ปุ่นโกรธมาก และในช่วงนั้นอังกฤษก็ได้ส่งหน่วยคอมมานโดเข้าจู่โจมตามชายฝั่งเกาะภูเก็ตเพื่อหยั่งกำลังดู แล้วก็ถอนตัวออกไปในไม่กี่ชั่วโมง ทาง SEAC ก็มีแผนกำหนดการรุกใหญ่เดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๘/๑๙๔๕ โดยจะยกพลขึ้นบกที่ท้ายเหมือง บริเวณหาดทรายที่สวัสดิ์และข้าพเจ้ามาขึ้นฝั่งนั้น

ตอนนี้ขอบันทึกไว้ด้วยว่า หลังจากที่สวัสดิ์และข้าพเจ้ามาขึ้นฝั่งที่ท้ายเหมืองแล้ว ทางกรมผินนัดไม่ได้มารับเราตามกำหนด ขาดการติดต่อและคงเข้าใจว่าเราสาบสูญไปแล้ว เราจึงส่งพวกสายลับเป็นลูกครึ่งจีน ซึ่งเคยอยู่เมืองไทย พุดไทยได้เข้ามาอีกในที่ตรงนั้น คนพวกนี้เป็นเพียงสายลับรับจ้างไม่ได้อยู่ในฐานะอย่างเรา ซึ่งเป็นนายทหารอังกฤษและปฏิบัติงานเพื่อประเทศของเรา เมื่อพวกนั้น

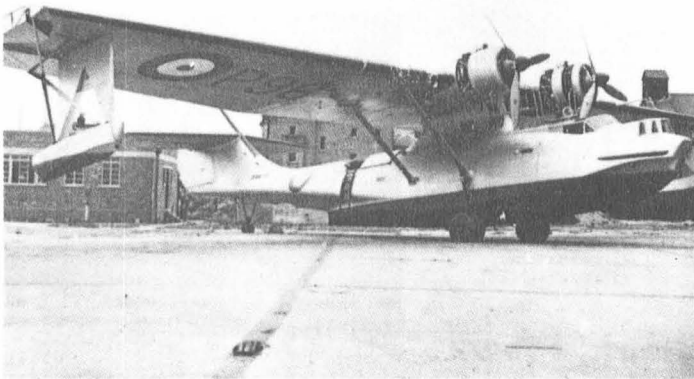
ขึ้นมาที่ชายฝั่งก็ปะทะกับพวกชาวบ้านและตำรวจในที่สุดก็ถูกยิงตายหมดไม่มีเหลือเลย

หลังจากที่อเมริกาไปทิ้งระเบิดปรมาณูที่ HIROSHIMA ในวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ และลูกที่สองที่ NAGASAKI ในวันที่ ๙ ญี่ปุ่นก็ประกาศยอมแพ้ยอมจำนนโดยปราศจากเงื่อนไข ในวันที่ ๑๕ สิงหาคม เลยเป็นอันว่าสงครามได้ยุติลง

ต่อมาข้าพเจ้าได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านอัมพวัน ถนนศรีอยุธยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของ HEAD QUARTER ของ FORCE 136 มี BRIG. JAEQUES, (HECTOR) เป็นหัวหน้า การปฏิบัติงานของข้าพเจ้าก็หมดลงเพียงเท่านี้

เครื่องบินลิเบอร์ตีเรเตอร์กำลังทิ้งร่มสัมภาระ

โฉมหน้าของเครื่องบินแคตตาลินา
ที่มีส่วนสำคัญในการลำเลียงพลพรรคเสรีไทยสายอังกฤษ

(ภาพจาก เสรีไทยจากอังกฤษ, เซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต์ แปลโดย ดุสิต บุญธรรม,
สำนักพิมพ์สันติภาพ, พิมพ์ครั้งแรก เมษายน ๒๕๑๗)

การปฏิบัติหน้าที่ราชการ งานไต่ดินของพลตำรวจผู้หนึ่ง

ร. ต. ท. เชิญ คง ส บ ย

เริ่มปฏิบัติหน้าที่ราชการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕

ตามคำสั่งของท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ครั้งแรกประมาณเดือน มีนาคม ๒๔๘๕ ตามคำสั่งให้ข้าพเจ้าเดินทางออกที่ตั้งกองกำกับการ ๑ ตำรวจสันติบาล ให้ข้าพเจ้าไปร่วมกำลังเตรียมพร้อมกับตำรวจสันติบาล กอง ๔ ตำรวจสันติบาล ณ โรงแรมมัทฉะพื เชิงสะพานมัทฉะพื ปัจจุบันเวลานี้เป็นศาลาสันติธรรม ปฏิบัติอยู่ ณ โรงแรมนี้ประมาณ ๓-๔ เดือนเศษ

ประมาณเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๕ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งด้วยวาจาจาก พ.ต.ต. โยม จันทรรคคะ หัวหน้าหน่วย ให้ข้าพเจ้าเดินทางออกจากที่ตั้งโรงแรมมัทฉะพื เดินทางร่วมเตรียมพร้อมกับตำรวจสันติบาล กอง ๔ สันติบาลที่สวนพุดมताल ระหว่างเตรียมพร้อมอยู่นั้นได้รับคำสั่งพิเศษจาก พ.ต.ต. โยม จันทรรคคะ ให้ข้าพเจ้าออกทำการสืบสวนและสดับรับฟังเหตุการณ์และการเคลื่อนไหวของ

กองทหารญี่ปุ่นตลอดมาเป็นประจำทุกๆ วัน แล้วรายงานในหน้าที่ให้ทราบทุก
ระยะ

ประมาณในราวเดือนสิงหาคม ๒๔๘๕ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากท่านพลตำรวจ
เอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ให้ข้าพเจ้ามาประจำที่วังสวนกุหลาบ
ให้คอยสังเกตการณ์บุคคลที่เดินผ่านเข้าออกที่วังสวนกุหลาบ

การปฏิบัติหน้าที่ราชการ พ.ศ. ๒๔๘๖ เวลาประมาณเดือนมกราคม ๒๔๘๖
ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ
ให้ข้าพเจ้าเดินทางเข้าไปอยู่ภายในบริเวณในวังสวนกุหลาบ ไปสมทบกับตำรวจ
สันติบาล กอง ๑ ตำรวจสันติบาลกองเดียวกัน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์
๒. อาจารย์ประทาน เปรมกมล
๓. อาจารย์จริต บุรี
๔. อาจารย์สำราญ วรรณพฤษณ์
๕. ส.ต.อ.วัชรระ
๖. ส.ต.ท.วิเชียร ยัมฉาย
๗. พลฯ เชิญ คงสบาย

ต่อมาประมาณเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๖ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจาก พ.ต.ต.
ไพยม จันทรคະ ห้วนหน้าหน่วยให้ข้าพเจ้ากับพวกเดินทางไปราชการโดยพาหนะ
เรือไฟรอด ออกจากท่าราชวรดิษฐ์เดินทางไปสุปากอ่าว แล้วเดินทางสู่จุดหมาย
ปลายทาง ภูเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อไปรอรับอาวุธ โดยอาวุธ
ทางสหรัฐอเมริกาจะส่งมาให้ทางเครื่องบินน้ำ ข้าพเจ้ากับพวกอยู่ที่เขาสามร้อย
ยอดประมาณ ๓-๔ วัน ก็เดินทางกลับสู่กรุงเทพมหานคร

ต่อมาประมาณเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๖ ข้าพเจ้ากับพวกได้รับคำสั่งจาก
พ.ต.ต. ไพยม จันทรคະ ห้วนหน้าหน่วย ให้พวกข้าพเจ้าพร้อมด้วยพวกดังกล่าวไป
พบกันที่ท้องสนามหลวง แล้วรับทราบคำสั่ง ณ ท้องสนามหลวง พ.ต.ต. ไพยม
จันทรคະ แจ้งให้ทราบว่า ให้คอยรับยารักษาโรค โดยสหรัฐอเมริกาจะส่งยารักษา

โรคมารช่วยประชาชนชาวไทยโดยทางเครื่องบิน กำหนดเวลาจะมาทั้งยารักษาโรค
ณ ห้องสนามหลวงดังกล่าว แล้วมอบยาให้ตำรวจนครบาลวัดชนะสงครามไปเก็บ
รักษาไว้ก่อน

ต่อมาประมาณเดือนกันยายน ๒๔๘๖ ข้าพเจ้ากับพวก ได้รับคำสั่งจาก
พลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ สั่ง ร.ต.ท. ขุนทอง มังกรวงษ์
รองหัวหน้า เป็นหัวหน้าออกเดินทางจากกรุงเทพมหานครโดยพาหนะเร็วยนต์ให้
เดินทางไปราชการยังจังหวัดอุทัยธานี เมื่อเดินทางไปถึงจังหวัดอุทัยธานี โดยมี
นายปรุง พาณุชน เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี ออกมาคอยต้อนรับที่ท่าเรือ
พวกข้าพเจ้าพักแรมที่จังหวัดอุทัยธานี ๑ คืน

รุ่งเช้าพวกข้าพเจ้ากับพวกก็ออกเดินทางจากจังหวัดอุทัยธานี โดยพาหนะที่
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานีจัดให้ คือ เกวียนและม้า มุ่งหน้าไปยังหมู่บ้านตำบล
บ้านไร่ เขตชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า พอถึงตำบลบ้านไร่
ร.ต.ท. ขุนทอง มังกรวงษ์ รองหัวหน้าแจ้งให้พวกข้าพเจ้าทราบ ว่า การเดินทางมา
ราชการครั้งนี้ มีคำสั่งให้มารับนักกระโดดร่มจากประเทศอังกฤษพร้อมอาวุธ

ร.ต.ท. ขุนทอง มังกรวงษ์ รองหัวหน้า ให้ข้าพเจ้าเป็นผู้จุดไฟ และ ส.ต.ท.
วิเชียร ยิ้มฉาย เป็นผู้จุดไฟ กับ ส.ต.ท. เจือ เป็นผู้จุดไฟ อีกคนหนึ่งจำไม่ได้ว่าเป็น
ใคร การจุดไฟต้องใช้ผู้จุดไฟ ๔ คน ด้วยกัน การจุดต้องจุดเป็นดั่งที่ผู้อ่านโปรด
ทราบด้วยว่า การจุดไฟเป็นอันตรายแค่ไหนเพียงไร ฝ่ายตรงข้ามรู้เข้า เขาต้องยิง
พวกจุดไฟก่อนอื่น เพราะอยู่ใกล้แสงสว่าง แลเห็นคนจุดไฟก่อนคนอื่น เสร็จจาก
รับพลร่มเรียบร้อยแล้ว พวกข้าพเจ้ากลับพักแรมที่ตำบลบ้านไร่อีก ๑ คืน พวกที่
เดินทางไปครั้งนี้ประมาณ ๒๐ คน พวกที่มาไม่เป็นก็ขึ้นเกวียน พวกที่มาเป็นก็
ขี่ม้า การเดินทางจากกลับจากตำบลบ้านไร่ ต้องเดินทางในเวลาค่ำคืนเรียกว่า
เดินทางกลางคืน พวกที่คิดว่าเคยเป็นทหารม้ามาแล้ว ขี่ไปไม่ทันเท่าไรก็ต้องขึ้น
เกวียนอีก เพราะกันแดดด้วยน้ำมันโขยก ม้าที่ขี่ต้องผูกกับเกวียนกันเป็นแถว ผล
สุดท้ายก็มีคนคอยระวังรักษาความปลอดภัยในการเดินทางหรือขี่ม้ามาตลอดทาง
มี ๓ คน

๑. ร.ต.ท. ขุนทอง มังกรวงษ์

๒. ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย

๓. พล. เชิญ คงสบาย

ระหว่างทางกลางคืนนั้น ม้าที่ขี่นั้นไม่ค่อยจะเดิน ม้ามันก็ยักถ่วงเหมือนกัน ไหนจะระวังทหารญี่ปุ่นในแถบนั้น ไหนจะระวังช้างและเสือในป่า ในระหว่างเดินทางนั้น เสี่ยงคล้ายๆ เสือได้กลืนม้าร้องอยู่ในป่า จน ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย หันหลังมาถามข้าพเจ้าว่าป็นอยู่ที่ไหน ข้าพเจ้าตอบไปว่า เตรียมพร้อมอยู่เสมอ

ถึงหมู่บ้านตำบลโค ข้าพเจ้าจำไม่ได้ ก็หยุดพักการเมื่อยล้าชั่วคราว พอหยุดก็ตอกหลักผูกม้าแล้วจุดกองไฟ ผลจากการอดหลับอดนอนก็นอนหลับกับช้างกองไฟนั่นเอง ข้าพเจ้าเองก็เกือบถูกไฟเผาทั้งเป็น เพราะหลับไม่รู้เรื่องเลย คราวนี้ ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉายตื่นมาเห็นพอดี ก็ปลุกให้ลุกขึ้น เพราะมันค่อนข้างแล้ว ผู้ใหญ่บ้านแถบนั้นเอาอาหารมาเลี้ยงในตอนเช้า ๑ มื้อ

รับประทานอาหารแล้วก็ออกเดินทางถึงจังหวัดอุทัยธานี เวลาประมาณ ๓ โมงเย็น พบท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานีคอยต้อนรับ ผู้ว่าราชการจังหวัดลั่นหมูไก่ พร้อมสุรา เดินทางกลับสู่กรุงเทพมหานคร

ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งด้วยวาจาจาก พ.ต.ต. โยม จันทรงค์ะ หัวหน้าหน่วย ให้ข้าพเจ้าเตรียมตัวเดินทางไปราชการ โดยให้ ร.ต.ท. เชาวน์ เป็นหัวหน้า เดินทางโดยพาหนะเรือไฟรอด เดินทางออกจากท่าราชวรดิษฐ์ ออกเรือสู่ปากอ่าวไทย เพื่อเดินทางไปรับอาวุธ และไปรับนายพลตรีทหารอังกฤษโดยพาหนะเรือบินน้ำมาลงที่ปากอ่าวประเทศไทย เสร็จแล้วก็นำนายพลตรีทหารอังกฤษสู่กรุงเทพมหานคร

ต่อมาประมาณมีนาคม ๒๔๘๗ พวกข้าพเจ้าพร้อมด้วยพรรคพวกประมาณ ๒๕ กว่านาย มี พ.ต.ต. โยม จันทรงค์ะ เป็นหัวหน้า โดยพาหนะรถยนต์จากท่าราชวรดิษฐ์ เวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. เศษ เดินทางไปตามถนนพหลโยธิน มุ่งหน้าตรงไปยังหมู่บ้านดงพญาเย็น จ. เพชรบูรณ์ โดยทุกๆ คนไม่ทราบในการเดินทางไปครั้งนี้ มาทราบเอาตอนที่เครื่องบินทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า เมื่อปลอดภัยแล้วจึง

ทราบ ว่า เอนายพลตรีทหารอังกฤษไปส่งขึ้นเครื่องบินเดินทางกลับสู่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ แล้วก็เดินทางตามเส้นทางเดิมสู่กรุงเทพมหานคร

ต่อจากนั้น ประมาณเดือนเมษายน ๒๔๘๗ ตามคำสั่งของท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ให้พวกข้าพเจ้าเดินทางออกจากที่ตั้งในวังสวนกุหลาบ ไปประจำ ณ ท่าวาสุกรี แล้วฝึกวิธีการขว้างลูกกระเบิดและหลบ แล้วออกสืบสวนสดับรับฟังตามค่ายพักทหารญี่ปุ่น

ครั้นต่อมาในราวเดือนมิถุนายน ๒๔๘๗ ได้รับคำสั่งจาก พ.ต.ต. โยมจันทรคคะ หัวหน้าหน่วย ได้มาแจ้งกับพวกข้าพเจ้าว่า ตามคำสั่งของท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ มีคำสั่งให้ข้าพเจ้ากับพวก ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑. อาจารย์ประทาน เปรมกมล	เป็นหัวหน้า
๒. อาจารย์รจิต บุรี	รองหัวหน้า
๓. อาจารย์สำราญ วรธนพฤษ	ผู้ช่วย
๔. ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย	
๕. พล. เชิญ คงสบาย	

ให้ออกเดินทางจากที่ตั้งจากท่าวาสุกรี ไปเข้าบ้านให้พวกข้าพเจ้าอยู่ ๑ หลัง ในแถวฝั่งธนบุรี เป็นบ้านอยู่ในสวน เป็นบ้านว่างเปล่า เพื่อใช้เป็นที่พัก-ส่งวิทยุติดต่อกับต่างประเทศ บ้านหลังนั้นมาทราบตอนภายหลังว่า เป็นวังของท่านพระองค์เจ้าพร้อม ลีมนามสกุล อยู่ในแถวคลองบางจาก ฝั่งธนบุรี ท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ เกรงกลัวชาวบ้านแถบนั้นจะสงสัยหรือกล่าวหาว่าเป็นแนวที่ ๕ เรื่องลับต่างๆ ทั้งหลายจะแตก จึงได้หาซื้อเรือสำปั้นให้ข้าพเจ้า ๑ ลำ โดยเห็นว่าข้าพเจ้าแจวเรือเป็น แล้วคอยรับผู้โดยสารข้ามฟากจากฝั่งธนบุรีข้ามมาฝั่งกรุงเทพมหานคร จนชาวบ้านแถบนั้นไม่มีใครสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่ราชการแจวเรือจ้างของข้าพเจ้า ส่วน ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย นั้นออกสืบสวนสดับรับฟังความเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่น และคอยรักษาความปลอดภัยให้กับบรรดาอาจารย์ทั้ง ๓ ท่านด้วย เข้าบ้านหลังดังกล่าวอยู่ประมาณ ๔-๕ เดือน

สำหรับอาจารย์ประธาน เปรมกมล นั้นพักหลับนอนอยู่ ณ ท่าวาสุกรี ถึงเวลาทำงานท่านก็ไปปฏิบัติหน้าที่รับ-ส่งวิทยุ เสร็จก็เดินทางกลับที่พักท่าวาสุกรี ส่วนข้าพเจ้ากับพวกทั้ง ๔ พักนอนอยู่ ณ บ้านหลังนั้น

โดยมากอาจารย์วิจิต บุรี กับ อาจารย์สำราญ วรรณพุกษ์ จะพักผ่อนอยู่ที่นั่น สำหรับ ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย นั้นออกสดับดับฟังแล้วตอนบ่ายก็เที่ยวซื้อกับข้าวมาทำรับประทานกัน เรียกว่าเป็นพ่อครัวไปในตัวเสร็จ ส่วนข้าพเจ้าเป็นกรรมกรแจวเรือ ได้เงินค่าแจวเรือบ้างก็พอเป็นค่าอาหารได้บ้าง การแจวเรือมันจะลำบากเพียงใดท่านย่อมทราบ เพราะลำแม่น้ำเจ้าพระยานี้หรือก็เขี้ยว ต้องเหวี่ยงไหลเป็นประจำทุกวัน

ต่อจากนั้นมา ประมาณเดือนตุลาคม ๒๔๙๗ พ.ต.ต. โปยม จันทรัคคะ
หัวหน้าหน่วย ได้มาพบพวกข้าพเจ้าว่า ท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส
อธิบดีกรมตำรวจ มีคำสั่งให้พวกข้าพเจ้า ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑. อาจารย์จรจิต นุรี หัวหน้า
๒. อาจารย์สำราญ วรรณพุกษ์ ผู้ช่วย
๓. ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย
๔. พลฯ เทียน คงสบาย

๕. จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรี (แต่งเครื่องตำรวจไปคอยคุ้มกันรักษาความปลอดภัยให้แก่พวกข้าพเจ้าระหว่างการเดินทางไปราชการจนถึงที่พักราชการภาคได้)

ข้าพเจ้าออกเดินทางโดยพาหนะรถไฟสายใต้ จากสถานีรถไฟคลองบางกอกน้อย ฝั่งธนบุรี ระหว่างนั้นการเดินทางโดยขบวนรถไฟมันแสนจะลำบากลำบากมาก การเดินทางรวดเร็วก็ไม่ได้ เส้นทางที่จะเดินทางไปนั้นถูกทางสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิด ตัดหนทางคมนาคมขาดไปหมด ในชีวิตการเดินทางแสนจะลำบากตรากตรำอย่างที่สุด ประเดี๋ยวลงจากรถไฟแล้วเดินทางด้วยเท้าระยะทางเป็นกิโลเมตรแล้วก็ไปขึ้นรถไฟต่อไปอีก การเดินทางต้องหยุดพักแรมตามบ้าน บางครั้งถึงกับน้ำตาร่วง แต่ก็ต้องกัดฟันทน ลูกผู้ชายต้องสู้ และเมื่อมาคิดอีกครั้งหนึ่งว่า เราเดินทางมาในครั้งนี้เพื่อคนไทยและเพื่อประเทศชาติอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน

ของเราและบรรพบุรุษของเรา ความเหน็ดเหนื่อยก็ค่อยคลายจางหายไป เราเกิดมาเพื่อชาติ ทำงานเพื่อชาติแล้วก็รู้สึกภูมิใจตนเอง เราไม่เสียชาติที่เกิดมาในครั้งนี้

การเดินทางนั้น ถ้าหากว่าฝ่ายตรงกันข้ามทราบเข้าว่า เรานั้นเป็นพวกจารกรรมต่อพวกเขา แล้วเขาจะคิดอะไรกับพวกเรา แล้วอะไรจะเกิดขึ้นกับตัวเราเองและพวกเราเอง การเดินทางมันอันตรายทุกด้าน ทุกฝีก้าว ต้องคอยระวังทุกอย่าง มันจะเกิดขึ้นกับเราเมื่อใดเราก็ก้าวได้ไม่ บรรดาพวกที่ไม่เคยทำงานเช่นนี้แล้ว คงไม่ทราบหรือว่ามันแสนจะลำบากยากเย็นเพียงใดและแค่ไหน เพราะการเดินทางไปนั้นจะต้องผ่านทหารญี่ปุ่นตลอดเวลา เพราะทหารญี่ปุ่นต้องคอยซ่อมสะพานและรถไฟที่ถูกระเบิดขาด เมื่อเดินทางผ่านทหารญี่ปุ่นครั้งไรจะต้องเดินก้มหน้า แล้วรีบเดินให้มันพ้นกองทหารญี่ปุ่น เพื่อความปลอดภัยของตัวเราเอง ก่อน ไหนเกรงกลัวและนึกไปว่า ญี่ปุ่นเกิดนึกขลังขึ้น ทำการตรวจค้นจากผู้เดินทางขึ้นมา แล้วจะทำอย่างไรกัน ก็คงจะลำบากมาก เพราะในกระเป๋าดำเดินทางของพวกเราแต่ละคนมีเอกสารสำคัญด้วยกันทุกๆ คน เช่น อาจารย์จริตและอาจารย์สำราญนั้นในกระเป๋ามีเครื่องรับ-ส่งวิทยุ เดินไปก้มหน้าก้มตาคิดไปภาวนาไปว่าการเดินทางมาราชการครั้งนี้มาทำเพื่อประเทศไทยอันเป็นที่รักและเป็นที่ยิ่งใหญ่ของคนเราทุกๆ คน

ระหว่างเดินทางไปนั้น รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนกันไปนั้นจะเป็นที่ไหน ข้าพเจ้าจำไม่ได้ ญี่ปุ่นก็ควบคุมเชลยมาทำงานสร้างทางรถไฟ มีเชลยชาวอังกฤษผู้หนึ่งพูดไทยชัด พูดขึ้นมาว่า เสียใจด้วยมือไม่ว่าง ช่วยอะไรไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงหันหน้ามาหาอาจารย์จริตและอาจารย์สำราญ นึกว่าเชลยผู้นั้นรู้จักกับอาจารย์ทั้งสองเสียอีก และเห็นอาจารย์ทั้งสองรีบเดินก้มหน้าก้มตาเดินไม่เหลียวไปมองกับเชลยอังกฤษแต่ประการใด ครั้นเห็นว่าปลอดภัยและปลอดภัยแล้ว ข้าพเจ้าจึงถามอาจารย์ทั้งสองไปว่า อาจารย์ทั้งสองรู้จักกันหรือ อาจารย์ทั้งสองตอบว่าไม่รู้จักหรอก แล้วก็เดินไปขึ้นรถไฟเดินทางต่อไป ขึ้นรถไฟวิ่งไปได้ประมาณสัก ๑๐ กิโลเมตร ก็ต้องลงจากรถไฟอีก เพราะรางรถไฟขาดจากถูกระเบิด ระยะทางตอนนี้อายุยาวมากประมาณ ๒๐ กิโลเมตรเศษ อาจารย์ทั้งสองถึงกับต้องว่าจ้างหาคน

แถวนั้นหาบสัมภาระไปให้ ตอนนั้นเวลาประมาณบ่ายสองโมงกว่าแล้ว ของที่อาจารย์ว่าจ้างหาบไปนั้น เป็นที่นอนและกระเป๋าดินทาง มีหน้าซ้าในกระเป๋ามีเอกสารและเครื่องรับ-ส่งวิทยุอยู่ด้วย ฝนเจ้ากรรมก็เกิดตกลงมาโดยไม่มีปี่มีขลุ่ยตกลงมาพอเปียกตัวได้ คราวนี้เองที่นอนนั้นเป็นฟูกบางๆ เมื่อถูกน้ำฝนเปียกมันก็ชุ่ม มันก็เกิดหนักมากเข้าระยะทางมันก็ไกล คนหาบที่นอนนั้นก็เกิดเจ้ากรรมอะไรก็ไม่รู้เกิดเป็นลม ไม่น่าไกลจากแคมป์ญี่ปุ่น ตอนนั้นเองอาจารย์จิต และอาจารย์สำราญ ทั้งสองคนตัวแก่เล็กและแบบบางอยู่แล้ว อาจารย์ทั้งสองเห็นถ้าไม่เหมาะสมจึงยกหาบคนละใบใส่บาแยกไปให้พ้นจากแคมป์ของญี่ปุ่น หากตามธรรมดาแล้ว แคนยกไม่ไหวแน่ๆ เมื่อเหตุเข้าที่คับขันเข้าจริงๆ อาจารย์ทั้งสองกลับยกหาบไปได้ เรื่องไม่น่าจะเป็นไปได้เลย สำหรับคนหาบที่เป็นลมนั้นปล่อยให้เป็นที่ของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ คือ จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรี ช่วยปฐมพยาบาล ตอนนั้นก็เวลาเกือบพลบค่ำแล้ว เวลาประมาณเกือบ ๑๙.๐๐ น. เห็นจะได้ พวกข้าพเจ้าทั้ง ๔ คนไปนั่งคอยดินสะพาน สะพานก็ข้ามไม่ได้ เพราะถูกระเบิดขำรด ต้องข้ามด้วยเรือจ้าง เพราะทราบเวลาที่ท่าเรือจอดมีทหารญี่ปุ่นคอยตรวจตรา เลยจำเป็นต้องว่าจ้างเรือจ้างข้ามฟากไป ถ้าหากจำไม่ผิดว่าคงเป็นหลังสวนแน่ เมื่อข้ามไปเสร็จเรียบร้อย เป็นหน้าที่ของ จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรี ไปขอเช่าบ้านแถวๆ นั้นพักนอน ๑ คืน

เมื่อได้บ้านพักแรมเรียบร้อยแล้ว ก็พากันเดินเข้าไปในตลาดเพื่อหาซื้ออาหารรับประทานเวลาประมาณ ๒ ทุ่มเศษเห็นจะได้ เจ้าของบ้านพักเรียนให้ จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรีทราบว่าตอนประมาณ ๒ ทุ่มเศษ มีทหารญี่ปุ่นมาสอบถามว่าแถวนี้มีบุคคลมาอาศัยบ้านพักบ้างหรือเปล่า เจ้าของบ้านที่เข้าตอบทหารญี่ปุ่นว่าไม่มี พวกเราพากันโล่งใจไปที ถ้าหากไม่ได้ จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรี แต่งเครื่องแบบไปด้วยแล้วคงจะลำบากมากกว่านี้หลายสิบเท่าแน่ ปลอดภัยเพราะเครื่องแบบ ท่านพลตำรวจเอก หลวงอดุลยเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ท่านมองเห็นการณ์ไกลมาก จึงได้ให้ จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรีแต่งเครื่องแบบคอยคุ้มกัน

พอรุ่งเช้าวันนั้น พอตีกับเจ้าของบ้านจัดอาหารเลี้ยงมือเช้า ๑ มื้อ เมื่อชำระค่าบ้านที่พักเรียบร้อยแล้ว อาจารย์ทั้งสองเตรียมจ่ายค่าอาหารให้ด้วย แต่เจ้าของบ้านไม่รับค่าอาหาร อาจารย์ทั้งสองจึงเพิ่มเป็นค่าที่พักให้เป็นพิเศษอีกเล็กน้อย พวกข้าพเจ้าจึงได้ลาเจ้าของบ้านเพื่อเดินทางต่อไป ทางรถไฟสะดวกดีไม่ถูกตัดขาด แต่ต้องหยุดไปตลอดทาง เพราะมีสัญญาณภัยทางอากาศมา รถไฟจำเป็นต้องหยุด หลบซ่อนตัวกันเป็นการจำละหวั่น เพราะเครื่องบินที่มานั้นจะยิงปืนกราดมาทางรถไฟ รออยู่จนกว่าจะหมดสัญญาณภัยทางอากาศ จึงขึ้นรถไฟเดินทางต่อไปได้ เมื่อรถไฟวิ่งไปได้ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร รถไฟก็ต้องหยุดอีก เพราะภัยทางอากาศเกิดขึ้นอีกแล้ว บางครั้งก็มีเครื่องบินมา บางครั้งก็ไม่มีเครื่องบินมา เมื่อสัญญาณปลอดภัยก็ขึ้นรถไฟเดินทางต่อไป

รถไฟเดินทางไปถึงสถานีรถไฟสุราษฎร์ธานี เมื่อเวลาประมาณเกือบ ๒๐.๐๐ น. เศษ สะพานข้ามคลองสุราษฎร์ธานีก็ข้ามไม่ได้ เพราะสะพานสุราษฎร์ธานีชำรุด เนื่องจากถูกระเบิด กลางวันเดินตัวเปล่าเดินข้ามสะพานไปได้ ถ้าหากมีข้าวของแล้วไม่มีใครจะปลอดภัย แต่บุคคลส่วนมากข้ามฟากด้วยเรือยนต์ข้ามฟาก ถ้าหากจะเดินทางไปตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องต่อรถโดยสารประจำทาง รถโดยสารประจำทางไปจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะต้องผ่านลำคลองอีกแห่งหนึ่งที่สุราษฎร์ธานีตอนนั้น พอถึงเวลา ๑๔.๐๐ น. จะไม่มีรถประจำทางวิ่งแล้ว เพราะไม่มีบุคคลโดยสารด้วยกลัวทหารญี่ปุ่น การข้ามจะไปตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ รถโดยสารจะต้องข้ามแพขนานยนต์ข้ามฟาก

พวกเราเดินทางถึงสถานีรถไฟสุราษฎร์ธานีเป็นเวลาที่ยอมรถโดยสารแล้ว ดังนั้นจึงต้องเดือดร้อนผู้พิทักษ์สันติราษฎร์อีกแล้ว คือ จ.ส.ต. บัว วงศ์ชาญศรี ไปติดต่อกับยามท่าข้าม ช่วยติดต่อเรือจ้างข้ามฟากไปให้พันรัศมีทหารญี่ปุ่น ยามที่เฝ้าท่าข้ามก็พาไปติดต่อพนักงานป่าไม้จังหวัด พุดกันทราบเรื่องแล้วพนักงานป่าไม้จังหวัดก็จัดหาที่พักอาศัยให้พัก ๑ คืน

รุ่งเช้า พนักงานป่าไม้จัดหารถยนต์รับจ้างพิเศษให้ไปส่งยังศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. เศษ อาจารย์จรูญ บุรี และ

อาจารย์สำราญ วรรณพฤกษ์ ให้รถยนต์รับจ้างไปส่งที่กองกำกับการตำรวจภูธร สุราษฎร์ธานี แล้วให้ จ.ส.ต. บัว วงษ์ชาญศรี ไปติดต่อกับตำรวจ ต้องการพบรอง ผกก.ภ. จ. สุราษฎร์ธานี

เมื่อตำรวจไปรายงานให้ ร.ต.อ. รัตน์ วัฒนมหาตม์ ทราบ อาจารย์จรูญ บุรี และอาจารย์สำราญ วรรณพฤกษ์ส่งของจดหมายให้ รอง ผกก.ภ. จ. สุราษฎร์ธานี ร.ต.อ. รัตน์ วัฒนมหาตม์จึงพาพวกข้าพเจ้าไปพักที่โรงแรมตำรวจ อยู่หลังกองกำกับการตำรวจภูธรสุราษฎร์ธานีนั่นเอง ระหว่างนั้นโรงแรมไม่มีหมอเป็นบ้านว่างเปล่า

ต่อมาในตอนค่ำวันนั้นเอง เวลาประมาณสัก ๒๐.๐๐ น. เศษ มีนายทหารญี่ปุ่นไปสอบถามตามโรงแรมในตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานีว่ามีบุคคลใดมาพักโรงแรมบ้างหรือเปล่า พวกข้าพเจ้าพักอาศัยอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ประมาณ ๑๐ กว่าวัน ทหารญี่ปุ่นก็ไปเข้าโรงภาพยนตร์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้าฉายภาพยนตร์ให้พวกทหารญี่ปุ่นดูทุกๆ คืน

พวกข้าพเจ้าอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่มาหลายเดือนแล้วรู้สึกคิดถึงบ้านทางกรุงเทพมหานคร ว่างๆ ก็ถามอาจารย์ทั้งสองว่า พวกเรามีทางเดินทางกลับกรุงเทพมหานครบ้างหรือไม่ อาจารย์ทั้งสองได้แต่ส่ายหน้า แสดงว่าหนทางกลับสู่กรุงเทพมหานครไม่มี

ผลของการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ข้าพเจ้ากับพวกปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี รุ่งเช้าก็ออกปฏิบัติหน้าที่ออกสืบสวน สดับตรับฟังการเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่น ไม่เฉพาะแต่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เท่านั้น แล้วแต่คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาทางกรุงเทพมหานครจะมีบัญชาให้ไปสืบสวนที่ไหน จังหวัดใดบ้างที่เห็นสมควร โดยเฉพาะตามแคมป์ของกองทหารญี่ปุ่นตั้งแคมป์อยู่ สำหรับในท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีแคมป์ทหารญี่ปุ่นมากมาย และที่จังหวัดนครศรีธรรมราชก็มีอยู่หลายแคมป์เหมือนกัน ความเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่นรายงานให้หน่วยเหนือรับทราบทุกๆ ระยะ

การสืบสวนและคอยสดับตรับฟังความเคลื่อนไหวของหน่วยทหารญี่ปุ่น นับตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๔๘๘ มาตลอด โดยบางครั้งต้องเสี่ยงต่อชีวิต แกล้งเข้าไปสมัครงานในค่ายพักของทหารญี่ปุ่น ก็เพื่อหวังทราบว่าในค่ายพักหรือแคมป์ ญี่ปุ่นมีกำลังมากน้อยเพียงใด ตลอดกระทั่งคอยสดับฟังต่อบุคคลที่เข้าไปทำงานในแคมป์ทหารญี่ปุ่น มีความเคลื่อนไหวต่อประเทศไทยของเราอย่างไรบ้าง ถ้าเราไม่เข้าไปตีสสนิทกับพวกนี้แล้วก็ยากเหลือเกินที่เราจะทราบได้

บางโอกาสหรือบางครั้งก็ออกไปทำแผนที่สังเขป ระหว่างตัวจังหวัดกับปากอ่าวจังหวัดสุราษฎร์ธานีระยะทางห่างไกลกันมากน้อยเพียงใด ต้องหาหนทางหนีทีไล่เข้าไว้บ้าง เมื่อมีเหตุคับขันบางประการเราอาจจะหาทางออกได้เพื่อความปลอดภัยของพวกเราเอาไว้ก่อน เพราะเรามีการติดต่อกับบรรดาพันธมิตรจากต่างประเทศอยู่เสมอ เมื่อมีโอกาสพันธมิตรอาจส่งพลร่มมากระโดดร่มมาร่วมกับกองทัพบกไทย บุกกองทัพบกทหารญี่ปุ่นก็ได้ เพียงทราบข่าวว่ากองทหารสหรัฐอเมริกาจะยกพลขึ้นบกทางปากอ่าวจังหวัดสุราษฎร์ธานี สมทบกับทหารไทย บุกกองทัพบกญี่ปุ่นในแคมป์จังหวัดสุราษฎร์ธานีพร้อมกันทั่วประเทศ พวกข้าพเจ้าทั้ง ๔ คน ได้พูดคุยกันกับอาจารย์ทั้งสองคน ชีวิตของเราทั้ง ๔ คนนั้นมีโอกาสรอดน้อยมาก เพราะอาจารย์จิต บุรี และอาจารย์สำราญ วรรณพฤกษ์ พูดคุยกันว่าทหารอเมริกาเตรียมยกพลขึ้นบกทางปากอ่าวจังหวัดสุราษฎร์ฯ เพราะทางการวางแผนเตรียมพร้อมบุกกองทหารญี่ปุ่นไว้เรียบร้อยแล้ว วางแผนยกพลขึ้นบกบุกทหารญี่ปุ่นภายในเดือนพฤษภาคม หรืออย่างช้าภายในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๘ อย่างแน่นอน ท่านอาจารย์ทั้งสองท่านบอกว่า รอฟังผลทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาไปถึงระเบิดปรมาณูในกรุงโตเกียวก่อน เมื่อญี่ปุ่นไม่ยอมแพ้ พวกเราทั้ง ๔ นี้แหละ จะเป็นผู้นำพาทหารสหรัฐอเมริกาบุกกองทัพบกญี่ปุ่นในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เมื่อทราบเหตุการณ์เช่นนี้แล้ว ต่างคนก็นั่งจับใจได้แต่ภาวนาอ่อนวอน พระผู้เป็นเจ้า ขอให้ญี่ปุ่นยอมแพ้ด้วยเถิด ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการอยู่นั้นมันแสนจะลำบากมากน้อยเพียงใดใครไม่เห็นใจด้วยหรอก พระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่ท่านทราบ ถึงเวลานอนก็อาศัยพุ่มไม้เป็นที่นอนกัน ใช้ผ้าใบบังป้องกันน้ำค้างเท่านั้น

รุ่งเช้าประมาณตี ๐๕.๐๐ น. เศรษฐีจึงพากันมานอนที่โรงหมอน นับแต่วันเดินทางไปถึงจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นประจำทุกๆ วัน

พระผู้เป็นเจ้ามาโปรดพวกข้าพเจ้าทั้ง ๔ คนแล้ว เพราะทหารญี่ปุ่น ณ กรุงโตเกียว ถูกลูกระเบิดปรมาณูเข้า ๒ ลูกเท่านั้น กรุงโตเกียวยอมยกธงขาวยอมแพ้สงครามมหาเอเชียบูรพาต่อสหรัฐอเมริกา

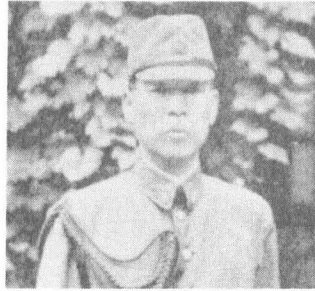
ระหว่างนั้น อาจารย์จรูญ บุรี และ อาจารย์สำราญ วรรณพฤกษ์ ต่างคนก็มีจิตใจเคร่งขรึมไปตามๆ กัน พอทราบข่าวจากวิทยุว่ากรุงโตเกียวแห่งประเทศอาทิตยอุทัย (ญี่ปุ่น) ยกธงขาวยอมแพ้สงครามเอเชียบูรพาแล้ว ข้าพเจ้าเห็นอาจารย์ทั้งสองยิ้มแย้มแจ่มใสและร่าเริงผุดกว่าก่อนๆ มาก เห็นผิดสังเกต วันนี้อาจารย์ทั้งสองยิ้มแย้มแจ่มใสมีอะไรดีหรือ อาจารย์ทั้งสองพูดขึ้นว่า ญี่ปุ่นยอมแพ้แต่ยังไม่แน้นกรอดูเย็นอีกครั้งก่อน

ข้าพเจ้าจึงพูดกับอาจารย์ทั้งสองว่า พระผู้เป็นเจ้าบนสวรรค์โปรดกระผมและอาจารย์ทั้งสองแล้ว เสมือนตายแล้วเกิดใหม่อีกครั้ง เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้อย่างแน่นอนแล้ว

ต่อมาในไม่ช้า อาจารย์ทั้งสอง และ ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย ได้รับคำสั่งจากพลตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ให้ทั้ง ๓ คน เดินทางกลับกรุงเทพมหานครได้ ส่วนพลฯ เชิญ คงสบาย ให้รีบรวบรวมสัมภาระสิ่งของต่างๆ ให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน แต่ข้าพเจ้ามีความอยากกลับบ้านเป็นเดิมพันอยู่แล้วและมีความภูมิใจ ถึงอย่างไรก็ต้องได้กลับ ระหว่างที่ข้าพเจ้ารวบรวมสิ่งของอยู่ทางภาคใต้ นั้น ทางกรุงเทพมหานคร เขาได้จัดการให้บรรดาเสรีไทยในกรุงเทพมหานครเดินสวนสนามที่พระบรมรูปทรงม้า แต่ข้าพเจ้าขี้อายต้องคอยรวบรวมสัมภาระและอาวุธปืนบางชนิด

เพื่อนกลับแต่ข้าพเจ้ายังไม่ได้กลับ ขาดเพื่อนคู่หูไปเสีย ๑ คน คือ ส.ต.ท. วิเชียร ยิ้มฉาย นับแต่เริ่มปฏิบัติหน้าที่ราชการกันมา ข้าพเจ้าทั้งสองไม่เคยจากกันเลย แต่ข้าพเจ้าทั้งสองปฏิบัติหน้าที่ราชการฝ่าอันตรายทุกสิ่งทุกอย่าง แต่เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทางรัฐบาลมิได้เหลียวมาดูพวกข้าพเจ้าเลย มีหน้าที่ข้าพเจ้าถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม

ตราบเท่าทุกๆ วันนี้ พวกข้าพเจ้าไม่ได้รับอะไรตอบแทนต่อพวกข้าพเจ้าเลย แต่ก็ช่างเถอะ เกิดมาชาติหนึ่ง ได้ทำบุญคุณให้กับประเทศชาติอันเป็นที่เคารพรักของพวกเราปลอดภัยและป้องกันได้ ไม่เสียชาติเกิด ถึงแม้ว่าบุคคลเราจะไม่เห็นพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่ท่านเห็นว่าพวกข้าพเจ้าทำประโยชน์อะไรกับประเทศชาติไว้บ้าง ในโลกมนุษย์เรานี้มันไม่มีอะไรแน่นอน ความตายเท่านั้นแหละเป็นของแน่นอน หลีกเลี่ยงไม่พ้นแน่นอน

พลตรี ฮามาดะ ผู้บัญชาการรบญี่ปุ่นประจำประเทศไทย

九月三日 陸軍
 第六方面軍司令部 此ハ九方隊此ハ九方隊中尉此ハ九方隊
 中尉此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 シラス 安部大佐ハ司令部 山本大佐ハ要務 為古
 事ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 尚ホ此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 マセン此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 タハ傳ハス此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 我々ハ本々上司令何事ヲ指示ラセラルナカラ
 我々ハ今日貴官ト多クノ事柄・フイテハ中治シラス
 自由ヲ許サレタケト此ハ九方隊此ハ九方隊此ハ九方隊
 然レ最モ迅速ニ当地ニ中治シラス貴官ハ勇力ナ
 紳士ト對シ敬意ヲ表スルコト我々ハ情状一助
 中治シラス貴官ハ中治シラス中治シラス中治シラス中治シラス

จดหมายของนายพล ฮามาดะ เรื่องการยอมจำนน

(ภาพจาก เสือไทยจากอังกฤษ, เซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต์ แปลโดย ดุสิต บุญธรรม,

สำนักพิมพ์สันติภาพ, พิมพ์ครั้งแรก เมษายน ๒๕๑๗)

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการเสรีไทย

ร. ท. สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง

หน้าที่ปฏิบัติการของผู้เขียน

วิธีการจัดตั้งขยายข่ายงานของหน่วยพลพรรคเหล่าต่างๆ เพื่อทำสงครามแบบกองโจรนั้น ก็ใช้หลักการอย่างเดียวกันกับการจัดตั้งของขบวนการปฏิวัติและขบวนการกู้ชาติที่มีชื่อเสียงโด่งดังอยู่ในประวัติศาสตร์ประเทศต่างๆ ของโลก เช่น ขบวนการ “เวียดนาม ด็อกคลับ ด่งมินห์” (ขบวนการกู้อิสรภาพเวียดนาม) ที่อยู่ภายใต้การนำของโฮจิมินห์, ขบวนการ “เก๋อะมิ่ง อ้วนตัง” (ขบวนการปฏิวัติของจีน) ที่อยู่ภายใต้การนำของ ดร. ซุน ยัตเซ็น, ขบวนการ “ดาร์ลุ อิสลาม” (อิสรภาพของชาวอิสลาม) ในอินโดนีเซียที่นำโดยท่านไซการ โน ซึ่งขบวนการต่างๆ เหล่านี้ใช้วิธีขยายกำลังพลพรรคของขบวนการแบบ “ทวิคูณทางเรขาคณิต” (Geometric Progression) ด้วย ๕ หรือ ๗ เช่น จาก ๕ เป็น $(5 \times 5) = 25$, จาก 25 เป็น $(25 \times 25) = 625$, จาก 625 เป็น $(625 \times 625) = 390625$ ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น

ผู้เขียนมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่ได้รับการคัดเลือกจากกองบัญชาการเสรีไทยในติกโดมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เป็นผู้บังคับหมู่รุ่นแรกสุดที่มีลูกหมู่อีก ๖ คน ในบังคับบัญชา เพื่อเดินทางไปรับการฝึกวิชาทหารในค่ายทหารของสหรัฐฯ ที่เมืองทรินโกมาลี บนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะลังกา ซึ่งผู้เขียนขออนุญาตเล่าเรื่องตามความเป็นจริงให้ฟัง เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้ :-

เย็นวันหนึ่งในต้นเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ ภายหลังจากข้าพเจ้าสอบไล่ผ่านปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์ ได้เป็นที่ ๑ ของคณะเศรษฐศาสตร์ในสมัยการสอบเดือนตุลาคม ๒๔๘๗ ภายหลังจากเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งนี้มาแล้วถึง ๗ ปี คุณสวาท อินทรสุขศรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักศึกษา ได้ไปหาข้าพเจ้าถึงที่บ้านเช่าซึ่งอยู่ในซอยระหว่างหลังกรมศิลปากรกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แล้วกระซิบบอกแก่ข้าพเจ้าว่า ตอนค่ำวันพรุ่งนี้ เวลา ๑๘.๐๐ น. ให้ไปพบอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ เลขาธิการมหาวิทยาลัย ที่ห้องทำงานของท่านในติกโดม ท่านมีธุระสำคัญที่จะบอกให้รู้ โดยขอให้ข้าพเจ้าเก็บเรื่องนี้ไว้เป็นความลับที่สุด

เมื่อถึงวันนัด ข้าพเจ้าก็ได้ไปพบอาจารย์วิจิตรตามนัด ท่านเรียกเข้าไปในห้อง ยืนอยู่ใกล้ๆ แล้วท่านพูดด้วยเสียงแผ่วเบาว่า “สุภัทร, อาจารย์มีธุระจะให้สุภัทรให้ไปทำงานเพื่อประเทศชาติสักอย่างหนึ่ง จะเอาไหม?”

ข้าพเจ้าทั้งและแปลกใจ แต่ด้วยความรักและเคารพอาจารย์ ข้าพเจ้าตอบท่านไปในทันทีว่า “ยินดีครับ อาจารย์, เพื่อชาติบ้านเมืองแล้ว ผมยินดีรับใช้ทุกอย่างแม้จะต้องยอมเสียสละชีวิต” แล้วท่านก็บอกแผนปฏิบัติงานอย่างปิดลับที่สุด เริ่มต้นด้วยการไปยื่นใบลาออกจากราชการกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ซึ่งข้าพเจ้ารับราชการอยู่ โดยอ้างเหตุผลว่าในภาวะสงครามได้เกิดเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ทำให้ค่าครองชีพแพงมาก รายได้จากเงินเดือนไม่พอใช้จึงขอลาออกจากราชการเพื่อไปประกอบอาชีพอย่างอื่นต่อไป

เมื่อไปรายงานผลการลาออกจากราชการให้อาจารย์วิจิตรทราบในวันรุ่งขึ้นแล้ว ท่านก็นัดแนะอีกว่า ในคืนวันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๔๘๘ เวลา ๒๒.๐๐ น. ขอให้ข้าพเจ้าไปพบท่านอีกครั้งหนึ่งที่ห้องทำงานของท่านในตึกโดมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อถึงเวลานัดข้าพเจ้าได้ขึ้นไปพบท่านที่ตึกโดมตามนัด แต่แปลกใจที่ในห้องประชุมชั้นบนของตึกโดมในคืนนั้นมีเด็กหนุ่มวัยรุ่น ซึ่งส่วนมากมีอายุอ่อนกว่าข้าพเจ้าทั้งนั้น (ตอนนั้นข้าพเจ้ามีอายุเพียง ๒๗ ปี ๘ เดือน) และเป็นคนที่ยังไม่รู้จักรักมาก่อนเลย นอกจากคนหนึ่งซึ่งใบหน้าแสดงว่ามีอายุแก่กว่าข้าพเจ้า และเคยเห็นหน้ามาก่อน บุคคลเหล่านี้อาจารย์วิจิตรแนะนำให้รู้จักว่า เขาคือ (๑) คุณโชติ พรโสภณ ผู้สำเร็จ ธ.บ. ก่อนข้าพเจ้า ๒ รุ่น, (๒) ปิยะ จักกะพาก (บุตรคุณหลวงบรรณกรโกวิท), (๓) ธวัช บุญยเกตุ (น้องชายคุณทวี บุญยเกตุ), (๔) เสริม บุญสุต, (๕) ดำริ บุญยประสิทธิ์, (๖) นิติย์ ตะเวทิกุล

ท่านอาจารย์วิจิตรแนะนำแก่ข้าพเจ้าว่า เด็กหนุ่มเหล่านี้เป็นนิสิตนักศึกษาที่จะเดินทางไปต่างประเทศด้วยกันกับข้าพเจ้า โดยมีข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าหมู่และเด็กหนุ่มทั้ง ๖ คนเป็นลูกหมู่ เพื่อไปรับการฝึกจากฝ่ายอเมริกัน เมื่อได้อธิบายถึงระเบียบวินัยและเส้นการเดินทางแล้ว อาจารย์วิจิตรก็บอกพวกเราทั้ง ๗ คน ให้นั่งรออยู่ แล้วอาจารย์วิจิตรก็เดินหายเข้าไปในห้องทำงานของท่านผู้ประศาสน์การคือท่านปรีดี พนมยงค์ อีกสักพักหนึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ ก็เดินนำหน้าออกมาจากห้องของท่าน โดยมีอาจารย์วิจิตรถือซองเอกสารสีขาวขนาดใหญ่ปิดผนึกเรียบร้อยขนาดราว ๙x๑๒ นิ้วฟุต เดินตามหลังออกมา

ข้าพเจ้าตกตะลึงงัน ไม่นึกว่าคืนนี้จะได้มาพบท่านผู้ประศาสน์การและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลตลอดยุค รัชกาลที่ ๘ ซึ่งขณะนั้นยังทรงประทับเพื่อทรงศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ อาจารย์วิจิตรได้แนะนำข้าพเจ้าและลูกหมู่ทั้ง ๖ คนให้ท่านปรีดีรู้จัก ซึ่งท่านได้สัมผัสมือกับทุกคน ด้วยการจับมือไว้นานและเขย่าอย่างมีพลัง ซึ่งหมายความว่าท่านดีใจที่ได้รู้จัก

กันและดีใจที่ทุกคนจะได้ทำงานเพื่อประเทศชาติอันเป็นที่รักของเรา ท่านได้แสดงความยินดีที่พวกเราจะได้ทำงานรับใช้ชาติ ท่านให้อิโหวาทเพียงสั้นๆ และอวยพรให้พวกเราเดินทางโดยสวัสดิภาพ ครั้นแล้วท่านปริตีก็รับซองสีขาวจากอาจารย์วิจิตรส่งมาให้ข้าพเจ้าพร้อมกับบอกว่า

“สุภัทร, ซองนี้เป็นของเอกสารลับสำคัญที่สุด ซึ่งคุณจะต้องนำติดตัวไปจนถึงปลายทาง เพื่อส่งมอบให้แก่เจ้าหน้าที่อเมริกันชั้นผู้ใหญ่คนแรกที่คุณได้พบ แต่ก่อนส่งมอบขอให้คุณจำหน้าของเป็นภาษาอังกฤษถึง ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มของรัฐบาล (เสรีไทยที่ต่อต้านญี่ปุ่น) ประจำกรุงวอชิงตันเสียก่อน ขอให้รักษาเอกสารลับนี้เสมือนด้วยชีวิตของคุณ หากคุณถูกญี่ปุ่นโจมตีในระหว่างเดินทาง ก็ขอให้รีบทำลายเอกสารลับนี้เสียก่อน อย่าให้ตกถึงมือญี่ปุ่นได้เป็นอันขาด”

ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจและดีใจจนแทบจะตัวลอยที่ได้รับเกียรติถึงเพียงนั้น ข้าพเจ้ายกมือไหว้ท่าน, รับเอกสารมาพร้อมกับรับปากและให้คำมั่นสัญญาแก่ท่านด้วยความหนักแน่นและจริงใจที่สุด

ครั้นแล้วตอนเกือบจะ ๒ ยาม คุณสวาท อินทรสุขศรี ก็มานำพวกเราไปนั่งรถยนต์แล่นออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิ่งวนรอบตึกแถวและวัดมหาธาตุราวกับจะดูลาดเลาอะไรสักอย่างหนึ่ง แล้วจึงแล่นไปตามถนนพระจันทร์ผ่านท่าราชวรดิษฐ์, ท่าเตียน แล้วไปจอดอยู่ใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้าฝั่งธนบุรี ซึ่งมีรถยนต์สำหรับลาดตระเวนตรวจด้านศุลกากรลำหนึ่งจอดสงบนิ่งอยู่ในมุมมืดแล้ว พวกเราทุกคนก็ได้ลงจากรถยนต์เดินก้าวไปลงเรือ และหาที่นั่งกันบนพื้นในรถยนต์ลำนั้น เราเพิ่งมาทราบในภายหลังว่ารถยนต์ลำนี้ก็คือเรือตรวจด้านของกรมศุลกากรที่มีคุณหลวงบรรณกรโกวิท (เป่า จักกะพาก) เพื่อนสนิทและศิษย์รักคนหนึ่งของท่านปริตี เป็นอธิบดี ซึ่งจัดมารับใช้งานของขบวนการเสรีไทยเป็นพิเศษ

เมื่อรอพรรคพวกอีก ๒-๓ คน และมาทันพร้อมหน้ากันแล้ว จนเวลาจวนจะตีหนึ่ง เรือยนต์ของศุลกากรก็เดินเครื่องนำพวกเราออกจากท่าใต้สะพานพุทธ ล่องได้ลงไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา ในเรือนอกจากพวกเรา ๗ คนแล้วยังมีเจ้าหน้าที่

พิเศษนั่งเรือไปด้วยกันกับพวกเรา ๔-๕ คน ซึ่งทราบชื่อในภายหลังว่าคือคุณชาญ บุนนาค เจ้าหน้าที่วิทยุสื่อสาร, คุณแดง บุนนาค ผู้ช่วยคุณชาญ, กับต้นผู้ควบคุม การเดินเรือ, ช่างเครื่อง และอีกคนหนึ่งซึ่งพวกเรารู้จักชื่อในภายหลัง คือคุณพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ นักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา ผู้แจกยาน้ำสำหรับทาแขนขาเพื่อป้องกัน ยุงจากป่าชายเลนกัดในระหว่างที่เรือของเรากำลังแล่นอยู่ในคลอง ๓๒ คด เพื่อไป ออกแม่น้ำท่าจีนแล้วเลียบไปตามชายฝั่งทะเล จนกระทั่งถึงจุดหมายปลายทาง ของเราแถวๆ ชะอำใกล้เชิงทิวเขา ๓๐๐ ยอด

พวกเราพักเรืออยู่ที่นั่น ๒ วันกับหนึ่งคืน จนกระทั่งถึงคืนข้างแรมแก่ๆ ที่ใน ยามตีกองดังจะมีแสงจันทร์เพียงสลัวๆ ครั้นแล้วเรือตรวจภาชีของกรมศุลกากรก็นำ พวกเราทั้งหมดเดินทางต่อไปยังภูเขาค้อห้วยโลก ซึ่งเมื่อมองดูจากกระยะไกลจะ เห็นเป็นเสมือนหนึ่งห้วยโลกคนขนาดใหญ่ที่โผล่ขึ้นมาจากท้องทะเล เรายืนอยู่ที่ นั้นลึกลับใหญ่ๆ ก็มีเสียงเครื่องยนต์ของเครื่องบินดังกระหึ่มใกล้เข้ามาๆ มีการ ส่งสัญญาณไฟฉายกันแวบๆ วาบๆ แล้วเครื่องบินทะเลแบบแคทรินาก็ลงจอดบน พื้นน้ำทะเลที่คลื่นลมสงบ ไม่ห่างไกลจากเกาะทะเลโลกเท่าใดนัก หลังจากเครื่องยนต์ ของกรมศุลกากรเข้าจอดเทียบกับเครื่องบินทะเลที่จอดสงบนิ่งแล้ว พวกเราก็ไต่ ตัวทีละคนสองคนขึ้นไปบนเรือบินทะเลที่มีลูกเรือเพียง ๔-๕ คน ได้แก่ นักบินที่ ๑ - ที่ ๒ ช่างเครื่อง และนักยิงปืนกลประจำเครื่องบินอีก ๒ คน เราทราบจากการ สนทนากับนักบินที่ ๑ ในคืนนั้นว่าเขาชื่อ “แฮ้ง” (Hang) เครื่องบินของเขาประจำ อยู่ที่ออสเตรเลีย แต่ถูกส่งมาใช้งานของกองบัญชาการเอเชียอาคเนย์ที่ลังกา

ในระหว่างที่เราไต่ตัวจากเรือขึ้นเครื่องบินทะเลเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ บนเครื่องบินก็ช่วยกันขนลังไม้ทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่หลายลัง ให้เจ้าหน้าที่บน เรือยนต์ศุลกากร รับลงบรรทุกเรือ ซึ่งแสดงว่าเรือบินทะเลลำนั้นได้ลำเลียงอาวุธ มาให้แก่ขบวนการเสรีไทยด้วย เมื่อเสร็จภารกิจแล้ว เรือยนต์ศุลกากรก็เบนหัว ผละออกไป ในขณะที่เครื่องบินทะเลติดเครื่องแล้วพาพวกเราบินทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า ทุกคนตื่นเต้นกันตลอดทาง ในขณะที่ข้าพเจ้าทอดของเอกสารลับแนบไว้กับออกอยู่ ตลอดเวลา

เมื่อเครื่องบินบินมุ่งหน้าสู่ทิศตะวันตกยังไม่ทันถึงหัวโหม่งดี ก็มีเสียงปืนกลจากเครื่องบินของเรา รัวกระสุนแผดก้องท้องฟ้าออกไปราวกับน้ำฝน พวกเราทุกคนตกใจ หน้าตาเลิกลี้ก คิดว่าเครื่องบินแคธรินาของเราคงจะต่อสู้ประจัญบานกับเครื่องบินขับไล่แบบกามิกาเซของไต้ฝุ่นเข้าให้แล้ว ข้าพเจ้าจึงยิงกอดของเอกสารลับแนบแน่นกับกายเข้าไปอีก พร้อมกับภาวนา ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกได้โปรดคุ้มครองลูกข้างให้อยู่รอดปลอดภัยด้วยเถิด แต่ถ้าจะถึงคราวเคราะห์ร้ายก็ขอให้ร่างของลูกข้างได้นำเอกสารลับในของฉบับนี้ จมดิ่งลงสู่ก้นทะเลไปเลย ขออย่าให้เอกสารลับตกไปถึงมือไต้ฝุ่นเป็นอันขาด เพื่อให้พวกเราข้างหลังสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างตลอดปลอดภัยไปรุ่ง

หลังจากผจญภัยกันเล็กน้อยที่ช่วยให้ทุกคนได้ปอดแหกอย่างทั่วหน้ากัน โดยไม่มีใครอธิบายต้นสายปลายเหตุให้ทราบแน่แล้ว ท้องฟ้าก็เริ่มสว่างขึ้นๆ โดยลำดับ จนตอนสายๆ เครื่องบินแคธรินาของเราซึ่งบินมาในความมืดตลอดคืนก็ร่อนลงจอดพักกันกลางทะเลใกล้กับฝั่งอะไรก็ไม่ทราบ แต่คาดว่าคงจะเป็นชายฝั่งตอนล่างๆ ของอ่าวเบงกอลด้านตะวันออกของแหลมอินเดีย อาหารมื้อแรกของเราบนเครื่องบินก็คือ อาหารกล่องที่มีขนมมนมเนยบรรจุไว้พร้อมสรรพ แม้กระทั่งบุหรีกับกาแฟร้อนๆ ซึ่งโดยฝีมือของกัปตันแอง ซึ่งเป็นที่ถูกอกถูกใจของพวกเราในยามกันดาร เครื่องบินจอดพักอยู่ที่นั่นจนตะวันบ่ายคล้อยจวนจะมีตกค่ำ เครื่องบินทะเลของเราจึงออกบินต่อไปจนถึงอ่าวหน้าเมืองโคลัมโบ เมืองหลวงของศรีลังกาอันเป็นเมืองที่โคลัมบัส นักเดินเรือรอบโลกชาวปอร์ตุเกส เล่นเรือมาพบเข้าเมื่อ ๕๐๐ ปีก่อนโน้น

ครั้นแล้วเมื่อเครื่องบินแคธรินาของเราลงจอดทอดทุ่นอยู่หน้าเมืองโคลัมโบได้ไม่นานนัก เจ้าหน้าที่อเมริกันก็นำเรือยนต์มารับเราจนถึงประตูเครื่องบินพาไปขึ้นบก เราจึงได้เหยียบย่างแผ่นดินเมืองโคลัมโบเป็นครั้งแรก ภายหลังจากได้จากผืนแผ่นดินไทยมา และอยู่บนเครื่องบินตลอดคืน-ตลอดวันที่ล่องมา คือนั่นเมื่อพวกเราเข้าที่พักนอกเมือง และอาบน้ำ ผลัดเสื้อผ้าชุดใหม่ที่ทางการอเมริกันจัดมาให้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับชุดเก่าที่เขาขอไปสำหรับให้นักเรียนไทยสวมใส่เดินทางเข้าสู่

ประเทศไทย เพื่อไม่ให้พวกเขาต้องแต่งกายผิดเพี้ยนไปจากคนไทยธรรมดาๆ แล้วเจ้าหน้าที่ก็นำพวกเราเข้าห้องอาหาร

ก่อนลงมือรับประทานอาหารค่ำ ข้าพเจ้าได้เอาซองเอกสารลับที่ท่านอาจารย์ปริดีฝากมา จำหน้าที่เป็นภาษาอังกฤษถึงอาจารย์หม่อมเสนีย์ ปราโมช เป็นข้อความว่า “ถึง ฯพณฯ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำกรุงวอชิงตันสหรัฐอเมริกา” แล้วส่งมอบให้แก่นายทหารเรืออเมริกันในชุดเครื่องแบบสีน้ำทะเลที่มีสีเสื้อเชิ้ตแขนยาวอ่อนกว่าสีกางเกง (ข้าพเจ้าลืมชื่อของท่านผู้นี้เสียแล้ว) ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบว่าเป็นนายทหารที่มาจัดการต้อนรับพวกเรา ท่านมียศสูงสุดในหมู่ทหารที่มารับรองพวกเรา คือ มียศเป็น นาวิกโท ท่านได้รับซองเอกสารนั้นไว้ด้วยความพอใจ ภาระหน้าที่เบื้องต้นที่ข้าพเจ้ารับมาจากท่านปริดี จึงเป็นอันเสร็จสิ้นลงด้วยดีและด้วยความเรียบร้อย คืนนั้นข้าพเจ้ารับประทานอาหารค่ำแบบอเมริกันด้วยความหิวและเอร็ดอร่อยมาก เพราะก่อนรับประทานอาหาร มีทั้งเปียร์กระป๋องและวิสกี-บรันดีชั้นดีมาช่วยอุ่นเครื่องก่อนรับประทานอาหาร Cheeris แล้วดื่มอวยพรเพื่อความสำเร็จแห่งงานของขบวนการเสรีไทยกันตั้งหลายครั้ง

พวกเราพักที่โคลัมโบราว ๑ สัปดาห์ แล้วจึงนั่งขบวนรถจีปออกเดินทางมุ่งหน้าตามทางหลวงแผ่นดินไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะลังกา เรามาถึงเมืองแคนดี้ ซึ่งตั้งอยู่บนที่ราบสูงตรงกลางเกาะราวเวลาเที่ยงวัน เมืองนี้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการประจำยุทธภูมิเอเชียอาคเนย์ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบทเทน เป็นผู้บัญชาการสูงสุด นายทหารอเมริกันที่ควบคุมการเดินทางของเราได้พาพวกเราแวะเข้ากองบัญชาการแล้วหายหน้าไป เข้าใจว่าจะเข้าไปรายงานการมาถึงของพวกเรา และแวะรับประทานอาหารกลางวันกับเจ้าหน้าที่กองบัญชาการ ปล่อยให้ผู้ช่วยของเขานำพวกเราไปรับประทานอาหารกลางวันที่เรือนอาหารของนายทหาร (Officers' mess) จนกระทั่งเรารับประทานอาหารกันเสร็จแล้วเขาจึงได้กลับมา นับว่าโชคดีที่ข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินกับคุณรำไพ ตุลาภิรมย์ ธิดาของคุณสงวน ตุลาภิรมย์ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมาประจำ

ทำงานอยู่ที่นั่น แต่น่าเสียดายที่สนทนากันได้ไม่นานก็ต้องจากกัน เราเดินทางต่อไปสู่จุดหมายปลายทางคือค่ายฝึกทหารของฝ่ายอเมริกันริมฝั่งทะเลนอกเมืองทรินโกมาลี

หลังจากเข้าประจำที่พักในบริเวณค่าย, อาบน้ำอาบท่าและรับประทานอาหารด้วยกันแล้ว พวกเราจึงถูกนำไปทำความรู้จักกับนักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกาหลายคน ซึ่งล้วนแต่ได้ผ่านการฝึกก่อนพวกเรามาแล้วทั้งนั้น แคมบางคนยังเคยเดินทางเข้าไปในประเทศไทยแล้วกลับออกมาเพื่อติดต่อกับงานขั้นต่อไปอีก การแนะนำให้รู้จักกันคราวนี้ล้วนแนะนำกันด้วยชื่อรหัสทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัย แต่บางคนที่สนิทสนมชอบพอกัน ก็เปิดเผยชื่อจริงให้รู้จักกันได้ ตัวอย่างเช่น ข้าพเจ้าใช้ชื่อรหัสว่า Sal. โซติ พรโสมณใช้ชื่อรหัสว่า John, เสริม บุญสุด ใช้ชื่อ Sam เป็นต้น

การที่พวกเราได้มาเข้าค่ายฝึกในต่างแดนซึ่งทำให้พวกเราได้สัมผัสกับบรรยากาศใหม่ๆ, สถานที่ใหม่ และมีมิตรใหม่ๆ ทั้งที่เป็นคนไทยและคนอเมริกันเช่นนี้ ทำให้พวกเราารู้สึกตื่นตาตื่นใจเป็นอันมาก จนมีอยู่บ่อยครั้ง ที่ทำให้ตัวข้าพเจ้าเองรู้สึกตัวเสมือนหนึ่งเป็นคนบ้านนอกเข้ากรุง มีหลายครั้งที่ทำอะไรเงอะๆ งะๆ ไม่แคล่วคล่องว่องไวเหมือนนักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกาที่ได้ผ่านการฝึกมาแล้วเป็นอย่างดี แคมยังมีอีกหลายครั้งที่ข้าพเจ้าทำอะไรเช่ๆ ซ้ำๆ ปล่อยไก่ ปล่อยห่าแถมออกไป จนเป็นที่ตลกขำขันของเพื่อนฝูง เพื่อความครื้นเครง ข้าพเจ้าขอเล่าตัวอย่างการทำห่าแถมของข้าพเจ้าสัก ๒ เรื่อง

เรื่องแรก ก็คือหลังจากข้าพเจ้ามาพักที่ค่ายแห่งนี้แล้ว ในเช้าแรกของวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกปวดถ่าย จึงเข้าไปในบริเวณสุขาภิบาล ซึ่งเขาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ ห้องสำหรับแปรงฟัน ล้างหน้า และอาบน้ำ, ห้องสำหรับถ่ายปัสสาวะและห้องสำหรับถ่ายอุจจาระ ซึ่งข้างบนประตูเข้าห้อง เขามีอักษรอังกฤษบอกไว้ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังมองหาที่ถ่ายหนักอยู่นั่นเอง ทหารอเมริกันนายหนึ่งที่เดินผ่านมาก็ถามข้าพเจ้าเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลเป็นไทยได้ความว่า :-

“คุณกำลังมองหาวินสตัน เชอร์ชิลล์ (เขื่อนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ในระหว่างสงครามโลก) ไหม?”

ข้าพเจ้าฟังแล้วแปลกใจ, อะไรกัน ในสถานที่เช่นนี้ คนบ้าที่ไหนจะมาเที่ยว มองหานายกรัฐมนตรีอังกฤษ เมื่อคิดได้เช่นนั้นก็ตอบไปตามแบบอเมริกัน (ที่เพิ่งจำแบบได้เมื่อ ๒-๓ วันมานี้) ว่า “โนป” ผลก็คือ ทหารอเมริกันคนนั้นก็เดินเลยไป

ข้าพเจ้ากำลังปวดท้องหนักเต็มแก่, กระวนกระวายใจจึงเลย เพราะยังหา ส้วมถ่ายไม่ได้ บังเอิญโชคดี มีนักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกาหนึ่งเดินผ่านมา เขาจึงถามข้าพเจ้าเป็นภาษาไทยว่า “คุณกำลังมองหาส้วมใช่ไหม?” ข้าพเจ้ารีบตอบไปในทันทีว่า “ใช่ครับ” เขาจึงชี้ให้ผมเข้าไปในห้อง ที่ข้างบนประตูห้อง มีอักษรย่อ “W.C.” ติดอยู่ ข้าพเจ้าจึงรีบเดินไปทำธุระอย่างไม่รอช้า

เรื่องนี้ ข้าพเจ้ายังมีความสงสัย จึงนำไปเล่าให้เพื่อนนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ ฟัง เขาจึงอธิบายให้ฟังว่า นั่นมันเป็นโຈักของทหารอเมริกันที่เขาเรียกห้องส้วม (W.C. = Water-closet) ว่า “วินสตัน เชอร์ชิลล์” เพื่อกระเช้าเข้าเข้าแห่ทหารอังกฤษซึ่งทหารอเมริกันถือว่าเป็นลูกไล่ของตน

เอาเข้าแล้วใหม่ละ, โຈักอเมริกัน ทำเอาข้าพเจ้าเกือบขายหน้าหำดัมเข้าให้แล้วใหม่ละ

เรื่องที่สอง เนื่องจากพวกเราเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ที่โคลัมโบ ได้มาเพียงคนละ ๒ ชุด ซึ่งไม่เพียงพอต่อการสวมใส่ เพราะอากาศในลังกาตอนหน้าร้อนก็ ร้อนพอๆ กับเมืองไทย ทำให้แต่ละคนมีเหงื่อไหลไหลมาก แม้จะมีเจ้าหน้าที่ซักเสื้อผ้าให้ก็ตาม แต่ก็ไม่เพียงพอแก่การผลัดเปลี่ยน เพื่อนนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ จึงแนะนำให้เรามีเสื้อผ้าสำหรับผลัดเปลี่ยนสักคนละ ๔-๕ ชุดเป็นอย่างน้อย และแนะนำให้แต่งกายแบบเดียวกับนายทหารอเมริกัน ดังนั้น เมื่อพวกเราได้รับเงินเดือนจ่ายล่วงหน้าให้เป็นเงินรูปีของอินเดียในอัตราเดียวกันกับนายทหารอเมริกันชั้นร้อยตรี เราจึงพากันไปที่ พี.เอ็กซ์. (P.X. ร้านสรรพสินค้าของทหาร) เพื่อซื้อซื้อเครื่องแต่งตัวและของใช้เบ็ดเตล็ด เมื่อซื้อของต่างๆ ได้ตามที่ต้องการแล้ว ข้าพเจ้าก็เดินเร่ไปที่แผนกรองเท้า เลือกเอารองเท้าตามแบบที่นายทหารอเมริกันทั่วไปเขาสวมใส่กัน เจ้าหน้าที่ขายรองเท้าที่แผนกนี้เป็นสิบโทอเมริกันนิโกร ท่าทางทะมัดทะแมง และออกจะเป็นคนขี้เล่น เมื่อข้าพเจ้าคัดเลือกรองเท้าได้สีน้ำตาลตามที่ต้องการ

แล้ว ผู้หมุ่ นิโกรคนนั้นก็ชักถามข้าพเจ้าเป็นภาษาอังกฤษแปลความได้ว่า “นี่แน่ะ ใจ, คุณต้องการรองเท้าเบอร์อะไร?”

อันเบอร์รองเท้าที่คนไทยเราใช้กันมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น เป็นการใช้เบอร์ตามแบบยุโรป คือ เริ่มตั้งแต่รองเท้าของเด็กเล็กๆ เบอร์ ๔-๑๐ ไปจนกระทั่งรองเท้าเด็กโต และรองเท้าของผู้ใหญ่ ซึ่งมีเบอร์ ๓๔-๓๙-๔๐ เมื่อผู้หมุ่ถามมาเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ตอบเป็นภาษาอังกฤษอย่างซัดถ้อยซัดคำว่า “นัมเบอร์ไฟร์ตี” (เบอร์ ๔๐)

ผู้หมุ่คนนั้นก็หัวเราะก๊าก และตอบเป็นภาษาอังกฤษว่า “คนอะไรกันวะ ใส่รองเท้าตั้งเบอร์ ๔๐ นั้นมันตีนข้างไว้อย” ทำเอาข้าพเจ้าน้ำม่าน อายม้วนไปเลย

ในที่สุด ข้าพเจ้าก็ได้รับคำอธิบายของนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ ว่า เลขหมายขนาดของรองเท้าเขาใช้แบบอเมริกัน คือ เริ่มนับขนาดของรองเท้าตั้งแต่เบอร์ ๕-๖-๗-๘-๙ เป็นต้น ขนาดเท้าอย่างของข้าพเจ้าใช้เบอร์ ๗-๘ หรือ เบอร์ ๘ ก็พอ

ก่อนที่จะทำการฝึกภาคปฏิบัติในสนาม ครูผู้ฝึกได้นำพวกเราเข้าเรียนในห้องเรียนก่อน เพื่อจะได้มีความรู้มูลฐานเบื้องต้นของอาวุธชนิดต่างๆ ก่อนลงมือสอนทางการอเมริกันต้องการทราบชีวประวัติความเป็นมาของพวกเราแต่ละคน จึงได้แจกแบบฟอร์มให้แต่ละคนกรอกข้อความตามรายการควมขึ้นแன்றที่เขาตั้งถามไว้ ซึ่งมีตั้งแต่ วัน เดือน ปี และสถานที่เกิด, สถานภาพทางการศึกษา, อาชีพ หน้าที่การงาน และตำแหน่งงานที่เคยดำรงก่อนหน้าที่จะเข้ามารับการฝึกที่ค่ายแห่งนี้ ไปจนถึงสถานภาพทางครอบครัว เมื่อเสร็จแล้ว ครูผู้ฝึกก็เริ่มลงมืออธิบายให้รู้จักลักษณะของอาวุธชนิดต่างๆ ตั้งแต่อาวุธเบา, อาวุธหนัก, อาวุธสั้น, อาวุธยาว, ลูกกระเบิด, ดินระเบิด ฯลฯ และสิ่งอื่นๆ ซึ่งผู้ที่จะเป็นนักรบจำต้องรู้

เป็นที่น่าสังเกตว่าระหว่างที่พวกเรานั่งฟังคำบรรยายอยู่ในห้องเรียนนั้นมีเจ้าหน้าที่อเมริกันนั่งฟังอยู่ด้วย ๒-๓ คน เท่าที่ข้าพเจ้าสังเกต รู้สึกว่า เจ้าหน้าที่เหล่านั้น สนใจสอดส่องดูแลพวกเรา ด้วยการสังเกตอาการกับกิริยาต่างๆ ของเรา ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบในภายหลังว่า เขาเหล่านั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน “ตอบได้ การสืบข่าวกรอง” (Counter-intelligent agents) เพื่อสอดส่องดูแลว่า ในหมู่พวก

เสรีไทยเราที่ถูกส่งมารับการฝึกอยู่เนี่ อาจจะมีใครบ้างหรือไม่ที่ฝ่ายญี่ปุ่นหรือเยอรมันอาจจะส่งแปลกปลอมเข้ามา ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของงานต่อต้านฝ่ายอักษะ (เยอรมัน-อิตาลี-ญี่ปุ่น) ซึ่งในที่สุดปรากฏว่าไม่มีฝ่ายตรงข้ามแปลกปลอมปะปนเข้ามาอยู่ในหมู่พวกเราเลย

ภายหลังจากการให้ความรู้เบื้องต้นในห้องเรียนเกี่ยวกับอาวุธ, การใช้และการดูแลรักษาแล้ว ก็จะมีการฝึกภาคปฏิบัติการในสนามด้วย เช่น การใช้อาวุธ, การใช้ระเบิด และดินระเบิดชนิดต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการฝึกวิทยุสื่อสารและการสื่อสารแบบต่างๆ เพื่อความสะดวกในการติดต่อข่าวสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับข่าวสาร

ก่อนที่จะมีการฝึกภาคสนามอย่างอื่นๆ ต่อไป เราจะมีการคัดเลือกบุคคลให้เข้ากับบุคลิกและลักษณะของการใช้งาน การฝึกเหล่านี้มีตั้งแต่การเดินป่า, การใช้อาวุธในสถานการณ์ต่างๆ, การสังหารเงียบ (Silent killing), การก่อวินาศกรรม, การกระโดดร่ม ฯลฯ โดยพยายามให้ผู้รับการฝึกแต่ละคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ให้ได้มากอย่างที่สุดตามศักยภาพที่เขามีอยู่

เมื่อพูดถึงการกระโดดร่มจากเครื่องบินกันแล้ว หน่วยของเรามีความยินดีที่จะเล่าให้ฟังว่า คุณเสริม บุญสุติ หรือ แซม ของเรา เป็นนักโดดร่มที่เก่งกาจสามารถมากคนหนึ่ง จนถึงกับเคยประสบอุบัติเหตุอย่างน่าหวาดเสียวมาแล้ว กล่าวคือในคืนข้างแรมเก่าๆ วันหนึ่งในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๘ เครื่องบินแบบดาโคต้าได้ชนอาวุธและนักโดดร่มเสรีไทยจำนวนหนึ่ง เพื่อไปทิ้งร่มและโดดร่มลงไปแถวๆ ฆาตดาพูด จังหวัดระยอง (ซึ่งสมัยโน้นยังเป็นป่าดงที่อยู่โดดเดี่ยว) อันอยู่ในเขตรับผิดชอบของพลเรือตรี หลวงสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณชีพ) เมื่อเครื่องบินไปถึงจุดหมายตามที่ต้องการ และส่งสัญญาณสอบถามความพร้อม กับหน่วยพื้นดินจนเป็นที่ตกลงกันแล้ว ก็ปล่อยพลร่มลงก่อนจึงจะทิ้งร่มลงอาวุธต่างๆ ลงมาให้แก่หน่วยพลพรรคตามที่นัดแนะกันไว้แล้ว ในการกระโดดร่มลงในคืนนั้น มีพลร่มเสรีไทยกระโดดร่มลงไปก่อนแล้ว ๒ นาย พลร่มคนที่ ๓ ได้แก่ คุณเสริม บุญสุติ ในขณะที่คุณเสริมกำลังจะกระโดดร่มลงมานั่นเอง คงจะมีลมทะเลพัดแรง

กระโชกมา ดังนั้น แทนที่ร่มคุณเสริมจะได้ตกลงบนพื้นดิน ปรากฏว่าลมได้ดีเอาสายเชือกขึ้นไปเกี่ยวอยู่กับแพนหางของเครื่องบินโดยร่มยังไม่ทันจะกาง คุณเสริมจึงห้อยต้องแตงอยู่กลางอากาศ จะตะโกนให้เพื่อนบนเครื่องบินช่วยก็ตะโกนไม่ได้มิดังพอ เพราะลมกำลังพัดจัด คุณเสริมคุมสติได้ดีจึงนึกได้ว่าที่เอวมีปืนพกอยู่ จึงดึงปืนออกมาจากเข็มขัดสนามในขณะที่เครื่องบินกำลังบินทำโค้งเพื่อปล่อยพลร่มคนที่ ๔ และ ๕ ลงมา คุณเสริมก็ยิงปืนออกไปในอากาศเป็นการบอกเพื่อนๆ ในเครื่องบินว่า “เฮ้ย, ยังมีพลร่มที่ลงดินไม่ได้ ติดค้างอยู่ที่หางเครื่องบินคนหนึ่ง, ช่วยด้วย! ช่วยด้วย!”

นั่นแหละ นักบินจึงขับเครื่องบินประคับประคองแล้วพุ่งหัวสูงขึ้นไปในท้องฟ้าเพื่อกันไม่ให้ศัตรูของคุณเสริมกระแทกกับแพนหางเครื่องบิน พร้อมกันนั้น เพื่อนก็เอาขอเกี่ยวเชือก ร่มของคุณเสริมเข้ามา แล้วช่วยกันพุงร่างขึ้นบนลำเครื่องบิน คุณเสริมจึงรอดชีวิตมาได้อย่างปาฏิหาริย์หวุดหวิด แล้วเครื่องบินก็ระงับการปฏิบัติงานต่อในคืนนั้น ปล่อยให้เพื่อนพลร่ม ๒ คนที่กระโดดลงไปก่อนแล้วใช้ชีวิตาเดินป่าพาตัวรอดไปหาพรรคพวกที่รอรับอยู่ได้อย่างปลอดภัย

เมื่อเครื่องบินเดินทางกลับคืนสู่สนามบินต้นทางที่เมืองย่างกุ้งด้วยความปลอดภัยแล้ว พวกนักบินก็เปิดเบียร์-เปิดเหล้าเลี้ยงรับขวัญคุณเสริมพร้อมกับถามว่า เนื่องจากเป็นห่วงเพื่อนพลร่ม ๒ คนที่กระโดดลงไปก่อน ฉะนั้น คืนพรุ่งนี้คุณเสริมจะไปกระโดดร่มลงที่เดิมอีกได้ไหม? คุณเสริมตอบออกไปอย่างชายชาติทหารที่กล้าหาญว่า “ได้!” ดังนั้นในคืนต่อมาคุณเสริมกับเพื่อนๆ ก็ได้ไปกระโดดร่มลงที่เดิมเป็นผลสำเร็จ พร้อมกับมีอาวุธทิ้งร่มลงมาอีกหลายร่ม ทำให้หน่วยพลพรรคของคุณหลวงสังวรที่ลี้ภัยหนีมาอยู่อย่างครบครัน

เมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ถึงความเก่งกล้าสามารถของ ร.ต. เสริม บุญสุติ ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของเสรีไทย ซึ่งเป็นขบวนการที่ได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายสัมพันธมิตร จึงได้ประกาศเกียรติคุณให้เหรียญสดุดีความกล้าหาญชั้น “บรอนซ์สตาร์” อันเป็นเกียรติยศยิ่ง เพราะมีเสรีไทยเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ได้รับเหรียญสดุดีชั้นนี้จากรัฐบาลสหรัฐฯ โดยคุณ

เสรีไม่ได้รับความดีความชอบอะไรจากรัฐบาลหลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เลย

ที่นี่เราย้อนกลับไปสู่ค่ายฝึกทหารของสหรัฐ ที่เมืองทรินโกมาลีต่อไป

ข้าพเจ้าฝึกอยู่ที่ค่ายแห่งนี้ราว ๑ เดือน ก็ได้รับการคัดเลือกพร้อมกับคุณโชติ พรโสภณ ให้เดินทางไปรับหน้าที่ในหน่วยสงครามจิตวิทยา (Moral operation) ซึ่งมีสถานีวิทยุกระจายเสียงเคลื่อนที่ส่งกระจาย “เสียงจากใต้ดิน” เพราะข้าพเจ้าและคุณโชติเคยเป็นนักเรียนสมัครเล่นและเคยรับราชการมาก่อน ประกอบกับทางหน่วยกำลังต้องการคนเพิ่มเพราะกำลังคนยังไม่พอ

ดังนั้น ข้าพเจ้ากับคุณโชติจึงต้องออกเดินทางจากค่ายฝึกนอกเมืองทรินโกมาลี ย้อนกลับไปพักนอกเมืองโคลัมโบอีก เราพักอยู่ที่นั่น ๓ วัน ในระหว่างพักได้ข่าวว่า คุณวงศ์ พลนิกร ผู้สำเร็จปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตในปีเดียวกันกับข้าพเจ้า ได้เป็นหัวหน้าหมู่ นำลูกหมู่จำนวนหนึ่งมารับการฝึกที่ค่ายนอกเมืองทรินโกมาลีแบบเดียวกับข้าพเจ้า

แหม, ใครก็ไม่รู้ ช่างเป็นคนปากเปราะ นำเอาเรื่องที่ข้าพเจ้าปล่อยไก่ทำห่าแถมไปเล่าให้คุณวงศ์ พลนิกรฟัง จนคุณวงศ์เอามาล้อเลียนข้าพเจ้าให้เป็นทีครั้นแครงกันตั้งหลายครั้ง

เมื่อพักอยู่ที่โคลัมโบจนมีเที่ยวเครื่องบินแล้ว ข้าพเจ้ากับคุณโชติก็ออกเดินทางจากโคลัมโบไปแวะรับประทานอาหารกลางวันที่ยังกะโลสำหรับตักอากาศบนที่ราบสูงเดคดาน ที่เมืองบังกาลอร์ หลังจากนั้นจึงเดินทางต่อไปยังเมืองกัลกัตตา เมืองหลวงของมณฑลเบงกอลในขณะนั้น หลังจากพักอยู่ที่นั่น ๑ สัปดาห์ เราจึงขึ้นเครื่องบินเดินทางต่อไปยังเมืองจิตตะกองซึ่งในสมัยนั้นเป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันออกของมณฑลอัซสัม แต่ปัจจุบันเป็นจังหวัดของบังกลาเทศ

ในตอนต้นๆ ของสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่นได้บุกทะลุยโจมตีจากดินแดนไทยเข้าสู่ดินแดนพม่า จากพม่าได้รุกต่อไปสู่ดินแดนภาคตะวันออกมณฑลอัซสัมของอินเดีย แต่ในตอนปลายๆ สงครามเนื่องจากญี่ปุ่น (รวมทั้งเยอรมันด้วย) ได้ขยายแนวรบจากฐานในประเทศแม่ของตนไกลมากเกินไป ทำให้

ไม่สะดวกในการส่งกำลังบำรุงและการเลี้ยงดูกองทัพ ดังที่จักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ต ได้สอนไว้ว่า “กองทัพเดินได้ด้วยท้อง” ดังนั้นเมื่อญี่ปุ่นเปิดฉากการรบ ไกลเกินไปจนดูแลและบำรุงกองกำลังไม่ทั่วถึง ทั้งทหารเองก็เมื่อยล้าเบื่อหน่าย ยังผลให้กองทัพอังกฤษและอินเดียสามารถรวบรวมพลังรุกไล่โจมตีทหารญี่ปุ่นจนต้องถอยร่นออกมาจากดินแดนอินเดียอย่างไม่มีท่า เมืองจิตตะกองจึงได้รับการปลดปล่อย งานสงครามจิตวิทยาของเราจึงได้กลายเป็นงานตามหลังแนวรบของอังกฤษและอินเดีย เพื่อตะเพิดไล่ญี่ปุ่นให้ถอยร่นไปสู่ความพราชัยโดยเร็ว

ที่จิตตะกองที่ทำงานของเราตั้งอยู่บนเนินดินเขา อากาศสงบร่มเย็นดีมาก เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำหน่วยสงครามจิตวิทยาที่นั่น มีคนพม่า ๒ คน, คนกะเหรี่ยง ๑ คน, คนอินโดนีเซียจากสุมาตรา ๒ คน, แต่มีคนไทยอยู่เพียงคนเดียว คือ คุณบุญยง นิโครธานนท์ นักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีชื่อรหัสว่า นิก เมื่อมีคนไทยมาเพิ่มอีก ๒ คน คือข้าพเจ้ากับคุณโชติ เราจึงมีคนไทยทำงานอยู่ด้วยกัน ๓ คน ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนายทหารอเมริกันกับผู้ช่วยชั้นรองอีก ๒ นาย โดยมีคนพื้นเมืองทำหน้าที่เป็นบริกรรับใช้ ๒ คน

ในระหว่างที่ข้าพเจ้าปฏิบัติงานอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าหน่วย ๓ ครั้ง หัวหน้าหน่วยคนกลางที่อยู่ด้วยกันนานกว่าเพื่อน ซึ่งคนไทยรู้จักดีและถูกอัธยาศัยชอบพอกันมากก็คือนาวาโทเล็กซานเดอร์ แมคโดนัลด์ ผู้ซึ่งภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ได้ตัดสินใจพำนักอยู่ในประเทศไทย และได้ร่วมกับคุณประสิทธิ์ ลูธิตานนท์ น้องชายอาจารย์วิจิตร ลูธิตานนท์ ก่อตั้งบริษัท โฟสต์ พับลิชชิง จำกัด ขึ้นในกรุงเทพฯ และดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการคนแรกของหนังสือพิมพ์ Bangkok Post ที่ยังเปิดดำเนินการอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

เราทำงานอยู่ที่เมืองจิตตะกองราว ๒ เดือนเศษ ก็ได้ข่าวว่าทหารญี่ปุ่นถูกกองทัพอังกฤษและอินเดียรุกไล่โจมตีจนต้องถอยร่นเข้าไปอยู่ในเขตดินแดนไทย ซึ่งพวกเรา ๓ คนไทยดีใจดีใจมาก เพราะเราคาดว่า อีกไม่ช้าไม่นานขบวนการเสรีไทยก็คงจะได้ลุกฮือเปิดฉากการรบแบบกองโจรเพื่อทำลายล้างกองทัพญี่ปุ่น ผู้รุกรานให้พินาศพ่ายแพ้และถอนตัวออกจากผืนแผ่นดินของไทย เพื่อเอกราชและอิสรภาพของประเทศไทยสืบไป

หลังจากนั้น เราจึงได้ย้ายสำนักงานจากนอกเมืองจิตตะกองไปตั้งทำงานอยู่ที่หมู่บ้านบังกะโลตากอากาศ บนชายฝั่งทะเลสาบวิคตอเรีย ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองย่างกุ้ง ซึ่งพวกเรารู้สึกว่ามีบรรยากาศคล้ายๆ เมืองไทยของเรามาก

เราปฏิบัติงานอยู่นอกเมืองย่างกุ้ง รวม ๒ เดือนเศษ จนถึงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ เวลาเย็นราว ๑๖.๐๐ น. ตามเวลาท้องถิ่น ซึ่งพวกเราทั้งคนไทยและเพื่อนอเมริกันกำลังตั้งวงดื่มเหล้ากันอยู่นั้น ได้ยินเสียงวิทยุจากสถานีวิทยุกระจายเสียงบีบีซี. จากห้องถัดไป ประกาศเป็นภาษาอังกฤษว่า “ท่านผู้ฟังที่รักทั้งหลาย, อีกสักครู่จะมีข่าวด่วนสำคัญเป็นพิเศษ รายงานให้ท่านทั้งหลายทราบ” ครั้นแล้วอีกสักครู่เดียว ผู้ประกาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง บีบีซี. ก็ประกาศว่า “วันนี้ (ที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘) เวลา ๑๒.๐๐ น. ที่กรุงโตเกียว ภายหลังจากกองทัพอากาศสหรัฐ ได้ถล่มระเบิดปรมาณูลูกที่สองลงใส่เมืองนางาซากิ ต่อจากลูกแรกที่เมืองฮิโรชิมาแล้ว สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ จอมทัพแห่งราชอาณาจักรญี่ปุ่น ได้ประกาศยอมจำนนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างปราศจากเงื่อนไข และมีพระบรมราชโองการสั่งให้กองทัพญี่ปุ่นทุกหมู่เหล่าวางอาวุธยอมจำนนอย่างมีระเบียบวินัยแล้ว” ต่อจากนั้นก็มีการอัดเสียงพระราชดำรัสของพระเจ้าจักรพรรดิที่ทรงยอมจำนนกระจายเสียงออกทางสถานีวิทยุ บีบีซี. ด้วย

พวกเราซึ่งนั่งล้อมวงดื่มเหล้ากันอยู่ พอได้ยินเสียงวิทยุประกาศเช่นนั้นก็ไชโยโห่ร้องเป็นภาษาอังกฤษว่า Hurray, Hurray, Hurray, ด้วยความดีใจ ส่วนพวกทหารในค่าย บ้างก็ตีปี่-ตีกระป๋อง, บ้างก็ยิงปืนสั้น แสดงความดีใจกันอย่างหุดดับดับใหม่ กับตบนักบินดาโคดำคนหนึ่ง ที่ชื่อโทนี่ (จิ๋ว) แต่รูปร่างสูงใหญ่ แข็งแรง ซึ่งเคยขับเครื่องบินดาโคดำรับส่งพลร่มเสรีไทยมาแล้วตั้งหลายเที่ยว กระโดดสูงด้วยความดีใจ แล้วเอาขวดเหล้าวิสกี้ตราม้าขาว เทราดศีรษะเพื่อนๆ ทุกคนพร้อมกับกล่าวว่า “เดี๋ยวเราจะไปขับเครื่องบินดาโคดำ มาเฉี่ยวหัวพวกเอ็งเพื่อให้สัญญาณพวกเอ็งแนงหน้ามองข้าในท้องฟ้า แล้วให้ทุกๆ คนเอาเหล้ากรอกปากตัวเอง” หลังจากนั้นอีกสักครู่ใหญ่ๆ ไล่เสือโทนี่ก็ปฏิบัติตามที่มั่นว่าจริงๆ พวกเราแหงนหน้า แล้วเอาเหล้ากรอกปากตัวเองทุกคน (สนุกแบบบ้าๆ เอากรออยู่)

หลังจากนั้นต่อมาอีกไม่กี่วัน พวกเราก็ได้รับอนุญาตให้ไปเที่ยวพักผ่อนในเมืองกัลกัตตาได้เป็นเวลา ๑ เดือน โดยเจ้าหน้าที่การเงินจ่ายเงินเดือนล่วงหน้าให้เราเท่ากับเงินเดือนคนละ ๓ เดือน เพื่อไปหาความสำราญกันก่อนกลับบ้านได้

เมื่อเที่ยวในเมืองกัลกัตตาครบกำหนด ๑ เดือน และเจ้าหน้าที่อเมริกันจัดจองเที่ยวบินให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว คนไทยในทีมงานสงครามจิตวิทยาและนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ ก็แห่กันขึ้นเครื่องบินดาโคต้าจนเต็มลำ เราได้เดินทางมาถึงดอนเมืองราวปลายเดือนกันยายน ๒๔๘๘ ที่นั่น พวกเราได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่สนามบินในฐานะนักรบแห่งกองทัพเสรีไทย ที่กลับจากสนามรบพร้อมด้วยชัยชนะเหนือศัตรูผู้รุกรานประเทศชาติอันเป็นที่รักที่หวงแหนของเรา

เมื่อมาถึงเมืองไทยใหม่ๆ นั้น ทุกคนได้รับคำสั่งให้ไปรายงานตัวที่กองบัญชาการในตึกโดมของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อจะได้ขึ้นทะเบียนกำลังพล และจัดประเภทหมวดหมู่เพื่อการปฏิบัติงานภายหลังสงครามต่อไป และท่านผู้ใดที่มีบ้านพักส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ให้กลับไปพักอาศัยที่บ้านของตนได้ ส่วนท่านที่ยังไม่มีบ้านพัก ทางมหาวิทยาลัยก็จัดสถานที่หลบนอนให้เป็นการชั่วคราวในบริเวณมหาวิทยาลัยนั่นเอง

แม้สงครามจะสิ้นสุดยุติลงแล้ว แต่งานของเสรีไทยยังมิได้สิ้นสุดลงไปด้วย เพราะยังมีงานอีกหลายอย่างที่จะต้องอาศัยกำลังพลของเสรีไทยเข้าปฏิบัติการหลังสงคราม ทั้งนี้ก็เพราะว่า เมื่อก่อนนี้ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายชนะจึงจับคนอังกฤษ, คนอเมริกัน, คนออสเตรเลีย และคนที่มีสัญชาติอังกฤษและอเมริกันเป็นเชลยศึก แต่บัดนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตรกลายเป็นผู้ชนะ ญี่ปุ่นกลายเป็นผู้แพ้ เชลยชาวอังกฤษและอเมริกันจึงกลายเป็นอิสรชน ส่วนทหารและพลเรือนญี่ปุ่นกลับต้องตกเป็นเชลยแทน เข้าทำนองกงเกวียนกรรมเกวียนแบบ “น้ำมา ปลากินมด, น้ำลด มดกินปลา”

งานที่ว่ำนี้นี้จำแนกออกได้เป็น ๓ ส่วนคือ

๑. งานที่เกี่ยวกับทหาร เช่น งานจับกุม ควบคุมเชลยศึกญี่ปุ่น, งานปลดอาวุธ และงานจัดค่ายกักกันเชลยศึก ซึ่งงานเหล่านี้จะต้องทำการประสานงานกับทางการทหารของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยอังกฤษได้ส่งกองกำลัง ๑๓๖ เข้ามาปฏิบัติ

การ และสหรัฐอเมริกาได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ OSS. (Office of Strategic Services) หรือหน่วยยุทธศาสตร์บริการเข้ามาปฏิบัติงาน

๒. งานฝ่ายพลเรือน เช่น งานรวบรวมและดูแลทรัพย์สินของเชลยญี่ปุ่น งานรับเรื่องราวร้องทุกข์ต่างๆ ที่พลเมืองไทยต้องได้รับความเสียหายในระหว่างญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย

๓. งานศาลอาชญากรรมสงคราม เนื่องจากรัฐบาลไทยหลังสงครามได้ประกาศใช้กฎหมาย “อาชญากรรมสงคราม” ของตัวเอง รัฐบาลไทยจึงดำเนินการจับกุม, สืบสวน, ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาโทษอาชญากรรมสงครามของไทยเอง โดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาไปขึ้นศาลอาชญากรรมสงครามในต่างประเทศ ในการนี้รัฐบาลตัดสินใจให้ศาลอาชญากรรมสงครามของไทยมีฐานะเป็น “ศาลทหาร” เช่นเดียวกับศาลอาชญากรรมสงครามในต่างประเทศ ดังนั้นจึงต้องมีเจ้าหน้าที่ทหาร อันได้แก่นายทหารพระธรรมนูญเพื่อทำการสอบสวน, ฟ้องร้อง และดำเนินคดี ส่วนตุลาการศาลอาชญากรรมสงครามนั้นให้เป็นไปตามกฎหมาย

งานทั้ง ๓ ประการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานตามข้อ ๑. และ ๓. เป็นงานที่จะต้องให้ทหาร แต่ขณะนั้น เรายังไม่อาจเอาทหารจากกองทัพไทยมาใช้งานตามที่ต้องการนี้ได้ เพราะกองทัพไทยได้กลายเป็นกองทัพที่ร่วมรุกและร่วมรบด้วยกันกับญี่ปุ่น ตามสนธิสัญญาพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีไทยในระหว่างสงคราม ได้ลงนามไว้กับ นายทสึโบกามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ณ โบสถ์วัดพระแก้วมรกตเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๔๘๕ อันเป็นผลให้รัฐบาลไทยในสมัยนั้น ต้องประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕

เพราะเหตุนี้เอง ทางขบวนการเสรีไทยจึงจำเป็นต้องจัดให้มีการพระราชทานยศทหารแก่เสรีไทยหลายคน ซึ่งก็ได้ผ่านการฝึกวิชาการทหารมาแล้วทั้งสิ้น ให้มียศทหารต่างๆ กัน ตั้งแต่ยศร้อยตรีไปจนถึงยศพันตรี ผู้ที่กำลังเรียนหรือสำเร็จปริญญาตรีได้รับยศร้อยตรี, ผู้ที่สำเร็จปริญญาโทได้รับยศร้อยโท, นักเรียนไทยจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกาจะได้ยศร้อยเอก, ส่วนยศสูงกว่านี้ก็แล้วแต่ว่าในระหว่าง

ปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้น ฝ่ายทหารของอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาให้ยศอะไรไว้ ทางการเสรีไทยก็จะให้ยศที่เท่าเทียมกันนั้น เช่น พันโท ม.ล. ขาบ กุญชร, พันโท บุญมา ประพันธ์โยธิน, พ.ต. บุญมาก เทศบุตร, พ.ต. โผน อินทรทัต, น.ท. ทวี จุลทรัพย์, น.ท. หริน หงสกุล และ พ.ต. ป่วย อึ้งภากรณ์ เป็นต้น

สำหรับผู้เขียนนั้น เนื่องจากจบปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้รับยศร้อยโทเช่นเดียวกับคุณวงศ์ พลนิกรและคุณจารุบุตร เรื่องสุวรรณ ซึ่งทั้ง ๓ นายนี้ได้รับการบรรจุเป็นนายทหารติดต่อประสานงาน (Liaison officers) กับฝ่ายทหารของสัมพันธมิตร และต่อมาข้าพเจ้ากับร.ท. จารุบุตร เรื่องสุวรรณ ได้ถูกโอนไปเป็นนายทหารพระธรรมนูญประจำศาลอาชญากรรมสงคราม โดยอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของ พ.อ. สุวรรณ เพ็ญจันทร์ ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานสอบสวนบริวารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งนำโดยคุณสังข์ พันโนทัย

มีเพื่อนฝูงหลายคนถามผู้เขียนว่า คุณไสว สุทธิพิทักษ์ ก็เป็นเพื่อนนักศึกษาธรรมศาสตร์ และสำเร็จปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์รุ่นติดๆ กันกับมหาดบัณฑิตทั้ง ๓ ทำไมจึงไม่ติดอันดับได้รับยศทางทหารกับเขาบ้าง? ผู้เขียนซึ่งทราบเรื่องดีขอเรียนชี้แจงความจริงไว้ ณ ที่นี้ว่า คุณไสว มิได้ถูกส่งไปฝึกวิชาทหารในลังกาหรืออินเดียอย่างบุคคลทั้ง ๓ ดังกล่าว เพราะท่านปรีดี พนมยงค์ ได้กระซิบบอกกับอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ เอาไว้ว่า “พวกคุณสุภัทร, วงศ์, จารุบุตร เขายังเป็นโสดอยู่ ส่งไปเสี่ยงภัยเพื่อรับการฝึกในต่างประเทศได้ แต่คุณไสวเขาแต่งงานกับคุณสุนม เกตุทัต เมื่อปี ๒๕ และมีบุตรด้วยกัน ไม่ควรทำให้เขาต้องพรากลูกพรากเมียไปเสี่ยงภัยในต่างแดนอย่างพวกคนโสด” ด้วยเหตุนี้ คุณไสว จึงถูกอาจารย์วิจิตรเรียกตัวมาใช้งานลับของเสรีไทยเฉพาะแต่ในประเทศ มิได้ถูกส่งไปฝึกในต่างประเทศ

ก่อนปิดฉากวีรกรรมของชาวคณะเสรีไทย ท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะหัวหน้าของขบวนการเสรีไทย ได้สั่งให้จัดงานชุมนุมชาวคณะเสรีไทยกันขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีชาวเสรีไทยจากส่วนกลางทั้งหมด และตัวแทน

พลพรรคของเสรีไทยจากต่างจังหวัดทั่วทุกภาคมาร่วมงานชุมนุมกัน เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘ โดยให้ทุกๆ คนแต่งกายแบบเสรีไทยที่ตนเองเคยแต่งอยู่เมื่อครั้งยังปฏิบัติหน้าที่เสรีไทย จำได้ว่า ในวันนั้น มีการถ่ายภาพยนตร์เอาไว้ด้วย เพื่อทำเป็นฟิล์มภาพสารคดี (Documentary film)

จะเป็นวันเดียวกันนั้น หรือในวันรุ่งขึ้นจำไม่ถนัด ทางกองบัญชาการของขบวนการเสรีไทย ก็นำเสรีไทยที่มาร่วมชุมนุมกันทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ๘,๐๐๐ คน ไปเดินขบวนสวนสนามผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ที่สี่แยกถนนราชดำเนินกลาง โดยมีบุคคลสำคัญๆ ของขบวนการเสรีไทย และบุคคลในคณะรัฐบาลที่ให้ความสนับสนุนขบวนการเสรีไทย ยืนรับการเคารพอยู่บนแท่นฐานของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยด้านที่หันหน้ามาทางโรงเรียนสตรีวิทยา และในคืนวันนั้นเอง ทางกองบัญชาการเสรีไทยก็จัดงานเลี้ยงอาหารกันอย่างถ้วนหน้า แล้วท่านปรีดี พนมยงค์ ก็กล่าวคำปราศรัยยุบเลิกขบวนการเสรีไทย เพราะได้ปฏิบัติหน้าที่บรรลุเป้าหมายตามเจตนาของขบวนการเสรีไทยแล้ว คือ ทำการต่อต้านและต่อสู้ญี่ปุ่น เพื่อเอกราชและบูรณภาพอันสมบูรณ์ของดินแดนไทยได้เป็นผลสำเร็จ ท่านได้กล่าวลงท้ายว่า

“ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ขอให้ถือว่า ทำหน้าที่รับใช้ชาติ, เสียสละ และอุทิศชีวิตเป็นชาติพลี มิได้ถือว่า เป็นผู้กู้ชาติ เพราะการกู้ชาติหมายถึงการกระทำร่วมกันของคนไทยทั่วประเทศ...

“ข้าพเจ้าจึงขอล่าวในนามของเพื่อนร่วมตายทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่เป็นคนไทย ทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัยนั่นเอง ร่วมเป็นผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้น ผู้ที่ข้าพเจ้าจะต้องขอบคุณอย่างยิ่งก่อนอื่น ก็คือ คนไทยทั้งปวงนี้เอง...”

ข้อความที่เล่ามาทั้งหมดนี้ เป็นความจริงที่ข้าพเจ้าชอบบันทึกไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์, ไม่ใช่ต้องการใช้เป็นหลักฐานขอความดีความชอบเพื่อเรียกร้องเอาเหรียญตราอะไรอีกแต่ประการใด ไม่ว่าเพื่อผู้ที่เสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เช่น คุณจำกัต์ พलगูร, คุณการเวก ศรีวิจารย์ และคุณสมพงษ์ ศัลยพงศ์ หรือ

ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะเหรียญตราสำหรับวีรกรรมของเสรีไทยนั้น รัฐบาลไทย
 ภายหลังสงครามโลกได้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาให้ไว้แล้ว เรียกว่า “เหรียญ
 สันติมาลา” แต่น่าเสียดใจ ที่รัฐบาลภายหลังการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐
 ได้สั่งระงับการให้เหรียญนี้เสีย แถมยังเอาตัวเหรียญตราที่ทำเตรียมไว้เสร็จสรรพ
 แล้ว ส่งไปให้กองกษาปณ์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ยุบหลอมทำเป็นเงิน
 เหรียญบาท - เหรียญสตึง ไข้ไปหมดแล้ว เราจึงไม่ขออะไรอีก

ภาคผนวก

นิทรรศการ
ศิลปะเด็กและเยาวชน
ครั้งที่ ๕

ความดี

ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์

๔ - ๑๖ กันยายน ๒๕๔๒
ณ สถาบันปรีดี พนมยงค์

จัดโดย

สถาบันปรีดี พนมยงค์

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.)
คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์

โครงการศิลปะเด็กและเยาวชน ครั้งที่ ๕

ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์

หลักการและเหตุผล

ด้วยในปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ เป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ องค์การต่างๆ ได้เตรียมจัดกิจกรรมฉลองในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อสังคมไทยและมนุษยชาติ โดยการฉลองดังกล่าวประกอบด้วยโครงการของฝ่ายต่างๆ มากมาย เฉพาะโครงการนิทรรศการศิลปกรรมประกอบด้วย ๓ โครงการ ได้แก่

๑. โครงการศิลปะเด็กและเยาวชน เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์
๒. โครงการนิทรรศการภาพศิลปะ เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์
๓. โครงการศิลปกรรม ๑๐๐ ปี ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย

สำหรับโครงการศิลปะเด็กและเยาวชน หัวข้อ “ความดี” เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ มีรายละเอียดของโครงการดังนี้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการยกย่องรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์
๒. เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้แสดงออกในเรื่อง “ความดี” โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ
๓. เพื่อเผยแพร่ผลงานศิลปะเด็กและเยาวชนต่อสาธารณะ

เจ้าของโครงการ

- สถาบันปรีดี พนมยงค์
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.)
- ฝ่ายศิลปวัฒนธรรม คณะกรรมการดำเนินการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒. นายกสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์
๔. ประธานกรรมการบริหารสถาบันปรีดี พนมยงค์
๕. ประธานดำเนินงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลฯ ภาครัฐ
๖. ประธานดำเนินงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลฯ ภาคเอกชน
๗. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นางดุขฎิ นุญทศนกุล	๔. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย
๒. ดร.พนม เอี่ยมประยูร	๕. นายสมชาย วัชรสมบัติ
๓. นายอำนาจ เย็นสบาย	๖. นายสาโรจน์ เผือกสาลี

คณะกรรมการตัดสินภาพ

๑. ดร. ผดุง พรหมมูล	๕. คุณรสน ไกรทอง
๒. นางมณฑา ไร่ทิม	๖. นายปิยะ แสนพันธุ์
๓. นายสมชาย วัชรสมบัติ	๗. นายสุนทร มีศรี
๔. นายนันทศักดิ์ ปาณะคารพูล	

อำนวยการจัดการ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

“ความดี” จากมือของเด็กและเยาวชน

เนื่องด้วยในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ของ ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๔๕/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๑ จัดตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ขึ้น ประกอบด้วยคณะกรรมการจัดงานและคณะกรรมการต่างๆ ซึ่งจะมีการ ดำเนินการจัดงานฉลองตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ไปสิ้นสุดปลายปีพุทธศักราช ๒๕๔๓

การจัดแสดงนิทรรศการภาพเขียนศิลปะเด็กและเยาวชน กำหนดจัดขึ้นในเดือน กันยายนปีนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการของคณะกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรมที่จัดตั้ง ขึ้นโดยคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่กล่าวข้างต้น ภายใต้หัวข้อ “ความดี”

คณะกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรมรู้สึกปลาบปลื้มยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่การจัด การแสดงนิทรรศการครั้งนี้ได้รับการตอบสนองด้วยความสนใจอย่างมากจากโรงเรียน และสถานศึกษาทั่วราชอาณาจักร มีผลงานกว่าพันชิ้นจากฝีมืออ่อนเยาว์ของเด็ก และเยาวชนส่งเข้ามาร่วมแสดง เป็นการต้อนรับโอกาสที่เปิดให้เด็กและเยาวชนได้แสดง ออกซึ่งจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความสำนึกใฝ่ดีต่อสังคมส่วนรวมให้ปรากฏ ความแจ่มชัดผ่านกระบวนการศิลปะเป็นสื่อ

คณะกรรมการฯ ขอขอบคุณเด็ก เยาวชน และครูอาจารย์ ผู้อบรมสั่งสอน แนะนำและขัดเกลาปลูกฝังความรู้และความคิดในสุนทรีย์ภาพแก่ศิษย์ ที่ได้ส่งผลงาน ของเขามาร่วมแสดงในนิทรรศการครั้งนี้

และขอขอบคุณคณะกรรมการผู้วินิจฉัยตัดสินการประกวดภาพครั้งนี้ ซึ่งได้ใช้ เวลาพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนเป็นเวลานานก่อนจะมีคำวินิจฉัยขั้นสุดท้าย ทำให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ

นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

ประธานคณะกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

บรรยากาศวันเปิดงาน

๔ กันยายน ๒๕๔๒ หอศิลปกรรม สถาบันปรีดี พนมยงค์

ท่านประธานมูลนิธิปรีดี พนมยงค์
และคณะกรรมการ ในพิธีมอบรางวัล
ถ่ายภาพร่วมกับเด็กและเยาวชน

เด็กๆ ร่วมกันเขียนภาพ เต็มสี
บนกระดาษหนังสือพิมพ์

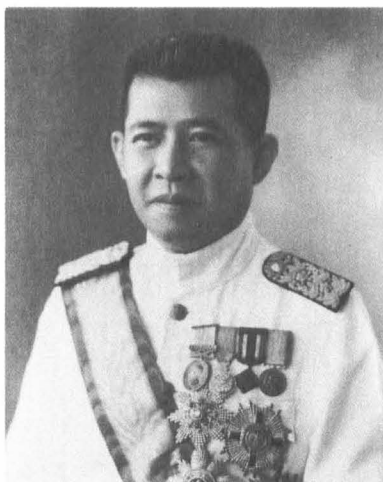
ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์
ประธานมูลนิธิปรีดี พนมยงค์
ท่ามกลางเด็กและเยาวชน

บรรยากาศอันอบอุ่น สดชื่น
ในงานเปิดนิทรรศการ
ศิลปะเด็กและเยาวชน ครั้งที่ ๕
หัวข้อ “ความดี”

ภาคผนวก
(พิเศษ)

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘)

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดี ท่านที่เคารพ
ทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อ
สังคมไทย ควรเริ่มต้นด้วยสัจธรรม สัจธรรมประการหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่ว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่ง
ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม ท่ามกลางกระแส
ของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใดระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิด
วิกฤตและเสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น
ระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์ องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอดจน
ไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้ท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อ
๓๐๐ ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการแผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก
ไปทั่วโลก อันก่อให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เชียวกรากไปทั่วโลก กระทบ
ประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะการที่จะปรับวิถิติด
และปรับโครงสร้าง ไม่ว่าสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ
จึงประสบภัยพิบัตินานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงคราม ความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ในรากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ และโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ทรงพยายามปรับ
ประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัย
ใหม่ของประเทศไทยและของโลกก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมไทย
เพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่ายๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่

จากคำกล่าวเปิดงานปรีดี พนมยงค์ หน้าตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๐
พฤษภาคม ๒๕๔๐ โดย ศนพ.ประเวศ วะสี

ความรุนแรงได้ ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ
ในรัชกาลที่ ๖

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า The Great Depression of ๑๙๓๐ เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่งที่เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหารุนแรงต่างๆ เข้าสู่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์รวมทางการเมือง อันเป็นจุดที่หล่อหลอมกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ ซึ่งพันอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าหมายการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาท และพฤติกรรมของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นี่จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับ ประสบการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสบการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลกจะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกที่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลม จากประสบการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกเพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อเช่นนั้นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสบการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้จงใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประดุงเรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องที่ไม่ด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชังความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดีของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอเนกประการ ถ้ารู้ความจริงว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลังของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธิินนอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศและเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง ๑๐ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้ามาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามพันธมิตรถือว่าประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีใน

ฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ซึ่งประกาศ
สันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ
ประเทศไทยไม่มีกรณีสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับฝ่าย
สัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔
เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของประเทศไทย จากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตร
จากคุณูปการในการรักษาบ้านเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยังทรงพระเยาว์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของ
ท่านอาจารย์ปรีดี ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง
รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนไทยที่มีความรักชาติบ้าน
เมืองอย่างแรงกล้า พยายามเรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศ
ชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญใน
การก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พิทักษ์สถาบัน
พระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็น
ผู้รักษากันเมืองไว้ในยามคับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่า
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้ เป็นเรื่องหาได้ยาก ควรที่สังคม
ไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังจะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของ
เพื่อนร่วมชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความบันดาลใจที่จะ
ทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓ หรือตรงกับ
ค.ศ.๑๙๐๐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ หรือปี พ.ศ.๒๕๔๓ ปีข้างหน้าท่านจะมีชาตกาลครบ
๑ รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะทำอะไรอันเป็นสัญลักษณ์
เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจในชาติบ้านเมืองในการที่จะก้าว
เดินต่อไปข้างหน้า รัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า “งานฉลอง

๑ ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทย” หรือ “๑ ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้การมีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับรัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความจริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูทวนเวียนต่อคนที่มีบุญคุณ สังคมที่มีความกตัญญูทวนเวียนต่อคนที่ควรกตัญญูทวนเวียน ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็นมงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ นี้ หรือ ค.ศ.๒๐๐๐ จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณวิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงสุดมากกว่า ๑ คน ไม่ใช่ข้อเสียหยาอะไร ตรงข้าม กลับจะเป็นไปในทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรายังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยังเป็นการดีเท่า นั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะลวงพ้นการคิดอย่างชาตวุฒิภาวะ หรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้าง แยกพวก ได้ทำลายสังคมไทยมากเกินไปแล้ว ควรจะปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาเป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยทอนกำลังกันเองมามาก จนสังคมอ่อนแอ ถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสามัคคีกัน ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติบ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือภูมิพละในการดำเนินไปข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้างสันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้จงได้ อันเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ขอขอบพระคุณครับ

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

เรื่อง การเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลรายนามต่อไปนี้เป็นกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คือ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	๑๒. นายประเวศ วะสี
๒. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)	๑๓. นายพนัส สิมะเสถียร
๓. ประธานรัฐสภา	๑๔. นายมารุต บุนนาค
๔. ประธานศาลฎีกา	๑๕. นายระพี สาคริก
๕. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์	๑๖. นายสภาพร กวิตานนท์
๖. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๗. นายสุธี สิงห์เสน่ห์
๗. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา	๑๘. นายเสน่ห์ จามริก
๘. นายชวน หลีกภัย	๑๙. นายเลม พรังพวงแก้ว
๙. ม.ร.ว.เทพ เทวกุล	๒๐. นายเสริมศักดิ์ การุณ
๑๐. นายนิคม จันทรวิฑูร	๒๑. นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์
๑๑. นายประมวล สภาวสุ	๒๒. นายอุทัย พิมพ์ใจชน

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
รองประธานกรรมการ	
๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	๕. ประธานมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
๓. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	๖. ประธานชมรม ต.ม.อ.ก.สัมพันธ์
๔. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
กรรมการ	
๗. ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	๑๐. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ
๘. ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	๑๑. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๙. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	๑๒. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

๑๓. ผู้แทนสำนักงบประมาณ	๓๒. ผู้แทนสมาคมสิทธิเสรีภาพแห่งประเทศไทย
๑๔. ผู้แทนกรมธนารักษ์	๓๓. ผู้แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
๑๕. ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	๓๔. ผู้แทนคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย
๑๖. ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย	๓๕. ผู้แทนองค์กรเครือข่ายเดือนตุลา
๑๗. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน	๓๖. ผู้แทนสมาชิกชาคนจน
๑๘. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือผู้แทน	๓๗. เลขานุการสหพันธ์นิสิตนักศึกษา แห่งประเทศไทย
๑๙. ผู้แทนสำนักจุฬาราชมนตรี	๓๘. นายกองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๐. ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย	๓๙. ประธานสภานักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๑. ผู้แทนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์	๔๐. นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ
๒๒. ผู้แทนมูลนิธิปวย อึ้งภากรณ์	๔๑. นายจาตุรนต์ ฉายแสง
๒๓. ผู้แทนมูลนิธิโกลด คิมทอง	๔๒. นายปรีชา สุวรงค์วัต
๒๔. ผู้แทนมูลนิธิซูวีย์ โอวาทพงษ์	๔๓. นายพินิจ จารุสมบัติ
๒๕. ผู้แทนมูลนิธิดวงประทีป	๔๔. นายพีรพันธ์ พาลุสุข
๒๖. ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	๔๕. นายโกดิน พลกุล
๒๗. ผู้แทนมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	๔๖. นายสมศักดิ์ สิบตระกูล
๒๘. ผู้แทนมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์	๔๗. นายอดิศร เพียงเกษ
๒๙. ผู้แทนมูลนิธิบูรณะชนบท	๔๘. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
๓๐. ผู้แทนสถาบันสันติประชาธรรม	๔๙. นายอาร์เพญ อุตรสินธุ์
๓๑. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการและเลขานุการ
๕๐. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๑. นายพนม เที่ยมประยูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๒. นายพิภพ ธงไชย	

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
๒. ประธานมูลนิธิเสรีวิทยโกเศศ-นาคะประทีป	ประธานกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

กรรมการ

๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก
ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
๔. ประธานชมรม ต.ม.อ.ก. สัมพันธ์	๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
๕. นางสาวดิเรก สุวรรณสถิตย์	๑๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศึกษาและประมวล
ผลงานของ คาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการ
เสนอชื่อ คาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การศึกษาศาสนาและ
วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
	๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
	๑๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่
เกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน	๒๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
สำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
๑๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา	๒๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
๑๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดประกวด
ภาพยนตร์ รางวัลพระเจ้าช้างเผือก	๒๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
๑๘. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัล
ปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น
ทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ	๒๔. นางชุลีพร เกษโกวิท
๑๙. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
อนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๒๕. นางดุขฎิ บุญทัศน์กุล
๒๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงาน
โครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๖. นายประณิต ภูมิถาวร
๒๑. นายพนม เขี่ยมประยูร	๒๗. นายวิษณุ วรรณุญ
๒๒. นายพิภพ ธงไชย	๒๘. นางวานี สายประดิษฐ์
๒๓. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์	๒๙. นายสันต์ หัตถิรัตน์
๒๔. นายกมล กมลตระกูล	๓๐. นายสุพล นิธิไกรพนธ์
	๓๑. นายเหวง โตจิราการ

กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

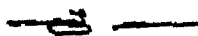
๑. อนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
๒. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
๓. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๔. อนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๕. อนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
นางสาววาริ หะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
๖. อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายมานิจ สุขสมจิตร	ประธานอนุกรรมการ
๗. อนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	ประธานอนุกรรมการ

๔. อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ ประธานอนุกรรมการ
๙. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
นายสัมพัทธ์ พึ่งประดิษฐ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๐. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้แทนมูลนิธิเด็ก ประธานอนุกรรมการ
๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา
นายสันติสุข โสภณสิริ ประธานอนุกรรมการ
๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก
นายโดม สุขวงศ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย
และสันติภาพ
นายเสม พริ้งพวงแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๔. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
นายพิภพ ธงไชย ประธานอนุกรรมการ
๑๕. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายสุภัทร สุคนธวิวัฒน์ ประธานอนุกรรมการ
๑๖. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
นายกิตติศักดิ์ ปภักดี ประธานอนุกรรมการ
๑๗. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
นายสุริชัย หวันแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๘. อนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
นายพนม เอี่ยมประยูร ประธานอนุกรรมการ

ให้คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นนี้ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และในการนี้ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพิ่มเติมเพื่อดำเนินการใดๆได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๐

(พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๔๕/๒๕๔๑

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

ตามทีในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของรัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๖๑/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

๑. ให้ปรับปรุงชื่อคณะกรรมการฯ เป็นคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

๒. ให้แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....

นายอดุล วิเชียรเจริญ

คณะกรรมการอำนวยการ

.....

นายบรรณิทธิ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการอำนวยการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

.....

๑. นายบรรณิทธิ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ

กรรมการ

๒. นางจรรยา ไว้นันท์

๗. นายครุฑ ชิตมัทธนาวัตร

๓. นายจริยวัฒน์ สันตะบุตร

๘. นายภูวดล ทรงประเสริฐ

๔. นายโชคชัย สุทธาเวศ

๙. นางสาวทราลีนี วัชรบูรณ์

๕. นายสมเกียรติ อภิญาชน

๑๐. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

๖. นายบัณฑิต ล่ำชา

.....

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของนายปรีดี พนมยงค์

- ๑. ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์**

อนุกรรมการ

๒. นายนิคม จันทรวิทุร	๑๐. นายสะอาด พัมพสวัสดิ์
๓. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๑. นายระวี ฤกษ์จำนง
๔. นายปรีดี เกษมทรัพย์	๑๒. นายสงัด ศรีวนิก
๕. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	๑๓. นายศุขปริดา พนมยงค์
๖. นายวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์	๑๔. นายณัฏฐ์ทิพย์ นาดสุภา
๗. นายประทุม โฉมฉาย	๑๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ
๘. นายสมจิตต์ อินสิงห์	๑๖. นายชัยวัฒน์ สดากานันท์
๙. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์	

๑๗. นางสาวปราณี กุรุพิณธารักษ์ อนุกรรมการและเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

๑. นายวิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	๗. ผู้อำนวยการกองการสังคม
๓. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรมองค์การระหว่างประเทศ
๔. อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ	กระทรวงการต่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ	๘. ประธานชมรม ต.ม.ช.ก. สัมพันธ์
๕. รองอธิการบดีฝ่ายวิทยาศาสตร์	๙. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ในพระบรมราชูปถัมภ์
๖. ผู้อำนวยการกองสัมพันธ์ต่างประเทศ	๑๐. นายพนม เอี่ยมประยูร
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	
๑๑. นายประณีต ภูมิถาวร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นางสาวสุทธิลักษณ์ จงอุดมสุข	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์

๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางยุพิน โกศวิฑิตยกุล

๔. นายหิรัญ สุตะบุตร

๓. นายภัทรพงศ์ ศรีเจริญอินทร์

๕. นายอัคนี อรรถยานนท์

๖. นายคณิต พิชาณิชย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสาวสมศรี กัณทพงศ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายจรัญ โฆษณานันท์

๖. นายพนม เอี่ยมประยูร

๓. นายชัยวัฒน์ นุนนาค

๗. นางวาณี สายประดิษฐ์

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๘. นายสมคิด เลิศไพฑูรย์

๕. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๙. นายสันติสุข ไสภณศิริ

๑๐. นางสุภาพ ดวงใส

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. นางชนันดา ธิญะวุฒิ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายกสมาคมธรรมศาสตร์

๔. นายพนัส สิมะเสถียร

๒. นายดำรงดี กฤษณมระ

๕. นายสุธี สิงห์เสนห์

๓. นายประมวล สภาวสุ

๖. คุณวารี หะวานนท์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นางจารุพร ไวยนันท์

๑๔. นายสงคราม ชัยประวัติดำรงค์

๘. นายชัชวาลย์ ศรีศรี

๑๕. นายสม จาตุศรีพิทักษ์

๙. นายทองมา หงส์ลดารมภ์

๑๖. นายสมชาย สกุลสุวรรณ์

๑๐. นายนิติ ชัยสุตร

๑๗. นายสุชสันต์ จิรจิรายเวช

๑๑. นางสาวประนอม ไผ่วินีพัฒน์

๑๘. นายอุทัย อัครพัฒนานกุล

๑๒. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๑๙. ผู้อำนวยการกองคลัง

๑๓. นายวีระ มานะคงศิริพิพ

๒๐. หัวหน้างานการเงิน

๒๑. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นายมานิจ สุขสมจิตร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล ฉายาวันนะ
๓. นายบำรุง สุขพรรณิ
๔. นางสาววิภา สุขกิจ
๕. นายสมหมาย ปาจิณต์
๖. นายกำแหง กริตานนท์
๗. นายวรวิทย์ ศรีอนันต์รักษ์
๘. นางผาณิต พุนศิริวงษ์
๙. นายวิทยา ตันทสุทธิ์
๑๐. นายสุวัฒน์ ทองธนากุล
๑๑. นายตุลย์ ศิริกุลพิพัฒน์
๑๒. นายสมชาย กรสุวรรณสมบัติ
๑๓. นายดำฤทธิ์ วิริยะกุล
๑๔. นายชวรงค์ สิมปัทมปาณี
๒๔. นางนุตรธยาดี โกศลศักดิ์

๑๕. นางวัชรินทร์ วาณิชา
๑๖. นายสมเจตน์ ขวนชาติ
๑๗. นายคณิต พิษวนิชย์
๑๘. นายมนูญ พุดทอง
๑๙. นายคณิต พันธรักษ์ราชเดช
๒๐. นายปราโมช สัมชุกร
๒๑. นายสมภพ ศรีสมวงศ์
๒๒. นางกรรณิการ์ วิริยะกุล
๒๓. นายทวีสิน สถิตย์รัตนชีวิน
๒๔. นายสมณา นทีไวยวะ
๒๕. นายอวิชชัย ไพรินทราภา
๒๖. นางอุบล เปียะยิ้มส่อง
๒๗. นางสาวสุภาณี แก้วมณี

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

๑. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายชูชาติ หมั่นอินกุล
๓. นายทวีศักดิ์ ไยเมือง
๔. นายนิวัติ กองเพียร
๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๕. นายสุพจน์ แจ่มเร็ว
๖. นางศุภฎี บุญทัศน์กุล
๗. นายอำนาจ เย็นสบาย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายระวี ฤกษ์จำนง
๓. นายกมล กมลตระกูล
๔. นายคณิต พิษวนิชย์
๕. นายพิรุณ ฉัตรวณิชกุล
๙. นายสุกรณ์ พรหมพันธุ์ม
๑๐. นายสมชาย หอมละออ

๖. นายวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์
๗. นายสมจิตต์ อินสิงห์
๘. นายสันติสุข โสภณสิริ

อนุกรรมการและเลขานุการ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙ คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับ
เด็กและเยาวชน

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล กมลตระกูล

๗. นายธีรพัฒน์ อัครสังสิทธิ

๓. นางกาญจนา กาญจนสุด

๘. นางปริญญา ศรีธัญรัตน์

๔. นายจรัส ดิษฐากิชัย

๙. นายพิรุณ ฉัตรานิชกุล

๕. นายชาณวิทย์ เกษตรศิริ

๑๐. นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

๖. นางศุภฎี บุญทัศน์กุล

๑๑. นายสมบัติ บุญงามอนงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

๑. พระไพศาล วิสาโล

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๒. นายสันติสุข โสภณสิริ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวฐิติมา คุณติรานนท์

๗. นายนิพนธ์ แจ่มดวง

๔. นายอรรณ ปัทมภาส

๘. นายวรพงศ์ เวชชาลินนท์

๕. นางสาวนงลักษณ์ ตรงศิลป์

๙. นายสมเกียรติ มีธรรม

๖. นางสาวนารี แซ่ตั้ง

๑๐. นางสาวสิริวรรณ นิจเจริญ

๑๑. นายสุรสม กฤษณะจุฑะ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก

๑. นายโตม สุวงศ์

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายอดิศักดิ์ เข็กรัตน์

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางณิชา จรรย์เศรษฐิก

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๔. นายภาณุ อารี

๖. นางสาวชลิดา เอื้อบำรุงจิต

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสาววิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย และสันติภาพ

๑. นายเสม พริ้งพวงแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายโคทม อารียา

๕. นายมาร์ค ตามไท

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิชณุ วรรณุญ

๔. นางธีรนาถ กาญจนอักษร

๗. นายพิภพ ธงไชย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางดุขฎิ บุญทัศน์กุล

๔. นายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ

๓. นายสมศักดิ์ สืบตระกูล

๕. นายชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์

๖. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นายก่อพงษ์ ดอนสกุล

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๓. นายพระนาย สุวรรณรัฐ

๒. นายทิวา เงินยวง

๔. นายเฉลิมว จรัสศรี

๕. นายสุภัทร สุนทรวิทย์

ประธานอนุกรรมการ

๖. นายปัญญา น้ำเพชร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นายกฤษดา ณ ป้อมเพชร

๑๒. นายจรัส ดิษฐาภิรักษ์

๘. พันเอก (พ) ชัยนิต อัมพุนันท์

๑๓. นางสาวนัยนา สุภาพัง

๙. นายยงยศ เล็กกลาง

๑๔. นายสันติ จิยะพันธ์

๑๐. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

๑๕. นางสาวดวงใจ สุภาพัง

๑๑. นายสมยศ พฤกษาเกษมสุข

๑๖. นางสาวชลลดา บุญเกษม

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๑. นายกิตติศักดิ์ ปรางติ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายอภิชัย พันธเสน

๖. นายธีรยุทธ บุญมี

๓. นายเกษียร เตชะพีระ

๗. นายพนม เอี่ยมประยูร

๔. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์

๘. นายวรพจน์ วิศรุตพิชญ์

๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

๙. นายประชา หุตานุวัตร

๑๐. ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดปรีดี พนมยงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

๑. นายสุริชัย หวันแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายไชยนต์ รัชชกุล

๕. นางสาวพรเพ็ญ อันตระกูล

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิทยา สุจริตรนารักษ์

๔. นายบัณฑิต อ่อนดำ

๗. นางวิระดา สมสวัสดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. นายพนม เอี่ยมประยูร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

๔. นายสมเกียรติ วรปัญญาอนันท์

๓. นายพิภพ ธงไชย

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๖. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางวิภา เกตสระ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘. นางสาววรรณวิภา แสงสารพันธ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ให้แต่ละฝ่าย

๑. จัดทำแผนงานและรายละเอียดของงานที่จะจัดทำ โดยจะต้องอยู่ในขอบเขตของ
รายละเอียดของงานตามที่เสนอไว้ในโครงการ โดยเน้นว่าต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
๒. ระบุว่าเป็นแผนงานของฝ่ายใดและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนงานแต่ละเรื่อง
๓. จัดทำงบประมาณทั้งด้านรายรับและรายจ่าย รวมทั้งระบุแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายใน
การดำเนินการตามแผนงาน
๔. จัดทำตารางเวลาในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
๕. เสนอแผนงานที่ได้จัดทำขึ้น ต่อคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อพิจารณานำเสนอให้คณะ
กรรมการอำนวยการอนุมัติและให้ความสนับสนุน และ
๖. ดำเนินการตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติให้เสร็จเรียบร้อยตามเวลาที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๔๗/๒๕๔๒

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

ตามทีในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๓ จะเป็นวันครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๖๐/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๔๕/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลดังมีรายนามต่อไปนี้ เป็นกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ท้าวพระจันทร์

กรรมการ

คณะอนุกรรมการ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ

๑. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายสมชัย ศรีสุทธิยากร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๕. นางสาวสุวดี เมฆา

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๖. ประธานชมรมนักศึกษาริเเรียนดีจากชนบท

๗. นางวนิดา จันทนทัศน์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. นางสาวดาวเรือง แนวทอง

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

อนุกรรมการ

๑. นายสมชาย วัชรสมบัติ

๒. นายสาโรช เผือกสำลี

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

นางสาวสุรัสวดี หุ่นยนต์

อนุกรรมการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

อนุกรรมการ

๑. นายศิริลักษณ์ บันบำรุงกิจ

๓. นายจเร พันธุ์เปรื่อง

๒. นายคัมภีร์ ดิษฐกรรณ์

๔. นายศุภพงศ์ ขจรทิพย์

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการโครงการอนุสรณ์สถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. นายสมคิด สืบตระกูล

ที่ปรึกษา

๒. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

รองประธานอนุกรรมการ

๓. นายบุญลพ ทานาค

อนุกรรมการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

นายจรัส ดิษฐาภิรักษ์

อนุกรรมการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

นายโชคชัย สุทธาเวช

อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

ประกาศ อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหาร
ราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความ
เห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติ
หน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระ
มหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชา
สามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมากประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ
รัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่ปรึกษากิจราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวร
ของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘)

ที่ กต 0804/3367

กระทรวงการต่างประเทศ
ถนนศรีอยุธยา กทม. 10400

23 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก

เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก (ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)

อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/4392 ลงวันที่ 24 กันยายน 2542

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ย่างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร. วิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการฯ และ ดร.ประณีต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์และติดตามการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ 157 ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ 5 - 22 ตุลาคม 2542 ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ที่ประชุมคณะกรรมการธิการ (Commission) 1 ของการประชุมสมัยสามัญ (General Conference) ขององค์การยูเนสโก ได้พิจารณารับรองการเสนอให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ในที่ประชุมสมัยสามัญ (General Conference) ครั้งที่ 30 ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการแล้ว และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อแจกจ่ายประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมศานติ)

รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

กรมองค์การระหว่างประเทศ

กองการสังคม

โทร. 643-5065, 643-5066

โทรสาร 643-5064

ข้าพเจ้าแทบจะไม่สามารถเชื่อได้ว่าภายในเวลาไม่ถึง ๑ วินาที ในขณะที่นั้น ความคิดต่างๆ แล่นพลั่งเข้ามาในศีรษะของข้าพเจ้าเป็นอันมาก

คิดถึงสาส์นจากกองบัญชาการถึง "รู้ธ" ที่ยังอยู่ในกระเป๋ากลับของข้าพเจ้า และคิดถึงยาพิษที่อยู่ในกระเป๋านำออกของข้าพเจ้า ความคิดข้อสุดท้ายนี้เป็นความคิดที่มาหลังสุด ข้าพเจ้าควรจะกลืนยาพิษเข้าไปไหม หรือจะควรยอมให้จับเป็น

ศาสตราจารย์ ดร. ป่วย อึ้งภากรณ์

เรานอนที่ดินทรายมีหญ้าได้ต้นสน นอนไม่หลับ ยิ่งเมื่อพระจันทร์ขึ้นแล้วดูมันสว่างเกินไปอย่างหนึ่ง ตัวฉันมันกัดอีกอย่างหนึ่งด้วย จะว่าไม่หลับเสียเลยก็ไม่จริง(เพราะดังที่จะเล่าความมานอนเป็นเพื่อนตั้ง ๔ ตัว ยังไม่รู้รู้สึกตัวว่าเขามานอนกันเมื่อใด)

ดร. สวัสดิ์ ศรีสุข

หลังจากที่สวัสดิ์และข้าพเจ้ามาขึ้นฝั่งที่ท้ายเหมืองแล้ว ทางกรมผดัดไม่ได้มารับเราตามกำหนด ขาดการติดต่อ และคงเข้าใจว่าเราสาบสูญไปแล้ว เราจึงส่งพวกสายลับ เป็นลูกครึ่งจีนซึ่งเคยอยู่เมืองไทยพูดไทยได้ เข้ามาอีกในที่ตรังนั้น เมื่อขึ้นมาที่ชายฝั่งก็ปะทะกับพวกชาวบ้านและตำรวจ ในที่สุดก็ถูกยิงตายหมด

ดร. พัฒพงศ์ รินทกุล

ท่านพลตำรวจเอก หลวงอศุขย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ เกรงกลัวชาวบ้านแถบนั้นจะสงสัยหรือกล่าวหาว่าเราเป็นแนวที่ ๕ เรื่องลับต่างๆ ทั้งหลายจะแตก จึงได้หาซื้อเรือลำป็นให้ข้าพเจ้า ๑ ลำ โดยเห็นว่าข้าพเจ้าแจวเรือเป็น แล้วคอยรับผู้โดยสารข้ามฟากจากฝั่งธนบุรีข้ามมาฝั่งกรุงเทพมหานคร จนชาวบ้านแถบนั้นไม่มีใครสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่ราชการแจวเรือจ้างของข้าพเจ้า

ร.ต.ท. เชิญ คงสบาย

ข้อความที่เล่ามาทั้งหมดนี้เป็นความจริงที่ข้าพเจ้าขอบันทึกไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่อต้องการใช้เป็นหลักฐานขอความดีความชอบเพื่อเรียกร้องเอาเหรียญตราอะไรอีกแต่ประการใด ไม่ว่าเพื่อผู้ที่เสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เช่น คุณจำกั๊ด พलगูร, คุณกรเวก ศรีวิจารณ์ และคุณสมพงษ์ ศัลยพงศ์ หรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะเหรียญตราสำหรับวีรกรรมของเสรีไทยนั้น รัฐบาลไทยภายหลังสงครามโลกได้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาให้ไว้แล้ว เรียกว่า "เหรียญสันติมาลา" แต่ไม่เคยให้ที่รัฐบาลภายหลังการรัฐประหาร ๒๔๙๐ พุทธศักราช ๒๔๙๐ ได้ส่งระบบการให้เหรียญนี้เสีย แถมยังเอาตัวเหรียญตราที่ทำเตรียมไว้เสร็จสรรพแล้วส่งไปให้กองกษาปณ์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ยับหลอมทำเป็นเงินเหรียญบาท-เหรียญสตางค์ใช้ไปหมดแล้ว เราจึงไม่ขออะไรอีก

ร.ท. สุภัทร สุนธภิรมย์ ณ พัทลุง

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓)

และในวาระที่องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๑)

